

ALTARUL BANATULUI

REVISTA OFICIALĂ A ARHIEPISCOPIEI TIMIȘOAREI ȘI CARANSEBEȘULUI
ȘI A EPISCOPIEI ARADULUI

C U P R I N S U L

Anul III (XLII) nr. 1—3

ianuarie—martie 1992

Redacția : Misiunea actuală a teologiei ortodoxe. — — — 3

STUDII

Preot IONEL OPREA : Priveghere și rugăciune	— — — —	7
Pr. prof. dr. ATHANASE NEGOIȚĂ : Manuscrisele de la Marea Moartă	— — — —	9
Pr. prof. dr. NICOLAE NEAGA : Gânduri despre viață și moarte	— — — —	18
Preot IOSIF DAVID : Implicațiile misiunii preotești	— — — —	22
Preot dr. MIRON DAN : Copilul, marea dimensiune a vieții	— — — —	26
Prof. DAN POPESCU : Coordonate ale luptei româno-sârbe pentru libertate socială și națională	— — — —	37
Preot. dr. MARCU BĂNESCU : Pledoarie pentru reabilitarea unei virtuale prietenii : N. Iorga — I. Sîrbu	— — — —	45

DREAPTA ÎNVĂȚĂTURĂ A BISERICII

Arhiepiscopul PAVALI al Finlandei : Credința pe care o mărturisim (continuare)	— — — —	56
--	---------	----

TEXTE PATRISTICE

Sf. AMBROZIE al Milanului : Explicarea simbolului credinței (trad. Marin Mălinaș)	— — — —	63
Sf. VASILE CEL MARE : Reguli morale pe larg (trad. pr. prof. Nicolae Petrescu)	— — — —	67

URME DIN TRECUT

Prot. IOAN B. MUREȘIANU : Un editor român de la începutul secolului al XIX-lea : Zaharia Carcalechi	— — — —	72
Pr. prof. SORIN COSMA : Dr. Petru Barbu și activitatea sa catehetică	— — — —	78
Preot V. NAN : Profesorul Traian Mager	— — — —	86

DIALOGURI ÎN UMBRA CRUCII

Preot EMANUEL COPĂCIANU : Biserica în trecutul neamului românesc	— — — —	93
--	---------	----

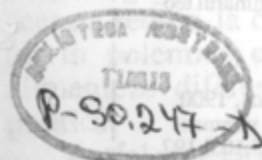
MISIUNEA ACTUALĂ A TEOLOGIEI ORTODOXE

ALTARUL BANATULUI

1-3

Serie nouă, anul III (XLII)
ianuarie - martie 1992

EDITURA MITROPOLIEI BANATULUI

COMITETUL DE REDACȚIE

Președinte: I.P.S. NICOLAE, Mitropolitul Banatului.
 Vicepreședinți: P.S. TIMOTEI, Episcopul Aradului, Ienopolei și Hâlmagiului.
 Membri: Prea Sfințitul Episcop EMILIAN BIRDAȘ
 Preot ILIE MAIER vicar administrativ la Arhiepiscopia Timișoarei și Caransebeșului.
 Preot EMIL ROMAN vicar administrativ la Episcopia Aradului.
 Preot PETRU DOROBANȚU, consilier la Arhiepiscopia Timișoarei și Caransebeșului.
 Pr. dr. IOAN TULCAN, preot la parohia Arad-Centru.
 Preot SORIN COSMA, profesor la Seminarul teologic din Caransebeș.
 Corectori: Preot IOAN D. ȚIRNEA
 CONSTANTIN GURĂU
 Redacția și administrația: Arhiepiscopia ortodoxă română, 1900
 Timișoara I, bd. C. D. Loga nr. 7. Cont virament
 Banca de Comerț, filiala Timișoara, nr. 45.10.8.192.
 Abonament anual – lei 800

MISIUNEA ACTUALĂ A TEOLOGIEI ORTODOXE

Despre teologie se poate vorbi în multe feluri. Aici ne-am referi în mod special la faptul că teologia, strâns legată de Biserică și de viața creștină din care a izvorât, reprezintă latura teoretică a creștinismului. Ea este aceea care încearcă să formuleze discursiv principiile evanghelice lăsate de Mântuitorul Iisus Hristos și puse în practică de urmașii Săi, de credincioși. Teologia își are evident specificul și autonomia ei, fără a se desprinde însă de Biserică, așa încât una și alta se întrepătrund, se determină și se influențează reciproc.

Pentru că acum însă ne va interesa mai puțin relația Biserică-teologie, vom limita considerațiile noastre exclusiv la teologie, spre a încerca în același timp să lămurim care îi este misiunea actuală. Din acest punct de vedere trebuie remarcat din capul locului că ne aflăm la capătul unei lungi perioade istorice de-a lungul căreia valorile credinței și teologia însăși au fost mai mult sau mai puțin contestate. Notăm în primul rând numeroasele devieri și accentele agresiv confesionale care au influențat teologia creștină în general și rolul ei în Biserică. Interesată aproape exclusiv de latura confesională, s-a ajuns la un fel de "explozie" polemică care a pus în umbră funcția de ansamblu a teologiei. S-a mai produs însă un alt fenomen la fel de grav: introducerea ateismului oficial în cele mai multe din țările cu Biserici Ortodoxe majoritare (Rusia, România, Iugoslavia, Bulgaria, Gruzia...), în care teologia a fost obligată ori la tăcere, ori la o simplă acțiune de apărare, dar și aceasta redusă la o apologetică unilaterală transformată pînă la urmă tot în polemică confesională, regimurile totalitare avînd grijă să alimenteze diferendele de această natură ca mijloc de diversiune politică.

Astfel s-a căzut într-o anumită criză care a limitat progresiv influența teologiei asupra obștii credincioșilor și a lăsat descoperite

importante domenii ale vieții spirituale. Cum era normal, reacțiile n-au întârziat și ele au venit din chiar interiorul Bisericii, al elitelor intelectuale, teologi, clerici și mireni, care au sesizat primejdia afundării în controversile confesionale și necesitatea tratării problemelor esențiale ale Bisericii de pe poziții mult superioare. În sensul celor acum arătate un rol "înaintemergător" l-a împlinit cunoscuta enciclică din 1920 a Patriarhiei Constantinopolului, adresată tuturor Bisericilor și comunităților creștine, îndemnându-le să depășească diferențele confesionale și să promoveze colaborarea interconfesională. Spiritul enciclicii a potențat curentul care pînă la urmă a dus la crearea Consiliului Ecumenic al Bisericilor (1948). Astfel s-a ajuns la apropierea Bisericilor în cadrul Consiliului Ecumenic dar și la inițierea mai multor dialoguri multilaterale și bilaterale, toate deosebit de fructuoase în ciuda aparențelor.

Misiunea actuală a teologiei este deci în mare parte determinată de noile perspective apărute în relațiile interortodoxe și intercreștine care constituie o invitație adresată teologiei de a-și adapta întreaga problematică.

Evident reajustarea problematicii teologice a implicat ansamblul metodologiei și argumentării teologice ortodoxe spre a face față dialogurilor în care s-a angajat. Dinamismul tradiției autentic ortodoxe a redevenit criteriul teologic în stare să ajute depășirea impasului la care s-a ajuns anterior și să slujească misiunea ecumenică a Ortodoxiei. Dialogurile teologice pun fără încetare numeroase probleme teologiei ortodoxe; ele deplasează accentul problematicii teologice dincolo de coordonatele tradiționale și pretinde Ortodoxiei să fie fidelă ei însăși, dar nu mai puțin să țină seama de perspectiva ecumenică.

Cu toată deplasarea de accente amintită care s-a efectuat spre folosul teologiei, vechile tendințe confesionale nu s-au risipit dintr-odată și nici dificultățile n-au dispărut în întregime. Deseori se observă foarte clar unele ezitări și o anumită prudență exagerată. E adevărat însă și aceea că dezvoltarea diasporei ortodoxe la scară mondială și schimbările radicale socio-politice intervenite în țările Europei de răsărit, contribuie nu numai la modificarea configurației sociale și spirituale a lumii, dar în același timp redefinesc misiunea ecumenică a Ortodoxiei în raporturile ei cu întreaga creștinătate.

Angajate într-o serie de Conferințe panortodoxe (1961, 1962, 1963 și 1968) precum și în pregătirea Sfîntului și Marelui Sinod al Ortodoxiei printr-o serie de Conferințe presinodale (1976, 1982 și

1986), Bisericile Ortodoxe devin din ce în ce mai capabile să înfrunte noile realități. A venit timpul pentru o mai bună coordonare a teologiei ortodoxe. Există suficiente disponibilități în această direcție, dar din felurite motive ele rămân izolate sau neexploatate în raport cu actualul dialog teologic purtat la scară mondială. Noile realități existente în Europa și în lume deschid noi perspective pentru ca mărturia ortodoxă să se afirme în plenitudinea ei în toate domeniile: teologic, bisericesc, spiritual și social.

De altfel creștinătatea apuseană așteaptă contribuția Ortodoxiei la rezolvarea gravelor probleme actuale. Obligația teologiei ortodoxe este să-și adapteze foarte prețiosul patrimoniu al vechii tradiții patristice, la noua problematică a creștinătății. Numai astfel Ortodoxia va putea să contribuie la îmbogățirea interpretării moderne a relației dintre Dumnezeu, om și lume. Aprofundarea tradiției patristice oferă elemente importante adevăratei înțelegeri a acestei relații și contribuie la dezvoltarea teologiei moderne. În același timp este necesar ca aceste eforturi laudabile să fie mai bine și mai sistematic puse în valoare spre a aduce un răspuns ortodox valabil problemelor care confruntă lumea creștină de astăzi: depășirea gravelor disensiuni bisericești, contribuția Bisericilor și comunităților creștine la susținerea drepturilor omului și apărarea caracterului sacru al persoanei umane, promovarea idealurilor creștine de pace, dreptate și dragoste între oameni și popoare, respectarea și apărarea creației divine în fața distrugerilor datorate omului, folosirea mai corectă a tuturor categoriilor de credincioși în interiorul Bisericii, în fine interpretarea mai sistematică a relației dintre Dumnezeu pe de o parte, dintre om și lume pe de altă parte.

Această obligație a teologiei ortodoxe a devenit încă mai operativă în contextul actual al înfăptuirii comunității europene, după prăbușirea regimurilor totalitare în Europa răsăriteană. Popoarele creștine ale Europei și ale lumii s-au detașat definitiv de experiențele univoce ale sistemelor bazate pe ideologie și ateism și revin la rădăcinile autentice ale identității și moștenirii lor spirituale. Manifestările triumfaliste ori defetiste ale unor reprezentanți ai Bisericii și ai teologiei înaintea fenomenelor neprevăzute și tulburătoare din vremea noastră, nu pot fi un răspuns corect dat omului modern care își pune întrebări și care nu se poate identifica cu ceea ce comunitatea mondială condamnă, dar nici să se despartă fără regret de ceea ce însuși a creat, adică de ceea ce constituie identitatea și conținutul civilizației moderne.

În experiența ei tradițională, teologia ortodoxă cunoaște bogatul proces istoric al receptării patrimoniului fiecărei națiuni. Ea este deci în măsură să propună criterii pentru activarea unei receptări și încorporări funcționale a civilizației moderne în tradiția Bisericii. Doar astfel ea se va putea încorpora în timp și să contribuie creativ la temeluirea noii identități a civilizației europene în perspectivă geografică și ecumenică. A 3-a Conferință panortodoxă presinodală din 1986 cu binecunoscuta ei "Declarație" privind înțelegerea și interpretarea actuală a idealurilor creștine, a definit clar misiunea teologiei ortodoxe în timp și istorie: "Noi creștinii ortodocși, pentru că înțelegem sensul mântuirii, avem datoria să ne luptăm pentru ușurarea bolilor, a nenorocirilor și a îngrijorării. Pentru că trăim experiența păcii, nu putem fi indiferenți față de lipsa ei din societatea contemporană. Pentru că sîntem beneficiarii dreptății divine, ne luptăm pentru o dreptate mai deplină în lume și pentru dispariția oricărei oprimări. Pentru că trăim în fiecare zi pogorământul divin, luptăm împotriva oricărui fanatism și intoleranță între oameni și popoare. Pentru că proclamăm continuu întruparea lui Dumnezeu și îndumnezeirea omului, apărăm drepturile umane pentru toți oamenii și pentru toate popoarele. Pentru că trăim dorul divin al libertății, grație operei răscumpărătoare a lui Hristos, putem să arătăm într-un mod mai deplin valoarea ei universală pentru orice om și orice popor. Pentru că hrănindu-ne cu trupul și sîngele Domnului în Sfînta Euharistie, trăim necesitatea împărțirii darurilor lui Dumnezeu cu frații noștri, înțelegem într-un mod mai deplin foamea și lipsurile și luptăm pentru îndepărtarea lor. Pentru că așteptăm un pămînt nou și ceruri noi, în care va domni dreptatea absolută, luptăm aici și acum pentru renașterea și reînnoirea omului și a societății" (rev. Biserica Ortodoxă Română, anul CIV, nr. 9-10, septembrie-octombrie 1986, p. 61).

Această conștiință și-a găsit deci expresia la nivel panortodox. Avem de-a face cu un apel în favoarea Ortodoxiei debarasată de fanatism irațional, dar și de liberalism haotic, o "dreaptă credință" de neconceput fără respectarea "corectei practici" (ortodoxia și ortopraxia). Iată așa înțelegem misiunea actuală a teologiei și dorim cu toată ființa noastră să poată fi împlinită.

Redacția

PRIVEGHERE ȘI RUGĂCIUNE

de: preot IONEL OPREA

Era marți în Săptămîna Patimilor. În acea zi, Mîntuitorul se afla din nou în templul din Ierusalim. Carturarii și fariseii care văzuseră mulțimea de oameni ce-L întîmpinase în Duminica Floriilor cu stîlpari și osanale, arătîndu-și prin această bucuria și entuziasmul, nu-și mai aflau liniște și încercau cu orice preț să-L compromită înaintea poporului, iar prin întrebări din ce în ce mai dificile, la care sa nu poata raspunde în duhul legii mozaice, ei încercau să-L dea judecării și morții. Mîntuitorul Iisus Hristos însă le-a răspuns și de această dată prin pilde, astfel că i-a făcut sa se depărteze de El rușinați.

Ieșind din templu, a început să le vorbească ucenicilor Săi despre dărîmarea Ierusalimului și despre a doua venire a Fiului Omului, încheind cu îndemnul: "Iar ceea ce va zic voua, zic tuturor: Privegheați!" (Marcu 13,37).

Așadar Mîntuitorul Iisus Hristos ne cere tuturor să priveghem. Dar ce-i privegherea? O grija care ține multa vreme, una întruna, fără întrerupere; iar privegherea cerută de Mîntuitorul e grija care trebuie să însoțească pe om toată viața și în tot locul; ținîndu-l departe de toate necurațiile și de toate ispitele. Numai prin priveghere sufletul omenesc e într-un continuu suș pe culmile desăvîșirii, numai petrecînd în turnul de veghe poți să-ți aperi sufletul de patimi.

Dacă somnul ne duce la starea de inactivitate și petrecerea în el la lîncezire, la lene și la moleșală, starea de veghe are darul de a ne ține trează atenția și ageră mintea pentru a nu pacatui.

Sfîntul Apostol Pavel de asemenea ne îndeamna la priveghere cînd zice: "Voi însă, fraților, nu sînteți în întuneric, ca să vă apuce ziua aceea (a venirii lui Hristos) ca un fur. Căci voi sînteți fii ai luminii și fii ai zilei; nu sîntem ai nopții, nici ai întunericului. De aceea să nu dormim ca și ceilalți ci să priveghem și sa fim treji". (I Tesaloniceni 5, 4-6) căci "Fericite sînt slugile acelea pe care venind stăpînul le va afla veghind" (Luca 12,7). Biserica noastră dreptmăritoare neconținut ne cheamă și ea la priveghere. Semnificativ este în acest sens troparul Deniei (Utrenei) din primele trei zile ale Săptămîinii Patimilor: "Iată, Mirele vine la miezul nopții, și fericita este sluga pe care o va afla priveghind; iară nevrednic este iarăși pe carele va afla lenevind-se. Vezi dar, suflete al meu, cu somnul să nu te îngreuezi ca sa nu te dai morții și afara de împărăție sa te încui; ci te deșteapta strigînd: Sfînt, Sfînt ești Dumnezeuule; pentru rugăciunile Născătoarei de Dumnezeu, miluiește-ne pe noi".

Într-una din legendele vechilor greci se vorbește despre un uriaș cu numele Argus care avea o sută de ochi, dar niciodată nu dormea decât cu doi ochi, cu ceilalți nouăzeci și opt priveghea neîncetat, căci avea foarte mulți dușmani. Mult au încercat dușmanii lui să-l răpună dar n-au putut căci el stătea mereu de veghe. Atunci zeul Apollo, un mare dușman al lui, făcu un plan de răpunere. Se apropie de uriaș cu o muzică dezmierdătoare, cîntîndu-i minunate cîntece de desfătare. Uriașul începu să asculte cu plăcere și încetul cu încetul, ochii lui începură să adoarmă. Pe lîngă cei doi ochi, se mai închiseră doi, și-apoi încă doi... pînă ce peste cîteva săptămîni, Argus adormi cu toți ochii. Atunci zeul scoase sabia și îi tăie capul.

Ce istorie plină de înțeles pentru noi, creștinii. Mîntuitorul Iisus Hristos ne-a lăsat ca testament cuvîntul: privegheați! Același îndemn ni-l dă și Sfîntul Apostol Petru: "Fiți treji, privegheați. Potrivnicul vostru, diavolul, umblă, răcnind ca un leu, căutînd pe cine să înghită..." (I Petru 5,8). Un creștin adevărat trebuie să fie așa cum era Argus, plin de ochi sufletești, căci diavolul lucrează din greu ca să fure priveghea noastră cea sufletească cu cîntecul îmbătător al desfătărilor lumești.

Dar privegherea creștinească fără rugăciune nu este deplină. Însuși Mîntuitorul Iisus Hristos confirmă acest adevăr cînd spune: "Privegheați și vă rugați ca să nu intrați în ispită" (Marcu 14, 35).

Toți știm ce este rugăciunea: Este dorința fierbinte a sufletului de a se uni cu Dumnezeu. Rugăciunea este cheia minunată care deschide cerul și care închide porțile ferecate ale iadului. Cel ce se roagă stă de vorbă cu Dumnezeu, cu Iisus Hristos, cu Maica Domnului, cu sfinții.

Mîntuitorul Iisus Hristos ne-a învățat cum să ne rugăm: nici ca fățarnicii arătînd la toată lumea că ne rugăm, nici ca păgînii, bolborosind, ci ne-a lăsat ca model rugăciunea "Tatăl nostru". Și tot El ne-a dat pildă ca așa cum s-a rugat El să ne rugăm și noi Tatălui ceresc. Patruzeci de zile și patruzeci de nopți a stat în priveghere, rugăciune și post în pustia Carantaniei, altă dată s-a retras în locuri liniștite în munte ori în pustie și s-a rugat. S-a rugat la mormîntul lui Lazăr cel mort de patru zile și în grădina Ghețimani înainte de a se despărți de sfinții Săi ucenici și apostoli și s-a rugat nu pentru El ci pentru noi, oamenii. Apostolii de asemenea s-au rugat pentru ei și pentru noi, la fel au făcut și bunii creștini în desfășurarea veacurilor. De ce? Pentru că ei știau că numai cine cheamă numele lui Dumnezeu se mîntuie. De acest adevăr ne încredințează Sfîntul Apostol Pavel cînd zice: "Oricine va chema numele Domnului se va mîntui" (Romani 10,13).

Dar pentru ca rugăciunea noastră să fie bineprimită trebuie făcută cu credință, din toată inima, să fie sinceră, cu duhul iertării, cu toată stăruința și dragostea. Cine se roagă astfel devine mai bun, mai drept, nu știe ce este ura, păcatul, trădarea, vrajba.

Puterea rugăciunii nu o poate prețui nimeni. Așadar, ori că sîntem în necaz, ori în lipsă, ori în bucurie, noi să ne rugăm.

Despre creștinii primelor veacuri se spune că în preajma sărbătorilor și în deosebi a celor mari privegheau și se rugau ziua și noaptea pentru a nu lăsa să se apropie de ei diavolul cu ispitele sale. Se cuvine să le urmăm și noi exemplul căci numai astfel facem dovada că pășim cu adevărat pe urmele Mîntuitorului Iisus Hristos și că-l aducem cuvenita cinstire.

MANUSCRISELE DE LA MAREA MOARTĂ SAU QUMRAN

de: pr. prof. dr. ATHANASE NEGOIȚA

După cum s-au exprimat cei mai renumiți arheologi, descoperirea manuscriselor de la Marea Moartă a trezit în lume un interes cu mult mai ridicat decât al altor descoperiri anterioare. Așa de exemplu când Howard Carter a dat peste mormântul lui Tutankhamon în 1922, descoperirea lui a fost viu aplaudată, dar ea n-a suscitât în omenire curiozitatea pe care ar fi trebuit s-o producă.

Interesul pentru documentele de la Marea Moartă se datorește mai ales dorinței universale de a cunoaște mai bine perioada istorică a omenirii în care a apărut creștinismul în lume.

Astăzi este îndeobște cunoscut că descoperirea manuscriselor de la Qumran s-a făcut printr-o întâmplare oarecum banală. Într-o zi un beduin din tribul Ta'amirah care viețuiește în jurul Iordanului și Mării Moarte, își cauta oaia ratăcită printre stînci și așa a dat peste grotelile în care se aflau vasele ce conțineau pergamente cu scrieri pe ele.

Descoperirea beduinului a avut loc în 1947 și el se gîndea să taie pergamentele și să-și facă curele pentru sandale. Mai târziu i-a venit ideea să le vîndă, ca să scoată ceva parale pentru ele și așa au început tocmelele lui cu anticarii din Betleem și Ierusalim. Pîna să ajungă manuscrisele în mîinile specialiștilor a trecut o bună bucată de timp și așa se face că cercetarea acestor documente, precum și a grotelor unde au fost găsite, a început abia prin 1952.

Intelectualitatea românească a fost informată despre descoperirea manuscriselor de la Qumran prin cartea profesorului I. Amusin, scrisă în anul 1959 și apărută în traducerea românească în 1962.

În 1959 se ajunsese la cunoașterea caracteristicilor generale ale documentelor de la Marea Moartă, dar abia după aceea s-a început studierea lor mai amănunțit, lucru ce a dus la producerea unei literaturi imense.

Astăzi, bibliografia asupra Qumranului a ajuns la foarte multe mii de cărți și articole, încît renumitul arheolog francez A. Parrot, pe drept cuvînt, putea să spună: "O viață de om n-ar fi suficientă pentru a citi tot ceea ce s-a scris despre documentele de la Marea Moartă. Abia recenziile dacă pot fi citite, și dintre acestea abia acelea care apar într-o limbă accesibilă".

S-a mers nebanuit cu interesul pentru manuscrisele de la Marea Moartă, încît unele universități au înființat institute speciale pentru studierea lor. Așa de exemplu universitatea din Heidelberg are Institutul denumit **Qumran Abteilung**, ce între altele a publicat două lucrări de mare utilitate. E vorba de **Rückläufiges Wörterbuch** și a doua **Konkordanz zu den Qumrantexten**. Dicționarul a fost pus în lucru ca să ajute la descifrarea textelor de la Qumran, texte adesea foarte lacunare. Radacinile ebraice sînt clasate așa încît să puna sub ochi diversele

posibilități de refacere pentru un verb, caruia îi lipsește una din cele trei consonante. În special **Konkordanz zu den Qumrantexten** este un instrument de lucru dintre cele mai utile, care a ieșit din institutul de la Heidelberg.

Exemplul universității din Heidelberg a fost urmat de universitatea din Marburg unde sub direcția profesorului Hartmut Stegemann a luat ființă institutul **Qumranforschungstelle**, care a publicat un șir lung de lucrări care adîncesc probleme legate de manuscrisele de la Marea Moartă.

Olanda nu s-a lasat mai prejos și la Groningen au fost puse bazele unui **Qumran Institute** ce editează revista **Journal of the Study of Judaism**, unde cele mai numeroase articole sînt cele care se ocupă de probleme qumranite.

Acest institut publica în special colecția cu titlul **Studies in the Text of the Disert of Judah**, publicată la renumita editură E. J. Brill din Leiden, sub direcția lui T. van der Ploeg. O mențiune specială merită colocviile ce se țin la universitatea din Louvain, Belgia, unde se discută numai chestiuni de qumranologie, iar comunicările susținute sînt publicate în volume aparte, încadrate în colecția binecunoscută *Colloquium Biblicum Lovaniense*.

Din cele expuse pînă aici nu însemnează ca manuscriselor de la Qumran nu li s-a dat toată atenția și în țări ca America, Anglia și Franța. Dimpotrivă, revistele de arheologie și orientalistica ce apar în aceste părți ale lumii, sînt pline de articole avînd cuprins qumranolog. Ecole bibliques et archeologiques françaïse, American School of Oriental Research, English School of Archeology ce-și au sediul în Ierusalim, toate editează prestigioase reviste, cunoscute în lumea întreagă, în care problemele izvorîte din studiul manuscriselor ocupă locul prim. Lor se adaugă volumele speciale scrise de profesorii de la aceste școli. A le aminti aici pe toate ar însemna să ne extindem prea mult, căci sînt nebanuit de numeroase.

Dar, cum era natural, Israelul este cel care a dat toată atenția cuvenită documentelor de la Marea Moartă, prin publicațiile aparute acolo, dar mai ales prin săpăturile arheologice întreprinse pe întreg solul palestinian.

Dupa apariția cărții lui I. Amusin în 1959, o problema ce s-a dezbătut mai mult a fost cea a originii comunității de la Marea Moartă, adică cine au fost cei care au scris manuscrisele descoperite în pustiul iudean.

Pîna la 1959 cinci ipoteze se formulaseră în această privință:

1. că manuscrisele au fost scrise de către partida fariseilor, în sînul căreia se aflau niște grupulețe de habotnici, care se adunau și chiar luau masa în comun;
2. că ele au aparținut primilor creștini, desigur cei recrutați dintre iudei, care fiind prizoniți de către stăpînitorii romani și cei autohtoni, au fost nevoiți să se refugieze în pustia iudeană și către țămurile Marii Moarte;
3. că manuscrisele sînt ale sectei iudaice karaite despre care știm că a luat ființă în secolul al VIII-lea d. Hr.;
4. că manuscrisele sînt ale sectei, mai bine zis ale partidului intransigent al zeloților, care fiind urmăriți de către autoritățile romane, erau nevoiți să se așeze în locuri retrase, cît mai departe de trupele și garnizoanele însărcinate cu ordinea;
5. că manuscrisele sînt ale sectei eseniene, deoarece știrile aflate în documentele de la Marea Moartă corespund în buna parte cu informațiile pe care ni le procura scriitorii clasici iudei, din secolul I. î. Hr. și d. Hr. pe numele lor Iosif Flaviu și Filon din Alexandria Egiptului. Acești doi autori ne spun că secta consta în celibatari, în cea mai mare parte, apoi, că ea ducea o viață comunitară și ținea cu habotnicie la împlinirea legii mozaice.

Dintr-un bun început, ipotezele originii farisiene, creștine și karaite a manuscriselor, din lipsa de adepți au căzut repede în desuetudine. Au rezistat pe poziție celelalte două: zelota și eseniana.

Ipoteza zelota era susținută cu înverșunare de către profesorii englezi C. Roth și G. R. Driver. Acesta din urmă, mai mult filolog decât arheolog, în 1965, a scris o carte de 625 pagini, format mare, **The Judaean Scrolls**. Dar el n-a putut să utilizeze toate datele furnizate de către săpăturile arheologice efectuate peste grotele de la Marea Moartă pe care să le fi pus în conexiune cu textele descoperite în peșterile amintite. Ca și Roth, profesorul G. R. Driver socotește că substratul istoric al manuscriselor este războiul iudaic dus contra Romei (66–73 d. Hr.). "Oamenii legământului" cum se intitulau qumranienii în textele găsite, trebuie să identifiți cu partida zeloților și sicarilor, care descindeau din schisma sadokita, ce a avut loc după depunerea sau uciderea marelui preot Onias al III-lea (170 î. Hr.). În timp ce unii dintre acești sadokiți au adoptat noua situație politică din Iudeea, devenind sadukeii cei des amintiți în Noul Testament, alții s-au refugiat în Egipt, în cap cu marele preot Onias al IV-lea (170 î. Hr.). După ce Pompei a venit în Ierusalim și a potolit lupta între cei doi pretendenți la tron (64 î. Hr.), grupul egiptean s-a reîntors din Egipt la Ierusalim, în cap cu preotul Boethius, care a format un partid al său. Mai târziu, Boethius a fost îndepărtat de către cei care s-au pus sub autoritatea lui Iuda Galileanul care împreună cu Sadok au fondat partidul zelot. După executarea lui Iuda Galileanul de către romani în anul 6 î. Hr., zeloții s-au instalat la Qumran (perioada a II-a) și aici au devenit "membrii Legământului". Pentru a identifica pe Dascalul Dreptății cu Preotul Impios (personaje principale în manuscrise), poziția lui G.R. Driver este ca și cea a lui C. Roth și anume că Dascalul Dreptății ar fi Menahem Benjuda, unul din șefii zeloților la începutul războiului iudaic contra Romei. După scriitorul Iosif Flaviu, Menahem a luat comanda insurgenților și a avut chiar curajul de a se prezenta la templu în costum regal și escortat de către partizanii lui de arme. Dar Eleazar, șeful gardienilor de la templu – în această postură Preotul Necredincios – i-a împrăștiat și însuși Menahem, urmărit pînă pe colina Ofel (partea de sud vest a Ierusalimului), a fost executat, în toamna anului 66 d. Hr.

Aceasta este teza lui G. R. Driver și ea a fost viu criticată de mulți cercetători, dar mai ales de către R. de Vaux, care-i reproșează lui Driver că n-a ținut cont suficient de datele arheologice chiar cele mai solid stabilite, date ce permit să facem o istorie a comunității de la Marea Moartă, care a ocupat situl Qumran pînă la distrugerea lui, în iunie 66 d. Hr. Ulterior concluziile lui G.R. Driver au fost pe de-a-ntregul infirmate. Driver a răspuns la criticile îndreptate contra susținerilor sale, într-un articol cu titlul de **The Myths of Qumran** în "Annual of Leeds University Oriental Society" (I, 6, 1966–1968) și altul intitulat **Mythology of Qumran** în IQR (1970–71), dar teza lor n-a găsit nici o aprobare temeinică.

A rămas deci ca cea mai probabilă ipoteză aceea că manuscrisele de la Marea Moartă au fost scrise de secta eseniana, cum se poate desprinde din informațiile furnizate de autorii iudei amintiți: I. Flaviu, Filon din Alexandria și latinul Pliniu cel Bătrîn. Descrierile acestora corespund în bună parte cu datele procurate de manuscrisele înșiși, adică arată o viață celibatară, un fel de mănăstire în deșertul iudean, o viață comunitară, cu multe bai rituale, cu un cult fără jertfe sîngeroase, cu un calendar propriu ș.a.

În 1965, profesorul israelian Yigael Yadin a publicat lucrarea **Ben Sira Scroll of Masada**, pe care el însuși l-a descoperit în sapaturile spectaculoase pe care le-a efectuat în acea extraordinară localitate fortificată de zelei. Acolo la Masada s-a găsit un text qumranit purtând numele de **Cântare la jertfa sabbatului al VI-lea, ziua noua din luna a doua**, text de natură asemănătoare celui studiat mai înainte de către prof. J. Strugnell de la Harvard University și publicat sub titlul : **The Angelic Liturgy at Qumran 4 Q Serek, Sirot**, publicat în Congress Volume, Oxford 1960. Pentru prof. Yigael Yadin scrierea de la Masada, fără nici o îndoială, este un produs al sectei eseniene. Este prima dată, spune el, când găsim un manuscris de la Marea Moartă în afara unei grote și mai ales departe de localitatea Qumran. Contextul istoric și arheologic – adaugă el – nu lasă nici un dubiu asupra datării cel mai târziu în anul 73 d. Hr. căci atunci a fost distrusă fortăreața Masada.

Yadin se întreaba ce ne demonstrează acest manuscris de la Masada și tot el, arheologul de mare talie, răspunde că aceasta descoperire ne permite să concludem că marea revoluție iudaică nu era limitată numai la zelei singuri, ci la ea au luat parte și alte secte, deci și esenienii, aceștia parțial sau total, cum menționează și scriitorul Iosif Flaviu. Într-adevăr Iosif Flaviu citează pe nume pe Ioan Esenianul (B.J. II, 20, 4; III 2, 1) ca guvernator adică comandant militar al toparhiei Tanina, în momentul izbucnirii războiului iudaic.

Am amintit că descoperirea manuscriselor au făcut-o beduinii; institutele arheologice începeau sapaturile abia după ce depistau de la beduini locul unde se găsiseră. Beduinii vindeau manuscrisele acestor instituții care le plăteau cu o lira sterlină centimetrul pătrat de manuscris, ceea ce a provocat o nebanuită emulație printre triburile de beduini care ziua și noaptea cutreierau stîncile și grottele spre a da de manuscrise pe care apoi să le vîndă în Ierusalim celor care plăteau mai mult, în special la anticari. Așa se face că un asemenea anticar din Betleem (8 km de Ierusalim) se afla în posesia unui manuscris pe care-l păstra desigur cu scopul de a-l comercializa, spre a obține un preț cît mai mare cu putință. El îl ținea însă în secret, căci după legile statului Iordania, în care se afla Betleemul înainte de 1967, particularii nu puteau deține obiecte antice, ci trebuiau să le predea muzeului de stat.

După războiul de șase zile, adică cel din iunie 1967, desființîndu-se linia de demarcație dintre statul Israel și cel iordanian, profesorul Yadin a preluat de la anticar manuscrisul în cauză care este cel mai mare dintre cele descoperite pînă acum.

După studierea documentului, Yadin l-a numit Manuscrisul Templului, deoarece el vorbește de templul eshatologic, adică așa cum și-l imaginau qumraniții ca are să fie templul mesianic, dintr-o lume viitoare.

Sulul conține 60 de coloane și măsura 28 de picioare, scrierea este calificată a fi cea irodiană tîrzie (sec. I. d. Hr.). Ortografia se arată **scriptic plină** iar tetragramul este redat totdeauna în caractere patrate. Limba este ebraică așa cum se afla și în celelalte manuscrise qumraniene, în special **Sulul Războiului și Documentul din Damasc**.

În regula generală, Dumnezeu i se adresează lui Moise la persoana întîi singular. Legea pe care El o promulga este repartizată în două mari categorii. În categoria I intra reconsiderarea unor precepte deja amintite în Vechiul Testament, iar în categoria a II-a sînt **tore noi**, adică precepte care nu se afla în Vechiul Testament.

Lista sărbătorilor din manuscris prevede și câteva festivități necunoscute în alte părți ale mozaismului, cum de exemplu sărbătoarea lemnului, brânzei și a uleiului. Sărbătorile sînt așezate în calendarul binecunoscut de la Qumran, ce diferea complet de cel de la templu. Calendarul qumranit era solar, în timp ce calendarul de la templu era lunar, cum este și azi.

Aproape jumătate din sul este consacrat templului, apoi curții templului și regulilor de purificare, ce trebuie observate. Curtea templului să fie curată cum a fost altădată cîmpia din deșertul sinaitic. Nimic nu va fi adus aici în piei de animale, afară numai dacă acestea au fost tăiate ritual la templu. Aici o secție foarte detaliată vorbește de impuritatea morților și modalitatea cum se poate omul purifica. Aceste prescripții sînt excesiv de severe și se opun direct regulilor rabinice, cunoscute din practica mozaică.

Planul templului cuprinde 3 curți separate, niște pătrate concentrice. La rîndul ei curtea interioară posedă 3 părți orientate către cele 4 puncte cardinale. Celelalte două curți posedă 12 părți numite după cei 12 fii ai lui Iacob, conținînd pe Iosif în locul lui Efraim sau Manase. Curtea exterioară cuprinde numeroase camere atribuite descendenților celor 4 familii levitice și anume fiii lui Araon, Gersom, Kehat și Merari.

Se pune întrebarea: prevede sulul ca templul va fi construit de către fiii lui Israel (adică asemenea celui al lui Solomon), sau e vorba de templul eshatologic (similar celui al lui Ezechiel)? Răspunsul este clar. Dumnezeu promulga o lege pentru un templu ce va fi construit de către fiii lui Israel exact în același stil cu cel din instrucțiunile Exodului unde se vorbește de construcția cortului. De neînumărate ori Dumnezeu declară: "Voi îl veți face în casa pe care o veți construi." De fapt sulul stabilește clar distincția dintre cele două temple, cel de zidit de către fiii lui Israel și cel din timpurile eshatologice (mesianice): "Și eu voi consacra templul meu pentru salvarea mea, templu peste care voi veți face să locuiască gloria mea, pînă în ziua binecuvîntării, cînd voi crea templul meu și-l voi stabili pentru mine însumi, în eternitate".

Profesorul Yadin consideră că autorul sulului a fost provocat să compună această lege, a templului, fiindcă observase că în nici o parte a Torei nu se afla bine-precizată această legislație. Numai în cartea I Cronici 28, 11–19 ni se spune că David a primit planul templului și că "totul a fost consemnat prin scrisoarea mîinii Domnului". Aceasta legislație ce nu s-a consemnat în Tora, inspirîndu-se din credințele și tradițiile vechi, autorul s-a gîndit s-o compună el mai pe larg.

Ca și pentru templu, Pentateuhul nu conține un regulament privitor la rege, deși cartea Samuel face o aluzie (I Sam. 10,25). De aceea autorul sulului se simte obligat s-o facă el. Relevăm printre prevederile principale: 1. Obligația regelui de a organiza o armată și de a pregăti războaiele, atît ofensive cît și defensive; 2. Cea de a stabili o curte de justiție conținînd 36 de persoane, dintre care 12 laici, 12 preoți și 12 leviți; 3. Interzicerea casătoriei cu mai mult de o femeie și de a divorța.

Mult spațiu din sul e rezervat regulilor cu privire la împărțirea prazii de război, cu scopul vădit de a armoniza spusele din cartea Numerii 31 cu cele din I Sam. 30, 24–25.

Multă atenție e dată legilor cu privire la curățenie, în special la necurația rezultată din contactul cu morții. Capitele întregi cu privire la cimitire, la pompe funebre și la femeia al cărei prunc a murit în pîntecele ei. Toate prescripțiile

aratate sînt din cele mai severe. Un ansamblu de prescripțiuni vorbește de pedeapsa capitală și obligația de a spînzura de vii pe cei culpabili.

Profesorul Yadin considera că autorul sulului a ajuns la compunerea legii cu privire la templu, prin faptul că nicaieri în Vechiul Testament, nici chiar în Pentateuh nu figurează o asemenea lege și de aceea s-a simțit obligat să ne-o dea el, potrivit credinței și tradiției timpului său.

În redactarea prezentei, sulul este susceptibil de a urca în secolul II a. Hr., la începutul și mijlocul perioadei asmoneene. Se pune chestiunea să știm dacă Dacalul Dreptății nu este el autorul sulului?

Contribuția românească la elucidarea problemelor puse de studiul manuscriselor de la Marea Moartă

Contribuția orientaliștilor români la lamurirea unor probleme legate de studiul manuscriselor de la Qumran, a fost una din cele mai considerabile, căci cea dintîi a reușit să găsească pe esenieni în scrierile Noului Testament, căci chiar din vechime, cercetătorii scripturistici erau izbiți de faptul că Noul Testament care face atîtea mențiuni de sectele sau partidele iudaice din timpul compunerii sale: farisei, saducheii, zeloții etc. totuși nu pomeneste de secta eseniana, despre care vorbesc elogios scriitorii iudei vechi ca Iosif Flaviu și Filon din Alexandria. Nedumerirea aceasta a început să fie și mai acută după descoperirea documentelor de la Marea Moartă. Enigma avea să fie dezlegată de către regretatul cercetător dr. C. Daniel. El a demonstrat temeinic că esenienii sînt menționați și încă destul de des în Noul Testament dar cu anumite porecle, care astăzi nu mai sînt cunoscute dar pe care contemporanii sectanților le cunoșteau sau le puteau ușor înțelege.

În articolul său, *Esseniens, zelotes et sicaires et leur mention par paronymie dans le N.T.* Dr. C. Daniel arată că denumirile acestor sectanți erau niște *nomena odiosa* ce nu trebuiau pronunțate fiind pe de o parte ale unor eretici, iar pe de altă parte ar fi stîrnit ura ocupanților romani ai Palestinei. Pentru aceasta ei sînt denumiți cu apelații criptice, în speța cu amfibologii intenționale sau jocuri de cuvinte. Așa de exemplu în Matei 11,7 unde iudeii sînt întrebați: "Ce ați ieșit să vedeți în pustie? Au trestie batută de vînt", termenul trestie este în ebraică și aramaică un joc de cuvinte cu numele zeloților. Cum trestia nu putea crește în pustiu, întrebarea putea să pară fără sens, dacă nu se înțelegea, în acele limbi, prin trestie denumirea zeloților care efectiv se aflau în pustiu, luptînd împotriva romanilor. În același fel, cifrat, sînt menționați în Noul Testament atît sicarii și zeloții, cît și esenienii, căci cu privire la aceștia citim în Matei 7,5: "Paziți-vă de proorocii mincinoși, care vin la voi îmbracați în haine de oi". Într-adevăr esenienii își dadeau apelația de "vînzători" ceea ce însemna "prooroci" și se îmbrăcau în veșminte albe, cum este lîna oilor. Din scrierile găsite în peșterile de la Qumran aflăm că esenienii faceau dese proorocii și de aceea porecla de prooroci mincinoși era deplin justificată.

În articolul *Une mention paulinienne des esséniens de Qumran* (R.Q.) 1966, dr. C. Daniel a demonstrat de asemenea că în Epistola II corinteni 2,17 sînt menționați esenienii. Se știe că aceștia își dadeau nenumarate porecle, una din ele fiind de *ha-rablim* "cei numeroși". În textul grecesc al epistolei menționate se afla

traducerea elina a expresiei ebraice prin *oi polloi*, "cei numeroși", căci textul grec nu arată la ce se referă acest adverb de cantitate "mulți", "numeroși", așadar se referă la esenieni, căci nicaieri în celelalte epistole pauline nu se întâlnește *oi polloi* fără un context explicativ. Esenienii sînt menționați în I. Corinteni 6 și I Timotei 4,3 unde e combatută doctrina acelor eretici care interzic oamenilor să se căsătorească. Într-adevăr dintre toate sectele iudaice, doar esenienii impuneau celibatul. Tot despre esenieni e vorba în pasajele în care sînt combătuți anumiți sectanți care impun restricții alimentare (Romani 14,12) cum faceau esenienii.

În "Revue de Qumran" dr. C. Daniel a publicat trei articole în care arată locurile din Noul Testament unde sub nume criptice trebuie să înțelegem pe esenieni.

Așa de exemplu printre contrarii lui Iisus, în afara de farisei, saducheii, samariteni etc. găsim amintiți și pe irodieni. În acești irodieni comentatorii vechi și moderni vedeau niște slujitori ai lui Irod sau cel mult o partidă politică, ce se pusese în slujba lui Irod, deoarece majoritatea poporului nu-l aveau la inimă pe acest idumeu, urcat pe tron prin violenții. Se știe că ziua morții lui Irod a fost decretată sărbătoare oficială de către iudei.

Dr. C. Daniel a demonstrat că acești irodieni nu sînt alții decît esenienii care se așezaseră sub ocrotirea lui Irod ca să scape de ura și chiar prigoana zeloților care erau suparați ca esenienii nu se ridica și contra stăpînirii romane. Simpatia lui Irod față de esenieni pleca chiar din tinerețea lui, căci un esenian îi proorocise că va ajunge domn. Amiciția lui Irod a mers foarte departe, fiindcă aceștia n-aveau voie să privească statul și chipuri de cezari, de zeițați, de vulturi, așa cum acestea erau așezate la porțile orașelor din antichitate și chiar la porțile Ierusalimului. Irod chiar a construit o poartă specială pentru esenieni pe unde puteau trece fără să mai vada acele chipuri cioplite.

Cum s-a amintit mai înainte, în palatul fortareată al lui Irod de la Masada, s-au găsit fragmente din scrieri qumranite adică eseniene. Lucrul acesta confirmă spusele Noului Testament (Matei 11, 7-8) cînd Isus întreaba: "Ce ați ieșit să vedeți? Poate om îmbrăcat în haine moi? Iată cei care poartă haine moi sînt în casele regilor!" Or dintre sectele religioase iudaice, numai esenienii s-au bucurat de acest privilegiu. Cartierul lor central de la Qumran a fost grav avariat, pe la începutul domniei lui Irod, de un puternic seism. Fiind obligați să-și părăsească domiciliul, esenienii au fost primiți lîngă curtea lui Irod din Ierusalim, care și face pe esenianul Menahem vicepreședinte al sanhedrinului. Și Talmudul ne spune că la restaurarea luxoasă a templului din Ierusalim, au lucrat o mie de preoți îmbrăcați în haine curate darăcite de Irod. După dr. C. Daniel, acești preoți nu puteau fi decît esenienii, căci ei se îmbrăcau cu haine albe și scumpe. Celelalte grupuri religioase s-au opus ca templul să fie restaurat de un sclav al Romei.

Sulul de arama, găsit în grote, ca și monezile dezgropate la Qumran, arată că secta eseniana dispunea de însemnate fonduri, pe care numai o grupare ocrotită de rege putea să la aibă.

În consecința apelației de irodieni dată esenienilor de către contemporani pare destul de motivată.

În pasaje ca Matei 10, 10 - 12, unde se vorbește de fameni din naștere, fameni făcuți de oameni și fameni ce se fac singuri pentru împărăția cerului, dr. C. Daniel arată temeinic ca prin fameni făcuți de oameni, trebuie să înțelegem pe esenieni căci ei au fost singura grupare religioasă iudaică ce impunea celibatul adeptilor ei.

Prin fameni din naștere trebuie să înțelegem pe cei născuți fără nici o atracție față de sexul feminin, iar prin fameni care s-au făcut singuri, trebuie să înțelegem pe cei care s-au castrat de bună voie. În această privință este citat marele scriitor bisericesc din secolul II și III pe numele de Origen, care a înțeles să se castreze pentru a fi mai sigur de mîntuire. Mai tîrziu însă chiar Origen a arătat că textul din Matei trebuie înțeles alegoric. Alegoric l-a interpretat și Biserica creștină cînd a admis instituția monahismului. Cine vrea să ducă viața ascetică oricît de severă s-o ducă, dar fără să-și mutilizeze corpul.

Amintirea esenienilor în Noul Testament o află dr. C. Daniel și în alte cap. 6 și 7, unde s menționate două specii de *homines religiosi* și anume: fațarnicii (6,2–16; 7,5) și prooroci mincinoși. După parerile unanime ale exegeților fațarnicii sînt fariseii, numiți în acest fel în mai multe locuri, iar proorocii mincinoși sînt esenienii, căci ei aveau profeți în rîndurile lor, după marturia clară a lui Iosif Flaviu și Filon din Alexandria. Într-adevăr săpăturile arheologice de la Qumran au scos la iveală horoscoape și documente criptice astrologice. De altfel, chiar la baza cuvîntului de esenian stă cuvîntul ebraic de *hozeh* și aramaic *hazoiā*, cu însemnarea de "vazator", "cel care vede viitorul", deci care proorocește. De fapt esenienii au scris numeroase cărți profetice, ca de ex. cartea Enoh, Jubilee, Testamentul celor 12 Patriarhi, Ascensiunea lui Isaia, așa încît apelația de prooroci mincinoși data de către adversarii lor, li se potrivește esenienilor.

Din relatarile Noului Testament și Talmudului reiese că între sectele iudaice exista o mare ură. În regula comunității de la Qumran se arată că un esenian trebuie să aibă o ură veșnică contra celor care nu fac parte din secta lor. În explicarea parabolei samarineanului milostiv, exegeza veche și moderna considera pe cel căzut între tîlhari un om oarecare. Dr. C. Daniel cu o perspicacitate nebanuită dovedește că acesta era un esenian, înfîlnit de zeloți care l-au maltratată, lăsîndu-l abia viu, din cauza animozității cunoscute dintre aceste partide.

Dr. C. Daniel descoperă pe esenieni și într-un verset din Epistola lui Iuda care menționează cartea Enoh și Ascensiunea lui Isaia, două scrieri eseniene notorii, cum și în Faptele Apostolilor 13,8 unde se afirma că în insula Creta se afla un prooroc mincinos Var-lisus, ori proorocii mincinoși s-a dovedit că erau esenienii.

Personalitatea lui Filon din Alexandria a fost considerată în mod foarte felurit de către diferiții cercetători, în decursul timpului, el fiind socotit cînd stoic, cînd neopitagorician, cînd platonician, cînd gnostic de către cei care i-au studiat opera și au încercat să descifreze personalitatea sa enigmatică. Într-un eseu foarte consistent, dr. C. Daniel demonstrează în mod peremptoriu că el făcea parte din gruparea eseniană, fiind un membru al acestei secte. Trebuie accentuat că era prima oară în literatura mondială, cînd se făcea dovada temeinică a apartenenței lui Filon la secta eseniană. Dr. C. Daniel și-a scos argumentele din scrierile Talmudului, din autorul Karait Kirkisani și mai ales din cele 35 de *midrasimi*, comentarii biblice ale lui Filon ce nu puteau fi scrise decît pentru esenieni, care se deosebeau de celelalte secte contemporane.

Într-un articol consacrat grupării eseniene și anume, ce s-a întîmplat cu qumraniții după eșecul revoltei iudaice din 66–73 d. Hr., personal am demonstrat că esenienii n-au fost nimiciți cu totul de acest război, iar comunitățile lor au continuat să existe mult timp după răscoala împotriva imperiului roman. Argumentele aduse le socotesc destul de consistente și anume că esenienii erau risipiți și în alte țări din afara Palestinei, unele unde nu exista stăpînire romană,

cum ar fi imperiul persan. Iosif Flaviu, scriind istoria războiului iudeilor cu romanii, pe la 90 d. Hr. menționează pe esenieni ca pe o sectă ce exista încă. Într-o veche rugăciune mosaică *Smone Esre*, datînd de la sfîrșitul secolului I. d. Hr., sînt menționați ereticii care nu puteau fi decît esenienii, întrucît în aceeași rugăciune creștinii sînt numiți *nazorim*. Sectele gnostice care apar în secolul al II-lea d. Hr. arată multe puncte doctrinale comune cu esenienii, ceea ce probează că gnosticii au fost în contact cu aceștia. În fine, în secolul al VIII-lea al erei noastre, apare o sectă iudaică ce are multe puncte comune cu esenienii în doctrina sa, este secta karaiților. În continuare, socotesc că esenienii sînt menționați ca existînd în secolul al V-lea d. Hr. de către Epifanie episcopul Ciprului și Nil Ascetul. Concluziile de mai sus sînt confirmate de către cunoscuții autori străini, specialiști în istoria karaiților, Naphtali Wieder și Simon Szyszman.

Într-alt articol, am dovedit că apelativul de vazatori, adică de profeți, pe care și-o dadeau esenienii reprezintă în ebraică un termen foarte apropiat de numele de esenieni pe care ei și-l dadeau. Astfel între "vazator" și "esenian" există un fel de amfibologie intenționată, un joc de cuvinte, foarte transparente, reprezentînd o laudă și o denumire admirativă a esenienilor. Pe de altă parte, calitatea de profeți a esenienilor reiese limpede nu numai din aceasta apelație dar și din scrierile lor sau cele ale lui Filon din Alexandria și ale lui Iosif Flaviu, care au scris despre esenieni. Profeții esenieni sînt menționați și în manuscrisele de la Marea Moartă sub numele de "vazatori".

Într-un alt articol, am studiat ostilitatea dintre gruparea zelota și cea eseniana, cum și cauzele care au generat-o ajungînd la concluzia că textele de la Marea Moartă dovedesc în mod pîrîmptoriu această dușmanie dintre cele două grupări, ceea ce face ca esenienii să fie atacați cu armele și jefuiți de către zeloți, care bucurîndu-se de ocrotirea lui Irod, stateau bine "materialicește". Pe de altă parte, este absurd să se afirme că sectanții de la Qumran au fost zeloții de unde rezulta limpede că cele două grupări nu sînt deloc aceleași, ele avînd doctrine și rituri cu totul deosebite. Ura zeloților contra esenienilor era datorită pe de o parte doctrinelor eretice profesate de esenieni, iar pe de altă atașamentului pe care îl aveau față de regii din familia lui Irod cel Mare, dușmani de moarte ai zeloților ultranaționalisti.

După cît se desprinde din cele de mai sus, manuscrisele de la Qumran n-au lasat nepasatori pe cercetătorii români, care și-au adus contribuția lor în acest domeniu și sîntem convinși că ea va continua și în viitor, căci epocala descoperire de la Marea Moartă ne oferă azi o nebanuită lumină pentru cunoașterea tot mai adîncă a mediului și timpului în care au apărut cartile Noului Testament. Spre marea noastră satisfacție, luminile aduse de manuscrisele de la Qumran confirmă impresionant tradiția de două ori milenară a creștinilor.

GÎNDURI DESPRE VIAȚĂ ȘI MOARTE

de: pr. prof. dr. NICOLAE NEAGA

Dintre toate durerile vieții cea mai zguduitoare este moartea. Ce cutremurator este să-ți vezi o ființă dragă închisă între patru scînduri și afundată în pămîntul rece. Te emoționezi puternic ca vei fi lipsit de prezența ființei iubite, de ajutorul ei, de dragostea celei plecate pe drumul de unde nu mai este întoarcere.

Dar așa-i scris în cartea vieții să trecem toți prin durerile morții.

Între afirmări, cea mai universal valabilă este formula "omnes homines morituri sunt" toți oamenii sînt muritori, dublata de zicerea proverbială: "Nemo mortem effugere potest". Ai intrat în lume, negreșit trebuie să și ieși.

"A zis mama că mă scoate

De la multe, de la toate

Însă mama nu mă poate

De la moarte a mă scoate..."

Am venit pe rînd și plecam pe sarite. Cît de mic este omul în această viață și cît de fără importanță un număr de îns în lume. Cu tot dreptul se zice: "Strein sînt de pămînt", asemanator cu vizita pe care o face cuiva un strein, care vine și se duce ca și cînd nu ar fi fost. Curat vorba lui Toma Kempis: "Azi omul este, mâine nu se mai vede".

Între legile care guvernează acțiunile lumii există o desăvîrșită logică. Formula: moartea este legată de viață, viața legată de moarte, constituie un fel de "perpetuum mobile", despre care poetul zice: "Moartea succede vieții, viața succede la moarte, alt sens n-are lumea asta..."

E mare, colosal de mare puterea morții, atît de mare că omul o considera mai presus de fire.

"Mortua est" a lui Eminescu, "Trei Doamne și toți trei" de Coșbuc, "O fată tînăra pe patul de moarte", sînt slabe ecouri ale durerilor, sînt doar palide înfațișări ale puterii ei.

Viața omului trece ca o umbră, căci nimeni nu știe ceasul în care vine începutul sfîrșitului, pentru că "ea vine ca un fur".

Moartea dă expresie despre nimicnicia omului. "Dacă un om se supraestimează, ea îi retează orgoliul, dacă unul e bogat, ea îl saracește îndată".

Oriunde te întorci dai de moarte, căci orice ființă care poate fi măsurată are un sfîrșit. Ce-i o sută de ani? Ce-i o mie de ani în fața veșniciei, la care după spusele Psalmistului, "o mie de ani sînt ca ziua de ieri?"

Ai deschis ochii să contemplezi frumusețile lumii: cerul cu stelele, un răsărit de soare, cîmpul cu florile, livada verde, ai întins urechile pentru a prinde graiul dulce al mamei, ciripitul duios al păsărilor, murmurul izvoarelor sau freamatul codrului în adierea vîntului, pentru că moartea să aștearnă o lopată de uitare peste toate.

Ce spațiu îngust ocupă omul în lume? Abia își da seama dacă viața e vis sau realitate.

E dureros, cumplit de dureros să vezi cum se topește zi de zi, în patul suferințelor, un tata vrednic de tot respectul, o mama dulce, un copil reușit, scump și drag, un prieten sincer și devotat, o soție ideală.

E trist cînd începi a face număratoarea inversă, 65, 64, 63... 45 și cînd auzi glasul celui care striga fără să-ți poți fi de folos.

De ce n-ar plînge florile și de ce nu s-ar întrista și ele cu lacrimi de rouă sau de ce nu s-ar zgudui codrii cu vîiet de vînt și iarăși de ce n-ar geme rîurile cu eterne izvoare de apă cînd în lumea aceasta cu atîta strălucire e uneori atîta singurătate și durere?

În limbile orientale ideea morții o reda cuvîntul "mut", poate fiindcă fenomenul morții te lasă mut, produce un fel de discordanță, ca omul "coroana fapturilor, cel cu slava și cu cinste încununat" (Ps. 8,5), devine "pămînt și cenușe".

Trăim vremuri de mari prefaceri, stăm copleșiți în fața progresului luminos și multilateral. Mașinile au înlocuit forța omului, avioanele au depășit distanța lumii, progresul armelor de luptă este uimitor. Omul a schimbat fața lumii. Dar un îns care n-ar fi avut în interiorul său factorul puterii de creație n-ar fi putut deveni un Michelangelo, Copernic sau Aurel Vlaicu.

Dacă patrundem în interiorul nostru, dam de omul cel dinlauntru, de ceva care indică precis originea noastră stelară și care nu mai este pasibilă de stricaciune.

Cum ar fi putut lua omul un așa avînt fără a avea o scînteie din lumina înțelepciunii supreme?

Cu fiecare miracol al progresului luminos ne întoarcem la realitățile noastre de totdeauna, sintetizate în vorbele străbunilor: "Non omnis moriar".

Dacă sufletul alungit în trup se atașează la toate succesele noastre cum nu s-ar identifica el în suferința cu noi?

Dacă după un trup aparținem unui neam, cum să nu participe el la bucuria familiei, la propășirea patriei și la binele oamenilor, dar și la emoțiile morții?

Numai viitorul lamurește taina pe care poetul o sintetizează în vorbele: "Credința în viața de apoi este singura nădejde în noi", ca să folosim expresia unui om reprezentativ în purtarea ideilor mari.

Sufletul e o substanță simplă care nu poate fi descompusă, sufletul trăiește independent de substanța trupului, sufletul este nemuritor. Pentru nemurirea lui se pot aduce argumente istorice, metafizice, teologice și morale.

Argumentul istoric susține că profunda credință în nemurirea sufletului este un bun al omenirii din toate timpurile și din toate locurile.

Argumentul metafizic porcede de la natura sufletului, care este substanță imaterială, necompusă, care nu poate fi nimicita.

Argumentul teologic pornește de la năzuința spre fericire a omului. Trebuie ca exista în cer o altă viață în care sufletul să ajungă la fericire. Trebuie să fie odată o răsplătă pentru faptele bune.

Ordinea morală postulează nemurirea sufletului și viața de dincolo.

Un alt argument pentru natura spirituală a omului este libertatea vocii, prin care omul se manifestă liber în acțiunile sale.

Omul nostru, cel dinafară, se trece, cel dinlauntru se înnoiește. Bobul de grîu ca să aducă rod putrezește mai întîi.

Învățătura noastră precizează că moartea este o condiție pentru viața cea nouă; cântările tradiționale glasuiesc: "Sfârșit deșăvârșit ne daruiește noua..."

Plugarul înjuga boii, scoate plugul și trage brazda adâncă, arunca sămînța, cheltuieste tot ce are, îndura caldura, frig și altele, nadajduind, că după atîta osteneală să aibă rod. Și aici este mai întîi osteneala și pe urma rasplata.

La lucrările acestei vieți constatăm mai întîi cele arătate și apoi cele nearătate. Cel ce a semănat cu buna credință, va secera la sfîrșit.

Omul numai dacă caută dincolo de eforturile sale pămîntești un ce? cum? cînd? justifică și da putere faptelor vrednice de respect, își conformează viața cu voința absolută, cum s-ar exprima filosofia modernă a valorilor.

Dupa moarte noi continuăm să trăim. Așa sîntem întocmiți ca să trăim. Acest adevăr este general valabil, "caci știm că dacă aceasta casa, locuința noastră pămîntească, se va strica, avem o altă zidire, casa nefăcută de mîna".

Trupul nostru nu e trainic, el va fi schimbat cu unul durabil.

Care este viitorul omului în viziunea marelui Învățător o arată deslușit cea mai reprezentativă carte din lume, Biblia, tradusă în aproape 2 000 de limbi și dialecte. Pentru proiectarea acelei vieți în suflete, marele Dascal a lasat o instituție care implică aportul ei substanțial la lumea de mare bucurie de dincolo. Aceasta instituție ține materia primă, care vizează pregătirea pentru viața ce nu mai este posibilă de schimbare.

În graiul poporului, a ajunge în "Sînul lui Avraam", înseamnă a avea parte de viața fericită de dincolo, unde oamenii drepti vor trăi în veci; vor străluci ca stelele (Isaia/26, 12; Dn 12, 2). Frumusețea vieții de dincolo este ridicată la rang de dogma cînd se spune că: "Cel cuvios nu va vedea stricaciune. Sîntem creați spre viața (Psalmul 15, 10).

Deși trupul este mort, sufletul rămîne în stare de funcționalitate.

Nadejdea noastră este în puterea Celui ce ține cheile vieții de dincolo pe seama celor care își pun nadejdea în El.

Lumina acestor convingeri influențează strălucit activitatea omului. Ea îi creează un optimism robust. Viața sa va fi o plăcere, munca sa o desfătare, idealul o nadejde.

Moartea și dacă îi produce jale, el se mîngîie cu convingerea că există o trecere de la stricaciune la nestricaciune.

Desăvîrșirea omului prin trecerea la o nouă viață constituie unul dintre adevărurile fundamentale, ceea ce după expresia consacrată se numește "cununa nevestejită a omului" (I Petru 5, 4).

Problema sufletului și a vieții de dincolo este o preocupare frecventă a gîndurilor. Taina sufletului rămîne o problema cheie, nu numai la gînditorii de nuanță creștină ci și la filosofilor idealisti. Astfel matematicianul și filosoful *Pitagora* (580– 500 î. d. Hr.) afirma credința în nemurirea și transmigațiunea sufletelor. *Platon* (427– 347 î. d. Hr.) susținea că "spiritul are existență independentă, absolută, eternă". Spiritul e de esență supranaturală, făcînd parte dintr-o lume în afara timpului și spațiului dominat și patruns de un principiu suprem al naturii divine.

Descartes (1596– 1650) filosof și savant francez, vorbește despre o dublă substanță, materială și spirituală. *Leibniz* (1647-1716) se refera la substanțe spirituale, indivizibile, create de Dumnezeu. După *E. Kant* (1734– 1804) "existența lui Dumnezeu este un postulat al conștiinței morale, iar ideea de Dumnezeu implică existența sufletului".

Fr. Schelling (1795–1854) susținea ca "adevarul filosofiei este teologia, ca dincolo se găsește un Absolut, din care deriva filosofia și religia".

Marele scriitor rus *Lev Tolstoi* (1828–1919), marturisea credința în mîntuire prin perfecționarea morală și spirituală. *Rabindranath Tagore* (1865–1941) cel mai mare poet al Indiei și unul dintre cei mai mari poeți ai lumii, își baza concepția despre viața de dincolo și pe doctrina creștină. *Ioan Petrovici* (1892–1972) filosoful român de renume a răspîndit concepții spirituale, pronunțîndu-se pentru împacarea filosofiei cu teologia.

N. Iorga (1871–1940) avea obiceiul să evite formația verbală "a muri", cînd era vorba de decesul cuiva. Astfel la moartea profesorului Ciocan a scris: "A murit bietul Ciocan, adică mai exact, îl îngroapă aici, îl pun în mormînt".

Gînditorul *Constantin Noica* (1909–1987) s-a despartit de noi "cu imaginea devenirii în care se auzea ritmul nemuririi, pe care dorul nu ne lasă a-l uita".

"N-am simplitatea beoțiană de a nega ca dincolo de simțuri și rațiune ar mai exista ceva de neînțeles", scria *Mihail Ralea* (1896–1964) în 31 august 1964.

Iată cîteva documentații pe care le găsește credinciosul în sprijinul idealurilor și valorilor sale spirituale.

IMPLICAȚIILE MISIUNII PREOTEȘTI

de: preot IOSIF DAVID

A vorbi despre preoție înseamnă a vorbi despre rostul și temeiul slujirii preotești de conștiința misiunii pe care o are preotul, înseamnă a adânci aceasta misiune în lumea roadelor, mai precis înseamnă a ști cum trebuie să ne comportăm în casa lui Dumnezeu celui viu, stîlp și temelie a adevărului. Izvorul de inspirație și putere pentru cunoașterea și slujirea preotească îl avem în Sfînta Scriptura și Sfînta Tradiție, în experiența vie a Sfinților Părinți, învățatori și pastori ai Bisericii. Misiunea preotească își are temeiul și ființa în economia mîntuirii. Domnul instituind preoția o unește și o întemeiază în propria Sa trimitere și slujire.

Misiunea preotească este vrednicie și slujire dumnezeiască, este un dar preafericit, o știință a înțelepciunii divine, un lucru ceros, ieșit din însăși voia lui Dumnezeu. Misiunea preotească implică dăruire și responsabilitate aparte și aceasta pentru că este o propovăduire vie a Evangheliei și morala în acțiune. Preoții sînt "lumina lumii și sarea pămîntului", aceasta este cea mai deplină și cea mai sublimă caracterizare a misiunii preotești în sînul obștii credincioșilor. Adeseori cînd se stinge aceasta lumina poporul orbecaie în întuneric, și de cîte ori sarea s-a alterat, s-au ivit în mulțime semnele descoperirii și umbra morții pîndea alături.

Chemăți să fie pe pămînt reprezentanții și întruparea ideii divine, preoții au rostul de a fi în mijlocul credincioșilor faclii aprinse la a căror lumina oamenii să poată vedea calea. Nu noi croim aceasta cale, este croită de Dumnezeu. Rostul nostru al preoților este numai să luminăm acest drum dat. Ne dăm seama de greutatea lucrului la care ne-am angajat, dar îndrăznim să împlinim aceasta misiune, convinși fiind de utilitatea lucrului și nădăjduind să-l ducem la bun sfîrșit cu ajutorul Aceluia care a zis: "Îndrăzniți, eu am biruit lumea". Preotul nu este altceva decît reprezentantul lui Isus Hristos pe pămînt, de aceea el are datoria de a împlini aceasta misiune la lumina vie a învățăturilor dumnezeiești. Rostul misiunii preotești este acela de a contribui la răspîndirea cuvîntului lui Dumnezeu. Pentru rostul acesta ne-a ales pe noi Iisus din lume, să rămînem deci întru dragostea Lui. Biserica Ortodoxă n-a format o doctrină privind relația Bisericii cu lumea, în cadrul vreunui sinod, care să aibă un caracter normativ pentru lucrarea ei în societate. Aceasta nu înseamnă că ea nu are o atitudine față de lume, întemeiată teologic și că nu are o practică în slujirea lumii. Împietindu-și organic misiunea ei cu aspirațiile comunității în care trăiește, Biserica Ortodoxă este prin definiție o Biserică a slujirii, în îndoitul ei aspect: slujirea lui Dumnezeu și slujirea oamenilor.

Pentru că slujirea ține de aspectul comunitar, comunitatea creștină se realizează nu numai prin marturisirea credinței și prin cult, ci și prin slujirea față

de semeni. Preotul și credincioșii fac parte din aceeași comunitate numita Biserica, și dacă misiunea Bisericii este aceea de a sluji, apoi nici preotul nu poate fi absolvit de această misiune, pentru că înșiși Mîntuitorul a așezat această misiune. El însuși venind să slujească. Soarta și destinul preotului este întocmai ca și a Apostolilor: ei aduc mîntuire ori pierzanie lumii acesteia. Iisus a fost rastignit pentru rascumpărarea lumii; tot pentru această lume ne vom premări ori vom fi osîndiți și noi preoții. Dar noi sîntem numai lucrătorii viei, nu și stăpîinii ei. Iisus a ales pe preoți din lume făcîndu-i partași celui mai mare dar: de a fi mîntuitorii lumii. Cei care avem datoria de a cuceri lumea pentru Hristos, înainte de toate va trebui să-L realizăm în sufletele noastre și de această creștere avem nevoie astăzi mai presus de orice, pentru că aceasta poate asigura unitatea în acțiune a întregului cler. Or tocmai de această unitate în acțiune, de o metodă pastorală unitară se simte mai mare nevoie. Stînd în parohie, în mijlocul credincioșilor, aceștia mi-au cerut parerea, sfatul, ajutorul în tot felul de chestiuni care pot să intereseze pe un om, dar nu mi s-a întîmplat să-mi ceară lamuriri în chestiuni de credință, decît dacă am provocat discuție în această direcție, ceea ce înseamna că ei nu știu care este adevărata noastră misiune în mijlocul lor. Această misiune cuprinde două lucruri: înfiș puterea și stăpînirea de a lega și dezlega păcatele oamenilor, al doilea, stăpînirea și puterea de a învăța, sfinți și conduce pe credincioși la mîntuire. Acesta este lucrul nostru de a împaca pe oameni cu Dumnezeu, de a-i renaște pentru o altă viață cu ajutorul cuvîntului propovăduit și a mijloacelor harice pe care le îmbie Biserica. De altfel preoția Bisericii noastre a fost întotdeauna cu poporul, participînd la bucuriile și necazurile lui, contribuind sub o formă sau alta la stabilirea istoriei acestui popor, contribuind la formarea unității etnice a poporului și a limbii pe care o vorbim și cu care ne mîndrim că sîntem români, născuți și crescuți la sînul acestei mame adevărate. Trebuie precizat că și astăzi misiunea preotului este aceeași pentru că sînt aceiași credincioși, care au aceleași idealuri și este aceeași Biserica slujitoare. Preoția implică mai multe misiuni sau activități: învățătorească, sfințitoare, conducătoare. Aceste activități implică tocmai acea slujire prin care Biserica își îndeplinește toate rosturile și îndatoririle ei, întreaga ei trimitere către oameni. Această slujire o numim pastorație și este deci o expresie prin excelență a misiunii preoțești. Întocmai ca și Iisus, preotul are o fire îndoita: el este preot și este om. Care dintre acestea este mai importantă? Nici una, ambele trebuie să formeze o unitate nedespartită, totdeauna și oriunde preotul și omul să existe în aceeași persoană. Numai în felul acesta el poate da oamenilor ceea ce ei așteaptă de la el – mîntuirea. Preotul în calitatea lui de preot este sfințitorul vieții zilnice a celor încredințați păstoririi lui, împărtășitorul darului ceresc, care întărește și înalță, propovăduitorul cuvîntului și săditorul credinței. În calitatea sa de om, preotul va trebui să realizeze cît mai deplin posibil idealul care se desprinde din învățăturile pe care le propovăduiește și care ideal a fost realizat în întregime de Iisus omul.

În calitatea lui de om, preotul va trebui să fie o pildă vie, un ideal vrednic de urmat. Ambele aceste activități se condiționează și se întregesc, una fără alta nu pot avea mare valoare. Rugăciunea rostită cu epitrahilul care simbolizează jugul lui Hristos va trebui să fie o muncă pentru mîntuirea aproapelui, iar munca lui zilnică o rugăciune caldă ce se adresează cerului. Numai așa vor cunoaște oamenii că misiunea pe care o avem este de la Dumnezeu. Lucrarea misionară a preotului se desfășoară în parohie, care este ogorul muncii preotului. Succesul acestei activități depinde de tactul și înțelepciunea preotului. Această tactică este priceperea de a ne

puta ca cei înțelepți, cu credincioșii, și aceasta se câștiga deodată cu experiența de viață, înaintare în vîrstă și meditare. Ea este necesară dintru început și se dobîndește din învățătura înaintașilor sau a celor vîrstnici, din simțul prevederii și a cîntăririi juste a realității. Pastorația ca misiune a activității preoțești poate fi colectivă sau individuală. Pastorația colectivă se desfășoară prin cultul divin public, care este un mijloc de solidaritate creștină, unic prin frumusețea lui spirituală. Drama mîntuirii omului, reactualizată prin sfînta Liturghie, face din cultul divin cel mai sublim moment pentru iubitorii de viață duhovnicească. O parte importantă a cultului divin este predica și cateheza, care pot infiltra credința și pot readuce în sînul Bisericii pe cei îstrăinați. Dar pentru a desfășura o misiune completă nu putem să ne lipsim de pastorația individuală, care este o comunicare de la suflet la suflet și de cele mai multe ori în intimitatea vieții duhovnicești. Sînt unii cunoscători ai vieții sufletești care susțin ca cea mai eficientă formă de pastorație și cea mai ducătoare la scop este pastorația individuală.

Necesitatea ei rezulta din faptul că fiecare credincios are o anumită individualitate, fiecare poartă pecetea ființei sale așa cum a primit-o din mîinile Creatorului, și ca urmare fiecare suflet trebuie tratat separat. Aceasta însărcinare a preoților a fost totdeauna actuală și va rămîne actuală pentru totdeauna. Lumea trebuie adusă la Hristos; datoria noastră este de a aduce lumea la Hristos, ori a aduce lumea la Hristos înseamnă a introduce în lume etica creștină. Aceasta etica se bazează pe porunca iubirii și niciodată nu a fost prea multă în lume, dar în zilele noastre este chiar prea puțină. Unul este Dumnezeu, una este porunca Lui și unul este și scopul ce trebuie urmarit de cei ce împlinesc misiunea preoțească. Dumnezeu este Dumnezeul iubirii, iar scopul nostru este să facem educație credincioșilor noștri pentru această iubire. Nu trebuie să credem că aceasta este un scop impus numai generației actuale și provocat de împrejurările sociale actuale. Acesta a fost și va rămîne veșnicul scop al Bisericii creștine. Sufletele se nasc egoiste și abia prin educație îndelungată și stăruitoare pot deveni creștine. Porunca iubirii există actualmente doar ca o teză externă, ca o porunca mai mult de opreliște, de îngrădire a faptelor rele, cîta vreme ea ar trebui să existe ca o parte întregitoare a sufletului omenesc. Dar omul este capabil de o iubire profundă, pentru că în el se afla ca un carbune potolit dorința după o viață plină de iubire așa cum o cere Dumnezeu. Pentru a trezi această iubire trebuie să fie ceva care să aprindă acel carbune care mocnește, și acel ceva este trimisul lui Dumnezeu – preotul. Meniți să luminăm cărările oamenilor și să conservăm vigoarea lor sufletească pentru scopul mareț de a conduce pe oameni la Dumnezeu, noi preoții trebuie să ne dam pe deplin seama de răspunderea grea ce apasă pe umerii noștri.

Mîntuirea credincioșilor depinde de noi. Acest deziderat se poate obține numai în creștinism, pentru că creștinismul nu este din lumea aceasta, și de aceea el poate schimba fața lumii, va schimba sufletele tuturor oamenilor. Fără creștinism oamenii vor rămîne cei mai temuți dușmani unii altora. Oricît de important este rostul social al preotului, oricît de mari ar fi serviciile ce le poate aduce pe aceasta cale credincioșilor săi, adevăratul teren de activitate al preotului este și va rămîne deapăururi Biserica cu credincioșii săi și Sfintele Taine. Să nu uităm că oamenii nu se pot mîntui decît prin harul lui Dumnezeu, și dacă am reușit să facem să se pogoare în sufletul credincioșilor atunci ne-am împlinit datoria întreagă. În cele mai solemne clipe ale vieții Sale pămîntești Iisus s-a rugat Tatălui ceresc pentru Apostoli, ca să-i sfințească pe dînsii; la rîndul nostru noi sîntem obligați să ne rugăm pentru sfințenia credincioșilor încredințați nouă. Preoții sînt puntea care

leaga pământul de cer, prin preoți se face comunicația între ele, ei au datoria de a întinde mâna și a conduce pe oameni la Dumnezeu, după cum tot prin mâinile lor ființează Dumnezeu între oameni. Pe altar între rugăciunile fierbinți ale preotului, se repetă zilnic marea minune din ieslea Betleemului: Cuvîntul se face trup și se sălășluiește între oameni. Și astăzi în nevoile lor oamenii alearga la preot și-l cheama la casa lor spre a-și adăpa sufletul din rugăciunile pe care le rostește preotul. Credința a fost și rămîne o problemă majoră în menținerea credincioșilor în cadrul Bisericii mîntuitoare, dar la aceasta se adaugă și exprimarea sentimentelor religioase prin cult, care nu poate fi lăsat pe ultimul plan sau chiar abandonat. Fără cult orice religie este menită să devină o speculație teologică sau filosofică neroditoare. Împlinirea superficială a actelor cultice înseamnă două păcate deodată: lipsa de credință și de sinceritate.

Să nu uităm că credincioșii noștri își rezerva binecuvîntarea lor pe seama celor ce vin întru numele Domnului. Fiecare suflet omenesc este un ogor aparte, el necesită un altfel de plug, altfel de lucru și altfel de sămînță, de aceea misiunea preotească implică probleme deosebite. Preotul are de ferit de neghină tot atîtea țărîni cîte suflete are sub supravegherea sa. Există doar un singur mijloc de a ne putea ține deschiși ochii și a putea supraveghea și ține treaza credința oamenilor și a ne îndeplini misiunea încredințată – rugăciunea, contactul zilnic cu Cel de sus, cu Dumnezeu.

După cum spun rugăciunile de la sfînta Liturghie, preabunul Dumnezeu a binevoit să primească din mâinile noastre, ale preoților, Sfînta Jertfa a preacuratului trup și sînge al Mîntuitorului nostru Iisus Hristos. În fața altarului, preotul este în deplinătatea slujbei Sale de mijlocitor între Dumnezeu și oameni. Cine în lume are o astfel de misiune ca cea a preotului slujitor la altar, egală în mîrire și demnitate și în foloasele ce le aduce semenilor săi? Biserica este locașul lui Dumnezeu, iar preotul este sufletul Bisericii. Prin el trăiește, prin el este vie, activă, propovăduitoare, mîntuitoare, prin el este sfîntă. Dintre toți slujbașii în via Domnului, preotul se pare că are cea mai grea misiune, el trebuie să fie veșnic la datorie, el este avizat că în întreaga sa misiune să fie singur, ajutat numai de propriile sale puteri. Cei care sînt chemați să asigure mîntuirea celor încredințați spre păstorie trebuie să țină seama de rostul misiunii ce o au de îndeplinit, căci dacă bisericile noastre vor rămîne mute, nici porțile raiului nu se vor putea deschide pentru credincioșii noștri. În sensul acesta se zice despre Biserica ca este poarta cerului iar preotul este portarul.

Cuvîntul lui Dumnezeu, învățăturile lui Iisus Hristos cuprinse în sfintele Evanghelii și în scrierile Apostolilor, se citesc de regula în biserică. Ceea ce trebuie să facă preotul este să sublinieze, să talmacească aceste învățături, să lumineze cu ele realitățile vieții de toate zilele, veșnic altele, veșnic schimbătoare. De pe amvon preotul trebuie să facă marturisire publică în fața credincioșilor săi și acesta nu este un lucru ușor, el este chemat să semene sămînța învățăturilor lui Hristos, este obligat să-și cunoască credincioșii, să aline suferințele celor necajii, să ducă mîngîiere la patul celor bolnavi, să îngrijească de educația copiilor și a adulților, să lupte împotriva patimilor care bîntuie în viața oamenilor. Toate acestea intra în misiunea unui preot. De aceea toți cei care își iau această înfricoșată sarcină trebuie să dispună de trei calități: credința, cultura și disciplina. Cel ce va împlini cu adevărat această misiune și va contribui la mîntuirea credincioșilor săi, acela mare se va chema în împărăția lui Dumnezeu.

COPILUL – MAREA DIMENSIUNE A VIEȚII

de: preot dr. MIRON DAN

Dragostea față de copil este unul din sentimentele cele mai firești și cele mai nobile ale omului. Acest sentiment este prezent în toată lumea viețuitoarelor, dar parca nicaieri el nu se manifesta așa de puternic și de sugestiv ca la om. E adevărat că sînt, uneori, abateri de la dragostea filială dar acestea se înfațișează ca excepții, dacă nu ca aberații, de la linia normală și morală a vieții.

Spre deosebire de animale, omul are cea mai lungă copilărie spre a se putea dezvolta atât fizic, cît și intelectual. Omul primitiv a cunoscut și promovat doar educația fizică a copilului. În epoca greco-romană, la început, accentul se punea de regulă pe educația fizică a copilului. Religia iudaică vine cu ceva nou față de toate celelalte religii: ea promovează educația morală și intelectuală a copilului. Cît privește religia creștină, aceasta, prin întemeietorul ei, Domnul nostru Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu întrupat din Sfînta Fecioara Maria, face din copil tipul vieții mesianice și marea dimensiune a vieții. În cele ce urmează ne propunem a analiza în mod succint problema educării copilului în lumea creștină.

Domnul nostru Iisus Hristos trăiește într-o lume iudaică care nu era străină de influențele istorice, sociale și politice ale celeilalte lumi greco-romane ce căuta să imprime o amprentă adîncă peste tot, unde legiunile romane treceau cu "tavalugul" forței militare. Ne găsim într-o perioadă în care, deși Grecia era supusă, totuși învațații greci erau consultați atît de senatorii și consulii romani, cît și de cezarul de la Roma. Acești învațați greci însoțeau legiunile romane peste tot. Alexandru cel Mare, deși mort de mult, întocmai ca și imperiul sau, își continua tradiția mai departe. El fusese acela care pentru prima dată în istoria omenirii luase cu el în campaniile sale, pe cei mai învațați oameni ai Greciei în frunte cu Aristotel.¹⁾ Aceste influențe încep să se confrunte, încetul cu încetul, cu noua concepție iudaică despre lume și viață, concepție ce avea un caracter pur teocratic. Important este faptul că atît în lumea greco-romană, cît și-n cea iudaică, copilul era considerat ca o "materie brută", ca un "aluat" ce în mîinile părinților sau educatorilor poate primi "forma și dimensiunea" dorită de aceștia.

Evangheliile sinoptice ne prezintă fiecare în parte momentul în care Iisus se apropie de copil, îl cheamă la Sine, și-l pune direct în mijlocul Apostolilor (Matei 18, 1–5; Marcu 9, 33–37; Luca 9, 46–48). Plecînd de aici vom putea constata care e atitudinea lui Iisus față de copii, comparativ cu atitudinea educatorilor greci, romani și iudei.

1. Vezi dr. Peter BAUMM, ALEXANDER DER GROSSE, *Ein königliches Leben*, Verlag Buch und Welt, Zürich, London, Wolsberg, 1968, p. 56 și u.

Domnul nostru Iisus Hristos, în calitate de om, a rămas cetățeanul credincios poporului său. "Iudeul Iisus" – cum îl numește profesorul Pinchas Lapide ²⁾ – era Omul-Dumnezeu care cunoștea mai bine ca oricare altul, atât textele Vechiului Testament, cât și mentalitatea iudaică despre copii. Tot atât de bine Iisus Hristos cunoștea și cealaltă mentalitate, cea greco-romană, privind copilul. Înainte și în timpul activității Sale pămîntești, ideile filosofilor și educatorilor greci și romani pătrunseră destul de bine pe teritoriul Țării Sfinte. Aceste idei se confruntau acum cu cele iudaice, influențându-se reciproc.

Desigur, nu-i era străină lui Iisus nici opinia filosofului iudeu Filon din Alexandria (contemporanul său), care prin ideile sale încerca să "construiască o punte" de legătură între aceste două lumi. Iisus se poartă în tot ceea ce face ca un iudeu, ca un rabin, respectînd datina, obiceiurile și legea iudaică. Și totuși El se deosebește în mod radical de toți antecesorii și contemporanii Săi. Felul în care El analizează textele Vechiului Testament și le interpretează, modul în care puterea cuvîntului Său se exteriorizează în faptă, trădează peste tot ceva *unic, măreț și nou*. Această noutate se poate desprinde din fiecare cuvînt și gest al Său, atunci cînd El se adresează copiilor. Cuvintele de la Luca 9, 43, "*Și toți au rămas uimiți de măreția lui Dumnezeu... mirîndu-se toți de cîte făcea...*" îi privește și pe Ucenici, care nu-L înțeleg pe Iisus.

În timp ce Sfinții Evangheliști Matei și Luca nu ne dau mai multe amănunte despre episodul neînțelegerii pe tema înfîietății, legat de scena în care Iisus cheamă la Sine un copil și-l pune *în mijlocul lor* (Cf. Matei 18, 2) sau "*lîngă Sine*" (Luca 9, 47), Sfîntul Evanghelist Marcu vede cu alți ochi scena aceasta, el însuși fiind tînărul care s-a despărțit doar de cîțiva ani de copilărie.

În scena descrisă de Sfîntul Evanghelist Marcu, raportul dintre Iisus și copil ne apare ca un raport în care se întrevede legătura afectivă a părintelui care se interesează de copil, îl cheamă la Sine, se apleacă spre el și-l ia în brațe:

"Și, luînd un copil, l-a pus în mijlocul lor, și, luîndu-l în brațe, le-a zis: Oricine va primi, în numele Meu, pe unul din acești copii, pe Mine Mă primește; și oricine Mă primește, nu pe Mine Mă primește, ci pe Cel ce M-a trimis pe Mine" (Marcu 9, 36–37).

Expresia "și luîndu-l în brațe" o întîlnim doar la Sf. Evanghelist Marcu. Ucenicii rămîn "*uimiți și mirați*" de gestul plin de tandrețe al Învățătorului lor, care nu-l privește pe copil de sus, ca pe ceva secundar în activitatea Sa mesianică, ci ca ceva central și important, făcînd din copil tipul vieții mesianice, pildă demnă de urmat pentru omul matur.

Iisus Hristos prin această scenă, în care-l ia pe copil în brațe, aduce ceva nou în întreaga filosofie a educației greco-romane și iudaice de pînă la El. El introduce un nou principiu educativ, necunoscut contemporanilor Săi: *principiul coeducării*. Nu numai copiii au întotdeauna ceva de învățat de la cei maturi, de la părinți, ci și cei maturi, respectiv părinții, au ceva de învățat de la copii!

"Și Iisus chemînd la Sine un prunc l-a pus în mijlocul lor și le-a zis: Adevărat zic vouă: *De nu vă veți întoarce și nu veți fi ca pruncii, nu veți intra în împărăția lui Dumnezeu*" (Matei 18, 2–3). Prin această atitudine Iisus schimbă

2. Vezi mai pe larg cartea sa: "DER JUDE JESUS", *Thesen eines Juden – Antworten eines Christen*, Benziger Verlag, 1979.

întreaga optica a Apostolilor și-a unora dintre iudei față de "acești mai mici ai Mei", cum îi numește El, uneori, pe copii. Iisus apare în ochii Apostolilor ca un revoluționar pasnic, dar radical, și pe tarîmul educației. El le vorbește despre "împărăția lui Dumnezeu" care a și început sub privirile lor, avînd în mijlocul ei tocmai pe copii prin puritatea vieții lor. Toți trebuie să devină întocmai copiilor curați la suflet și la trup, așa cum sînt ei.

Iisus Hristos e *prietenul și doctorul copiilor*. El a venit să aline toată durerea, întristarea și suferința în popor. Privirile și pașii Lui se îndreaptă mai ales spre cei bolnavi și suferinzi. El vindeca nu numai pe cei maturi, ci și pe cei mici, pe copii. E *prietenul și doctorul copiilor handicapați*. În calitatea sa de "medic pediatru" are mila de copiii ce zac în suferință. Pe cei ce pot merge îi cheama la Sine: "*Lăsați copiii să vină la Mine...*" (Marcu 10, 14); cei ce nu se pot deplasa singuri, primese și ei mîngaiere și alinare căci Iisus însuși se îndreaptă spre ei.

Alinarea și tămăduirea maladiilor Iisus obișnuia să o facă punîndu-și mîinile Sale pe cei bolnavi. Parinții, mai ales cei cu copii bolnavi, alearga spre Marele Doctor: "*Și aduceau la El copii, ca să-și pună mîinile peste ei...*" (Marcu 10, 13). Punerea mîinilor peste copii era semn al binecuvîntării, dar și al alungării suferinței, a vindecării boalei.

Copilul, mai ales cel handicapat, se bucura de stima și dragostea lui Iisus care a venit să "aline toată boala și toată suferința în popor". Pentru Iisus copilul apare ca marea dimensiune a vieții, ca ceva ce trebuie să stea în mijlocul atenției tuturor. Cu cîtă vehemență respinge punctul de vedere al Apostolilor ce erau adînc impregnați de mentalitatea specifică a "*Spiessbürger*"-ului iudeu, care vedea totul în mod îngust și unilateral.

Sfîntului Evanghelist Marcu nu-i scapa nici un amanunt. Datorita lui știm că atunci cînd e vorba de copii, Mintuitorul poate chiar să se supere. Expresia "*s-a mîniat Iisus*" o înțelînim numai la acest evanghelist tînar, (Marcu 10, 14). Cei maturi par a se rușina de atitudinea lor și o omit pur și simplu. În schimb Marcu ține să accentueze acest lucru și de aceea și spune: "Dar ucenicii certau pe cei ce-i aduceau (copiii). Iar Iisus văzînd *s-a mîniat* și le-a zis: Lăsați copiii să vină la Mine și nu-i opriți, căci unora ca acestora este împărăția lui Dumnezeu" (Marcu 10, 13-14).

Dragostea lui Iisus față de copilul suferind, care se lupta cu moartea – "*fiica mea este pe moarte*" – (Marcu 5, 23) – merge pînă acolo, încît Mintuitorul e gata să treacă peste legile naturii, scoțîndu-l din ghiarele morții. Cuvintele lui lair, mai marele sinagogii, care-și calca mîndria de fariseu implorîndu-L pe Iisus ca să vină "spre a-și pune mîinile pe fiica lui, ca să scape și să traiască" (Marcu 5, 23) nu se lovesc de timpene surde. Spre a-i consola pe cei ai casei le spune că tînara n-a murit, ci numai doarme. Nu ia în considerare zîmbetele sarcastice ale celor "ce-L luau în rîs" (Marcu 5, 40), ci se apropie de copila și apucîndu-o de mîna îi zice: "*Fiică, ție-ți zic, scoală-te!*" (Marcu 5, 41).

Bucuria parinților e și bucuria lui Iisus. Ei o privesc cu ochii plini de lacrimi, atunci cînd "copila îndată s-a sculat și a început să umble" (v. 42). Zîmbetele și rîsetele celor ce-L considerau pe Iisus drept un naiv se transforma acum în admirație, mirare și uimire, căci "toți s-au mirat îndată cu uimire mare" (Marcu 5, 42). Tineretea unei copile de "doisprezece ani" (v. 42) dădea un nou sens vieții parinților, căci casa lor va fi din nou plină de rîsete, zîmbete, cîntece și de speranțe.

Nu tot așa se pare ca Mîntuitorul s-a purtat cu femeia cananeeanca ce avea și ea o fiica bolnava. Dintre toate minunile savîrșite de Mîntuitorul nostru Iisus Hristos, minunea relatata la Matei 15, pare sa ne dea mai mult de gîndit. De ce Mîntuitorul - ca niciodata - s-a facut ca nu aude rugamintea unei mame, care mînată de dragostea ce o mistuia fața de odrasla sa îi striga mereu: "Doamne ajuta-mi!!"

Trebuie reținut faptul ca întîmplarea nu s-a petrecut pe pămîntul Țării Sfinte, ci în Fenicia, între hotarele a doua orașe pagîne: Tirul și Sidonul. Nici nu pașise bine Mîntuitorul pe pămîntul fenician ca o femeie pagina îi iese în cale și fara nici o timiditate își deschide sufletul în fața lui Iisus zicîndu-i: "*Miluieste-mă Doamne, Fiul lui David. Fiica mea este rău chinată de un demon*". Înconjurat de Apostoli și mulțime multa care se compunea nu numai din israeliți obișnuiți, dar și din farisei și cărturari ca iscoade permanente ale Sale, Mîntuitorul lasa impresia ca n-a auzit rugamintea acestei mame. Iar dupa ce insista pe lînga El și Apostolii printr-o rugamintă mai mult imperativa: "*Slobozește-o Doamne, că strigă în urma noastră*" (Matei 15, 23), Mîntuitorul lasa și de data aceasta impresia ca n-a venit decît catre oile cele pierdute ale casei lui Israel (Matei 15, 24). Apoi adresîndu-se deodată direct cananienei îi spune: "Nu este bine sa iei pîinea copiilor și s-o arunci cîinilor" (Matei 15, 25). Prin acest raspuns Mîntuitorul în loc sa aline inima acestei mame o ranește și mai mult, deoarece nu numai ca nu voințe sa-i tamaduiasca fiica, dar lasa și de data aceasta impresia ca e stapînit de mentalitatea sociala a oricarui fariseu sau iudeu de atunci ce socotea pe pagini nu oameni, ci "Untermenschen" (suboameni) sau "animale cu rațiune". Cu toate acestea femeia cananeeanca nu se da la o parte din fața Mîntuitorului. Cu gîndul mereu la fiica ei suferinda, ea, cea mai nenorocita dintre mame, face o ultima încercare și întarita de marea credința ce o stapînea îi spune lui Iisus: "Așa e Doamne cum spui Tu, dar eu nu-ți cer pîinea copiilor, ci numai faramiturile, rezervate pentru cîini, de la masa lor!". "Nu-ți cer toate binefacerile pe care le-ai revarsat și le reversești peste poporul Tau", ci numai faramiturile, iar din acestea numai una singura, și aceasta n-o cer pentru mine ci pentru fiica mea! Deși sint pagina, fie-ți mila Doamne de fiica mea, de lumina ochilor mei de acasa, de sprijinul și nadejdea bătrînețelor mele, de îngerașul pe care l-am crescut cu dragoste de mama devotata și care acum a cazut prada duhurilor necurate! Vazînd atîta credința și staruința în cererea acestei mame pagine, Hristos ramîne plin de admirație și exclama: "*O femeie, mare este credința ta; fie ție după cum voințești și s-a tamaduit fiica ei din ceasul acela*" (Matei 25, 28).

Cele de mai sus par a ne prezenta pe Mîntuitorul cu vederi înguste, un "Spiessbürger" iudeu, ca oricare altul. De ce s-a lasat Mîntuitorul așa de mult rugat de aceasta femeie? De ce a respins intervenția Apostolilor? De ce a trecut peste privirile insistente ale mulțimii care îl ruga daca nu cu inima și gura, atunci cu buzele? El care de fiecare data mergea la cei bolnavi și-i tamadua, iar cînd era adus la El un bolnav îl întreba doar atît: "Voințești sa te faci sanatos?" și, la primirea raspunsului afirmativ, Mîntuitorul îi alina suferința spunîndu-i apoi: "Du-te și de acum sa nu mai greșești!", de data aceasta însa "Pastorul cel Bun" pare sa fie bun numai fața de "oile pierdute ale casei lui Israel" (Matei 25, 24).

De ce atîta reavoința din partea Aceluia care este Parintele întregii omeniri, din partea Aceluia care a venit pe pămînt sa aline suferințele și "s-aduca pacea și înfrățirea tuturor" și sa surpe peretele despărțitor "nu numai dintre Dumnezeu și oameni, ci și dintre om și om!!"

Dacă citim întreg cap. 15 al Evangheliei de la Matei, observăm că aici nu poate fi vorba de o reavoință a lui Iisus față de o copila străină, fiindcă Mîntuitorul nu s-a lasat rugat, așa de mult, de dragul de-a fi rugat, ci a făcut aceasta pentru a le arăta fariseilor că credința poate să existe într-o femeie păgînă, în timp ce între farisei și carturari e mai mult formalism decît credința adevărată.

Abia acum înțelegem atitudinea lui Iisus față de aceasta mamă și copila cananeană dîndu-o exemplu în fața poporului și-a fariseilor pentru credința ei. Amînîndu-i la început cererea, Mîntuitorul se folosește de ea tocmai pentru a-i face pe adversarii Sai să roșească: El întrebuintează aici cea mai bună metoda educativă: aceea a exemplului viu, dinamic, care-ți retează mîndria și te face să-ți vezi mai întîi bîrna din ochiul tau și apoi paiul din ochii altora. *Metoda coeducării* pare să fie cea mai bună metoda de care se servește Mîntuitorul, atunci cînd e vorba de îndreptarea omului.

Pentru Iisus copilul reprezintă puritatea, cinstea, sinceritatea, sfințenia, pacea și bunătatea – virtuți care-L împodobesc pe El și care dorește să le transmită tuturor oamenilor. Prin aceste virtuți copilul devine tipul vieții mesianice, simbolul slavei dumnezeiești pe care o descopera cu ochii curățeniei lor morale înaintea omului matur.

Copiii sînt aceia care stau în fața lui Iisus întocmai ca îngerii în cer și-i cîntă aceeași slava angelică atunci cînd îi presimt dumnezeirea. Arhierii și carturarii rămîn orbi și împietriți sufletește la minunile pe care Iisus, ca nimeni altul, le savîrșește în fața lor, în timp ce tocmai copiii îi mulțumesc și-i aduc laudă, cîntîndu-i slava pentru aceste miracole dumnezeiești: "Și văzînd arhierii și carturarii minunile pe care le făcuse și pe copiii care strigau în templu și ziceau: *Osana Fiul lui David*, s-au mîniat. Și I-au zis: Auzi ce zic aceștia? Iar Iisus le-a zis: *Da. Au niciodată n-ați citit că din gura copiilor și a celor ce sug Ți-ai pregătît laudă?* (cf. Psalmul 8, 3; Matei 21, 15–16).

Prin referirea Sa la psalmul 8, 3 Mîntuitorul își accentuează mesianitatea Sa și în același timp vizîndu-i pe copii întărește procesul educativ al copilului în scopul misiunii Sale mesianice, preînzînd de la părinți, educatori și preoți (în text sînt vizați arhierii și carturarii, cf. Matei 21, 15) să-i privească pe copiii cu alți ochi, întrucît cei maturi, pe baza principiului coeducării, au ce învăța de la ei.

Pentru tot ceea ce "Bunul Pastor" și "Marele Educator" a făcut pentru copii, pentru dragostea cu care desăvîrșitul educator s-a aplecat asupra lor, ridicîndu-i în brațele Sale dumnezeiești, copiii din gurile și inimile lor nevinovate îi aduc Mîntuitorului cel mai sincer și recunoscător omagiu (Cf. Matei 21, 16).

*

Copilul constituie punctul central în viața părinților. Copilul face ca legătura dintre soți să fie mai puternică, mai caldă, mai durabilă și mai afectivă, dîndu-le un sens vieții, tocmai prin aceasta marime, proporție și întindere a lor peste legătura unității inițiale, de la începutul casniciei, care pe parcurs se poate, uneori rări.

Copilul e o realitate profund dinamică, în continua schimbare și devenire. Transformarea persoanei umane și devenirea ei e atît de inerentă firii noastre, încît unii filosofi – ca de exemplu francezul *Henri Bergson* în *L'évolution créatrice*,

socotesc evoluția noastră în timp drept singura dimensiune a vieții. *) Evoluția umană are ca prima treaptă copilăria, care constituie cea mai frumoasă perioadă din viața fiecărui om tocmai prin aceea că amprenta ei o constituie curăția morală și lipsa de griji. Acestei etape îi urmează adolescența, maturitatea și bătrânețea.

Copilul este "tipul vieții mesianice" **) al cărui apanaj îl constituie "sinceritatea". ***) El e ca o tânără plantă care are nevoie a fi cultivată, îngrijită și supravegheată fiind ea contractează curburi vicioase. Pentru părinți, copilul este o "personalitate" care se formează în cadrul familiei, iar împlinirea sensului unei căsătorii are loc numai prin copii, prin procreare. Mama, spre deosebire de tata, participă mai intens la această bucurie, în timp ce acesta "adopta" copilul pe care soția sa l-a adus în lume. E adevărat că și-n ființa tatălui se afla dorința de procreare și reînnoire a opere sale; prin aceasta el devine tot mai mult tatăl copilului său, văzînd în el urmașul și transmitătorul opere sale.

Paternitatea - spune Hendrik von Oyen - este chemată în viața prin *cognatio*, o calitate substanțială a căsătoriei, care de cele mai multe ori este trecută cu vederea. Nu trebuie ignorat nici faptul că mama o dată cu nașterea copilului ei, creează între ea și copil o legătură psihologică, care pentru tata rămîne necunoscută, în schimb iau naștere pentru el relații psihologice care-i sînt "cunoscute" din însăși structura căsătoriei, prin care el acceptă și recunoaște copilul ca pe sine însuși. Cei care au avut de a face cu căsătorii anulate prin divorț, știu cu cîta înverșunare și tenacitate desăvîrșită dorește să-și viziteze copiii tații cărora le-a fost respins dreptul de a-i menține și care încearcă totuși să-și mențină drepturile educaționale. Aceste legături se întind mult deasupra relației adoptive. ***)

Grija față de copilul încă nenascut, uneori-nici chiar conceput, devine centrul preocupărilor părintești. Fericirea soților constituie un scop legitim și ea se simplifică prin copil, care nu e altceva decît floarea și fructul iubirii lor, pentru care sînt în stare să facă orice, dînd dovadă de o dăruire deplină, de un spirit de sacrificiu și de o abnegație de care numai părinții sînt în stare. Cuplul părinților primește adevărata lor configurație omenească numai prin intrarea "noului om" în sînul iubirii ce-i oferă "copilului toate drepturile, iar părinților numai datorii". **)

Părinții sînt obligați a-și educa copiii fără să se gîndească la osteneala pe care trebuie s-o depună, în așa fel încît la terminarea educației, copii să-și poată parasi cuibul părintesc intrînd deplin formați în viață. Copiii sînt copiii părinților, lucrarea lor; ei poartă în ființa lor fizică și în caracterul lor imaginea părinților lor, ei imaginează descendenții, moștenirea și continuitatea vieții lor în viitor. În această ordine de idei s-a putut scrie: "Educația este continuarea și înfaptuirea

3. Nicolae MARGINEANU, *Aspectul evolutiv*, cap. V, în *PSIHOLOGIA PERSOANEI*, ed. II-a, Sibiu, 1944, p. 188.

4. S. LEGASSE, *JESUS ET L'ENFANT*, Paris 1969 (autorul arată că Sfînta Tradiție [bazîndu-se pe locul de la Luca 18, 15 și u. scena cu copiii certați de Apostoli și de locurile din Matei 18, 14; 23, 12; Luca 14, 11; 18, 14] a păstrat, sub o formă destul de divergentă cuvîntul prin care copilul e propus drept model după care auditorii sînt îndemnați să se conformeze) pp. 322-323.

5. Ed. CLÉMENT, *Guide des parents pour la santé et l'éducation morale et intellectuelle des enfants*, Paris, 1871, p. 255.

6. Hendrik von OYEN, *LIEBE UND EHE*, Verlag Friedrich Reinhard A. G., Basel, 1957, p. 344.

7. Jack LECLERCQ, *DIE FAMILIE*, Freiburg, 1955, p. 345

procreării. Ambele se contopesc în una și aceeași lucrare. Căci procrearea este transmiterea acestei vieți omenești pe care educația trebuie s-o desăvârșască și s-o dezvolte.”⁸⁾

Legătura ontologică a copilului cu părinții săi este o legătură deosebită, durabilă, netransmisibilă asupra altora. Copilul nu și-a ales părinții, așa cum au putut aceștia să se aleagă în legătura lor de dragoste.

Copiii seamănă cu părinții. „Ei sînt în realitate reflexe ontologice ale părinților și, prin manifestările ființei lor, copiii reproduc reflexele părinților. Copiii reproduc și *îndemînarea părinților*, chiar dacă aceștia nu vor să recunoască aceasta. Dar și invers, *părinții sînt îndemînarea copiilor*, care se transmite tradițional – istoric din generație în generație și, istoric-existențial, determinînd existența omului.”⁹⁾

Întrucît copiii sînt, într-o oarecare măsură, o parte din ființa tatălui și a mamei, o desfășurare a propriei lor persoane, aceștia sînt răspunzători direcți de educația copiilor lor. „Această răspundere este de natură deosebită, o răspundere completă față de ființa omenească care a venit pe lume nu numai pentru ca părinții și-au dorit-o în mod serios, iar opera pe care ei o întreprind este de așa proporție, încît întreaga lor viață trebuie să fie preocupată de grija pentru educația copiilor lor.”¹⁰⁾

Copiii constituie pentru părinți marea dimensiune a vieții, iar misiunea și sarcina lor rămîne, într-o anumită măsură, misiunea jertfei. De aceea copiii constituie bucuria vieții părinților, care sînt fericiți în măsura în care vad fericirea copiilor lor. În această problemă atît de importantă a educației copiilor, părinții sînt cei dinții chemați și cei dinții răspunzători, iar copiii au nevoie de intervenția educativă a părinților, aceasta constituind nu numai o datorie, ci și un drept al părinților, neînlucubil în cadrul familiei.

Procesul educativ al părinților față de marea dimensiune a vieții lor începe o dată cu nașterea copilului. Copilul se dezvoltă sub influența educației părinților, care nu se desfășoară pe un „loc” gol. Copilul se naște cu anumite *dispoziții naturale* care reprezintă premisele dezvoltării psihice ce se formează și se dezvoltă pe baza dispozițiilor native în procesul activității, în procesul educației și instrucției.”¹¹⁾

Esențialul pentru dezvoltarea psihică și educativă a copilului este relația sa de comunicare cu părinții, în special cu mama, mai ales prin intermediul limbajului: „Copilul – după 2–3 săptămîni – începe să fie atent la sunetele din jurul său, iar mai tîrziu, după ce a trecut perioada gînguritului, începe să imite pe cei din jurul său sub toate aspectele, în special ceea ce „spun” și ceea ce „fac”. De la 5–10 cuvinte pe care le pronunță copilul la un an, vocabularul lui crește foarte rapid, ajungînd la circa 300–400 de cuvinte la doi ani; la trei ani, numărul cuvintelor pe

8. E. JANSSENS, *Les droits du père de famille en matière d'éducation et d'enseignement*, Lüttich, 1930, p. 12.

9. Hellmut STOFFER, *DIE BEDEUTUNG DER KINDHEIT IN DER MODERNEN WELT* (cap. XIII *Antropologie des Kindes*), München – Basel, 1964, p. 37.

10. Jacq LECLERCQ, *DIE FAMILIE*..., p. 344.

11. Cf. *Premisele naturale ale dezvoltării psihice*, în *PSIHOLOGIA COPILULUI PREȘCOLAR*, București, 1970 (lucrare colectivă sub redacția prof. Al. Roșca și A. Chircev, Cluj–Napoca), p. 20.

care le cunoaște și le folosește copilul este de circa 1 000".¹²⁾ Dacă mama e mereu cu copilul sau, povestindu-i fel de fel de povești și dacă acesta va fi înconjurat de iubirea tatălui, în copil se va dezvolta limbajul de comunicare încât atunci când el va începe școala – pe la 6 ani – va stăpîni destul de bine "simțul limbii". Deci și-n această direcție grija pentru dezvoltarea vorbirii corecte, cade tot pe umerii părinților și ea trebuie să constituie o preocupare permanentă în procesul lor educativ, deoarece copilul întrebuințează în afara familiei, limbajul – expresiile frumoase sau urite – pe care acesta l-a auzit în interiorul ei.

Familia creștină va folosi limbajul care o onorează, dovedind prin aceasta că ea aparține lui Hristos și-n toate îl imită pe El, pentru că la rîndul lor copiii să-și imite părinții în așa fel încît prin purtarea și limbajul lor să constituie cartea de vizită a acestora.

Expresia: "Barbatului copilul i-a fost tată..." pare a fi un paradox, dar acest "paradox", analizat din punct de vedere teologic este o realitate. Barbatul Iosif, logodnicul Fecioarei Maria (Matei 1, 18 și u.), a văzut întotdeauna în Fiul acestei Fecioare pe Tatăl său ceresc, așa cum l-a descoperit prorocul Isaia: "Căci un prunc s-a născut nouă, un fiu s-a dat nouă, a cărui stăpînire e pe umărul lui și se cheamă numele lui: Înger de mare sfat, Sfetnic minunat, Dumnezeu tare, biruitor, Domn al păcii, Părintele al veacului ce va să fie (Isaia 9, 5).

Purtarea barbatului Iosif față de acest "prunc" și a logodnicei sale Maria, trebuie să constituie unicul model pe care familia creștină e chemată să-l urmeze, modelînd în așa fel copilul încît și despre el să se poată afirma atunci când va parasi casa părintească: "Barbatului copilul i-a fost tată..." Adică pentru propriul lor copil, pentru "Barbatul" care pașeste format în viață, părinții s-au făcut ei înșiși copii, nu numai prin faptul că s-au jucat cu el, ci mai ales prin acela al comportamentului moral specific numai copilului nevinovat în care "nu este viclesug" (Ioan 1, 47), așa cum n-a existat în Apostolul Natanael. Unitatea mamei și tatălui este pusă la încercare tocmai în această sarcină grea – în a deveni ei înșiși copii – printr-o dezvoltare armonioasă, care joacă cel mai important rol în influența pe care aceștia o exercită asupra "barbatului" de mîine.

Părinții trebuie să-i facă responsabili pe copii de unele fapte ale lor. De mici să fie solicitați, adică făcuți "responsabili" și puși în situația de a vedea că și lor li se încredințează misiuni potrivite cu vîrsta lor. Totuși sufletul copiilor nu trebuie încărcat cu prea mare responsabilitate. Responsabilitatea trebuie să fie gradată. Dar în marea lor "slăbiciune" și bucurie față de copil, părinții nu trebuie să cadă în cealaltă extremă, neglijînd sarcina educațională și prin aceasta uitînd că experiența copilariei timpurii este hotărîtoare pentru toată viața, făcînd astfel o foarte mare gresală.¹³⁾

Pentru realizarea marii dimensiuni a vieții, pentru o viziune mai pozitivă și mai optimistă a Bisericii și-a lumii, pentru o deschidere spre oameni pentru a clădi o societate mai bună, mai fratească și mai plăcută făcînd astfel din cetatea terestră, cetatea lui Dumnezeu, scrie H. B i s s o n n i e r, ni se pare firesc a ajuta copilul și adolescentul de a ieși din solitudine, din claustrarea sau revolta interioară. Sprijiniți în mod solid pe tot ceea ce l-ar putea ajuta în viață și bazați pe doctrina

12. Cf. Dezvoltarea limbajului pînă la vîrsta preșcolară, în PSIHLOGIA COPILULUI PREȘCOLAR..., p. 74.

13. Hendrik von OYEN, LIEBE UND EHE..., p. 345

trupului tainic și pe comunicarea sfinților, părinții vor face din copii membrii traitori ai Bisericii lui Hristos și în același timp, în societatea de mâine, cetățeni utili și fericiți.¹⁴

Omul are cea mai lungă copilărie care a stat la baza creșterii culturii. "În măsura în care voința omenească a devenit tot mai complexă și varianta, scrie *F i s k e*, iar lucrările care trebuiau învățate s-au înmulțit fără întrerupere, în aceeași măsură viața omenească putea fi dată tot mai puțin pe de-a gata, înainte de naștere, urmînd să se dezvolte mai mult după naștere, anume în timpul copilăriei".¹⁵ Numai pe temeiul celor de mai sus putem înțelege de ce copilul e marea dimensiune a vieții. Și tot numai pe temeiul celor de mai sus putem înțelege funcția și rostul copilăriei, deoarece omul se naște copil și nu om mare – uneori copilăria ajungînd pînă la 25–30 ani – din două mari și importante motive: unul legat de maturizare, celalalt de învățare.

Copilul e născut ca o ființă complet neajutorată. Ani îndelungați are nevoie de ocrotire și îngrijire, trebuind mai întîi să învețe a fi om și tot ceea ce aparține acestei noțiuni. Acest drum nu e ușor, dar cu toate acestea e o realizare excepțională a ființei umane. Copilul e un mic "student" care în anii primi de școală își deschide sufletul mai ales mamei sale. El e stăpînit de îndoiala și frica în fața unei lucrări care-l așteaptă a doua zi la școală. De aceea în realitatea educațională nu trebuie trecută cu vederea problema fricii. În condițiile normale, viața e o conjugare de tendințe și valențe. În condiții anormale, anume atunci cînd în fața apare un obstacol, viața este o conjugare cu lumea sub imperiul nesigurantei și al fricii.

De frica n-a fost scutit nici Domnul nostru Iisus Hristos care, fiind Dumnezeu adevărat, dar și om adevărat, a trăit sentimentul fricii în cea mai profundă adîncime în grădina Ghetimani cînd, cu lacrimi în ochi, s-a rugat tatălui ceresc zicînd: "*Părinte, de voiești, treacă de la Mine acest pahar. Dar nu voia Mea, ci voia Ta să se împlinească*" (Luca 22, 42; Marcu 14, 36). Această frică îl înțeapă încă o dată pe sfînta cruce, cînd partea omenească din El rostește: "*Dumnezeul Meu, Dumnezeul Meu, pentru ce M-ai părăsit?*" (Marcu 15, 34), înșa ca un Dumnezeu adevărat, deodată depășește această stare de slăbiciune umană, încurajîndu-l și pe tîlhar caruia îi spune: "*Azi vei fi cu Mine în rai*" (Luca 23, 43).

De frica nu e scutit nimeni, cu atît mai mult micul copil. De aceea misiunea mamei și a tatălui, respectiv a profesorului constă în a alunga îndoiala și frica din inima copilului. Ei trebuie să-l îndrume și să-l ridice pe copil, nu să-i rezeze aripile încrederii, care și așa sînt destul de fragede.

Daca copilul vrea să progreseze, atunci el trebuie să fie convins – de părinți și profesori – că în el zac comori pe care le poate scoate la iveală, un capital de calitate morale, de voință și inteligență cu ajutorul cărora poate lucra. A hrăni existența puterilor fizice și a virtuților este cel mai bun și cel mai drept drum de a le trezi și dezvolta.

Acolo unde optimismul e cultivat în familie, unde părinții au toată încrederea în calitățile sufletești, morale și fizice ale copiilor lor, în astfel de familii

14. H. BISSONNIER, *ÉDUCATION RELIGIEUSE ET TROUBLES DE LA PERSONALITÉ*, Paris, 1968, p. 183.

15. Cf. Nicolae MĂRGINEANU, *CONDIȚIA UMANĂ*, Editura Științifică, București, 1973, p. 243.

descurajările venite din afara nu vor putea niciodată să nimicească optimismul copilului în reușita sa în viață. "Aproximativ, acum mai bine de o jumătate de secol, un copil de 10 ani lucra într-o fabrică din Neapole. Visul său era să devină cântăreț, dar primul sau învățator i-a tăiat tot avântul! «Tu nici nu poți să cânti, spunea el, tu nu ai deloc voce. Vocea ta suna la fel cu zgomotul produs de lazi goale izbite de vânt!» – Mama sa, o țărăncă, l-a cuprins în brațe și i-a spus, laudându-l că vocea lui e frumoasă și că ea se îmbunătățește în fiecare zi. Ea însăși s-a lipsit de multe, pentru a economisi și a-i putea plăti un profesor de muzică fiului ei. Mamei sale trebuie să-i mulțumească tânărul, încrederii și laudei ei, că viața lui și-a schimbat complet rostul. Acest tânăr nu-i altul decât marele C A R U S O".¹⁶ Exemplul de mai sus poate fi transpus și pe planul vieții morale.

Nu putem încheia această prezentare a copilului ca marea dimensiune a vieții, fără a ne gândi la Copilul dumnezeiesc Iisus Hristos, Parintele veșniciei, care a primit și El tot timpul iubirea divină a Tatălui și cea agapică a Mamei Sale, Sfânta Fecioară Maria. Astfel, cea mai frumoasă viață, care a devenit hotărâtoare pentru istoria omenirii, cu toate că și-a găsit sfârșitul pe Golgota, în chinuri și batjocuri, în ura și dispreț, a emanat în acele clipe de durere afită optimism încît el continua pînă la sfârșitul veacurilor să umple inimile tuturor celor ce în "disperare și nevoi" își pleacă genunchii în fața Crucii și-a icoanei lui Hristos, ca în fața mării dimensiuni a omenirii și cosmosului întreg.

*

În decursul istoriei omenirii ochii celor maturi au privit cu viu interes copilul ca pe un punct central în viața familiei și a societății. Peste perioada în care copilul era considerat ca o ființă "slabă", ce nu merita să i se dea nici o atenție s-a trecut destul de anevoios. Totuși datorită unor filosofi ca Musonius, Platon și Aristotel situația copilului începe să se schimbe. Aceștia pledează pentru cauza copilului, cerînd să fie educat așa cum se cuvine. Vocilor lor se adaugă vocea unor poeți ca Ovidiu sau cea a unor pedagogi ca Quintilian ce îi judeca destul de sever și cinic pe cei ce îi bat pe copii și nu știu cum să-și desfășoare procesul pedagogic al instruirii lor.

Abia în lumea iudaică însă copilul e privit în toată splendoarea lui. Tatăl și mama iudaică nu se rușinează de copil. Se rușinează atunci cînd nu-l au, preferînd să moară, mai bine decît să trăiască fără copii: "Dă-mi copii, iar de nu, voi muri" (Facerea, 30, 1).

Misiunea părinților era misiunea educării copilului în spiritul legii lui Moise înradăcinînd și întipărinînd în sufletul copilului frica de Dumnezeu și respectul față de aproapele. Educația copilului iudeu se făcea prin intermediul lui *isar*, a bătaii sau pedepsei, potrivit principiului: "Cine cruță toiagul său își urăște copilul" (Pilde 13, 24).

Școala iudaică urmărea materializarea idealului religios-moral prin întipărirea Torei în sufletul copilului. Educația religios-morală a copilului se împletește acum cu cea intelectuală: "Rușinea tatălui este fiul neînvățat" (Iisus Sirah 22, 13), sau: "Fiule! Din tinerețile tale alege învățătura și pînă la cărunțelile tale vei afla înțelepciune" (idem 6, 18).

16. Joseph DUHR, *ERZIEHUNG – EINE KUNST, HANDBUCH DER PRAKTISCHEN ERZIEHUNGSLEHRE*, Paderborn, 1955, p. 158

Tatal care nu se ocupa de educarea religios-morala și intelectuala a copilului "era mai bine ca el să nu se fi născut". Aparatorii cetății, după rabini, nu erau paznicii, ci copiii educați și crescuți în școala iudaica care-i pregatea pentru viață. Aceasta școala rabinica face din copilul iudeu marea dimensiune a vieții părinților și a poporului ales.

În creștinism copilul devine tipul vieții mesianice. Iisus Hristos pune copilul în mijlocul activității sale dumnezeiești. Mântuitorul Iisus Hristos prin scena luării "copilului în brațe", aduce ceva nou în întreaga filosofie a educației greco-romane și iudaice de pînă la El. Iisus Hristos, Mântuitorul lumii, introduce un nou principiu educativ, necunoscut contemporanilor Sai: principiul *coeducării*. Nu numai copiii au întotdeauna ceva de învățat de la cei maturi, de la părinți, ci și cei maturi, au ceva de învățat de la copii!

Copilul, mai ales cel handicapat, se bucura de stima și dragostea lui Iisus, care a venit să "aline toată boala și toată suferința în popor".

În creștinism copilul constituie punctul central în viața părinților și veriga de legătură dintre soți, familie și Biserică. Copilul este "*tipul vieții mesianice*" al cărui apanaj îl constituie curătenia, sfințenia și sinceritatea. Legătura ontologica a copilului cu părinții sai este o legătură deosebită, durabilă, netransmisibilă asupra altora.

Grija față de copilul încă nenăscut, uneori nici chiar conceput, devine centrul preocupărilor părintești. Cuplul părinților primește adevărata lor configurație omenească numai prin intrarea "noului om" în sînul familiei care-i oferă "*copilului toate drepturile, iar părinților numai datorii*".

Pentru realizarea marii dimensiuni a vieții, pentru o viziune mai pozitivă și mai optimista a Bisericii și a lumii, pentru o deschidere spre oameni pentru a clădi o "Civitas Dei" aici pe pămînt, mai bună, mai fratească și mai placută atît lui Dumnezeu, cît și oamenilor, părinții sînt datori să se ocupe în mod serios de educația religios-morala și intelectuala a copilului, oferindu-i o copilarie frumoasă, conjugată cu munca și lipsa de griji astfel încît să se dezvolte în condiții optime viitorul om de mîine.

COORDONATE ALE LUPTEI COMUNE ROMÂNÔ-SÎRBE PENTRU LIBERTATEA SOCIALA ȘI NAȚIONALĂ

de: prof. DAN POPESCU

Sub presiunea evenimentelor interne și externe care s-au succedat după pacea de la Praga, cercurile conducătoare ale Austriei au găsit formula pe care să se sprijine politica lor de asuprire și în februarie 1867 a fost publicată înțelegerea dintre Austria și Ungaria, care a statimicit sistemul dualist, pe care un fruntaș al P.N.R.-ului îl caracteriza: "Unio duarum nationum contra plures". Prin încheierea pactului dualist, s-a urmarit ca obiectiv principal micșorarea contradicțiilor austro-ungare prin asuprirea altor naționalități. Cu toată opoziția deputaților români și sârbi, printre care amintim pe Iosif Hodoș, Ilie Macelar, Vincențiu Babeș, Aloisiu Vlad, Svetozar Miletici, proiectul de lege a fost votat fără să se țină seama de interpelările și discuțiile înverșunate ale reprezentanților naționalităților primite.

Astfel poporul român și sârb, stăpîni stravechi ai teritoriilor pe care trăiau, se vedeau lipsiți de cele mai elementare drepturi, supuși unei crunte exploatare și asupririi naționale, presați cu fiecare an tot mai mult de brutala politica de deznaționalizare forțată. În ciuda condițiilor grele în care poporul român și sârb și-au desfășurat activitatea, solidaritatea comuna, lupta dîră și unită a acestora s-a sudat, creînd posibilitatea să pașească pe calea progresului în toate ramurile manifestării spirituale, înființîndu-se instituții culturale proprii, care treptat au devenit adevărate centre de radieră sadînd în sufletul popoarelor ideea unității de neam, de limbă, de libertate.

În pofida împrejurărilor vitrege de opresiune socială și națională, mișcarea de emancipare națională din monarhia austro-ungară, a românilor și sîrbilor, face parte din mișcarea general-europeană proprie tuturor popoarelor care s-au ridicat la viața națională independentă în decursul secolului al XIX-lea. În condițiile vitrege ale dualismului, între factorii care au promovat și răspîndit gîndirea înaintată a vremii, a științei, a literaturii și a limbii naționale, a fost și presa.

Ziaristica banațeană datează din a doua jumătate a secolului al XVIII-lea, cînd sub dominația lui Iosif al II-lea, prin Ordonanța imperială din 11 iulie 1781, s-a acordat libertatea tiparului.

Abia în 1794, Paul Iorgovici și Ioan Molnar au încercat să editeze la Viena o gazeta românească, care a fost suspendată de la primul număr. Guvernatorul Ardealului, contele Banffy în raportul trimis Curții Aulice din Viena sublinia: "...Raspîndirea de ziare este inadmisibilă, căci prea periculoasele idei de libertate

ale francezilor se propaga cu mare iuteală, încît orice apare în ziar, ușor s-ar putea răstălmăci, iar opiniile pot produce zguduire liniștei publice".³¹

Pîna după 1848 nu se mai aminteste de nici o publicație românească și sîrbească. În 1851, la 15 octombrie vede lumina tiparului primul număr al ziarului sîrbesc "Juzna pcela" redactor fiind Milorad Medakovic; în 1853 în tipografia lui Karl Traunfellner apare ziarul "Lugoser Anzeiger".³² Pentru a elucidă atmosfera în care trebuiau să-și desfășoare activitatea ziariștii, relatăm un fragment din angajamentul luat de proprietarul tipografiei: "Ziarul va respecta cu strictețe normele și dispozițiile administrative în vigoare și nu va atinge atmosfera politica".³³

Relevînd însemnată presei, gazeta "Adevărul" arată că arma cea mai puternică este presa, căci prin ea putem lăți ideile noastre... "presa este acea față care răspîndește știința și lumina în tot locul".³⁴ În vara anului 1867, la Biserica Albă, în tipografia lui Iulius Wunder vede lumina tiparului "Die Nera", iar în toamna aceluiași an apare prima foaie sîrbească a provinciei intitulată "Vrsacka Kula". Colaborarea româno-sîrbă este foarte fructuoasă, astfel la conferința de la Zrenjanin, cînd s-au pus bazele organizației locale a Partidului Național Liberal și a fost ales lider Svetozar Miletić, au participat și fruntașii români Alexandru Mocioni și Vincențiu Babeș,³⁵ de asemenea la conferința de constituire a P.N.R.-ului din 7 februarie 1869 la Timișoara a participat și o delegație a comunității sîrbe din Voivodina în frunte cu S. Miletić. De altfel, această colaborare s-a amplificat mereu, stabilindu-se legături strînse între români și sîrbi. Astfel la alegerile din 1873, fruntașul P.N.R.-ului Vincențiu Babeș a vizitat satele românești din centrul electoral Panciova, convingînd pe români să dea votul candidatului sîrb Mihailo Polit-Desancic.³⁶

Un alt prilej pentru ilustrarea cooperării româno-sîrbe au fost alegerile de la Biserica Albă, unde reprezentanții comunității sîrbe au sprijinit împotriva reprezentanților guvernamentali, candidatura lui Vincențiu Babeș, care a fost ales deputat.³⁷

Ziarele sîrbești și românești care au publicat diferite proteste și au luat atitudine împotriva unor funcționari ai comitatelor, au fost suprimate. În ordonanța de sistare a ziarului "Vrsacka Kula" se arată că "a răspîdit idei politice incompatibile cu politica oficială a guvernului... a lezată autoritatea subprefectului și a încurajat agitația supușilor".³⁸ Un exemplu tipic de îngrădire a libertății presei,

1. Felix Milleker, *Geschichte des Buchdruckes und des Zeitungswesen im Banat (1769-1922)*, Bela Crkva, 1926, p. 25

2. Dan Popescu, *Din istoricul presei bănățene pînă la primul război mondial*, în volumul "Actele simpozionului dedicat relațiilor sîrbo (iugoslavo)-române, Pancevo, 1971, p. 311

3. Felix Milleker, *op. cit.* p. 26

4. "Adevărul", din 29 martie 1907

5. A. Trifu, *Considerații asupra vieții politice a românilor din Banat în perioada dualismului austro-ungar*, Vrsac, 1975, p. 39

6. A. Trifu, *op. cit.* p. 40

7. Dan Popescu, *Din istoricul presei bănățene*, Timișoara, 1968

8. Dan Popescu, *Ziare și reviste românești și sîrbești la sfîrșitul secolului al XIX-lea - sec. XX, în Banat*, în volumul "Contribuții la istoria culturală a românilor din Voivodina", Zrenjanin, 1976, p. 25

ni-l ofera suspendarea în august 1869 a altui ziar sârbesc "Pancevac", precum și amendarea cu 1 000 florini aplicată lui Ivan Pavlovici, redactorul ziarului, care a publicat știri politice și culturale,⁹ sesizând în paginile ziarului și unele abuzuri ale autorităților.

Este cunoscut faptul că, cooperarea popoarelor balcanice s-a manifestat cu mult înainte de războiul pentru independența a României, sprijinindu-se reciproc în numeroasele mișcări de eliberare și răscoale împotriva dominației străine. "România dădea sprijin popoarelor balcanice în lupta lor dreaptă pentru eliberare... permițând trecerea voluntarilor sârbi și armamentului pentru răscoale în timpul războaielor de eliberare națională a Serbiei și Muntenegrului din 1876-1878".¹⁰

După ce țara noastră a intrat în război împotriva Imperiului Otoman, în presa sârbă au apărut nenumarate articole, referitor la mersul războiului și al operațiilor militare.¹¹ Astfel ziarul "Zastava" a publicat reportaje, știri din războiul pentru independență, comentatorul ziarului înfațișa marile batalii de la Grivița, Plevna, Rahova unde românii s-au comportat eroic.¹² Contradicțiile ireconciliabile ale sistemului dualist i-a apropiat pe sârbi "voivodinieni și românii ardeleni, pentru că aceștia laolaltă cu alte popoare, croații, slovaci, aveau aceleași interese politice, luptând pentru dezmembrarea imperiului habsburgic și eliberarea popoarelor asuprite".¹³

În aceste împrejurări, în contextul politic românesc transilvănean și bănățean de la sfârșitul secolului al XIX-lea, organele de presa românești și sârbești aveau o importanță deosebită pentru propagarea în rândul maselor asuprite și exploatate, a libertății și dreptății.

În anul 1880 a apărut ziarul "Luminătorul", care de fapt a fost primul ziar politic al Banatului. În programul său se specifica că "se adresează întregului popor român... fiind un sprijin în timpuri de suferință... propagând adevărul patriotism... combatând în mod legal orice abuz al autorităților... foaia fiind animată de principii democratice... scopul ei va fi de a apropia și consolida spiritele, de a le apropia, pentru a concentra activitatea spre deșteptarea conștiinței naționale".¹⁴ Apariția ziarului "Luminătorul" a fost primită cu multa simpatie de bănățeni. Oravițenii, cum se desprinde dintr-o scrisoare trimisă redacției, "salutăm cu bucurie apariția 'Luminătorului' și sperăm... ca va ocupa cu demnitate locul său în jurnalistică provincială", iar lugojenii se "bucurau din inimă a vedea realizată o dorință atît de arzătoare de a avea un ziar românesc, care să le apere interesele".¹⁵ Cînd redactorul ziarului "Luminătorul" face apel la cititori, de a se abona la această gazeta, vicecomitele, prin nenumarate circulare trimise organelor în subordine, cere "să se ia de urgență măsuri pentru interzicerea abonamentelor la ziarele românești calificîndu-le periculoase, deoarece ar produce agitații naționale".¹⁶

9. "Vrsacki vesnik", din 21 iulie 1913

10. Gligor Popi, "Ecoul luptei poporului român pentru independență în presa și documentele sârbești", în "Revista de istorie", nr. 7/1977, p. 1243

11. "Srpske novine", din 2 iunie 1877

12. "Zastava", din 3 noiembrie 1877

13. Radu Flora, *Relații sârbo-române. Noi contribuții*, Pancevo, 1968, p. 32

14. Aurel Cosma jr., "Istoria presei române din Banat", 1932, pp. 41-42

15. "Luminătorul", din 20 martie 1880

16. G. Neamțu, "Din corespondența lui Pavel Rotaru privind ziarul 'Luminătorul'", în volumul "Banatica", 1973, vol. 2, p. 237

Ziarul "Observatorul" ia atitudine împotriva oficialităților, arătând ca față de cele 400 ziare care apareau în imperiu, a porni represalii împotriva publicațiilor românești "seamăna a frică și dezmințe afirmațiile guvernanților facute în fața popoarelor europene ca în Ungaria ar domni libertatea presei".¹⁷⁾

Față de ziarele românești care veneau de dincolo de Carpați, circularele Ministerului de Interne subliniau ca "autoritățile maghiare trebuie să împiedice trecerea în țara a tuturor foilor, care au început să treacă granița în plicuri închise, mai ales ca primejdioasele foi din România".¹⁸⁾

Ultimul deceniu al secolului XIX-lea se caracterizează printr-o accentuare a crizei politice a Imperiului habsburgic. Însășirea asuprii exercitată de stăpînitorii vremii a determinat declanșarea intensificării mișcării de eliberare națională a popoarelor aflate sub dominația habsburgică. Conferința de la Novi Sad, din iulie 1895, precum și preambulul acesteia, motiva necesitatea alianței naționalităților pentru statornicirea unei atitudini comune în toate problemele politice. Ziarul "Tribuna" din Sibiu sublinia, ca ziua de 10 august, deschiderea Congresului, va fi o zi mare, memorabilă, iar "Branic" afirma ca "solidaritatea naționalităților a devenit singurul refugiu unde se mai poate desfășura activitate politică, motiv pentru care naționalitățile trebuie să acționeze în viitor strîns unite".¹⁹⁾ La Congresul naționalităților din august 1895 la care au fost prezenți peste 400 delegați români, slovaci și sîrbi, s-a hotărît programul "alianței partidelor naționale, precum și sprijinirea reciprocă a programelor naționale în toate afacerile politice".²⁰⁾ Chiar ziarul vienez "Deutsche Volksblatt" din 25 august 1895 aprecia importanța congresului arătînd că "politica memoriilor și plîngerilor nu folosea la nimic și ca numai prin organizare și solidaritate naționalitățile își vor putea cîștiga drepturile ce li se cuvin".

Lupta comuna româno-sîrbă s-a cimentat și s-a sudat tot mai puternic în condiții deosebite deoarece cele două popoare erau expuse tuturor abuzurilor și ingerințelor guvernării monarhiei austro-ungare.

Numeroase documente de arhivă stau mărturie, oglindind în suficientă măsură atitudinea autorităților austro-ungare față de cele mai elementare drepturi cetățenești ale naționalităților oprite. Organele comitatense au luat cele mai severe măsuri mergînd pînă la interzicerea definitivă sau suspendarea unor ziare și reviste a românilor și sîrbilor, intentîndu-se procese de presă, percheziții la sediile redacțiilor, amenzi, condamnări. Astfel ziarul "Dreptatea" a fost nevoit să-și înceteze activitatea din cauza măsurilor de intimidare luate de autorități împotriva redactorului și a colaboratorilor, carora li s-au înscenat numeroase procese de presă și amenzi, iar Valeriu Braniște, redactor responsabil, a fost trimis "în judecata pentru agitație, fiind condamnat la 2 ani temniță de stat și 1 300 florini amendă".²¹⁾ La fel ziarele din Vîrșet, Biserica Albă, Zemun, au fost "confiscate de autorități iar redactorii Korn, Orendi, Wettel condamnați la amenzi și închisoare".²²⁾

17. "Observatorul", din 9 ianuarie 1882

18. "Dreptatea", din 13 ianuarie 1895

19. Ștefan Pascu, "Marea adunare națională de la Alba Iulia", Cluj, 1968, p. 200

20. Ioan Popescu Puțuri și dr. Augustin Deac, "Unirea Transilvaniei cu România", Buc., 1970, p. 163

21. Aurel Cosma jr., op. cit. p. 57

22. Dan Popescu, "Actele simpozionului dedicat relațiilor sîrbo (iugoslavo) - române", Pancevo, 1971, p. 314

Cînd un grup de intelectuali români au lansat un apel către populația românească de a se face liste de subscripții în vederea ridicării unui monument marelui tribun Avram Iancu, Ministerul de Interne al monarhiei, prin ordinul 1245 din 21 aprilie 1895, face cunoscut jandarmeriei ca "se vor lua de urgență măsuri și se va veghea să nu se strîngă fonduri pentru ridicarea unui monument lui Avram Iancu".²³⁾ O altă circulară este relevantă în acest sens: "Către toate autoritățile din provincie, se ordonă confiscarea tablourilor, gravurilor, busturilor, care reprezintă persoane istorice sîrbești devenite deja legendare".²⁴⁾

Pentru a contura o imagine mai veridică a vieții politice a cetățenilor nemaghiari din imperiul pajurii bicefale habsburgice, relatăm răspunsul vicecomitelui de Caraș, S. Armos, care interpelat în adunarea comitatensă asupra abaterilor săvîrșite de funcționarii comitatensi în campania electorală, calomniază pe "români și sîrbi ca trădatori și instigatori", declarînd ca "va sparge cu armele toate cluburile și comitetele românești din comitat și nu va lăsa să fie aleși decît bărbați din partida guvernamentală".²⁵⁾

În ziarul "Narodnost" din Pancevo, în articolul de fond intitulat "Ideea de stat maghiară" se arată că în cotidianul "Budapester Tageblatt", se încearcă să se clarifice, conform intereselor guvernanților, problema sîrbească. Autorul articolului combate argumentele baronului Jisrovici și "cere poporului sîrb să apere din răspuneri autonomia politică, bisericească și culturală, în armonie cu interesele fiecărei naționalități în parte".²⁶⁾

Un larg ecou a stîmrit în presa europeană situația popoarelor asuprite din monarhia habsburgică și în special cea a românilor. Felix Lasseur, în ziarul "La République Française" a publicat un articol în care a dezvăluit asuprirea naționalităților nemaghiare.²⁷⁾ Subliniind solidaritatea și cauza celor asupriți, "L'Europe" din 11 mai 1894 își exprima speranța că "glasul dreptății și al eliberării lor va suna în curînd pentru ei". Tineretul sîrb ce studia la Universitatea din Graz, s-a asociat la suferințele națiunii române "dorindu-i îndeplinirea tuturor idealurilor sale, strîgînd din fundul inimii: Traiască națiunea română!".²⁸⁾

În acest context social-politic are loc consfătuirea unui grup de intelectuali bănățeni la Vîrșet care hotărîse înființarea unei gazete politice românești, "Drapelul". Comitetul executiv se angaja că noul ziar să lucreze "curat în principii și onest în executura, strict pe baza programului P.N.R. din 1881".²⁹⁾ Redacția ziarului "Drapelul" și-a fixat astfel încă din primele numere, programul său politic, bazat pe înțelegere între celelalte naționalități, pentru emanciparea politică a poporului român, pentru că acesta "sa devină în patria sa strabună un factor eminamente politic, conform importanței sale numerice, culturale și istorice".³⁰⁾ "Drapelul" a avut o atitudine general democratică dînd dovadă de un spirit de

23. Magistrat, Bela Crkva, document nr. 2233/1895, p. 1-3

24. "Drapelul", din 29 mai 1909

25. "Drapelul", din 12 iunie 1909

26. "Narodnost", din 11 mai 1894

27. Dan Popescu, "Din istoricul presei bănățene pînă la primul război mondial", Timișoara, 1969

28. V. A. Ureche, "Voci latine", București, 1894, p.136

29. I. Cicală, "Ziarul 'Drapelul' - factor activ în mișcarea națională a românilor bănățeni", în vol. "Banatica", Reșița, 1971, p. 396

30. "Drapelul", din 14 ianuarie 1901

orientare politică, avînd o ținută protestatară, sprijinind lupta pentru vot universal pentru libertatea conștiinței, pentru îmbunătățirea situației tuturor, precum și dreptul naționalităților de a folosi limba maternă în școală și în administrație.

În articolul "Protest" aparut în coloanele ziarului "Drapelul" din 13 iulie 1906 se sublinia ca formula "divide et impera" a urmarit întotdeauna învrăjbirăa naționalităților. Într-un alt articol "Voința națională" se specificau următoarele: "întărirea conștiinței naționale a popoarelor constituie un principal factor care va duce la destrămarea imperiului habsburgic".³¹⁾

Poziția ziarelor românești și sîrbești în primul deceniu al secolului al XX-lea s-a situat între acei factori înaintați care au înțeles în mod obiectiv calauzirea tuturor forțelor oprimate într-un program bine conturat.

T. Bekic într-un articol publicat în ziarul "Narodnost" face apel la spiritul de înțelegere a poporului sîrb îndemnînd "sa-și aleaga ca reprezentanți pe cei mai buni și credincioși fii ai săi, alungînd pe renegații cunoscuți, subliniind adeziunea totală pe o platforma politică comună a tuturor naționalităților".³²⁾

Un rol important pentru ridicarea combativității și a conștiinței de clasă a maselor muncitoare l-a avut ziarul "Adevarul", care a demască fără cruțare lipsa de scrupule a patronilor față de muncitorii lipsiți de drepturi și apărare, politica demagogică și falsă a presei burgheze precum și măsurile arbitrar luate de organele de guvernămînt. Ziarul "Adevarul" comentînd situația din Banat sublinia: "Sufletul nostru e umplut de amaraciune... vazănd multe nedreptăți... Pe fruntea foii noastre e scris adevarul... Multe piedici vor fi în drum, dar puterea noastră pe toate le va doborî... Veniți cu noi după steagul pe care este scris adevarul".³³⁾

Pentru a stavili mișcările din Transilvania și Banat, Ministerul de Interne, prin ordinul 136 din 9 ianuarie 1906 dispunea "sa se ia de urgență măsuri pentru preîntîmpinarea oricărei tulburări, sa se înființeze noi posturi de jandarmi, sa se interzică desfășurarea activității sindicatelor muncitorești, sa se treacă la arestarea și expulzarea conducătorilor".³⁴⁾ În această perioadă presa banăteană a publicat nenumărate articole reliefînd marile framîntări din 1906. Astfel "Tribuna" din Arad informa cititorii despre macelul de la Nandorhegy cînd au căzut rapuși de gloanțele jandarmilor peste 50 de inși. Pe prima pagina cu litere majuscule "Drapelul" condamna cu multa indignare baia de sînge de la Ferdinand.³⁵⁾

"Vrsacki vesnik" referindu-se la situația din valea Bistrei prezintă în coloanele sale zguduitorul incident ce a avut loc în luna februarie 1906 ce s-a soldat cu 9 morți și 41 ranți.³⁶⁾

Presa banăteană a publicat articole referitoare la greva generală din orașul Timișoara, detalii referitoare la grevele generale din vara anului 1906 de la Lugoj și Caransebeș.³⁷⁾ Printre conducătorii banăteni care au participat la aceste evenimente remarcăm pe Koloman Walisch și Nicolae Pera.

31. "Drapelul", din 24 februarie 1902

32. "Narodnost", din 14 ianuarie 1898

33. Presa din România, Buc., vol. 2, partea I, p. 579

34. Arhivele statului Lugoj, fond prefectura județului Caraș-Severin, dosar 323/1906, p. 2

35. Dan Popescu, "Greva metalurgistilor de la Ferdinand din anul 1906", în Anale nr. 2/1961, p. 83

36. "Vrsacki vesnik", din 20 mai 1906

37. "Adevărul", din 27 mai 1906

În campania electorală din 1906 din cercul Moravița candidatura dr. Vladimir Spataru a fost susținută de intelectualitatea sârba din Voivodina. Astfel dr. Slasko Miletic, dr. Kosta Hadji, protopopul Popovic au cerut populației din satele sârbești să voteze candidatul român împotriva baronului Ivan Stoianovic, candidat al partidului guvernamental. Ziarele românești și sârbești au publicat o suită de articole referitoare la abuzurile facute de autorități în campania electorală. Pentru a avea o imagine mai clară a situației politice la care erau expuși candidații români, relatăm o întâmplare publicată în ziarul românesc și sârbes. Candidatul român dr. Vladimir Spataru a fost chemat "în fața judecătoriei circule pentru a explica de ce și-a ales ca simbol în alegeri steagul alb și nu cel unguresc".³⁸ A ramas proverbială mult timp printre români riposta inteligentă a dr. Spataru adresată judecătorilor: "Nu exista țara sau stat a cărui steag să fie alb, afara doar de țara "Pax", țara pacii, țara fericitei și ideale a poeziei și gânditorilor visatori... Steagul alb l-am ales să fie cunoscut mai ușor de popor, care e în mare parte analfabet".³⁹

Pentru atitudinea lor intransigentă ziarelor "Drapelul", "Meseriașul", "Vrsacki vesnik", "Zvono" li s-au înscenat nenumarate procese de presă, iar redactorii lor au aparut în fața instanțelor judecătorești. Directorul ziarului "Zvono" a fost judecat și condamnat la 7 ani temnița grea, Nicolae Juganaru, redactorul "Drapelului", a fost întemnițat la Seghedin, Paul Potersky, pentru un articol publicat în "Branik", a fost condamnat la 6 luni temnița grea și amendat cu 200 coroane... mobilul condamnării acestora fiind instigarea contra statului maghiar".⁴⁰

Pe acest fundal frământat s-au intensificat la începutul secolului XX legăturile nemijlocite dintre românii banățeni și cei din vechea Românie. Patrunderea de publicații, calendare, apeluri, ziare, reviste, studii și cercetări cu privire la istoria românilor, prezența unor personalități care au vizitat în această perioadă Banatul, a constituit, într-un anumit sens, misiunea de răspuns a celor din țara liberă, pe lângă românii din Banat care, cu mult înainte de actul de la Alba Iulia, au primit deja peste munți pe cei mai de seamă oameni de cultură.

Calatoria lui Nicolae Iorga din anul 1905 în Banat, cum o descrie ziarul "Drapelul", a fost fascinantă, deoarece prin întâlnirea cu populația românească din satele banățene, a avut o puternică semnificație, fiind de fapt o chemare directă la acțiune stimulând încrederea că visul cel mare, rostit cu atîta temeritate pe "Cîmpul Libertății", "noi vrem să ne unim cu țara", se va realiza. Turmele unor formații artistice, propaganda făcută de "Astra" și "Liga culturală", au înaripat inimile poporului întărindu-i convingerea că idealul de veacuri se va împlini. Reîntors la București, Nicolae Iorga scria: "Spiritul "Ligii culturale" trăiește și rodește, el se strecoară prin crăpăturile Carpaților, trece peste riuri istorice, șterge lacrimi de durere din ochii chinuți, duce o blîndă mîngîiere la vetrele celor deznădăjduiți, înviează pe cei oboșiți în lupte și susține în mod considerabil moralul unui popor ce luptă și nădăjduiește".⁴¹

38. A. Trifu, *op. cit.*, p.41

39. Ibidem, p. 42

40. "Drapelul", din 27 februarie 1909 și 22 mai 1909

41. Dan Popescu, "Ziare și reviste românești și sârbești la sf. sec. XIX-XX în Banat", în "Contribuții la istoria culturală a românilor din Voivodina", Zrenjanin, 1976, vol. III, p. 32, vezi "Argeș" nr. 9, sept. 1968, p. 4

A crescut conștiința națională a maselor; aceasta explica de ce la toate întrunirile participa sute de cetățeni. Într-un raport al comandamentului poliției din Timișoara către Ministerul de Interne se arată: "... niciodată n-am putut observa atâtea de multe adunări".⁴²⁾

Redacția ziarului "Drapelul" a înțeles importanța adunarilor populare ca mijloc de antrenare a maselor la lupta politică, publicând numeroase însemnări și reportaje, aducând la cunoștința maselor rezoluțiile adoptate. "Aceste adunări sînt cea mai bună școală politică... numai așa se poate adînci în masele largi ale poporului conștiința drepturilor politice și naționale".⁴³⁾

Un exemplu revelator despre ridicarea conștiinței politice și a cooperării româno-sîrbe sînt alegerile congresuale sîrbești din 1910, cînd în toate cele trei circumscripții electorale au biruit "radicali" – Partidul Independent Sîrb, cu toate că "autoritățile au făcut presiuni și au terorizat populația".⁴⁴⁾

În coloanele unor periodice sîrbești de la sfîrșitul secolului XIX și începutul secolului XX a circulat ideea formării unei "Confederații a statelor dunarene". Acest proiect al viitoarei Confederații, cu capitalele Pecs, Zagreb, Belgrad, București⁴⁵⁾ se deosebea categoric de ideea lui Aurel C. Popovici despre "Statele Unite ale Austriei Mari"⁴⁶⁾, deoarece avea drept obiectiv principal dezmembrarea imperiului habsburgic.

În perioada ce a urmat pîna la primul razboi mondial, guvernele care s-au succedat la conducerea monarhiei austro-ungare au desfășurat o campanie de opresiune economică, politică și culturală împotriva naționalităților. În aceste momente grele presa banațeană s-a remarcat prin combativitate, demascînd fără cruțare măsurile de intimidare, constrîngere, amenințări, precum și pedepsele la care erau expuși toți aceia care nu se încadrau în felul de viață politică a monarhiei.

Presa a fost un factor important pentru apararea drepturilor cetățenilor, luptînd pentru respectarea unei vieți naționale libere a popoarelor, încadrîndu-se în contextul evenimentelor și vieții social-politice a vremii, avînd un spirit de orientare combativ, situîndu-se pe linia conduitei politice dictată de interesele naționalităților oprite.

Ziarele și revistele banațene românești și sîrbești, cu toate lipsurile, se înscriu cu majuscule la un loc de frunte în analele publicisticii contribuind la pregătirea evenimentelor ulterioare.

42. I.P. Puțuri și dr. Augustin Deac, *op. cit.* p. 166

43. "Drapelul", din 3 noiembrie 1908

44. "Versecz Videke", din 25 sept. 1910

45. "Narodnost", din 20 ianuarie 1898

46. Aurel C. Popovici, *"Die Vereinigten Staaten von Gross-Österreich, Politische Studien zur Lösung der nationalen Fragen und staatsrechtlichen Krisen in Österreich-Ungarn"*, Leipzig, 1906, p. 427

PLEDOARIE PENTRU REABILITAREA UNEI VIRTUALE PRIETENII: NICOLAE IORGA - ION SÎRBU

de: prot. dr. MARCU BĂNESCU

Nu caut consimilitudini, nici nu încerc să pun în paralela viața, opera și locul celor doi istorici în cultura națională.

Cuprinzînd toate domeniile istoriei României și a celei universale, Nicolae Iorga a scris cîteva mii de titluri - 1 003 volume, 12 755 articole, 4 963 recenzii - (Stefan Ștefanescu). Ion Sîrbu a scris două lucrări (una neterminată) și cîteva articole. Creator al unor institute de cercetări istorice, "academicianul tuturor academiilor, doctor al tuturor universităților" (Barbu Theodorescu), Nicolae Iorga "nu se poate încadra într-un sistem obișnuit de comparații" (V. Râpeanu) Ion Sîrbu este un modest preot de țară. Nicolae Iorga este privit în toate ipostazele, din toate unghiurile posibile. Ion Sîrbu este privit ca istoric al marelui voievod Mihai Viteazul. Despre N. Iorga s-a scris foarte mult și se scrie mereu, în diferite contexte, studii și monografii. Ion Sîrbu este aproape uitat.

Și totuși... perspectiva departării (70 de ani de la moartea lui Sîrbu și 52 de ani de la asasinarea lui Iorga), ne îngăduie apropieri între modestul claustrat în munții Almajului și "uriașul" de la București, fără profit pentru unul sau prejudicii pentru celalalt, îndepărtînd din relație ceea ce a fost neînsemnat și trecător și accentuînd ceea ce a rămas esențial și permanent. Încercarea ar putea să pară temerară. Pentru a preveni posibile suspiciuni, promitem să respectăm cu probitate dimensiunile personalității fiecăruia. Deci nu "coborînd" sau "înalțînd", pentru a-i aduce la același nivel, ci, afit cît este posibil și ne permit informațiile, îi vom privi, sine ira, pe fiecare în parte și alături, nedepășind simțul măsurii.

În pragul acestui secol, doi tineri geniali se întîlnesc în capitala multiseclarului imperiu habsburgic - Viena. Doi oameni de același sînge, dotați cu o impresionantă putere de muncă, discernîmînt și o fascinantă dragoste de adevăr: Nicolae Iorga și Ion Sîrbu. În Viena luxurianta cei doi nu veniseră să admire valsurile și recepțiile din somptuoasele palate. Veniseră pentru a scormoni arhivele prafuite. Aveau preocupări comune și viziuni temerare. Se apreciaza și se respecta reciproc, într-o promițătoare competiție științifică. Între ei se înfiripă o "firavă prietenie", o prietenie cu debut frumos, care, însă, nu s-a realizat, deși avea condițiile esențiale pentru a se desăvîrși. Se vor mai întîlni în viață, dar prietenia nu se încheagă, nu evoluează pe coordonatele dintîi - stima și încrederea reciprocă - nu se întărește, pentru a rezista tuturor adversităților. Dimpotrivă, se împutinează, se ravășește, din marunte pricini, ca o șuviță de apă printre stufarii...

Nicolae Iorga se va ridica vertiginos, fascinant. Numele său va cunoaște cea mai puternică strălucire pe cerul culturii românești, dar va sfîrși tragic pentru neamul nostru, în urma unui act barbar și inconștient (în 27 noiembrie 1940). A trecut prin moarte în nemurire. Ion Sîrbu se va retrage din frumoasa competiție și va sfîrși, cu mult înainte, într-un penibil anonim, din care cel dintîi Nicolae Iorga însuși a încercat să-l scoată.

Am amintit aceste aspecte, nu pentru a ridica prestigiul istoricului bănățean, disparut înainte de moartea biologică și înainte de a fi dat istoriei macar o parte din ceea ce promisese, din ceea ce era capabil, ci mai mult pentru a exprima o părere de rău că între cei doi nu s-a legat o rodnică prietenie și colaborare.

Am scris aceste rînduri, îndemnat și de faptul că unui dintre admiratorii istoricului bănățean leaga "prabușirea" sa, adică retragerea din viața culturală, claustrarea la Rudaria și întreruperea muncii de creație, de conflictul sau conflictele cu Nicolae Iorga, prezumție parțial întemeiată, dar daunatoare memoriei amîndurora. Supoziția persista și azi. Avem, însă, suficiente indicii în biografia lor, pentru a deduce că ambii istorici regretă trecătoarele supărări și vadesc reveniri la sentimentele dintîi de stima și încredere reciprocă. Este însă, necesară distincția între adevăr și aparență lui.

Așadar s-au întîlnit la Viena. Pentru istoricul bănățean Ion Sîrbu Viena era ceea ce era Parisul pentru carturarii din România. Aici aflăm începutul prieteniei, despre care am amintit, dar și germeii discordiei între cei doi istorici români.

Proaspăt doctor al Universității din Viena (în anul 1899, cu teza: "Mateiu-Voda Basarab's auswärtige Beziehungen, 1632–1654", tipărită în limba germană, la Leipzig, în același an), Ioan Sîrbu, "medievist de mare erudiție" ¹⁾, se afla, de data aceasta, la Viena cu o bursă (sau "ajutor") de la Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice din România, pentru a-și continua cercetarile referitoare la proiectata sa lucrare despre Mihai Viteazul.

Nicolae Iorga, împreună cu Al. Hurmazaki, cerceta și copia documente variate, dintre care unele trecuseră prin mîinile istoricului bănățean Ion Sîrbu.

În relația dintre ei, Ion Sîrbu, doar cu cîțiva ani mai mare, nu avea asigurată o ascendență a vîrstei, în schimb, Nicolae Iorga o avea pe cea a valorii. El, Nicolae Iorga, trebuia să dea tonul și să imprime ritmul dezvoltării acestui contact, spre o prietenie fructuoasă. Viața puțin obișnuită a "titanului" de la București se desfășura amplu, ubicvitar. Își făcea simțită prezența pe toate planurile vieții sociale și culturale. "Fenomen" în școala din Botoșani, termina facultatea de litere din Iași cu "dispensa de vîrstă", la 18 ani. Face strălucite studii la Paris, Roma, Berlin etc. La 24 de ani ocupa, prin concurs, catedra de istorie medie, modernă și contemporană a Universității din București. La 26 de ani este membru corespondent al Academiei Române, scrie uimitor de mult, polemizează, atacă și este atacat. La data întîlnirii cu Sîrbu are cele mai frumoase perspective pe plan național și european. Ion Sîrbu însuși îi recunoaște această poziție în ierarhia valorilor umane. În 3/15 decembrie 1899, Sîrbu îi scrie din Viena, cu prilejul onomasticii (Sf. Nicolae): "...Sa trăiți la mulți-mulți ani, pentru bucuria familiei și prietenilor, pentru mărirea neamului nostru..." ²⁾

1. Ștefan Ștefănescu, *Enciclopedia istoriografiei românești*, Edit. Științifică și Enciclopedică, București, 1978, p. 299.

2. *Scrisori către Nicolae Iorga, I, 1890–1901*, ediție îngrijită de Barbu Theodorescu, Editura Minerva, București, 1972, p. 389.

Din scrisoare rezulta stima sincera, pe care tânărul doctor al Universității vieneze o nutrea față de barbatul care se bucura de prestigiu european. "Iertați-mi, Va rog cu tarie, că Va marturisesc aceasta. Poate e o necuviință, dar mă silește inima s-o fac, fie chiar spre paguba mea în judecata d-voastră. Puteți să mă disprețuiți, dar să știu că v-am spus odată cât vă prețuiesc...", scria Sîrbu cu inocenta generozitate.

Dacă Nicolae Iorga trăiește într-un mediu corespunzător, cu largi deschideri spre cultura universală, Ion Sîrbu se zbate într-o lume prea mică pentru dimensiunile spiritului său, cu timide încercări de a se smulge din limite, stopat, la începutul oricărei încercări fără perspectiva. El n-a atins dimensiunile lui N. Iorga, nici în întindere, nici în profunzime, dar a dovedit că are intuiția trecutului istoric și forța (talentul) de a-l evoca.

Cu respect și admirație, Sîrbu se apropie de savantul din țara de unde aștepta sprijin pentru împlinirea unor idealuri. Cine n-a apelat la sfatul și ajutorul acestui titan? Cine n-a fost uimit de puterea acestui om, care s-a ocupat "de toate" și "pentru toți"? Studenți, preoți, învățatori, profesori, cărturari, poeți, prozatori, istorici, mai ales din provinciile românești aflate sub jug străin, Ardeal, Banat, Bucovina, îi trimiteau manuscrise, culegeri folclorice, creații personale, documente, sinteze, cu rugămintea de a fi apreciate, comentate, sprijinite pentru tipar. Sîrbu n-a cerut nimic pentru el sau pentru lucrările lui, dar, entuziasmat de fama tânărului profesor, s-ar fi simțit bine sub aripa lui protectoare și rîvnea, ca toți cărturarii și militanții români din provinciile subjugate, o solidaritate monolitică pentru lupta comună. Și aceasta luptă ar fi fost, desigur, suficientă pentru a determina o colaborare perfectă între cei doi istorici talentați. Dacă deosebiri (dimensiuni, condiții, realizări...) sînt atât de pregnante, motivele de apropiere între cei doi, sînt tot atât de expresive (pasiunea, meticulozitatea cercetării...) La acestea trebuie să adăugăm și o anume umoare a structurii intime (reacții violente, care-i caracterizează pe anindoi, frîndu-le elanul de generozitate).

Dar să revenim la începutul prieteniei lor. "Întîlnirea și discuțiile purtate cu Nicolae Iorga și Al. Hurmuzaki... i-au întărit lui I. Sîrbu hotărîrea de a scrie o istorie a lui Mihai Viteazul".³ De fapt, N. Iorga și Al. Hurmuzaki i-au întărit hotărîrea care germină în conștiința lui Sîrbu, după cum el însuși marturisește.⁴ "Cererea aceasta, scria el, mi-a fost cerută de Domnul Dimitrie A. Sturdza (...)". Cererea "întîlnia în sufletul meu o hotărîre nestramutată, luată cu mulți ani înainte..."

Sîrbu recunoaște, mai tîrziu, după declanșarea conflictului, că a primit încurajări de la N. Iorga.

În prefața la volumul II (partea I) din "Istoria lui Mihai Voda Viteazul", aparîndu-se de acuzele pe care i le aduce N. Iorga în "Sanatoriu" (după premiera de către Academia Română), Sîrbu scrie: "Apoi fie-mi iertat să spun că în partea ce pare obiectivă, judecata domnului Iorga nu e originală. Ea se reduce la înțelesul că m-am apucat de un lucru mai mare decît puterile mele. Dar, pentru a spune aceasta domnul Iorga n-avea nici macar nevoie a-mi citi cartea. Textual acestea sînt cuvintele ce le-am zis însumi asupra mea, pentru a potoli supărarea

3. Ștefan Ștefănescu, *Către cititor*, în "Istoria lui Mihai Voda Viteazul", ediția D. Mioc, Editura Facla, Timișoara, 1976, p. 6.

4. În *Prefața*, vol. I (1904), p. I, din "Istoria lui Mihai Voda Viteazul".

d-lui Iorga, cînd mi-a vorbit ca de ce nu i-am spus eu ca ma apuc de istoria lui Mihai Viteazul. "Poate m-am apucat de un lucru care întrece puterile mele", i-am raspuns, pe care cine știe de-l voi mai face. Atunci de ce era să mă laud înainte? La ce d-l Iorga îndată a replicat: "Nu-i adevărat. *Cine a scris pe Matei Basarab trebuie să fie convins că va scrie o lucrare tot așa de bună și despre Miha Viteazul*".

De fapt N. Iorga, prezentase elogios în "Revue critique" din Paris, nr. 1 din anul 1900, lucrarea lui Sîrbu, care de altfel, s-a bucurat de unanime aprecieri în presa europeană. Nicolae Iorga scrie elogios despre Ion Sîrbu și în "Convorbiri" (1900) și în "Studii asupra istoriei rom. în sec. XVII" (I. 1900).

Deci, în "prima fază" relațiile dintre cei doi istorici sînt normale. Sîrbu își manifesta admirația și respectul față de eruditul de la București și acesta cu condescendență respecta capacitatea istoricului bănățean și-l încurajează.

Dupa întîlnirea de la Viena se întoarce fiecare la preocupările sale. Nicolae Iorga la catedra și la multiplele sale griji, Ioan Sîrbu în singurătatea de la Rudaria, la casa părintească, ostînd la lucrările pentru care adunase material documentar – Istoria lui Mihai Viteazul și Istoria Banatului. Raporturile de prietenie între ei sînt întreținute prin corespondență. Răspunzînd, în 1901, la o scrisoare a lui Iorga, Sîrbu scrie din Rudaria (azi comuna Eftimie Murgu): "Cu plăcere mă trezira șirele d-tale des-de dimineța din somn. Luarea mea în seama din partea d-tale și de asta dată, fara ca eu sa fi mai dat vreun semn de vrednicie, prea mult ma cinstește. Dar și un sentiment de mîngiere mă cuprinde în situația grea în care mă aflu".⁵¹

Căutînd posibilitatea de a-și completa informațiile, (documentație internă și externă), Ion Sîrbu se stabilește la București (1901). Intra în București modest și sarac, avîntat de speranța ca "frații din țară" îl vor ajuta, cum ne spunea una din surorile sale (Petra), pe care am mai prins-o în viață, cînd am vizitat, înfrîa oara casa și biblioteca istoricului. Sarac, dar demn; modest, dar cu temeinică pregătire istorică. Și frații din țara l-au ajutat. L-au ajutat cum și cît au putut, nu cît ar fi fost necesar. Cum se știe, cu sprijinul lui Gr. Tocilescu, obține o catedra de istorie la Seminarul Central și un post de "prim custode al Bibliotecii Fundației Carol", post care, dupa cum însuși marturiseste, i-a ruinat nervii și sănătatea. Oricum, avea posibilitatea sa traiasca în capitala țării, avea acces la arhive și biblioteci, contact cu carturarii și istoricii vremii. N-a ocupat funcții înalte, dar s-a facut cunoscut în cercurile culturale din Capitala. A fost luat în seama, a stîrnit controverse, a provocat polemici. A scris puțin. O lucrare în limba germană, cunoscuta numai de specialiști. S-a impus nu atît prin ceea ce a realizat, cît prin ceea ce promitea sa realizeze cu pregătirea și talentul sau. La ridicarea lui în atenția contemporanilor a contribuit în mare masura N. Iorga. În aceasta perioada raporturile dintre ei sînt mai strînse. Sîrbu cunoaște familia profesorului Iorga, intra în relații cu frații Bogdan, cumnații lui Iorga. Cînd se întorcea de la Rudaria (de unde se aproviziona cu unele alimente preferate) nu uita (cum afirma Petra, sora lui) sa ia cîte ceva și pentru familia Iorga, din darul livezilor și al munților bănățeni.

Lucrurile s-ar fi desfășurat normal, daca în economia acestei prietenii n-ar fi persistat dilematic vechea problema a documentelor copiate de cei doi istorici în arhivele vieneze. Aceasta îl framînta pe Sîrbu. Sa-l denunțe pe Iorga? Ar fi

declanșat sau ar fi precipitat declanșarea conflictului. Sa treacă cu vederea ceea ce facuse? Ghimpele nu l-ar fi îndepărtat din conștiința și... tot la conflict ar fi ajuns cu omul pe care în realitate îl respecta, dar, paradoxal, nu-l putea ierta.

Ce se întâmplase? La data întâlnirii de la Viena, despre care am amintit, Ion Sîrbu copiasse deja unele documente pentru lucrarea sa "Mihai Viteazul", care se amplifică în conștiința sa, documentele aflate la Haus-Hof-und Staatsarchiv și Kriegsarchiv. Nicolae Iorga, care avea în lucru, printre altele altele, aceeași tematică (Mihai Viteazul), a copiat și el aceleași documente, sau o parte din ele, deși aflase la arhive despre investigațiile lui Sîrbu. Lucrarea îi fusese cerută de secția din Iași a Ligii Culturale, care organiza pentru 8 noiembrie 1901 împlinirea a 300 de ani de la năprasnica moarte a voievodului. Cu acest prilej el scrie "Scurtă istorie a lui Mihai Viteazul", urmată, la scurt timp, de "Istoria lui Mihai Viteazul pentru poporul român".⁶⁾

Dar prodigiosul profesor universitar nu utilizează documentele aflate la Viena numai în lucrarea amintită, ci "personalitate în veșnică plasmuire și exprimare de sine" (Nicolae Balota), le publica și în volumul XII din prestigioasa colecție Hurmuzaki.⁷⁾ Publicarea documentelor l-a contrariat pe Ion Sîrbu, care elaborase partea I din lucrarea sa referitoare la Mihai Viteazul. Escamotându-și supararea, el s-a apucat să-și "îndrepte notele", ștergînd citate "Arhivele Curții, Hung., Turc" etc. și "Arh. de Razboi" (prescurtat A.C.H., A.C.T. etc.) și înlocuindu-le cu trimitere la "Docum. XII".⁸⁾

Nu aflît munca suplimentară l-a suparat pe Sîrbu, cît înșasi publicarea documentelor pe care el le descoperise în arhiva Vienei și dorea să aibă prioritatea publicării lor. Se simțea frustrat. Avea, față de Iorga, prea multă admirație, prea multă stima (din "inimă, nu din cea banală"), cum scria el în 6/19 august 1902⁹⁾, pentru a angaja o polemică, dar avea și prea mult orgoliu, pentru a uita. El nu avea la îndemîna o publicație care să-i primească și susțină articolele polemice (cum avea Iorga) și e silit să recurgă la scrisori. Scrie surorilor la Rudaria ca "profesorul" i-a "luat materialul" și i-a "zadarnic și amînat finisarea lucrării". Lamentația aceasta o aflăm și în "Cuvînt înainte" la vol I, p. II, din lucrarea sa tipărită.

Disimulîndu-și indignarea îi scrie lui Iorga în fraze politicoase și metafore "am fost la tipografia Socec, în presara plecării, să-i cer coalele apărute din *Mihaiul* d-voastră. Dar m-am întors cu buzele umflate. Cu toată asigurarea mea, ca aveam vorba de la d-voastră, n-a voit să-mi dea, în lipsă de măturie scrisă. Mi-a zis în cele din urmă: Dacă am face aceasta cu oricine altul, dar față de d-l Iorga nu puteam, e vai de noi".¹⁰⁾ "Întențiat pe făgăduiala d-voastră că pot lua succesiv cîte apare, îmi iau deci voie să mă rog ca să binevoiți a adresa conducătorului tipografiei cîteva cuvinte, spunîndu-i să trimeată aici la Rudaria, poșta Bozovici (Banat), partea apărută din cartea d-voastră, și să-mi libereze, la cerere și în urmă, succesiv, cît va apărea".¹¹⁾

6. Cf. V. Netea și C. Gh. Marinescu, *Liga culturală și unirea Transilvaniei cu România*, Iași, 1978, p. 206.

7. Colecția Hurmuzaki cuprinde documente externe adunate de mai mulți istorici.

8. Ion Sîrbu, *Prefață* la vol. I, din *Istoria lui Mihai Vodă Viteazul*, p. VII.

9. *Scrisori către Nicolae Iorga*, vol. II, p. 267.

10. Idem, *ibidem*

11. Idem, *ibidem*

Nicolae Iorga nu sesizează supărarea prietenului sau "prea sfios", cum îl caracteriza într-o scrisoare. Îi reproșă doar faptul că nu i-a spus, la timp, că studiaza "materialele timpului lui Mihai Viteazul", ceea ce însă nu se poate susține fiindcă Iorga aflase acest lucru, cum am spus mai sus, la Viena. Sîrbu însuși mărturisește în prefața la vol. I, p. II, nota subliniata: "D-sa, aflînd la arhivele din Viena că eu am studiat materialele timpului lui Mihai Viteazul, mi-a făcut reproșuri, la o întîlnire, ce am avut în urma, de ce nu i-am spus mai înainte de asta".

N. Iorga anunța "cu vorbe frumoase" cartea lui Sîrbu despre Mihai Viteazul în prefața volumului XII din colecția Humuzaki. Îl invita pe Sîrbu să colaboreze la volumul "Prinos lui Sturdza".¹²⁾

Colaborarea la volumul omagial amintit ofera lui Sîrbu prilejul nefast de "a-și descarca nervii", marcînd în același timp, declanșarea conflictului.

Corect sesizează și prezintă evoluția conflictului Barbu Theodorescu, biograful și fostul secretar al profesorului Iorga, în volumul amintit.¹³⁾ Din lipsa de tact și fineță, folosind o exprimare mai dură, dar sinceră, în păreri contradictorii, Sîrbu și-a atras supărarea lui Iorga. Conflictul s-a desfășurat în trei etape. Se începe cu notele din subsolul articolului apărut în "Omagiul Sturdza", în care Sîrbu a cutedat să rectifice mici scapări aflate în opera lui Iorga închinată lui Mihai Viteazul, din care motiv au și fost înlăturate din articolul incriminat. Urmează observațiile din prefața la studiul său despre Mihai Viteazul (1904). Critica lui Sîrbu se referă la tipărirea de Iorga a unor documente de mai multe ori, precum și la traduceri eronate, făcute din ungurește de "un colaborator" care, în loc să-i fie "pe cît de statornic, pe atît de modest" ar fi fost istoric. Cuvintele lui Sîrbu au jignit și durut pe Nicolae Iorga, fiindcă recenzentul știa bine că acel colaborator statornic nu era altul decît Ecaterina Iorga, soția istoricului. La acestea se adăuga polemica iscăta cu prilejul acordării "marelui premiu Năsturel" primului volum despre Mihai Viteazul de Ion Sîrbu, pe baza referatului întocmit de Tocilescu. Iorga prin Samanatorul (1905, p. 259–260), a avut însă rezerve asupra lucrării premiate. "Dar, zice Sîrbu (n.n.) parerea dumnealui n-a fost obiectivă. Pagina a fost scrisă cîteva zile după premiera cărții. Și se știe, la locul cu pricina, și de multa lume, cît de ciudă i-a fost domnului Iorga pentru această întîmplare, că-l criticasem puțin" (Ion Sîrbu, *Istoria lui Mihai Viteazul, domnul Țării Românești*, vol. II, București, 1907, p. V). De fapt, adevărul sta la mijloc. Inițial, Iorga a sprijinit și încurajat pe Sîrbu în opera sa științifică: "Cine a scris pe Matei Basarab, trebuie să fie convins că va scrie o lucrare tot atît de bună și despre Mihai Viteazul". Aceste cuvinte sînt repetate de Sîrbu în prefața citată mai sus. Încurajat și îndemnat de Tocilescu și cîteva academicieni ostili lui Iorga, Sîrbu a alunecat pe panta polemicii și acțiunea i-a fost fatală. A trebuit să se retragă în satul său natal și să renunțe la cariera științifică. "Neajunsuri de caracter, pomiri polemice care-i faceau mai mult rău lui decît presupușilor adversari, un fel de firească antipatie față de orice prietenie și solidaritate științifică, l-au dus înfi la izolare și pe urma i-au întrerupt și opera" (Iorga, *Oameni care au fost*, III, p. 115).

Excerptul citat necesită unele completări și comentarii cu privire la concluziile autorului și consecințele conflictului dintre cei doi istorici.

12. *Prinos lui D.A. Sturdza la împlinirea celor șaptezeci de ani*, București, 1903.

13. *Scrisori către Nicolae Iorga*, II, p. 267.

Ion Sîrbu accepta cu entuziasm invitația de a colabora la volumul omagial, dar solicita, în scrisoarea din 18 ianuarie 1903, o amîinare de o zi, pentru a-și pregăti articolul (un fragment din Mihai Viteazul). După cîteva zile (la 14 februarie 1903), Sîrbu îi trimite lui Iorga o altă scrisoare măgulitoare. Printre altele, el scrie: "V-am rugat să-mi dați timp pînă astăzi sara, ca să pot alege un capitol din istoria lui Mihai Viteazul, ce știți că pregătesc și eu, poate ca să iasă și mai bine la iveală cît de sus sta minunatul d-voastră Mihai..."¹⁴

În sfîrșit, Sîrbu trimite articolul cerut de N. Iorga, dar... stupefacție! În subsolul articolului (fragment din istoria lui Mihai...) Sîrbu "a cîntec" (sublinierea n.) să rectifice mici scapări aflate în opera lui Iorga închinată lui Mihai Viteazul". Citind articolul, Iorga se aprinde. Dar, el, care avea atîtea "marimi", printre care și pe aceea de polemist, evita polemica "deschisă". În fond era conștient că Sîrbu are dreptate, dar, după cum afirma undeva G. Calinescu, "se abținează a nu corecta greșeli evidente". Cu volubilitatea-i cunoscută, îi trimite "denigratorului" o scrisoare aspră, vitriolantă, reproșîndu-i atitudinea infidelă, "trădătoare". La aceasta fulminantă scrisoare, Sîrbu răspunde cu candoare, disimulînd un sentiment de fragilă izbînda, printr-o scrisoare în 20 februarie 1903: "Am rămas încremenit citind șirele d-voastră. Nu-mi credeam ochilor și nu-mi puteam închipui cum v-am putut da pricina la așa grozavă iritare. Abia după ce am citit a doua oară scrisoarea am înțeles că pricina era în nefericitele mele file mîzgălite, ce am avut ușurința să vi le depun (...) Judecînd cu sîngele meu, mie nu mi-au parut deloc vătămătoare. M-am făcut simpla datorie de a îndrepta o greșeală, fie cît de mică, datorie cîrturarească ce se urmează în toată lumea, și am urmat-o și eu chiar față de proprii dascăli (...) E foarte departe de mine credința că o "erată" ar putea servi cuiva ca un merit științific, căci, ce altă, judecînd rece, sînt corecturile mele care v-au scandalizat, decît o simplă "erată"?"¹⁵

În orice caz, vina lui nu e abnormă. Este o polemică obișnuită. Ea poate să apară dură, față de Nicolae Iorga, dar sinceră, științifică, necesară pentru evitarea erorilor. N. Iorga este un mare învațat, un talent deosebit, cu manifestări multilaterale, dar... nu impecabil.

Unele din justificările lui Sîrbu sînt puerile și, evident, refutabile. Afirmția că "notele" buclucase au fost scrise înainte cu "trei ani", că nu le-a recitat, că n-a avut intenția să jignească, nu anulează intenția de a "pișca puțin". El se interesase de lucrarea profesorului înainte cu un an, cînd lucrarea era la tipografie.

În schimb sînt admisibile argumentele științifice pe care le formulează Sîrbu: "Mi-am făcut simpla datorie de a îndrepta o greșeală, fie cît de mică, datorie cîrturarească ce se urmează în toată lumea... Poate numai în fața taberelor dușmanesti ce exista la noi în astfel de lucru ar putea fi privit ca un semn de dușmanie"... "Nu sînt nebunul să cred că palatul prințului Sturdza, bunaora, nu face parale fiindcă un trecător a găsit un fir de par ce s-a rupt din perie în tencuială..."

Cerîndu-și iertare (și este singura împrejurare în care el face acest gest), Ion Sîrbu încearcă o redresare a relației între ei. Prea tîrziu. Notele incriminate nu apar în volumul omagial, dar conflictul nu se stinge. Relațiile dintre ei se înapresc. Pricina este tot publicarea documentelor în colecția Hurmuzaki. Și tot Sîrbu ataca.

14. Idem, o.c., p. 268

15. Idem, o.c., pp. 269-270.

După multe tribulații, Sîrbu reușește să tipărească volumul I din *Istoria lui Mihai Viteazul* (1904). Uitînd scandalul cu notele din subsolul articolului pentru volumul omagial, el revine la "pățania" cu documentele.¹⁶⁾

Deși incisiv, nu lipsit de maliție, în general Sîrbu nu depășește onestitatea științifică. Încercînd să-și justifice supărarea și agresivitatea, afirmă că "șirele ce urmează nu pornesc din ciudă pentru cele întîmplate", dar adaugă: "Vom avea puțința unei slabe orientări asupra felului d-lui Iorga de a publica izvoare istorice". Este, desigur, afirmația cea mai gravă, cea mai aspră, dar pentru edulcorare adaugă: "Nu e vorba de totalitatea publicațiilor d-lui Iorga, cu a căror multime a îngrozit lumea, pentru care i s-a zvîrlit, din parte dușmană, cuvîntul de..." chilograme de documente", care i-au atras adorațiunea prietenilor, uimirea noastră a tuturor față de puterea d-sale de muncă și, se pare, încrederea absolută a celor mai înalte instituții publice de cultură ale noastre. Nu ar fi nici locul potrivit, nici eu nu m-aș ține vrednic a da o părere peste tot. Ceea ce sînt dator să fac aici e: de a pune în față cîteva constatări ce am putut face din asemănarea, unde și unde, a copiilor mele sau a celor tipărite aiurea, cu cele vreo 380 de pagini ale volumului XII din colecția Hurmuzaki, care au fost studiate la acest volum al lucrării mele. Și chiar din acestea au putut fi luate în seamă cu tot dinadinsul numai documentele privitoare la întîmplările de la 20 octombrie 1595 încoace, pînă unde lucrarea mea era făcută încă înainte de mergerea mea la București în 1901, pe cînd vol. XII din Hurmuzaki a apărut în vara a. 1903". Revenind la justificările pe care le formulase în scrisoarea adresată după primul incident, scrie: "Nu sînt omul care să dea cine știe ce însemnătate acestor îndreptări și observațiuni, nici a celor din lăuntrul cărții (...), dar ar fi de dorit ca ele să nu se poată face la nici o ediție românească de documente, cu atît mai puțin la edițiile unui muncitor de talia gigantică a d-lui Iorga și aceasta în interesul științei românești, mai ales cînd ea e ocrotită de Academia Română și de Ministerul Școlilor și cînd e menită, cum sînt edițiile de izvoare istorice, și pentru străinătate".¹⁷⁾

Cu toate asigurările lui Ion Sîrbu, Nicolae Iorga se simte jignit, dar polemistul necruțător se abține și de data aceasta. Poate, prin tăcere, confirmă justetea observațiilor ce i s-au făcut. Totuși el aștepta un alt prilej. Și acesta apare curînd: "Marele premiu Năsturel" (12 000 lei), acordat de Academia Română lui Sîrbu pentru volumul I din *Istoria lui Mihai Vodă Viteazul*. Pentru Sîrbu este o frumoasă și meritată răsplată. Efortul insolit din anii studenției, munca obstinată în condițiile dificile, se încheie apoteotic cu atenția înaltului for de cultură. N. Iorga, în schimb, întîmpină un nou eșec. În 1901, el prezentase la concursurile instituite de Academia Română o altă lucrare (*"Istoria literaturii române de la Cantemir pînă la 1821"*), care n-a izbutit să cîștige încrederea celor îndreptățiți să acorde premiul. Și acum lucrarea sa despre Mihai Viteazul "cade" în fața celei prezentate de Sîrbu. N. Iorga izbucnește. Supărările sale se răsfrîng asupra membrilor Academiei. Vizați sînt nu numai "adversarii" săi, în frunte cu Gr. Tocilescu, care prezentase raportul asupra lucrării lui Sîrbu, ci și unii dintre prieteni.¹⁸⁾ Printre aceștia se numără și Iosif Vulcan, care semnase în *"Familia"* (nr. 34, din 21 august [3 sept.] 1905), articolul *"Supărarea d-lui N. Iorga"*. Fulgerile se descarcă însă furibund asupra lui Ion Sîrbu.

16. Vol. I, pp VI- XIII -

17. Idem, *ibidem*

18. Pentru detalii, despre raporturile lui Nicolae Iorga cu Academia Română, în această perioadă, a se vedea nota de la pagina 14- 15 din vol. II *"Scrisori..."*

În concluzie ce putem reține?

Între cei doi istorici se iscă "părerii contradictorii", ceea ce este firesc. Sîrbu sesizează "mici scăpări" în lucrarea lui Iorga, ceea ce este tot atît de firesc. Dar Sîrbu este "lipsit de fineță" folosind "o exprimare mai dură", dar sinceră și se face vinovat de "lipsă de tact". Iorga se supără pentru că nu poate suporta contradicțiile, ceea ce nu este tot atît de firesc pentru un om de știință. Este remarcabil faptul că N. Iorga în articolele sale, exceptînd observațiile cu privire la stilul și capacitatea literară a lui Sîrbu, nu vorbește ca altă dată, de valoarea științifică a lucrării, ci de calitățile autorului, de comportarea lui ca om.

Acestea sînt stările și faptele conflictuale pe care le citează și Barbu Theodorescu. Afirmația că Sîrbu a fost "încurajat" și îndemnat de Tocilescu și alți academicieni ostili lui Iorga, nu se poate argumenta. Sîrbu avea motive personale să scrie ceea ce a scris. Polemicele cu Iorga nu pot explica retragerea lui la Rudăria. El nu s-a temut de "dialogul cu Iorga". Nici de ruptura dintre ei. Altfel n-ar fi cutezat al doilea atac.

Rechizitorul lui Iorga este însă prea aspru, fără temei, dar el nu este în măsură să pătrundă "taina" retragerii lui Sîrbu în satul natal, renunțînd la cariera științifică. "Numai la vatra pămîntescă, unde am scris pe Matei Basarab, am găsit liniștea și îngrijirea de lipsă pentru a putea scrie și pe Mihai Viteazul", mărturisește el.¹⁹⁾ Aceasta este una din puținele mărturisiri ale istoricului Sîrbu cu privire la retragerea sa. La Rudăria se simțea mai adînc înfipt în pămîntul strămoșesc, mai aproape de visul eroului său. Ca miticul Anteu sorbea puteri din pămîntul natal. Peisajul în veșnică primenire și frumusețe îi pune în vibrație sensibilitatea, operînd un catarsis de care are atîta trebuință artistul ca și omul de știință.

Dacă retragerea sa nu este jocul hazardului, nici al unor factori externi, ci o opțiune a spiritului său, ea semnifică o atitudine total liberă. Profeții nu s-au retras în pustiuri pentru a fugi de lume, ci pentru a se pregăti și a vesti ceva nou.

A surprins totuși faptul că, intempestiv, el își încheia activitatea creatoare tocmai cînd, după succesul debutului, își contura un univers al său, o gîndire istorică proprie. Și-a întrerupt activitatea cînd, tîndea, firesc, spre limpidități stilistice, spre coerențe și formulări peremptorii. Opera care l-a consacrat și-a dus-o pînă la jumătate. A tot așteptat un timp favorabil să reia lucrul, dar anii au trecut fără împlinirile rîvnite, convertind neliniștea creației în fruste lucrări de birou. Aceasta este marea dramă a istoricului bănățean care avusese, în tinerețe, ideea unei construcții monumentale, dominată de o viziune istorică originală, întinzînd, prin documente și eminente generalizări, măreția voievodului român sub arcu istoriei universale.

În cîteva împrejurări Sîrbu anticipase hotărîrea de a renunța la "orice slujbă" în favoarea unui post în mijlocul bănățenilor săi.²⁰⁾

Dar nici toate acestea, conjugate cu alte împrejurări – nemulțumirile în capitala țării, neputința de a obține o catedră universitară în București, insuccesele în viața politică, tradiția preotească în familia Sîrbu și dorința părinților de a-l apropia de casă, starea materială a surorilor etc. – nu pot justifica precipitata lui hotărîre. La factorii de condiționare socio-istorică, s-ar putea adăuga un corelativ

19. Prefața la vol. I, p. III

20. Cf. scrisorile sale către Soc. "Transilvania" din București, publicate de Ioan Ionașcu în "Studii de istorie a Banatului", vol. II, Timișoara, 1970.

psihoidividual, mai puțin evident, un proces difuz, infraliminar – poate teama de propriile-i proiecte, de proporțiile planului său istoriografic. Oricum retragera sa la Rudăria nu a fost determinată de stările conflictuale din București, de cearta cu N. Iorga. Conflictul, de natură științifică, reprezintă doar un factor precipitant față de cei preexistenți, cu pondere mai mare. Pasiunea muncii l-ar fi ajutat, după un timp, să-și refacă echilibrul traumatizat, deschizându-i posibilitatea reinsertiei în ritmul vieții sociale, fenomen care nu apare în manifestările istoricului nostru. În orice caz, retragerea sa la Rudăria nu este lipsită de eroism moral. El înfringe orgoliul, înfringe orice tentație de mărire, pentru a se consacra unui apostolat, pe care-l consideră vrednic de orice sacrificiu. În cadrul administrației bisericești, el fusese numit "referent la senatul școlar" de la episcopia Caransebeșului,²¹ dar, după trei luni, renunță la postul de la Centrul eparhial, mulțumindu-se cu slujirea la parohie.

Dar să revenim la raporturile lui cu Nicolae Iorga. Între ei au existat relații de prietenie, relații de învrăjbire și contradicție și, mai presus de toate, relații de stimă reciprocă. Polemici? Dar polemica, uneori cu accente prea vehemente, nu împieteează raporturile de stimă reciprocă. Și prietenii polemizează.

Ion Sîrbu s-a apropiat de Nicolae Iorga așa cum s-au apropiat foarte mulți cărturari și scriitori, fascinați de puternica personalitate a tinărului profesor. (Între aceștia a fost și scriitorul bănățean protopopul Mihai Gașpar). "Cu toții am trecut pe la Iorga", zicea Ion Marin Sadoveanu.²² Atitudinea lui Sîrbu față de Iorga nu poartă semnele necuviinței, menținându-se constant în plan științific.

Înainte de moarte (1922), bolnav fiind, Ion Sîrbu își exprimă regretul că nu-l poate întâlni și asculta pe Nicolae Iorga, care-și anunțase vizita în Banat (la Timișoara). Poate ar fi fost un bun prilej, în ceasul al doisprezecelea, de conciliere, după aproape 20 de ani.

Temperamental, irascibil, proteic, plin de generozități și injustiții, de dimensiuni în toate manifestările, dar... nu fără greșeli, N. Iorga a greșit și față de Sîrbu, atribuindu-i atitudini pe care nu le-a avut, calitative menite să degradeze omul, nu istoricul. Verbozitate fără concretizări. Totul a fost un val de mînie și ce e val... "Foarte sentimental și susceptibil, copilărește vanitos, el e versatil prin trecerea supărării fiind în fond incapabil de ură..." (G. Călinescu). A uitat și conflictul cu Sîrbu. Și dacă a fost injust față de om, față de alcătuirea sa umană, Iorga a fost corect față de opera lui Sîrbu. Și acest lucru este esențial în relația dintre ei.

Și tot înainte de moarte, în vara anului 1939, Nicolae Iorga vizitează, pentru ultima dată Banatul. Însoțit de episcopul Caransebeșului, vizitează cîteva biserici din valea Timișului, a Cernei și din Almaj. La finele lunii septembrie, savantul a făcut o comunicare la Academia Română cu privire la "urmele romane în Banat". La acea vreme Iorga apărea în dialectica istoriei culturii ca o sinteză a veacului. În anul următor, el publică unele impresii și însemnări pe cărți bisericești, în care amintește între oamenii de valoare "pe istoricul lui Matei Basarab și Mihai Viteazul."²³ Ajungînd în Rudăria (azi Eftimie Murgu), Iorga s-a oprit la mormîntul lui Ion Sîrbu din avlia bisericii. În prezența episcopului Vasile

21. Arhiva Mitropoliei Banatului, fond Caransebeș, nr. 645 din 24 febr. 1905.

22. *Scrisori către Nicolae Iorga*, I, p. IX.

23. *Probleme bănățene*, București, 1940, p. 61.

Lazarescu și a preoților Ioan Gaspar și Tiberiu Șuta, marele istoric a suspinat și a vorbit, vadit impresionat, despre valoarea "prietenului plecat prea timpuriu dintre noi (...) El (Sîrbu) a fost total stăpinit de o singură pasiune. Pentru el cercetarea arhivelor și interpretarea documentelor a fost un mod de existență (...) A trăit cu sentimentul că nu aduna pentru sine, ci pentru alții..."²⁴⁾

Și dacă Ion Sîrbu ar fi trăit cînd Nicoale Iorga a venit la el acasă, cu ramura de maslin, generozitatea din anii tinereții – revigorată – ar fi refăcut, poate, dragostea dinții...

24. Informație de la martorii citați.

DREAPTA ÎNVĂȚĂTURĂ A BISERICII

CREDINȚA PE CARE O MĂRTURISIM

de: arhiepiscopul PĂVALI, fost primat al
Bisericii Ortodoxe Finlandeze

(continuare din "Altarul Banatului" nr. 10- 12/1991)

III. RUGĂCIUNEA

Pentru ca bucuria voastră să fie deplină

În vremea persecuțiilor episcopilor creștini, Ignățiu de Antiohia a fost condamnat să fie aruncat fiarelor sălbatice. În drum spre Roma, el a scris șapte epistole diferitelor Biserici. În acestea el face mențiune de numele său, Teofor care înseamnă "Purtător de Dumnezeu" sau "cel ce e purtat de Dumnezeu". Există o tradiție care spune că el ar fi fost copilul luat de Iisus în brațe când vorbea ucenicilor despre cheștiunea cine era cel mai mare.

Când a fost dus la Roma și se apropia momentul în care trebuia să fie măcinat de dinții fiarelor, soldații îl întrebau pentru ce nu încetează să repete numele lui Iisus fără oprire. El le-a răspuns că era scris în inima sa. Istoria spune că atunci când fiarele l-au făcut bucăți și un soldat i-a deschis inima cu sabia, cuvântul Iisus era scris într-adevăr în ea cu litere de aur. N-are nici o importanță acest lucru dacă noi considerăm această istorie ca un miracol sau o legendă pioasă. În orice caz, această istorie și numele de Teoforul dat lui Ignățiu arată totodată destul de bine vechimea și practica rugăciunii în numele lui Iisus. În cuvântarea sa de despărțire Iisus ne îndeamnă să ne rugăm în numele Său și atrage atenția asupra acestui punct de la început.

În Noul Testament, vedem de la început că numele lui Iisus avea o putere specială. Astfel când Petru a vindecat un olog și a fost întrebat: "Cu ce putere sau în al cui nume ai făcut tu aceasta, el răspunde: "Cunoscut să fie vouă tuturor... că în numele lui Iisus Nazarineanul"/Fapte 4,7- 10/.

Iisus însuși insistă asupra rugăciunii în numele Său când îi mângâie pe ucenicii Săi care urmau să rămână în această lume: "Și orice veți cere în numele Meu, aceea voi face, ca să fie slăvit Tatăl întru Fiul. Dacă veți cere ceva în numele Meu, Eu voi face... Adevărat, adevărat zic vouă: Orice veți cere de la

Tatăl în numele Meu El va va da. Pîna acum n-ai cerut nimic în numele Meu; cereți și veți primi, ca bucuria voastră să fie deplină"/Ioan 14, 13-14; 16, 23-24/ . Rugăciunea în numele lui Iisus a fost un izvor de bucurie pentru toate generațiile, chiar pîna în ziua de astăzi. Această tradiție de rugăciune a fost pastrată în mod special printre eremiți și în mănăstiri începînd cu secolul al patrulea, însă a te ruga în numele lui Iisus este tot la fel și privilegiul fiecărui creștin. Astfel este avantajos pentru noi să facem uz de aceasta tradiție numită practica Rugăciunii lui Iisus, pentru ca la fel "bucuria noastră să fie deplină".

Rugăciunea lui Iisus

Cuvintele rugăciunii lui Iisus sînt următoarele: "Doamne Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluiește-ma pe mine, pacatosul". O formula mai scurtă este folosită și: "Iisuse, Fiul lui Dumnezeu, miluiește-mă".

Episcopul martir Ignățiu repeta numele lui Iisus fără încetare. În același fel, rugăciunea lui Iisus trebuie să fie murmurată continuu. Ea realizează astfel cererea directă a Apostolului: "Rugați-vă neîncetat"/1 Tesal. 5, 17/.

Cum, atunci, rugăciunea lui Iisus devine ea o rugăciune neîncetată? Începem prin a repeta continuu cuvintele: "Doamne Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluiește-ma pe mine, pacatosul". Putem să le repetăm cu glas tare, cu glas scăzut sau numai le pronunțăm tăcut, în spirit. Totuși învățăm odată cu experiența că rugăciunea neîncetată nu este așa de simplă. Ea trebuie practică într-un efort deliberat. Noi putem să rezervăm un timp specific pe parcursul zilei pentru a spune Rugăciunea lui Iisus. E bine, deopotrivă, să faci să intre Rugăciunea lui Iisus în regula noastră personală de rugăciune. De exemplu, cînd ne facem rugăciunile de dimineață, putem să o repetăm, să zicem de zece ori înaintea fiecărei rugăciuni. Putem să începem Rugăciunea lui Iisus cîte o dată și exact după rugăciunile începătoare, în loc să rostim rugăciunea de dimineață și astfel să o continuăm timp de cinci sau șase minute cît durează de obicei timpul nostru de rugăciune.

La rugăciunea de seară, putem practica Rugăciunea lui Iisus tot în același fel.

Cu toate acestea, Rugăciunea lui Iisus este de o natură excepțională prin aceea că ea nu cere să fie spusă numai la timpuri fixe. Cartea ortodoxă de rugăciune spune: "La lucru și la odihnă, acasă și în călătorie, singur sau împreună cu alți oameni, totdeauna și oriunde, repetă în cugetul tău și în inima ta dulcele Nume al Mîntuitorului Iisus Hristos, spunînd: "Doamne Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluiește-ma pe mine, pacatosul".

E posibil acest lucru? Ar putea să se dăruiască cu adevărat pe sine rugăciunii într-un așa grad încît să poată urma cu adevărat acest sfat?

Cel mai bun răspuns la aceasta întrebare se găsește în lectura cărții "Povestirile unui pelerin rus", care a fost editată într-o mulțime de limbi diferite. Vom reveni la folosirea Rugăciunii lui Iisus la capitolul următor; aici vom examina rugăciunea însăși într-un mod cît mai restrîns.

Dacă includem Rugăciunea lui Iisus în regula noastră de rugăciune, vom observa, chiar după o practică de scurtă durată, că e mult mai ușor pentru noi să controlăm gîndurile noastre cînd spunem această rugăciune decît atunci cînd recităm altele. Este avantajul particular al Rugăciunii lui Iisus și a altor scurte

rugaciuni de aceeași natură; ele ne duc mai mult la contemplat decât cele care conțin bogăție de idei. A practica Rugaciunea lui Iisus între celelalte rugaciuni ne ajută și să le rostim cu o mai mare concentrație.

Rugaciunea lui Iisus este numită rugaciunea perfectă pentru că ea conține aceleași adevăruri fundamentale și aducătoare la mântuire ca semnul Crucii, adică credința noastră în întrupare și în Sfânta Treime. Când spunem cuvintele: "Doamne Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu", recunoaștem că Mântuitorul nostru este totodată om și Dumnezeu. Numele lui Iisus a fost dat de Mama Sa, în măsura în care este om, în timp ce expresiile "Doamne" și "Fiul lui Dumnezeu" desemnează pe Iisus ca Dumnezeu. Alt adevăr fundamental al credinței noastre creștine este conținut deopotrivă în rugaciunea noastră. Când ne adresăm lui Iisus ca Fiu al lui Dumnezeu, nu numai Dumnezeu Tatăl se înțelege în aceasta, ci și Sfântul Duh, căci Apostolul Pavel spune: "Nimeni nu poate să zică: Domn este Iisus, decât în Duhul Sfânt" /1 Cor. 12, 3/.

O altă rațiune pentru care noi spunem că Rugaciunea lui Iisus este perfectă este aceea că ea conține cele două aspecte ale rugăciunii creștine. Când spunem: "Doamne Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu", noi urcăm spre slava lui Dumnezeu, sfîntenția și iubirea Sa, și deci cu sentimentul condiției noastre de păcatos, ne umilim în pocăința noastră: "miluiește-ne pe noi, păcătoșii". Contrastul între Dumnezeu și noi își găsește expresia în cuvintele: "miluiește-ne pe noi". Adăugate la pocăință, aceste cuvinte exprimă și consolarea pe care noi o primim de la Dumnezeu care ne acceptă. Rugaciunea lui Iisus pare să respire încrederea Apostolului: "Cine este cel care osîndește? Hristos, Cel ce a murit, și mai ales Cel ce a înviat, Care este de-a dreapta lui Dumnezeu, Care mijlocește pentru noi"/Rom. 8, 34/. Inima Rugăciunii lui Iisus este cuvîntul care duce la mîntuire: "vei chema numele lui Iisus, căci El va mîntui pe poporul Său de păcatele lor"/Mat. 1,21/.

Practica rugăciunii

Se poate admite că frații și surorile care trăiesc în mănăstiri și pensioane de calugărițe ar putea practica rugăciunea neîncetată – ei au împrejurări favorabile pentru a face acest lucru și au o capela în acest scop. Dar cum ar putea face acest lucru un creștin obișnuit care merge la lucru și trăiește în mijlocul oamenilor, ca să practice rugăciunea neîncetată?

Această întrebare vine în mod foarte natural spiritului; în special dacă este deja obișnuit cu literatura care tratează despre rugăciunea neconținută a inimii, așa precum "Povestirile unui pelerin rus", "Hristos este în mijlocul nostru", "Arta Rugăciunii", și "Sfîntul Serafim de Sarov". Considerațiile următoare pot fi utile oricui își pune serios întrebarea.

Este realmente exact că noi n-avem nici timpul, nici ocazia de a practica Rugăciunea lui Iisus?

Cîte lucruri facem noi de obicei de cînd începe ziua: ne spălăm, ne îmbrăcăm, luăm micul dejun etc... Acestea sînt momente în care spiritul nostru este liber pe neașteptate să repete cuvintele rugăciunii. Este cu adevărat important faptul că de la trezire, ne reculegem și ne punem la diapazonul luării amînte a prezenței lui Dumnezeu și să începem a recita în spirit: "Doamne Iisuse Hristoase, miluiește-mă pe mine, păcatosul".

Chiar o persoană care trăiește în mijlocul familiei mai are posibilitatea să se roage în spirit numai dacă își amintește de acest lucru, și limitează conversația la ceea ce e necesar și folositor pentru ea și pentru alții.

Cît despre ziarul de dimineață și despre noutățile dimineții la radio, este dat fiecăruia să facă alegere între acestea și rugăciune. Trebuie cîteodată să sacrificăm un lucru bun pentru a cîștiga unul mai bun în locul lui. Ce ne împiedică să ne reculegem asupra cuvintelor rugăciunii în timp ce călătorim?

În zilele noastre, lucrul poate fi pur mecanic, poate fi numai o repetare a aceluiași mișcări. E șansa noastră. Mîinile noastre vor face lucrul lor și spiritul nostru – gîndurile și inima noastră – vor lucra în compania lui Iisus Hristos. Astfel, acest lucru monoton poate chiar să devină agreabil, asemenea unei ascultări primite de Dumnezeu. Și pentru că practica Rugăciunii lui Iisus ameliorează capacitatea concentrării, nu trebuie să avem teama că lucrul nostru mecanic s-ar putea face fără atenție.

Totuși, s-ar putea ca lucrul nostru să fie în întregime nemecanic. El ar putea cere într-adevar întreaga noastră gîndire și atenție. Cum ne-am putea ruga într-un asemenea caz? Nu este posibil desigur atunci să ne concentrăm mult timp asupra invocării Numelui lui Dumnezeu. Cu toate acestea, putem să o facem din timp în timp. Dacă luăm obiceiul să pronunțăm numele lui Iisus Hristos în acest fel, chiar numai pentru o jumătate de minut odată, și e posibil de prevăzut o asemenea pauză pentru sine în aproape nu importă care lucru – luarea aminte a prezenței lui Dumnezeu va rămîne ca un curent subteran în sufletul nostru. Aceasta este posibil într-o muncă pașnică, dar cum ar fi posibil dacă gîndul ar fi prins într-un lucru de o calitate în care există alte nenumărate lucruri de toate felurile despre care să-și aducă aminte fără excepție și să se ocupe de ele? Răspundibilitatea, prea multele obligații și griji apăsă greu asupra spiritului nostru – dar în fapt de unde vin ele? Nu vin, cel puțin în parte, din aceea că toate aceste griji și aceste sacrificii par să ne bombardeze simultan într-o așa măsură ca sîntem incapabili să ne controlăm gîndurile, ci dimpotriva, nu sîntem controlați noi de ele?

Totuși dacă ne rugăm cu regularitate, în special Rugăciunea lui Iisus, noi vom învăța să ne concentrăm și să controlăm spiritul nostru. Aceleași sarcini și aceleași griji vor exista oricum, dar atunci vom ști să le luăm una odată și astfel ne vom salva de maladia mintală care se numește în zilele noastre "tensiune" și care e provocată de surmenaj.

E de două ori important pentru oricine care a suferit de tensiune timp îndelungat de a schimba atitudinea sa fundamentală față de viață. E bine să-și amintească de cuvintele Evangheliei: "Ce-i va folosi omului dacă va cîștiga toată lumea, iar sufletul său îl va pierde?"/Mat. 16, 26/.

Pensionarii constituie o parte considerabilă a națiunii noastre astăzi. Liberi de munca și trăind adesea singuri, situația lor este ideală pentru a se darui rugăciunii. A deveni familiar cu rugăciunea neîncetată a inimii ar aduce o consolare autentică multor oameni și ar oferi un lucru bogat în semnificații: să te rogi pentru alții în egală măsură.

Puncte de reamintit

În capitolul precedent, a fost recomandată cartea "Povestirile unui pelerin rus", pentru că ea arată într-o manieră simplă cum se practică rugăciunea inimii. Trebuie remarcat totuși că exemplele citate în această carte sînt cazuri excepționale

de care noi nu putem face uz totdeauna aplicându-le nouă înșine. Pentru ca cititorul să evite a devia spre misticismul imaginației sau spre o tehnică de meditație când el practică rugăciunea, facem aici o listă pentru creștin a unui oarecare număr de puncte pe care trebuie să le aibă prezente în spirit în ceea ce privește rugăciunea.

- Când va rugați, îl întâlniți pe Dumnezeu Sfântul în persoană.
- Ca să reușiți în viața voastră de rugăciune, încercați sincer să va puneți conștiința în mod clar în relație cu Dumnezeu, aproapele vostru și bunurile voastre pămîntesti.

- Totuși, nu ezitați să va apropiați de Dumnezeu în rugăciune, oricît de rău v-ați simți înșiva; toate pacatele voastre nu sînt decît o picătură de apă în comparație cu oceanul de iubire al lui Dumnezeu.

- Începeți-vă rugăciunile cu smerenie în fiecare zi ca și cum aceasta ar fi prima oară; rugăciunea nu acumulează interesele, spun Părinții.

- Puneți spiritul vostru la diapazonul sentimentului prezenței lui Dumnezeu și rugați-vă fără să va grăbiți, luînd aminte la fiecare cuvînt; altfel rugăciunea voastră se va risipi în cele patru vînturi. Când observați că gîndurile voastre au deviat, readuceți-le simplu la cuvintele rugăciunii fără a fi tulburat.

- Repetați Rugăciunea lui Iisus sub forma sa cea mai lungă sau mai scurtă, după cum va va părea cea mai bună în împrejurarea dată: "Doamne Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluiește-mă pe mine, pacatosul"; sau "Doamne Iisuse Hristoase, Dumnezeul nostru, miluiește-mă"; sau "Iisuse, Fiul lui Dumnezeu, miluiește-mă!"

- Când sînteți singuri, roștiți rugăciunea fie cu voce tare, fie în liniște în spirit.

- Când va rugați, nu formați nici o imagine mentală despre Dumnezeu sau despre alt lucru; imaginația, după Părinți, este o facultate înșelătoare care nu convine rugăciunii.

- Nu dați nici o atenție gîndurilor sau imaginilor impure sau blasfematorii care pot veni cînd va rugați; ele nu sînt ale voastre, dar vin din spiritul rău și vor dispărea dacă nu va opriți la ele.

- Nu încercați să găsiți locul inimii prin oarecare metode speciale; acestea nu convin decît celor care trăiesc în liniștea unei singurătăți complete; fixați-vă atenția asupra rugăciunii și inima voastră se va descoperi în timpul ei.

- Trebuie să ne obligăm să ne rugăm pe tot parcursul vieții noastre; exact la aceasta lupta se referă Hristos cînd spunea El că Împărăția lui Dumnezeu se ia prin stăruință și cei ce se silesc pun mîna pe ea/Matei 11, 12/.

- Singurul sentiment pe care trebuie să încercăm să-l avem în mod conștient în rugăciune este acela de pocăință și de nevrednicie; celelalte sentimente sînt daruri ale harului lui Dumnezeu pe care le acorda pe măsura umilinței noastre.

- Luați seama de a va îmbogați de roadele rugăciunii precum concentrarea, emoția și lacrimile. Adesea Dumnezeu, în marea Sa milă, ne îngăduie mai întîi să gustăm dulceața rugăciunii, dar mai apoi ne lasă nouă înșine pentru a ne pune la încercare credințioșia noastră și pentru a ne arăta ceea ce sîntem fără ajutorul harului. După Părinți, cea mai importantă comunicare cu Dumnezeu este Sfînta Împărtășanie, și Rugăciunea lui Iisus vine după aceea.

- În fiecare zi, citiți un capitol din Biblie și unul din scrierile Părinților despre rugăciune. Asemenea lecturi sînt importante într-o vreme în care modelele

vii și îndrumatorii lipsesc.

– Adoptați o regula de rugăciune potrivită și țineți la ea ca la o prietenă apropiată; totuși sa nu-i deveniți sclav.

– În sfârșit lucrul cel mai important de amintit: paziți-va inima liberă de ură, de invidie, de judecata ce condamnă, pentru ca Dumnezeu să poată auzi rugăciunea voastră. Iertați fiecareu, ca Dumnezeu să poată să vă ierte, și fiți milostivi ca și Dumnezeu să aibă mila de voi. Pe drept cuvânt Parinții declara: "Aproapele vostru este mîntuirea voastră".

CONCLUZIE

Această carte a fost publicată la un moment în care se vorbește mult de mișcarea harismatică. Numele mișcării vine din faptul că ea vizează darurile spirituale ale harului, harismele, ca profeția, vorbirea în limbi, care aparuseră în timpurile apostolice.

Se pune întrebarea dacă o mișcare echivalentă ar putea să apară și în Biserica Ortodoxă. Raspunsul la această problemă va fi rezumat din tot ce s-a spus mai sus despre Biserica Ortodoxă.

Ne amintim că izvorul și singurul izvor, istoricește, al Bisericii Ortodoxe este venirea Sfîntului Duh la Cincizecime, la cincizeci de zile după Învierea lui Hristos. Un sfînt din secolul II, Sfîntul Irineu de Lion, scrie: "Acolo unde e Biserica, acolo e și Duhul lui Dumnezeu, și acolo unde e Duhul lui Dumnezeu, acolo e Biserica și tot harul". Natura Bisericii nu s-a schimbat din acel timp. Biserica este încă Biserica Duhului Sfînt după promisiunea lui Hristos: "Și Eu voi ruga pe Tatăl și alt Mîngîietor va va da vouă, ca să fie cu voi în veac" (Ioan 14, 16). Astfel Biserica ca atare este deja o "harisma", darul harului lui Dumnezeu printre oameni.

Biserica este Biserica Duhului Sfînt, dar sînt în el și membrii Bisericii?

Tratînd despre Euharistie, am pus accentul pe comunitatea participării tuturor membrilor Bisericii la celebrarea Liturghiei. Noi considerăm problema din punct de vedere al cultului public. Dar problema poate fi abordată și din punct de vedere al fiecărui credincios ca individ. Membrii bisericii nu iau parte la celebrarea Liturghiei numai pentru a face din Liturghie un cult public, ci și pentru că toți au primit darul harului, "harisma" pentru acest oficiu liturgic. Cînd s-au născut din nou în Sfîntul Botez prin apă și prin Duh, ei au fost însărcinați cu obligația liturgică în calitate de "preoție împăratească".

Scriitorul din Biserica primară, Hipolit al Romei, relatează cum episcopul punea mîinile pe noii botezați și se ruga pentru ca harul Sfîntului Duh să-i pregătească pentru serviciul liturgic: "O, Doamne Dumnezeule, Tu care i-ai făcut vrednici de iertarea pacatelor prin curățirea Sfîntului Duh pentru o nouă naștere, trimite asupra lor harul Tau pentru ca ei să te slujească după voia Ta; căci slava se cuvine Ție, Tatălui, Fiului și Sfîntului Duh în sfînta Ta Biserica, acum și pururea și în vecii vecilor. Amin".

Apostolul se referă și el la această primire a Duhului cînd spune: "Pentru că într-un Duh ne-am botezat noi toți, ca să fim un singur trup, fie iudei, fie elini, fie robi, fie liberi, și toți la un Duh ne-am adaptat" / I Cor. 12, 13/.

Punerea mîinilor făcea parte din ritualul botezului în timpurile apostolice, dar ne putem gîndi și la ungerea cu Sfîntul Mir, care devine repede un obicei stabilit, cunoscută și ea la acea epocă. "Iar Cel ce ne întărește pe noi împreună cu voi, în

Hristos, și ne-a uns pe noi este Dumnezeu, Care ne-a pecetluit pe noi și a dat arvuna Duhului, în inimile noastre " /2 Cor. 1, 21– 22/. Cuvintele din Sacramentul Confirmării sînt în acord cu citatul biblic de mai sus: "El care ne-a marcat cu pecetea Duhului Sfînt. Amin!"

Ceremonia integrării în Biserica prin botez implica amanunte care sînt identice cu cele pentru punerea mîinilor la hirotoniile preoțești: tunderea, punerea mîinilor, veșmîntul alb și procesiunea împrejurul baptisteriului sau a Sfintei Mese. Aceasta arată ca și botezul era recunoscut ca o atribuție dintr-o însărcinare pentru serviciul liturgic, pentru slujba poporului lui Dumnezeu ca preoție împaratească. Cînd cineva este botezat și confirmat în timpul Liturghiei, el participa și la savîrșirea Sfintei Euharistii pentru prima dată.

Participarea tuturor credincioșilor la cultul euharistic este tot atît de indispensabilă ca și participarea preotului care savîrșește Liturghia.

A aparține Bisericii înseamnă să fii membru al poporului lui Dumnezeu, și implica "harisma" preoției împaratești. Cu toate acestea, această "harismă" nu semnifica o slujire sacerdotală aparte printr-un singur individ, ci implica totdeauna participarea la serviciul public în Biserica.

Astfel, fiecare membru al Bisericii a primit "harisma" preoției generale și el este harismatic în sensul larg al cuvîntului. Aceasta nu vrea să spună că dincolo de "harisma" generală aparținînd tuturor membrilor Bisericii, n-ar putea avea loc și "harisme" în Biserica acordate unora numai pentru slujirea Bisericii.

În discuția noastră despre Euharistie, s-a făcut observația că botezul adulților devine mai puțin frecvent, ca înțelegerea botezului ca naștere din nou prin apa și Duh a fost împinsă pe planul ultim. Din acest punct de vedere, este nevoie desigur de o ameliorare care s-ar putea numai reînnoire harismatica, pentru ca scopul său ar fi de a-și da seama de harisma botezului și a Sfîntului Duh. Există două lucruri care trebuie realizate pentru atingerea acestui scop: o participare conștientă la Euharistie și o adîncire a vieții noastre personale în rugăciune. Euharistia și rugăciunea lui Iisus se completează și se susțin una pe alta.

"Harisme" speciale, ca a prooroci, a vorbi, în limbi și a vindeca bolnavi, pot ele apare în Biserica ortodoxă? Ca răspuns noi putem spune înainte de orice că de-a lungul istoriei Bisericii, cei care au avut daruri speciale ale harului, și mulți dintre ei se număra printre sfinți, n-au căutat ei înșiși aceste daruri, dar au ajuns la maturitatea spirituală printr-o foarte adîncă smerenie. În al doilea rînd, putem să ne întrebăm dacă Biserica din zilele noastre are nevoie de aceleași daruri ale harului existent în timpurile apostolice. După prevestirile Parinților, nu va exista nici un fel de semn în ultimele zile, dar ispitele vor fi așa de mari ca oricine va persevera în credința va avea o slava mai mare în Împărăția Cerurilor decît acei care vor fi făcut lucruri uimitoare și minuni.

Ceea ce s-a spus în legătura cu conștientizarea harului din botez este destul de dificil pentru creștinul de azi. Sfîntul Grigorie Sinaitul învața:

"Deveniți ceea ce voi sînteți deja,

Gasiți pe cel ce este deja al vostru,

Ascultați pe cel ce nu încetează niciodată să vă vorbească,

Aveți-l pe cel ce vă are deja".

SFÎNTUL AMBROZIE AL MILANULUI (333-397) **EXPLICAREA SIMBOLULUI CREDINȚEI ***

1. Spus a fost că s-a celebrat astfel pătrunderea misterelor alegerii. S-a făcut o cercetare asupra credinței, ca nu cumva să fie cuprinsă de vreo necurățire, să nu rămână atașată la trupul cuiva. De aceea s-a cautat și aplicat prin exorcisme un mijloc de sfințire, nu numai a trupului, dar de asemenea a sufletului.

Acesta este acum timpul și ziua ca să facem noi tradiționala marturisire a credinței; acest simbol care este un semn spiritual, acest simbol care este obiectul de meditație al inimii noastre că o ocrotitoare prezintă întotdeauna. Acesta este cu adevărat comoara noastră cea mai apropiată.

2. În primul rând trebuie să cunoaștem explicația numelui "simbol" care este un cuvânt grecesc, el înseamnă "contribuție", și precis negustorii au obișnuit să vorbească despre "simbol" când ei educă arginții lor, iar suma grupată astfel, prin aportul fiecăruia, a fost pazită întreaga și inviolabilă, așa de bine că nimeni nu îndrăznește să comită o fraudă față de această contribuție, nici față de această acțiune. Și, într-un cuvânt, între negustori aceasta era datina, încât dacă cineva comitea o înșelăciune față de contribuția comună, el era respins ca un escroc.

Sfinții Apostoli atunci, în deplină înțelegere au convenit să facă un scurt rezumat al credinței, astfel ca și noi să pătrundem pe scurt expunerea întregii noastre credințe. Prescurtarea este necesară pentru că întotdeauna memoria și amintirea sa o rețina.

Eu știu că tradițiile sînt venite în primul rând din partea Rasaritelui, de la care au fost transmise la început, la strămoșii noștri, pînă ce unii prin înșelăciune, alții prin zel – prin înșelăciune ereticii, prin zel ortodocșii – în timp ce aceia dinții încercau să se strecoare în mod fraudulos, adăugau credinței ceea ce nu-i trebuia; aceștia (ortodocși n.n.) vrînd ca să dezmințim înșelăciunea, depășira printr-un fel de pietate și imprudență, limitele trasate de către strămoși.

3. Așadar Sfinții Apostoli s-au întrunit și au redactat pe scurt un simbol. Însemnați-va voi (cine a făcut și a rostit marturisirea). În acest simbol este

* Bernard Botte, *Ambroise de Milan; Des sacrements, Des Mystères. Nouvelle édition revue et augmentée de L'Explication du Symbole*, în col. Sources chrétiennes, vol. 25 bis, Paris 1961.

exprimata foarte clar dumnezeirea Treimii veşnice; care nu este decît lucrarea Tatălui şi a Fiului şi a Sfîntului Duh, adică Treimea preacinstita. Pentru ca credinţa noastră să fie aşa după cum noi credem, în acelaşi chip în Tatăl, în Fiul şi în Sfîntul Duh. Căci acolo unde nu se face deosebirea slavei, nu trebuie să se facă nici deosebirea credinţei.

De altfel eu adesea v-am avertizat ca Domnul nostru Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu nu numai acest trup din carne l-a luat asupra Sa, cu un suflet omenesc, raţional şi perfect, ci a luat asupra Sa şi forma trupului. El s-a făcut "ca şi un om", dar are singurul privilegiu referitor la naştere. Ca, nu s-a nascut din samînta omenească, ci El a fost zămislit, zice, de la Duhul Sfînt şi din Fecioara Maria. Voi recunoaşteţi acolo planul Creatorului divin? El s-a făcut om cu adevărat pentru a lua asupra sa slăbiciunile noastre în trupul Sau; dar El a venit cu privilegiile majestaţii Sale veşnice.

Zicem prin urmare simbolul (Înainte de a zice l-am completat, l-am explicat): Iată acestea le conţine Dumnezeiasca Scriptura. Trebuie ca noi cu îndrăzneală să depăşim limitele fixate de către Apostoli? Oare noi sîntem mai circumspecţi decît Apostolii?

4. Dar voi spuneţi-mi mie: Mai apoi au aparut ereziile. După cum şi Apostolul zice: "Trebuie să fie erezii pentru ca să fie încercaţi cei buni". Ce a vrut să zică aceasta? Vedeţi aceasta simplitate? Vedeţi această puritate? Cînd au aparut *Patripasienii*, catolicii în această ţară, au socotit la rîndul lor, că El trebuie ajutat "invizibil" şi "imposibil", cum dacă Fiul lui Dumnezeu fusese vizibil şi posibil. Dacă El a fost vizibil în trup, a fost vizibilă carnea, nu divinitatea, posibilă carnea nu divinitatea. De altfel asculta ce zice El: "Dumnezeul meu, Dumnezeul meu caută spre mine, pentru ce m-ai parasit". Domnul nostru Iisus Hristos a zis acestea despre patima sa. El a vorbit atunci ca un om, El a vorbit atunci despre trupul Sau, cum zice trupul la divinitate: "Pentru ce m-ai parasit?"

Presupune atunci ca cei mai batrîni ai noştri au fost medici şi ca ei au vrut să aducă sănătate bolilor printr-o ameliorare. Ei bine nu ar fi fost nevoie dacă nu era necesar un remediu, în aceste timpuri cînd exista printre uniieretici o gravă boala sufletească, şi dacă a existat în acele timpuri o îmbunătăţire acum nu este. Pentru care motiv? Credinţa a fost pazită întreaga împotriva *sabelienilor*. Sabelienii au fost alungaţi mai ales din părţile Apusene. Din această împrejurare *arienii* au tras foloasele lor, un fel de calomnie – deoarece mai pastram simbolul Bisericii romane – de aceea noi îl socotim pe Tatăl Invizibil, atotputernic şi vom zice: "Vedeţi voi pentru că aşa este simbolul" şi aceea pentru a arăta că Fiul este vizibil şi posibil. Ce vrea să zică cu aceasta? Acolo unde credinţa este întreagă, învăţătura Apostolilor este suficientă. Pastrarea trebuie să o facă episcopii ceea ce ei nu se straduiesc. Pentru ce? Pentru că neghina este amestecată cu grîu.

5. Simbolul începe astfel: Eu cred... (în Dumnezeu Tatăl atotştiitorul şi în Iisus Hristos, Fiul Sau)... "singurul Domn al nostru". Spune astfel: Unul este Fiul Sau. Nu este El "singurul Domn". Nu există decît un singur Dumnezeu şi un singur Domn. Pentru ca să nu facem hula, zisei că Fiul este unica persoană (cu Tatăl, zicem noi): Şi în... (Iisus Hristos Fiul Sau)... singurul Domn.

Pentru că eu am vorbit de dumnezeirea Tatălui şi a Fiului, noi am ajuns la întruparea acestuia: "Care s-a nascut... (de la Duhul Sfînt şi din Fecioara Maria; sub Pontiu Pilat a pătimit şi a murit)... şi s-a îngropat". Voi cunoaşteţi asemenea patime şi îngroparea Sa. "A treia zi... (El a înviat)... din morţi". Voi cunoaşteţi de

asemenea învierea Sa. "S-a înălțat... (la cer)... și stă de-a dreapta tatălui." Voi vedeți atunci că trupul n-a putut să se ridice la divinitate. Ba chiar prin întrupare Hristos a obținut un mare triumf. Pentru care motiv într-adevăr, după ce El s-a sculat din morți, stă de-a dreapta Tatălui. Astfel El putea zice, reportînd Tatălui roadele sale bine plăcute: Voi cunoașteți două lucruri: El a înviat din morți și stă de-a dreapta Tatălui. Trupul atunci nu a putut să facă nici un rău slavei dumnezeiești. Voi cunoașteți două lucruri: acestea conform privilegiului divinității sale și a materiei care îi era proprie de la naștere, că Domnul nostru Iisus stă de-a dreapta, că El a înviat din morți, așa ca un triumfător etern care a întemeiat o bună împărăție a lui Dumnezeu – Tatăl. El și-a revendicat pentru sine însuși privilegiul victoriei Sale. "Stă de-a dreapta Tatălui... (de unde va veni să judece viii)... și morții". Ascultați oameni! Voi trebuie să credeți de bună voie. Că credința prin ea însăși izvorăște din dragoste. Cel ce iubește, de la nimic nu se dă înapoi. Prietenul care își iubește prietenul de la nimic nu se dă înapoi. Cel care îl iubește pe Domnul din tot cugetul, cu atît mai mult nu trebuie să dea înapoi.

Pentru ce zic eu "El stă"? Pentru că cel care iubește, va putea, într-un fel și să se teamă: "De unde... (El va veni să judece viii)... și morții". El Iisus este cel care va fi judecătorul nostru. Păziți-vă să nu vă retrageți cu nimic de la Cel pe care îl veți avea ca judecător. Pentru ce acest mister? Nu există decît o singură judecată: a Tatălui a Fiului și a Sfîntului Duh? Nu există decît o singură dorință? Nu există decît o singură majestate? Pentru ce ziceți voi că Fiul va judeca dacă nu pentru ca să vă facă să înțelegeți că nu trebuie cu nimic să vă dați înapoi de la Fiul?

Să vedem atunci: Voi credeți în Tatăl, voi credeți de asemenea în Fiul. Și care este al treilea? "Și în Duhul Sfînt". Toate tainele pe care voi le primiți, voi le primiți în această Treime. Care cu nimic nu vă înșală. Voi vedeți că nu este decît o singură lucrare, o singură acțiune sfințitoare, o singură mărire a Treimei preacinstite.

6. Înțelegeți bine metoda, atunci noi credem în Creator pentru că voi nu ziceți: Dar El se găsește de asemenea în Biserică, El se întîlnește în iertarea păcatelor și în înviere. Ce vrea să zică cu aceasta? Pentru că noi la fel credem în Hristos, la fel în Tatăl, cum credem în Biserică, în iertarea păcatelor și în învierea trupurilor. Pentru care rațiune? Pentru că cel care crede în Creator, crede și în lucrarea Creatorului. De altfel pentru ca voi să nu puteți socoti o invenție din partea noastră, iată o mărturie: "Dacă voi nu credeți în Mine, cu atît mai puțin veți crede în lucrarea Mea". Așa că voi să știți aceasta! Acum credința voastră strălucește mai mult, dacă voi socotiți că credința adevărată și întreagă trebuie să se întindă de la lucrarea Creatorului vostru, la Sfînta Biserică și la iertarea păcatelor.

Credeți atunci că prin virtutea credinței toate păcatele voastre sînt iertate. Pentru ce? Voi ați citit în Evanghelie cuvîntul Domnului vostru: "Credința ta te-a mîntuit".

"Iertarea... (păcatelor)... învierea"... (trupurilor). Credeți că de asemenea învie și trupurile? De fapt pentru ce a fost necesar ca Hristos să adopte trupul? Pentru ce a trebuit ca Hristos să se înalțe pe cruce? Pentru ce a trebuit ca Hristos să guste moartea, ca să se ridice din mormînt? și ca să învie? Întreg acest mister este acela al învierii noastre: "Dacă Hristos n-a înviat, zadarnică este credința noastră". Dar pentru că a înviat, de aceea și credința noastră este puternică.

7. Eu am zis că apostolii au compus simbolul. Dacă atunci negustorii care fac afaceri încolo și încoace, pentru cei care aduc partea de argint există astfel de legi încât acela care nesocotește partea lor, trebuie să fie considerat ca un răufăcător și nevrednic de credință, cu atât mai mult trebuie să o păzim noi, ca nimic să nu fie omis din simbolul (primit n.n) de la strămoși. Căci voi aveți în *Apocalipsa* lui Ioan – carte care este socotită canonică, și care este de cel mai mare folos pentru temeluirea credinței, că el reamintește cu claritate că Domnul nostru Iisus Hristos este atotputernic, după cum găsiți de altfel – în această carte prin urmare: "Dacă cineva în această carte – zice el – va scoate sau va adăuga este vrednic de judecată și de pedeapsă". Dacă nu trebuie nimic suprimat la ceea ce a scris, un singur apostol, nimic să scoatem, cum vom ciunti simbolul care noi l-am primit ca și transmis și compus de către (toți n.n) apostolii? Nimic nu trebuie să suprimăm, nimic să adăugăm. Astfel acesta este simbolul care păzește Biserica romană, aceea unde a stat cel dintâi dintre apostoli și unde el a adus hotărâri comune.

8. Așa precum sînt 12 Apostoli sînt și 12 articole. Însemnați-vă voi (astfel urmează): "Eu cred... (în Dumnezeu Tatăl atotîitorul și în Iisus Hristos, singurul său Fiu Domnul nostru, care este născut de la Duhul Sfînt și din)... Fecioara" (Maria). Voi cunoașteți dumnezeirea Tatălui, dumnezeirea Fiului, voi cunoașteți întruparea Fiului cum am zis eu.

"Sub... (Pontiu Pilat a pățimit, a murit și S-a)... îngropat".

Voi cunoașteți patima Sa și îngroparea Sa. Iată patru articole. Să le vedem pe celelalte.

"A treia zi... (El a înviat din morți și S-a înălțat la cer și stă de-a dreapta Tatălui, de unde El va veni să judece viii)... și morții".

Iată alte patru articole. Acestea împreună fac opt articole.

Să vedem acum încă patru articole: "Și în Duhul Sfînt... (Sfînta Biserică, iertarea păcatelor)... învierea" (trupurilor).

Iată că după numărul celor 12 Apostoli, la fel sînt compuse și 12 articole în simbol.

9. Nu văd că voi știți să luați bine seama la acestea: simbolul netrebuind ca nimeni să-l scrie pentru că voi aveți acolo datoria să-l îndepliniți. Pentru care motiv? Noi astfel l-am primit ca nimeni să nu trebuiască să-l scrie. Ce trebuie însă să facem? Să-l ținem minte. Dar voi o să-mi spuneți mie: Cum o să-l putem ține minte dacă nu-l vom scrie? Pentru care motiv? Iată! Dacă voi îl veți scrie atunci în mod sigur îl veți rosti, în felul acesta voi nu veți începe să-l analizați în meditațiile voastre zilnice. Din contră, dacă voi nu-l scrieți, o să vă temeți că-l uitați, și în felul acesta veți începe să-l analizați în fiecare zi. Or aceasta vă este de mare ajutor. O să vi se întîmple probabil o amorțire a sufletului și a trupului, ispitirile vrăjmașului, care nu are odihnă niciodată, dacă o să vi se întîmple o cutremurare a trupului sau o boală de stomac: amintiți-vă de simbol și voi veți fi sănătoși. Amintiți-vi-l în voi înșivă, mai ales în voi înșivă. Pentru ce? Pentru că astfel voi nu veți deprinde obiceiul ca să-l roștiți prea tare între voi, unde se află ctedincioși; sau să începeți să-l recitați printre catehumeni sau eretici.

SFÎNTUL VASILE CEL MARE (330-379)
REGULI MORALE TRATATE PE LARG
(întrebările I- II) *)

Întrebarea întâi: "Despre ordinea în enumerarea poruncilor Domnului".

De vreme ce Sfînta Scriptură ne-a dat puțința să întrebăm despre acest lucru, noi trebuie să fim învățați, mai înainte de toate, dacă este vreo ordine și rînduială în prezentarea poruncilor Lui Dumnezeu, așa încît să știm dacă cutare poruncă este prima, dacă cutare poruncă este a doua, și așa mai departe; sau, toate poruncile divine sînt cuprinse unele într-altele, și toate își dobîndesc aceeași cinstire, în ceea ce privește parerea despre puterea sau înfrîietatea lor, în așa fel, încît oricine ar vrea să le prezinte, să aibă dezlegarea să înceapă de unde vrea, ca și cu un cerc, care îl începi de unde vrei.

Răspuns:

Întrebarea voastră este veche, și a fost pusă de mult, în Evanghelii, atunci cînd un legalist a venit la Domnul și i-a zis: "*Învățătorule, care este prima poruncă în Lege? Și Domnul a răspuns: Să iubești pe Domnul, Dumnezeu tău, din toată inima ta, și din tot sufletul tău, și din toate puterile tale, și din tot tugetul tău. Aceasta este prima și marea poruncă. Iar a doua la fel ca aceasta: Să iubești pe aproapele tău ca pe tine însuși!*" (Matei 22, 36-39).

Așadar, însuși Domnul a stabilit ordinea în poruncile Sale, El a stabilit ca prima și cea mai mare poruncă este aceea care privește iubirea față de Dumnezeu, iar cea de-a doua, ca ordine, dar la fel ca aceasta, mai bine zis, cea care completează pe prima, și care este strîns legată de ea, este porunca privitoare la iubirea față de aproapele. Așadar, din cele spuse, ca și din alte asemenea cuvinte, care se găsesc în dumnezeieștile Scripturi, să căutam să aflăm care este ordinea și înșiruirea în toate poruncile Domnului.

Întrebarea a doua: Despre iubirea față de Dumnezeu și despre faptul că în oameni, în mod natural, există o înclinare puternică, pentru îndeplinirea poruncilor lui Dumnezeu.

Așadar, mai întâi, să stăm de vorbă despre iubirea față de Dumnezeu. Că trebuie să iubim pe Dumnezeu, noi am auzit, dar cum s-ar putea îndeplini această poruncă, fără să greșim, să căutăm să învățăm acum.

Răspuns:

I. Iubirea față de Dumnezeu nu se învață, ci se știe, în mod natural. Noi nu am învățat de la altul nici să ne veselim de lumină, nici să prețuim viața și nici nu ne-a învățat cineva să iubim pe cei care ne-au născut sau pe cei care ne-au crescut.

Tot așa deci, sau chiar cu mult mai mult, învățătura despre dorința sau iubirea de Dumnezeu nu este ceva din afară, ci o dată cu alcătuirea ființei omenesti, ne-a

*) Migne P.S. XXXI, 905-916

fost introdus în noi un logotip spermatic, adică un principiu care conține în sine puterea de a crea sau a naște. Acest principiu posedă, prin propriile puteri, pornirile speciale spre acțiunea de a iubi. Când școala creștină, adică școala poruncilor lui Dumnezeu, a prins acest principiu, l-a făcut să crească, cultivându-l cu grijă, și alimentându-l cu bună știință, ducându-l spre desăvârșire, cu ajutorul harului lui Dumnezeu.

De aceea, și noi, înțelegând strădania voastră, necesară pentru atingerea scopului, cu ajutorul lui Dumnezeu, dat nouă din belșug, și, cu ajutorul pe care ni-l dați voi prin rugăciunile voastre, să ne străduim să aflăm scînteia iubirii față de Dumnezeu, scînteia ascunsă în noi, după puterea cea dată vouă prin Duhul Sfînt.

Trebuie să știm însă că virtutea este una, dar prin puterea fiecărei porunci ea este lucrătoare și cuprinzătoare. "*Cel care Mă iubește pe Mine, zice Domnul, acela va păzi poruncile Mele*" (Ioan 14, 23). Și iarăși: "*În aceste două porunci se cuprind toată Legea și proorocii*" (Matei 23, 40). Acum, însă, noi nu vom încerca să parcurgem tema, în toate amănuntele ei (căci așa, am lăsa necunoscută învățătura despre porunci, în forma ei generală, și am desfașura-o numai într-o parte), dar vă voi reaminti despre dragostea datorată lui Dumnezeu de către noi, atît cît ni se pare nouă că este cu măsură, și cît este potrivit, pentru scopul prezent; noi am spus ceva, mai înainte, și anume că, după ce ne-au fost date toate poruncile de către Dumnezeu, am mai primit de la El și puterile de a le îndeplini, și a le cuprinde cu mintea, pentru ca nu cumva să le suportăm cu greu, ca și cum ni s-ar cere de la noi ceva mai neobișnuit, și nici să nu ne înălțăm cu mîndrie, ca și cum am fi adus o contribuție, în lupta pentru virtute, într-o măsură mai mare decît ajutorul dat de către Dumnezeu. Cu ajutorul acestor puteri, lucrînd în mod corect și cuviincios, noi ne săvîrșim viața în frica de Dumnezeu, potrivit cu virtutea creștină, iar dacă distrugem puterea acestor porunci prin nevrednicia noastră, sîntem tîrîți pe calea viciului, și definiția viciului aceasta este: reaua folosire, adică contra poruncilor Domnului, a celor ce ne-au fost date de Dumnezeu, spre săvîrșirea binelui, așa precum definiția virtuții, a virtuții cerută de Dumnezeu, este folosirea acestor daruri, pornită din conștiința cea bună, potrivit cu porunca Domnului.

Așa știind lucrurile, să vorbim, la fel și despre dragoste.

Așadar, noi primind porunca de a iubi pe Dumnezeu, îndată am dobîndit și puterea de iubire, sălășluită în noi de la prima noastră zidire, pentru aceasta, nu trebuie să pretindem o dovadă din afară, ci oricine va avea puțința să observe cu atenție acest lucru, el însuși, de la sine însuși și în el însuși. Noi sîntem dotoriți, în mod natural, de cele bune și frumoase, deși trebuie să spunem că, foarte adesea, ceea ce este bine și frumos i se pare unuia, una, altuia, alta; de asemenea, noi avem, în mod instinctiv, un sentiment de iubire față de ceea ce este propriu, de ceea ce este înrudit și de același neam cu noi, și să ne arătăm din plin toată bunăvoința față de binefăcătorii noștri, de bunăvoia noastră. Ce este deci mai minunat decît frumusețea divină? Ce cugetare este mai plăcută și mai plină de har decît aceea despre măreția lui Dumnezeu? Ce fel de dorință a sufletului este așa de acută, și așa de chinuitoare, ca aceea introdusă de Dumnezeu în sufletul curățit de orice viciu, și care spune dintr-o adevărată dispoziție a sufletului că: "*Eu sînt rănită de iubire*" (Cîntarea Cîntărilor 2, 5). Strălucirile frumuseții lui Dumnezeu sînt întru totul de nespus și de nepovestit; cuvîntul nu le poate înfățișa, auzul nu le poate primi. Fie că ai vorbi despre luminile strălucitoare ale Luceafărului de

dimineata - Venus! fie ca ai vorbi despre stralucirea lunii de pe cer, fie ca vorbești despre lumina soarelui, toate sînt nimic fața de icoana slavei lui Dumnezeu, și sînt cu mult mai îndepărtate, în comparație cu adevarata lumina, cum este o noapte profunda și tristă și întunecoasă, fără luna, în comparație cu cea mai curată lumina a unei amiezii.

Aceasta frumusețe nu se poate vedea cu ochii trupești, dar se poate înțelege numai cu mintea și cu inima. Dacă aceasta lumina divină a iluminat cu stralucirea ei pe careva dintre sfinți, le-a și lasat în sufletul lor boldul înțepător, al dorinței de a iubi pe Dumnezeu; în schimb cei plictisiți de viața de aici ziceau: "*Vai mie, pentru că pribeagia mea prin lumea aceasta mi-a fost prelungită*" (Psalmul 119, 5). "*Cînd voi veni și mă voi arăta feții Domnului?*" (Psalmul 41, 2). Și mai ziceau și acestea: "*A mă dezlega de trup, și a fi cu Iristos, este cu mult mai bine*" (Filipeni 1, 23). De asemenea: "*Insetat-a sufletul meu de Dumnezeu cel tare și viu*" (Psalmul 41, 2). Și iarăși: "*Acum slobozește pe robul Tău, Stăpîne*" (Luca 2, 29).

Aceia, ale caror suflete au fost cuprinse de dorința sfîntă de a se apropia de Dumnezeu, suportau cu greu viața aceasta pămîntească, socotind-o ca o închisoare, și astfel, ei erau de nepotolit, în pomirile lor spre Dumnezeu. Aceștia, pentru că aveau o poftă nesațioasă de a contempla frumusețea divină, se rugau neîncetat, ca aceasta contemplantă a încîntătoarei frumuseți a Domnului să se prelungească pentru toată viața veșnică. Iată, dar, că oamenii în mod firesc, sînt doritori de cele bune și frumoase, dar, în esență, binele este ceea ce este frumos și demn de iubit. Dumnezeu este bun; toate însă, tind către ceea ce este bun; toate deci, tind către Dumnezeu.

2. Așadar, ceea ce se savîrșește corect, prin voința noastră, proprie, liberă, se cuprinde în noi, în chip firesc, numai dacă cugetele noastre, n-au fost sucite de răutatea diavolească. Noi sîntem îndemnați la iubirea față de Dumnezeu, ca la împlinirea unei datorii necesare; într-un suflet care neglijează, cu voie aceasta îndatorire se salașluiește cel mai insuportabil rau din toate relele, înstrăinarea de Dumnezeu și îndepărtarea de El, cu dușmanie, este un rau mai insuportabil decît pedepsele așteptate în gheena, și starea aceasta, pentru cel ce o încearcă, este mai grea decît starea în care se afla un ochi lipsit de lumina, chiar dacă nu are durere, și mai grea decît aceea a unui animal lipsit de viață. Apoi dacă parinții sînt iubiți, în mod natural, de către copiii lor, și dacă aceasta o dovedește clar și felul de comportare al viețuitoarelor necuvîntătoare, și dispoziția sufletească afectivă a oamenilor, chiar din prima vîrstă, față de mamele lor, noi să nu apărem mai lipsiți de rațiune decît pruncii, și nici mai salbatici decît fiarele cîmpului, dînd dovadă de lipsa de iubire și de înstrăinare față de Creatorul nostru. Pe Acesta, chiar dacă nu l-am cunoscut ce fel este, în afara de cunoașterea aceea pe care o avem pornind de la bunătatea lui, noi avem totuși datoria să-L iubim și să-L prețuim, într-un grad mult mai mare, numai pentru faptul că am fost creați de El, și, neconținut, să ne ținem strîns legați de El, prin aducerea aminte de El, așa precum pruncii se țin strîns legați de mamele lor. Așadar, Binefacatorul nostru este Cel mai distins și mai puternic dintre cei care sînt iubiți în mod natural.

Aceasta stare sufletească de iubire nu este numai o însușire a oamenilor, ci este o dispoziție cam a tuturor animalelor, adică este o stare comună de apropiere față de cei care le-au făcut vreun bine.

"*Boul zice Scriptura, își cunoaște stăpînul, măgarul își cunoaște ieslea domnului său*" (Isaia 1, 3). Să ne ferească însă, să se poată spune și despre noi cele

ce se spun mai departe: *"Dar Israel nu M-a cunoscut,  i poporul Meu nu M-a înteles"* (Isaia 1, 3). C t despre un c ine  i despre multe alte animale de acest fel, ce nevoie este sa vorbim despre c ta bunavoința   i arata fața de cei care le hrănesc? Apoi, dacă noi sîntem convingși ca, în mod firesc, se arată bunavoința apropiere  i prietenie fața de binefacatori,  i ca noi suportam orice osteneala, cu plata pentru cele ce ne-au fost date, atunci, ce cuv nt ar mai putea sa  nfă i eze, cu vrednicie, darurile primite de noi de la Dumnezeu? Aceste daruri sînt at t de multe,  nc t ele întrec orice numar; ele sînt at t de mari  i de a a natura,  nc t chiar  i un singur dar primit ar fi ajuns, pentru ca sa ne îndatoreze pe noi la toata recuno tin a, pentru Cel care ni l-a dat. Pe unele din aceste daruri le voi trece cu vederea, pe acelea care, de i prin ele  nse i se disting prin mărime  i har, dar ele s nt peste măsura de luminoase, cu ajutorul darurilor celor mai mari, a a precum astrele, luminate de razele solare sînt mai stralucitoare, dar prin ele însele, prezinta o stralucire mai puțin luminoasă.

Cel care lasa la o parte binefacerile cele mai mari are ragaz sa calculeze prea marea bunatate a Binefac torului, din existența binefacerilor celor mai mici.

3. Așadar, sa fie trecute sub tacere: r sariturile soarelui, mi carile de rota ie ale lunii, temperatura atmosferei, schimbările anotimpurilor, apa din nori, care cade pe pam nt  i apa cealalta care   i ne te din pam nt,  nsa i marea, întregul pam nt, cele ce se nasc din pam nt, cele care   i duc viața în ape, felurile de vie uitoare care se mi c  în aer, miile de specii de animale diferite, toate cele ce au fost r nduite pentru slujirea vieții noastre. Nu este cu putin a însă, chiar dacă am vrea, sa trecem cu vederea un fapt  i anume, nu este cu putin a pentru cel care are o minte san toas   i o rațiune lipsita cu totul de vicle ug, sa treacă sub tacere harul sau favoarea de care l-a învrednicit Dumnezeu pe om; este  i mai cu neputin a însă sa vorbe ti, dupa vrednicie, despre faptul ca Dumnezeu a facut pe om dupa chipul  i asemanarea Sa,  i l-a învrednicit de cunoa terea Sa,  i l-a împodobit cu rațiune, deosebit de toate vie uitoarele,  i i-a dat putin a sa se desfa eze de frumuse ile de nedescris ale raiului  i l-a a ezat conducător peste toate cele de pe pam nt; dupa aceea, cu toate ca omul a fost  n elat de  arpe,  i a cazut în pacat,  i prin pacat a ajuns la moarte,  i la cele ce sînt în legatură cu moartea, Dumnezeu nu l-a privit cu dispre .

Chiar dupa ce omul a sav r it pacatul, Dumnezeu i-a dat ca ajutor Legea, a or nduit pe îngeri pentru paza  i grija fața de Lege, a trimis profe ii pentru combaterea viciului  i pentru  nv  area virtu ii,  i a oprit pornirile catre viciu, prin amenin ari; a a  at zeul pentru cele bune, prin fagadu te  i a aratat clar scopul fiecaruia în parte, adesea prin persoane diferite, lu nd pilde din viața urora de mai înainte, pentru pov tuirea altora. Totuși, dupa toate aceste lucrări sav r ite, de Dumnezeu pentru noi, în toate chipurile, noi staruim încă în neascultare. Dumnezeu însă nu  i-a întors fa a de la noi,  i nu ne-a lipsit de darurile Sale. Noi n-am fost  ndep r ti de la bunat  ile Stap nului, nici n-am oprit dragostea Lui fața de noi, chiar dacă noi am batjocorit pe Binefac torul prin purtarea noastra cu nesim ire fața de darurile Sale de mare pre . Ceva mai mult, noi am fost chem ti din nou de la moarte  i am fost rena cu i de însuși Domnul nostru Isus Hristos,  n Domnul Hristos  i caracterul binefacerii divine st rne te un sentiment de admira ie mai mare: *"căci, El, fiind în chipul lui Dumnezeu, n-a socotit o răpire a fi El întocmai cu Dumnezeu,  i S-a de ertat pe Sine, chip de rob lu nd"* (Filipeni 2, 6-7).

4. "Și El a luat asupra-Și slăbiciunile noastre și S-a împovărat cu suferințele noastre, pentru ca, prin suferințele lui, noi să ne vindecăm" (Isaia 53, 4).

Și iarăși: "El ne-a răscumpărat din blestem, făcându-se pentru noi blestem" (Galateni 3, 13) și a suportat moartea cea mai rușinoasă, ca să ne ducă pe noi la viața cea întru slava. Și El nu S-a mulțumit numai să cheme pe cei morți la viață, dar a dăruit, cu dragoste, vrednicia dumnezeirii Sale, și a pregătit odihna cea veșnică întrecînd orice cugetare omenească prin măreția bucuriei venită din partea Sa. "Ce vom răsplăti Domnului pentru toate cîte ne-a dat nouă?" (Psalmul 115, 3). Domnul este așa de bun, încît nu cere nici o rasplătă, ci este mulțumit numai dacă este iubit de către cei cărora le-a dăruit darurile divine.

Cînd îmi voi aminti toate acestea (ca să-mi mărturisesc starea mea sufletească), eu cad într-o oarecare spaima religioasă și într-o răpire sufletească înfricoșătoare, ca nu cumva îndepărtîndu-mă de dragostea față de Dumnezeu, dintr-o neatenție a minții mele sau din cauza unor preocupări deșarte, să devin ocară și rușine pentru Hristos.

Cel care ne amagește pe noi adică diavolul, și care se silește, prin momeli lumesti, folosite cu tot meșteșugul să ne strecoare în sufletul nostru uitarea de Binefacătorul nostru, batîndu-și joc de noi, în vederea pierderii sufletelor noastre și navalind în interiorul nostru, el va aduce disprețul nostru față de Domnul, alături de ocară, insulta sau hula de Domnul, adică din disprețuitori față de Dumnezeu, el ne va face hulitori ai Sai. Atunci, spre rușinarea noastră, diavolul se lauda cu nesupunerea, și lepadarea noastră față de Dumnezeu, chiar el, care nici nu ne-a creat pe noi, nici n-a murit pentru noi, dar, cu toate acestea, ne-a făcut însoțitori ai lui, atît prin nesupunerea și neascultarea față de Dumnezeu și prin lipsa noastră de grijă față de pazirea poruncilor Lui. Aceasta ocară împotriva Domnului, și aceasta lauda a vrăjmașului nostru, diavolul, mie mi se par mai grele decît pedepsele din gheena, pentru că noi i-am dat dușmanului lui Hristos motiv de lauda și prilej de înaltare, adică i-am dat diavolului ajutor în lupta lui împotriva Aceluia care a murit și a înviat pentru noi, caruia tocmai pentru aceasta, îi sîntem peste măsura de datori, precum este scris.

Dar, numai atît despre iubirea față de Dumnezeu, pentru că, așa cum am spus mai sus, n-am avut scopul să spun toate despre aceasta și nici n-ar fi cu putință.

Ca recapitulare, spun că am avut scopul să introduc în sufletele voastre un scurt cuvînt de amintire a acestei teme, care să ațîțe dorința divină de a iubi pe Dumnezeu.

UN EDITOR ROMÂN DE LA ÎNCEPUTUL SECOLULUI AL XIX-LEA - ZAHARIA CARCALECHI

Politica habsburgică din a doua jumătate a veacului al XVIII-lea, se străduia să găsească mijloacele cele mai potrivite pentru a-și asigura prosperitatea. Conturată în "absolutismul lămurit", ea încerca o definiție în concepția împăratului Iosif al II-lea prin "iluminismul" ce nu mai putea stăvili energiile trezite o dată cu începutul veacului de foc și slobozenie obștească, din a cărui clocot vor crește tot mai mult idei sociale înaintate ale vremii.

Noua orientare urmărea să alăture intereselor politice, dezvoltarea culturii. Astfel, teascurile tiparniței ilirice își încep activitatea în burgul împărătesc la anul 1770 și o continuă cu sîrg la Buda, din 1795 pînă la în 1830. Legiuri îngrăditoare vor opri la hotarele împărăției toate cărțile venite din Rusia și din Principate deja din 1747, dar ispita îmbietoare a universităților și tiparnițele lor ademenesc tineri studioși de pretutindeni și prefac cele două capitale străine în factori ce grăbesc într-un anume fel renașterea culturală a asupriților. E fenomenul care depășind calculele asupritorilor împinge pe primul plan al istoriei o forță nouă careia nu-i va putea rezista nici o opreliște: poporul.

Cei veniți să se împărtășească din înaltele științe, nu se vor lăsa impresionați de primirea ocrotitoare ce tănuia atîtea gînduri potrivnice și nu vor încerca emoții în fața strălucirii false a absolutismului. Prin ideile ce străbăteau și aici, ei se vor întoarce mai apropiați de mulțimea din rîndurile căreia plecaseră și vor dovedi prin fapte că înțeleg poruncile vremii, așa cum au făcut toți ardelenii și bănățenii. Și tot dezamăgire va fi pentru această gîndire politică atitudinea lui Văcărescu, Golescu, Eufrosin Poteca și a altora, care își tipăreau din scrisul lor în aceste două tipografii, între anii 1787-1826.

Din șirul prea puțin cunoscut al celor ce slujeau, conștient sau inconștient acestor tendințe îmbrăcate în haina culturii, desprindem figura interesantă a celui dintîi editor român, Zaharia Carcalechi, "ferlegărul părții românești de pe lîngă tipografia cezaro-regească din Buda", cum îi plăcea să semneze deja în 1811, vreme în care își începe activitatea.

Macedo-român cu înaintașii veniți și stabiliți în Brașov, pleacă la Buda unde se așezaseră cu decenii în urmă numeroși compatrioți fugiți de prigoana turcească. Înzestrat cu simț deosebit pentru comerț, cum se dovediseră frații săi de pribegie

ajunși bogați și renumiți negustori, Zaharia nu se mulțumi cu îndeletnicirea de tipograf. Când asupra sa vor crede nimerit să treacă la faptuirea valorilor politice, îl vor găsi gata să le dea toată măsura iscusinței de comerciant, dar fără să-și uite neamul. Încheagă legături cu cărturarii din Principate, preamărește pe boierii deosebiți de simțitori și destul de darnici la asemenea tentații, îi caută de mai multe ori acasă la ei. Are preferință pentru cei cu titluri răsunătoare și gîndește și la sine, dacă ar fi să dăm crezare vorbelor ce-i puneau în cumpănă cîntea de care amintea mereu. După ce își căutase zadarnic norocul în alte negustorii, se întoarce la vechea slujbă. Stăruitor și priceput, prin servicii variate, pregătește loc potrivit aspirațiilor sale în București, unde va fi conducătorul Tipografiei Statului și redactorul sau editorul mai multor gazete și publicații din 1837 pînă la sfîrșitul vieții sale în anul 1856.

E o existență în veșnică agitare și căutare după mai mult. Așa cum ne este cunoscut el își vedește rolul prin contribuția deosebită ce o dă în acele vremi de început, la tipărirea și răspîndirea cărții și prin ea a culturii, în pături largi ale poporului de pretutindeni, acțiune larg susținută de cărturarii bănățeni cu care întreține relații strînse și de întreaga preoție de aici, care înțelegîndu-și rosturile prenumerau tipărirea răspîndindu-le în lumea satelor. Chiar dacă e prea îndrăzneată asemănarea activității sale cu rîvna spre iluminare a lui Asachi, Eliade Rădulescu și Barițiu, asemănare folosită de contemporani, ea vine totuși să scoată în relief o moștenire ce se cere cunoscută și apreciată după contribuția valoroasă pe care o înseamnă în cartea trecutului nostru cultural.

Nu ne este dat să precizăm activitatea desfășurată de Carcalechi între anii 1811—1817. Cîteva mărturii personale îl înfățișează ca ostenitor pe linia de cugetare politică a habsburgilor, dar cu alte doruri. În urmă legăturilor ce stabilește din început și pentru totdeauna cu Principatele și din care nu puteau lipsi tendința de a atrage spre Buda cele cîteva condeie care încercau timid să scrie românește într-o lume copleșită de influența grecismului, primește de la ei deja în 1813 manuscrise pentru tipar.

Cît de stăruitoare trebuie să fi fost această muncă, o dovedește seria de publicații începînd cu *Calendarul* "orînduit de gradurile și clima Ungariei, Transilvaniei și Ungrovlahiei" apărut la sfîrșitul anului 1817, în care "ferlegărul" așeza căutatele povestiri din Marmontel, cîteva "meșteșuguri și secreturi" și alte pagini de folos, așteptate cu nerăbdare nu numai de Ion Ghica, ci de toți știutorii de carte de pe întregul întins locuit de români. Peste un an editează trei scrieri: *Înainte gătirea* lui Darvari cu conținut religios-moral, în traducerea lui Eufrosin Poteca, "acum întîia-ora tipărită cu cheltuiala Înaltei Școale Domnești pentru întărirea pruncilor din Principatul Țării Românești", *Moartea lui Avel*, traducerea operei lui Gessner Salomon datorită celui "cu învăpăiată dragoste spre procopsirea neamului românesc, prea învățatului și marelui postelnic Alexandru Beldiman" și o *Psaltire* "cu multă osîrdie și mare luare de seamă, a doua oară, prin Zaharia Carcalechi dată la tipărit".

În 1820, acest bun cunoscător al trebuințelor și gustului cetitorilor de atunci tipărește în traducerea aceluiași "învăpăiat de dragoste spre propășirea poporului" *Tragedia lui Orest* pe atunci una dintre cele mai apreciate scrieri ale lui Voltaire. Cu apariția anunțată deja în 1817, ea va întîrzia datorită greșelilor de tipar ce au dat multă mîhnire tîlmăcitorului, cu toate scuzele și explicațiile editorului, adause la sfîrșitul volumului, în parte justificate "că fiind această carte cea mai întîi tipărită într-așa mari lăudate versuri în limba românească și tocmai fiind culeasă aici de mîna streină nu au fost prin putință a nu intra aceste greșeli..."

În anul următor editează un singur număr din *Biblioteca Românească*, cea dintâi publicație periodică la noi ce trebuia să apară lunar, dedicând-o elogios comerciantului Gheorghe Oprian din Orșova, pe care-l da și altora pilda de dărnice socotind-o vrednică de urmat. Și gândind la sine, nu pierde prilejul să amintească cititorilor "despre marea dragoste pusă în slujba neamului meu cu tipărirea cărților românești folositoare". În 208 pagini, îngrămădește după pricepere articole privind Istoria Românilor: înfațișează chipul lui "Romulus strămoșul românilor" în cea dintâi litografie ce a apărut într-o publicație românească; amarnica luptă a lui Androcle cu leul; face cunoscute cele mai noi "metoduri" de a ține la mână cumplitul belșug al ciumei și se simte datorat să dea sfaturi folositoare plugarilor, în dorința de a pătrunde adânc în rîndurile maselor populare cu sfătoșenie morala și cu îndemnuri spre o economie rațională, caracteristici ale carturarilor ungureni. Gîndul unor publicații de acest fel îl va frămînta mereu. Plan îndrăzneț pentru acest timp, care din păcate se va năruia, așa cum se năruia și începuturile doctorului carturar Molnar-Piuaru din 1791, apoi ale eruditului bănățean Paul Iorgovici, al cărui prim număr de gazeta apărut în 1794 în Viena a fost primit cu groază de guvernul Ardealului, care-i cere suprimarea imediată. Pricina din destul pentru aceasta, găsii tirania ce credea că poate frînge pe roata cu trupurile și dorul de slobozenie și dreptate socială a poporului, în "primejdia ideii de libertate a oamenilor" răspîndită de revoluția franceză care "se propaga cu iuteala mare, încît orice apare în ziar, s-ar putea rastalnice ușor iar opiniile pot aduce zguduirea liniștii publice" și tot zadarnice au rămas încercările lui Alexie Lazar, Dimitrie Țichindeal și Teodor Racoc din 1814, 1815, și 1817 făcîndu-se dintru început de aceleași cumplite temeri.

În activitatea editorială a lui Carcalechi, intervine o pauză pînă în 1824, cînd tipărește o *Carte de mîna împreună cu Calendarul pe anul 1825*, în care orînduia cronologii, prevestiri, ori istorii, fabule, anecdote, zodiacul, însemnarea târgurilor etc., calendar ce nu cunoaște granițe în răspîndirea lui și care va fi continuat tot în Buda de învățătorul Ștefan Neagoe, bihorean de origine. Dar mersul afacerilor și lipsa de sprijin oficial îl fac să nu-și mai primejduiască banii în socoteli lipsite de garanția beneficiului. Pentru asigurarea întreprinderii, va afla mijloacele trebuincioase între "patronanți, mecenai și prenumerați" pe care-i va găsi în număr destul de mare.

Cînd Grigore Baleanu va da banii necesari, tipărește în 1826 *Povățuitorul tinerimei către adevărata și dreapta cetire*, a cărui paternitate ca și a celei de-a doua prefațe o lasăm pe seama lui Gheorghe Lazăr, "fostul profesor al înaltelor școli românești din București". Ea a fost contestată documentat de cercetători, care vad în folosirea numelui lui Lazar un mijloc de a-și asigura vînzarea ce se pare că aduce bune rezultate, întrucît simțea trebuința unei retipăriri în 1833, după cum tot tagaduită rămîne și paternitatea asupra manuscrisului *Gramaticii*, donat Academiei de M. Gaster. De fapt nu se putea o alegere mai potrivită. Numele lui Gheorghe Lazăr se bucura în Muntenia de o mare prețuire.

În prima "Prefață", Carcalechi, semnatul ei, dezvăluie o parte a planurilor urzite de conducători: "... sunt mai bine de 14 ani de cînd am primit slujba cu tipărirea cărților românești în C. Tipografie din Buda", interval de timp în care tipărește cărți în valoare de peste o sută de mii de florini, suma fabuloasă pe atunci. Încredințat că va găsi o cuvenită rasplatire osteneții, calătorește prin 1819 în Muntenia și Moldova, dar se întoarce dezamăgit și "cu mare paguba, fiindcă nu

am putut vinde nici atîta cît sã pot scoate cheltuiala drumului, ca românii mai bucuos cumpãrã cãrți grecești decît românești", adevãr confirmat și de prietenul sãu, pretinsul autor al "Povãtuitorului". Dezgustat, parãsește slujba și "fiind împresurat de o familie de prunci nevîrstnici – se cãsatorise la Buda în 1812 cu Anastasia Pufche – am trebuit a neguțatori pentru ca sã nu cad întru adîncã sãrãcie". Dar stãruitoarea trudã a dascalului Gheorghe Lazãr schimbã "atmosfera" și el parãsește negustoria de care nu era mulțumit și învãpãiat iar de dragoste pentru slova româneascã, bătãtoarește drumurile Munteniei și Moldovei, unde gãsește de data aceasta o primire caldã și îndatoritoare. Impresionat, bunãvoința lui se varsã în însuflețite laude aduse marelui dvornic Balãceanu, cu toatã potrivnicia ce i-o facuse acesta ca unul ce-i cunoștea vechea slãbiciune. Dar cum putea sã tãca el în așã împrejurari fericite și sã nu vesteascã cetitorilor "corajia cu primejduirea vieții" ce o arãtase darnicul Balãceanu în acțiunea de stîrpire a ciumei abatutã asupra Munteniei? Și avîntat, continuã: "Cine poate zice cã n-ai fost îndemnãtoriu a se zidi spital pentru sanatatea omenirii?... Au n-ai fost totdeauna gata a ajuta pe sãraci? Au n-ai cumpãrat totdeauna cãrți românești a le împãrți la copiii sãraci? Au într-aceastã vreme ce ai fost înstrãinat de patrie, nu te-ai ostenit a tãlnaci cãrți românești?", sfinște el însiruirea de merite social culturale pe care i le gasise mãrinimosului mecenat. Dar cu toatã încrederea lui nestãvilitã în izbînda vrerilor, se așterne iar o perioadã de inactivitate pînã la începutul anului 1829, cînd reîncepe editarea "Bibliotecii" ce apare într-un format mare și elegant în ultimele zile ale lui ianuarie, cu cîteva luni înaintea "Curierului" lui Eliade și a "Albinei" lui Asachi, în aceeași tipografie a Budei, înzestratã potrivit datelor ce le da din alt prilej, cu tot felul de litere pentru toate limbile, și cu 24 de teascuri pentru tipar, în care lucreazã pe toatã ziua peste o sutã de oameni".

Coperta înfãțiseazã într-un chenar, cu elemente decorative tipografice, sub titlul *Bibliotecã româneascã*, figura simbolicã frumos gravatã a unui barbat trezit în mijlocul naturii din adîncimea unui somn, cu brațul stîng aplecat spre o carte, iar cu cel drept întins, cuprinzînd în palma cenușã și flacãra din care renaște un Phoenix viguros.

Deosebirea neînsemnatã dintre textul cuvîntului *Cãtrã Cetitori* și al *Înștiințãrii* lui Alexei Lazãr din 1814 privitor la editarea unei gazete ce trebuia sã aparã în românește de douã ori pe sãptãmîna, presupune amestecul lui Carcalechi în aceastã inițiativã la care se renunțã din motive ușor de înțeles, dupã cum va renunțã el la o nouã încercare similarã pentru care adunã bani din Principate în 1817.

Plecînd de la faptul cã "toate neamurile cele luminate au aflat, cum cã a scrie cãrți și acelea a le împãrtași și oamenilor sai e cea mai încuviințatã mijlocire de a lumina popoarele... cu care nu numai se desfãteazã inima și mintea omului ci și sufletul se îmbunãtãțește", își aratã cititorului mîhnirea cã nu numai "noi românii sîntem de aceasta scumpã visticie mai lipsiți, macar ca ne tragem viața de la cel mai vestit și mai mãrit meam din lume...". Împotriva acestei stari înjositoare, va lupta cu toate puterile, hotãrît "a sluji neamului meu numai și numai cu tipãrirea cãrților. Și vãzînd cã toate neamurile au și tipãresc biblioteci, m-aș învoi cu preã învãțatul și învãpãiatul Damaschin Th. Bojîncea, aciasta în 12 pãrți de împreunã cu o icoanã în toatã partea a vestiților prințipi românești și fiește care parte va fi de 7 coale tipãrite". În încheierea cuvîntului cãtre cititori, anunțã programul publicației ce cuprinde în afara de Istoria Romanilor, Istoria Universala, traduceri,

"românuri", sfaturi de practica agricolă, gospodărească sau de negoț, și interesante părți din istoria Țării Românești, a Moldovei, Ardealului și Banatului, fără să negligeze însă cultura românească.

Bănățeanul Bojîncea, viitorul jurist, reorganizator al școlii moldovene, profesor al Academiei Mihaileana, ministru de justiție al Moldovei și autor al mai multor scrieri de preț, o va redacta aproape în întregime, silindu-se să dea viață programului în cele patru numere aparute. Semnează primele articole istorice în românește despre Dimitrie Cantemir, Radu Serban, Mihai Viteazu, Ioan Huniade, o cuprinzătoare Istorie a Românilor, cu o prefață din care se desprinde marea sa dragoste față de popor și gîndeste profund, social și progresist. E surprinzător însă ca în îndelungata sa muncă editorială desfășurată în acest centru cultural important prin care trec și în care activează aproape toți cărturarii români de dincoace de Carpați, Carcalechi n-a reușit să cîștige nici colaborarea, nici ajutorul înstăriților confrăți macedo-români, fapt ce i-ar fi permis realizări mai valoroase și mai rodnice pe acest terim încă întelenit. Totuși nivelul la care se ridică "Biblioteca românească", bogăția materialului, alegerea lui, condițiile tehnice în care apare, fac din ea o revistă de nivel european și foarte răspîndită.

Listele "prenumerărilor" – cititori ce-și dădau obolul anticipat pentru asigurarea apariției unei cărți – tiparite la sfîrșitul a trei numere, dovedesc de fapt pătrunderea ei pe toată aria românismului. Ele înfațșează un public iubitor de slova din Principate, continuu cu impresionantul număr al învățătorilor, preoților, funcționarilor, elevilor de școală preparanda și se încheie cu variate și pitorești nume sau înțeleșniciri de maistori ori nume de plugari, aproape toți din părțile Banatului. E tabloul social-cultural al provinciilor românești, în care se rasfrîng aspectele unei stratificări sociale, inegale, ca intensitate, cu începuturile înjghebarii unei mici burghezii meșteșugărești și intelectuale, alături de o diferențiere a păturii țărănești. Acest fenomen va evolua grabit în listele de prenumărare a tipăriturilor de mai tîrziu, generînd ascuțirea luptei de clasă ce se va manifesta violent dar necesar în învolburarea anului 1848.

Răspîndirea și rostul împlinit de revista, are pentru acest timp prețul unei izbînzii. Carcalechi anunța pe reversul copertei de la partea patra, ca "această Biblioteca placută nații românești au crescut la peste o mie", tiraj atît de neobișnuit ca nu-l va ajunge nici o publicație periodică românească decît peste cinci decenii. Răspîndita *Foarte pentru minte, inimă și literatură* a lui Barițiu, preciza în ultimul număr din 1854 ca totalul abonaților "mici și mari", este de numai 660.

Cu toate acestea, Biblioteca își întrerupe iar apariția pînă în 1834. Motivele le gaseau contemporanii în unele deficiențe morale de care era acuzat editorul, dar ele par a se datora îndeosebi incorectitudinii celor însărcinați cu încasarea și expedierea abonamentelor, despre care se plînge în repetate rînduri. El însuși cauta o justificare în "rugăciunea" adresată cititorilor, zvrîlind vinovații și pe seama unei calatorii "de 5 luni care am făcut în Principatul Țării Românești, unde groaznica boala a ciumii m-au oprit a împărți Biblioteca, și așa am fost silit a mă întoarce către casa fără nici o ispravă". Cerîndu-le cunoscuților să respingă "defaimările" ce i se aduceau, îi încredințea din nou de învapaiata dragoste ce o are față de luminarea poporului, pentru care tiparise pînă în 1834 peste treizeci de titluri de scrieri, întemeiasă o "fundăție bună de bani" în același scop și cerea în 1829 tuturor să dea din prisos pentru întemeierea Academiei Române.

În cele nouă numere ce continuă în 1834, va starui ca și în trecut asupra istoriei. Caracterul ei educativ, combativ și patriotic îi va fi înțeles de la Șincai și Maior, foști cenzoari ai Tipografiei din Buda. Era de altfel una din pasiunile sale, o însușire ce ridica iubitorul și popularizatorul ei deasupra negustorului. Deja în 1818, cerea unui cunoscut din București, "partea a doua și a treia a Istoriei Românilor cea în limba grecească... avînd mare lipsa de a le ceti, fiindcă am început a tipări Istoria Românilor în românește... ca așa sa putem lucra mai bine pentru neamul românesc", pasiune "spre care din fire am plecare" și care îi deslușește ca e roman și ca "toți românii sînt romani... cu minți agere, talenturi ascuțite, însușiri cu un cuvînt întocmite spre orice maestrie". După plecarea lui Bojincă în Moldova, conducerea redacțională o încredințează tînarului student teolog Ioan Trifu, Maiorescu de mai tîrziu, și pictorului Constantin Lecca ce lucrase cu gust portretele principilor pentru părțile anterioare. Aceștia nu-și dezmint încrederea. Scriu frumos și înaripat despre Ștefan cel Mare, despre Dragoș și despre literatura din Principate, elogiînd poeziile lui Cârlova, și ale altor versuitori ce se ridicaseră după 1830, din care timișoreanul Petru Lupulov, profesor la o școală superioară în Zara Dalmației, va tipări o antologie la Buda, în 1845. În paginile aceluiași numere, găsește cuvinte de lauda pentru Eliade, caruia îi trimitea în 1833 slove pentru tipografie, tipografi din Pesta, o litografie și clișeele cu chipurile lucrate de Lecca.

Peste un an, în 1835, editează primul *Almanah românesc*, continuat în anul următor cînd trece în Muntenia, dar sub un titlu mai pretențios: *Almanahul Țării Românești*, ce apare pînă în 1853.

Așezat la București, unde ajunsese bine cunoscut prin activitatea editorială, prin servicii diferite facute pînă și lui Grigorie Cantacuzino, primește conducerea Tipografiei Statului, calitate în care întemeiază *Vestitorul românesc*, gazeta semi-oficială (1837–1855), *Buletinul Oficial al Țării Românești* (1837–1839) și *Cantor de avis și comers*, o publicație strict oficială, continuată mai tîrziu de fiul sau Alexandru, publicație pentru care lucrase litera de titlu Ștefan Neagoe, dascalul și autorul de calendare din Buda, plecat din pricina unei greșeli în dragoste și stabilit în București ca profesor de caligrafie, unde îl găsim în 1839. Tot în București locuia, la Sf. Sava în 1837, pictorul C. Lecca. Și după o rîvnă de mai bine de patruzeci de ani, fără seamăn în ale culturalizării, în care pune suflet, după ce slujise cu destulă credință mai multe stăpîniri care-l răsplătiseră cu demnitatea de serdar dar și cu palme, cum o facuse odata principele țării, se sfîrșește la București în 1856.

Cu o dragoste pentru carte, niciodată înfrînta de greutățile ivite în lunga și uimitor de bogată sa activitate, cuprinzînd în sfera sa întregul teritoriu locuit de români, Zaharia Carcalechi ramîne o figură reprezentativă, în jurul careia se concentrează în mare măsura începuturile mișcării noastre de renaștere literară și culturală din primele decenii ale veacului al XIX-lea. Prin ideile avansate semănate în cărțile, revistele și ziarele pe care le tipărește pentru prima oară în românește, contribuie larg la răspîndirea în popor a progresului social și la dezvoltarea gustului de citit, ținînd seama de trebuințele celor mulți, pentru a caror ridicare și slobozenie a ostentat printre cei dinții.

Dr. PETRU BARBU ȘI ACTIVITATEA SA CATEHETICĂ

"Viața cea bună are zile numărate; iar numele celui bun rămîne în veci" (Isus Sirah 41, 16), sînt cuvintele Sfintei Scripturi din panegiricul rostit la moartea celui care 45 de ani a fost profesorul, apoi directorul Institutului teologic diecezan și primul rector al Acadmiei teologice din Caransebeș, preotul profesor dr. Petru Barbu. Cuvintele acestea "deplîng deopotrivă pe profesorul iubit ca și pe românul intransigent care a suferit pentru neamul său". Totuși nu trebuie să-l jelim se spunea atunci, "durerea este doar expresia neputinței noastre, iar dr. Petru Barbu nu va muri, căci numele bun rămîne în veac".¹⁾ Aceleași cuvinte ale necrologului ne îndatorează nu numai la păstrarea memoriei sale ci și la urmarea pilduitoarei sale activități de slujire a idealurilor mărețe ale preotului, la devotament față de altarul Bisericii străbune, ca și la sporita rîvnă de dăruire în activitatea didactică și sacerdotală a celor chemați să semene deopotrivă de la catedra și altar, samînța cea bună care "căzînd într-un pămînt bun să aducă rod" însoțit la timpul potrivit (Luca 8, 15).

Să arătăm însă mai îndeaproape cine a fost preotul profesor dr. Petru Barbu și ce zestre culturală a lăsat el posterității.

S-a născut la 7 mai 1864 în Lugoj, ca primul din cei 11 copii ai lui Lazar-Hanži Barbu, meseriaș²⁾ și a mamei sale Ilca Barbu.³⁾ Școala elementară o face la Lugoj, la acea "școală capitală greco-ortodoxă română", care pentru cei ce au frecventat-o a fost o adevărată mamă ocrotitoare⁴⁾, apoi clasele inferioare de liceu la liceul unguresc din Lugoj⁵⁾ și cele superioare la liceele românești din

1. Foaia Diecezană, anul LVI, nr. 11 din 16 martie 1941, p. 2.

2. Era obiceiul în Lugoj ca atunci cînd se naștea cineva să primească pe lîngă numele său și numele primului venit în casă. Și cum la nașterea lui Lazăr, tatăl lui Petru Barbu, primul venit a fost marele proprietar de pămînt din Sacu, Hanži, tatăl său a rămas cu acest nume "cu toate că nașul-său l-a botezat Lazăr" (vezi dr. Petru Barbu, *Porecle logojene*, Cluj, 1927, p. 8).

3. Andrei Ghidiu și Iosif Bălan, *Monografia orașului Caransebeș*, 1909, p. 214.

4. Dr. Gheorghe Dobrin, *Școala capitală greco-ortodoxă română din Lugoj*, în "Învățătorul Bănățan" nr. 7-10 (1939, pp. 108-109). Este vorba de școala ortodoxă de lîngă "Biserica Mare" din Lugoj ("Adormirea Maicii Domnului"), școala datînd dinaintea anului 1736 de cînd e atestată documentar. Era din lemn, iar în 1768 Gavril Gurean, ctitorul "Bisericii Mari" (1759-1766) o face din zid (actualmente școala generală nr. 3).

5. Este vorba de actualul liceu "Coriolan Brediceanu" care a început ca școală gramaticală-latină în 1837 cu donații și din partea ortodocșilor.

Beiuș, Blaj, Brașov, unde promovează în 1884 luînd examenul de maturitate. Se înscrie la Facultatea de Teologie din Cernăuți ⁶⁾ unde obține apoi titlul de doctor în 1891. ⁷⁾ Face studii de specializare în domeniul pedagogiei la Graz și Berlin, iar în 1892 ⁸⁾ este numit redactor al revistei "Foaia Diecezană" din Caransebeș și apoi profesor la Institutul teologic și pedagogic diecezan, unde a predat la început Istoria Bisericii Universale, Catehetica, Psihologie, Pedagogie și Dreptul Bisericesc. Ulterior propune numai Administrația bisericească, Contabilitate și Catehetică. Ca profesor la Institutul pedagogic a propus Istoria Bisericească, Istoria biblică și Catehetică sau Metodica Religiei. ⁹⁾ Devine cleric în 1895.

Încredințarea de a redacta Foaia Diecezană de către cărturarul episcop Nicolae Popea înainte ca să fi avut vreo calitate oficială (1892) era o distingere apriorică, binemeritată a tînărului doctor în teologie. A condus-o timp de 16 ani, pînă în 1908. E unul din fondatorii "Drapelului" din Lugoj. A colaborat la mai multe reviste din care amintim: "Candela" – Cernăuți, "Biserica și Școala" – Arad, "Foaia Pedagogică" – Sibiu, "Familia" și "Revista Literară" din Oradea, "Societatea de mîine" – Cluj, "Gazeta Transilvaniei" din Brașov, "Luminătorul" – Timișoara și "Tribuna" din Sibiu, ¹⁰⁾ "Dreptatea" și "Banatul Românesc" din Timișoara, "Progresul" din Oravița, "Românul" din Arad, "Lumina" din Caransebeș. În toate aceste ziare și reviste a făcut să vibreze cel mai curat patriotism românesc, trezit la o viață nouă în Banat.

Ca dascăl a fost "bărbatul veșnic care a făurit generații de luminători ai poporului. Profesorul blînd și bun care a întemeiat școala dragostei și a iertării. Sau era dîrzul luptător naționalist înaintea căruia nici promisiuni, nici amenințări dușmane nu aveau nici un preț". Acest spirit de ordine și de devotament patriotic l-a impus atît ambianței generale a școlii, cît și conștiinței elevilor săi, după cum remarcă unul dintre ei: "La Institutul teologic diecezan se putea găsi un nivel

6. A se vedea "Dr. Petru Barbu: Protopresbiter, director, profesor, titular definitiv", în Anuarul Academiei Teologice din Caransebeș. 1919–1939, p. 263; Ghidiu-Bălan, o.c. pp. 214–215; prot. dr. Gheorghe Cotoșman, *Profesorul dr. Petru Barbu*, în Anuarul Academiei Teologice ortodoxe române din Caransebeș – 1940–1941, pp. XVI; N. Cornean, consilier eparhial, *Monografia Eparhiei Caransebeșului*, Caransebeș, 1940, p. 76; idem *În amintirea preotului dr. Petru Barbu*, în rev. "Mitropolia Banatului", anul XXIV (1974) nr. 4–6, p. 290.

7. La acest capitol biografic prezintă unele deosebiri: astfel Ghidiu-Bălan, o.c. pp. 214–215, spun că "studiază teologia la Cernăuți, apoi la Graz și Berlin. La Cernăuți în 1891 promovează examenul de doctorat". Prot. dr. Gh. Cotoșman în o.c., pp. XVI – arată că în 1889 a promovat doctoratul la Cernăuți, iar între 1889–1890 – desăvîrșește studiile la Viena, Graz și Berlin (vezi și dr. Cornel Corneanu "Dr. Petru Barbu", în "Învățătorul Bănățean", nr. 3–4 (martie–aprilie) 1941, pp. 61–62; Nicolae Cornean, o.c.: "După ce în 1891 își ia diploma de doctor al Facultății de Teologie ortodoxă din Cernăuți, episcopul Nicolae Popea, fidel crezului său cărturăresc, îi acordă o bursă spre a se specializa în științele pedagogice superioare la Graz și Berlin". Anuarul Academiei Teologice... 1919–1939 p. 226: "Teologia a urmat-o la Cernăuți unde și-a luat doctoratul în 1891. Cursuri de specialitate a urmat la Universitatea din Graz și Berlin...; Foaia Diecezană din 2 februarie 1930, cu prilejul hirotoniei sale întru protoprezbiter precizează "că a continuat la Facultatea Teologică a Universității din Cernăuți și după ce și-a completat studiile la Graz și Berlin a luat doctoratul în teologie în 1891".

8. Vezi Foaia Diecezană, loc. cit.

9. A fost numit profesor la 16 iulie 1892 cu actul nr. 2076–B, conf. Anuarul Academiei... 1919–1939, p. 263.

10. Anuarul Academiei 1919–1939, p. 264.

superior de gândire și o atmosferă tinerească plină de entuziasm patriotic, alimentat de lecțiile și atitudinile eminentilor profesori. Cu deosebire cucereau lecțiile neuitatului profesor dr. Petru Barbu... Suflul acestui profesor a fost un arcuș care cu măiestrie a atins coardele sensibilității românești și creștinești ale tinerelor vârstare – teologi și pedagogi – păstrători și luminători de mîine ai satelor bănățene”.¹¹⁾

Vorbind despre "atitudinea școlii" care a dat un "eroic detașament de intelectuali" capabili să însușească poporul pentru idealurile independenței un cercetător evidențiază faptul că "în 1877 la Caransebeș funcționa un Institut pedagogic și de pregătire a clericilor care a reunit profesori de elită așa cum au fost Enea Hodoș, dr. I. Paul, Patriciu Drăgălina, Nicolae Popovici, dr. P. Barbu etc. Aceștia au lucrat cu toată rîvna pentru menținerea spiritului treaz față de o asemenea năzuință cum a fost aceea pe care a adus-o anul 1877. Profesorii de la Caransebeș... au avut un rol excepțional în dezvoltarea conștiinței naționale a tineretului. Ei au propovăduit și militat pentru independență prin conferințe și acțiuni culturale, prin munca la clasă și prin cuvîntul scris".¹²⁾

După cum arată însuși dr. Petru Barbu în manuscrisul intitulat "Partea mea de criză politică – bisericească din dieceza Caransebeșului. Martie 1908 – aprilie 1911", "princiipiile politice ale obștii românești sînt idealul meu politic de la care nimeni n-au fost și nu este în stare să mă abată. Ca biserican am fost adeptul, încrezutul și – în caz de lipsă – apărătorul dignitorilor bisericești necompromiși în viața noastră publică. Oamenii cinstiți de vîrsta mea mă respectă, cei cu musca pe căciulă mă încunjură căci se tem rău de gura și faptele mele. Față de inferiori – cît am putut – am fost ocrotitorul oamenilor de caracter. Episcopul Popea a știut aprecia însușirile mele și mă distingea cu o deosebită bunăvoință ce mi-a arătat-o nu odată. Nu mă agrăia decît cu cuvintele: "Barbule voinicule". Tocmai că sînt cum sînt, mi-am cîștigat mulți prieteni, dar și mulți vrăjmași. Aceștia din urmă de mult îmi purtau simbelele și nu știau cum și ce să facă, ca să-mi răpună – moralmente, ba chiar și fizic – capul. Atacurile în contra mea au început îndată după anul 1900..." Tot în aceste "însemnări" la capitolul "Înfrîngeri" Petru Barbu notează: "După ce a ajuns dr. Petru Ionescu în ministerul cultelor (ungar) mi-a oprit două ediții din "Istorie bisericească" pentru școlile populare și o ediție din "Istoria bisericească" pentru școlile medii, deoarece – după critica oficioasă – "ațit spiritul, cît și conținutul cărților – istorioarelor bisericești – neagă pe deplin ideea de stat maghiar, ba chiar stau în serviciul direcției contrare acesteia: sub forma de Istorie bisericească (autorul) vîră pe furie în școlile cu limba valahă din Ungaria istoria fictivă daco-romană. În fine nu numai că falsifică Istoria Ungariei, ci și teritoriul Ungariei îl împarte tendențios, în spirit daco-român" (ordinul Ministerului de Culte Ungar, nr. 1032/1907).

Prin rescrip ministerial nr. 307 din 2 martie 1908 ministrul Apponyi cere Consistoriului destituirea profesorului Petru Barbu, fiindcă în urma anchetei

11. Pr. Traian Constantin; *Preotul Alexandru Atnagea, un martir al cauzei românești*, în rev. "Mitropolia Banatului", anul XVIII (1968) nr. 4-6, p. 216.

12. Ion Iliescu, *Cultura și cărturarii bănățeni în deceniile independenței*, Timișoara, 1977, p. 43. Tot în această carte este remarcată prezența lui Petru Barbu printre donatorii nu fără sacrificiu, pentru "biblioteca bine înzestrată de literatură românească" din Lugoj (p. 165).

întreprinse la Caransebeș de comisarul dr. Iosif Seghiescu, se constata că profesorul dr. Petru Barbu și Iosif Balan au agitat pe elevi la greva spunând că "și așa n-au trebuința de limba maghiară..." "E lucru dovedit prin fasionările de martori a persoanelor necondiționat demne de credință, că elevii care stau sub conducerea și influența profesorului dr. Petru Barbu... cu ocazia alegerilor de deputat dietal au cutureierat satele din apropiere și au agitat poporul... mai departe că elevii participă vioi la toată mișcarea națională, ceea ce este a se atribui, că elevii în privința politica urmează exemplul profesorilor". Ca urmare, Apponyi suspenda ordonanțarea subvenției de stat pe seama Diecezei Caransebeșului, pînă ce profesorii vizați nu vor fi înlocuiți, amenințînd totodată și autoritatea mitropolitană cu suspendarea autonomiei Bisericii și retragerea subvenției de stat. Ioan Mețianu și I. I Papp episcopul Aradului se deplasează la Budapesta, dar Apponyi nu renunță la hotărîrea luată decît cu condiția "delaturării" lui Barbu de la catedra. Cu mîhnire ¹³ Mețianu se vede nevoit a comunica episcopului de la Caransebeș hotărîrea lui Apponyi: "Mi-a spus în fine că Frația Ta ori nu voiești, ori nu ești în stare a delatura raul și că prin urmare nu rămîne decît ori să delaturi singur raul, ori să te retragi cu totul... și așa să salvăm scumpa noastră autonomie..." La 26 iulie 1908 episcopul Nicolae Popea a murit de supărare. Consistoriul prezidat de Filaret Musta, vicar eparhial, comunica lui Petru Barbu următoarele: "Cu provocare la decîsul Consistorial din 27 octombrie a. c. nr. 6368 B. Ți se comunica, că cu 1 noiembrie a. c. Te absolvam de la postul de profesor, despre care se încunoștințează într-una și direcțiunea Institutului teologic". La ultima oră de curs din 31 octombrie 1908, profesorul se desparte de elevi cu următoarele cuvinte: "Să țineți la legea românească, pentru ea să trăiți, pentru ea să muriți! Aceasta să le comunicați și celorlalți colegi ai voștri, cu care eu nu mai vin în atingere oficială. Să trăiți! Au plîns cu toții..."

Într-un articol dedicat lui Petru Barbu, A. Moacă remarcă pe buna dreptate: "În urma faptelor săvîrșite cu scopul vădit de a ține treaza conștiința națională, a avut mult de suferit. Într-o vreme contrarii se napustiseră asupra lui cu vehemență. Se încinse o luptă care în anele eparhiei noastre a ramas de pomina. Lupta aceasta era personală numai la aparență, în fond a fost o luptă îndreptată contra intransigenței naționale. Ajunsesse ca prietenii cu care trăise ani de-a rîndul în deplină armonie, să-i devina dușmani de moarte. Cît i-a fost posibil s-a ținut pe poziție. Într-o bună zi însă a sucombat în fața puterii brutale..." ¹⁴

13. Spunem "cu mîhnire" întrucît este cunoscut faptul că "cu prilejul participării la consfătuirea convocată la 27 mai 1904 la Budapesta în vederea trecerii prin dietă și casa magnatilor a proiectului de lege în scopul "reducerii autonomiei școlilor confesionale, în care nu se preda limba maghiară", la care mitropolitul Ioan Mețianu a declarat că "Biserica ortodoxă fiind națională nu numai limba liturgică, ci limba datatoare de viață este pentru această biserică limba românească. Ca urmare nu este putere în lumea aceasta care ar putea să silească Biserica mea a-și părăsi limba, căci prin aceasta ea însăși și-ar anunța sentința de moarte" (Telegraful român din 2 iunie 1904 și Gazeta Transilvaniei din 2 iunie 1904. A se vedea amănunte în cartea: "Unirea Transilvaniei cu România - 1 decembrie 1918 - lucrare apărută sub redacția Ioan Popescu Puturi și Augustin Deac, București, 1972, pp. 244-250.

14. Foaia Diecezană, anul LII, nr. 30, 25 iulie 1937.

Fiind în plina putere de muncă, a devenit timp de 13 ani directorul Băncii Poporale din Caransebeș întemeiată în 1907. A fost ales membru în toate corporațiile bisericești, funcționând 15 ani ca prim episcop la biserica din Caransebeș, cu care prilej reglementează parcelele din cimitir, făcând chiar o hartă a cimitirului, întocmind schița pentru fiecare familie. Fiind expert în probleme de administrație și contabilitate parohială, introduce un sistem de contabilitate dubla care chiar dacă nu a putut fi aplicat, reușește totuși să pună ordine în socoțile mai multor parohii.¹⁵⁾

În anul 1918 a fost ales vicepreședintele Sfatului Național din Caransebeș (președinte a fost protopopul Andrei Ghidiu), având marea bucurie de a trăi și vedea împlinit visul Marii Uniri pentru care nu și-a cruțat nici propria-i viață...

La 1 martie 1919 este repus în învățământ, devenind după moartea lui Iosif Iuliu Olariu (6 decembrie 1920), directorul Institutului teologic-diecezan, iar din 1927 primul rector al Academiei Teologice. Elevii de altă dată și colaboratorii de mai târziu păstrează vie în conștiința daruirea totală pentru catedra și pentru rezolvarea problemelor administrativ-gospodărești și de birou, în ciuda trupului său devenit firav, în urma suferințelor sufletești care i-au zdruncinat "voinicia" cu care îl agraia binevoitorul sau episcop Nicolae Popea. Statea mai tot timpul în birou rezolvând acte sau corectându-și manuscrisele pe care le da la tipar. Punctualitatea lui mergea pînă acolo ca în ziua conferințelor profesionale redacta imediat și înainta consiliului eparhial procesul verbal.

Fața de studenți adopta o atitudine de părinte iubitor și drept, gata oricînd să treacă peste slăbiciunea omenească, să ierte greșelile, fără a suporta minciuna și nesinceritatea. Demnitatea și ținuta lui de caracter voia să le impună deopotrivă colegilor și discipolilor săi.

În anul 1921 înființează Fondul de excursii al studenților, efectuînd excursii de studii în locurile pitorești ale țării, la centrele eparhiale sau mănăstirești.

Pentru competența și merite deosebite a fost ales membru activ al Congresului catehetic din Sibiu, unde în 1922 a ținut comunicarea: "Un cuvînt la reformarea învățămîntului religios"¹⁶⁾, în care își expune rezultatele experiențelor sale pedagogice, fiindu-i recunoscută unanim autoritatea, motiv pentru care în 1924 a devenit membru al Congresului profesorilor de religie din București.

S-a pensionat la 1 martie 1937, petrecîndu-și ultimii ani la fiica sa în București, cînd la 7 martie 1941 trece la cele veșnice. Însemnarea a avut loc la Caransebeș la 12 martie 1941, panegiricul fiind rostit de părintele profesor dr. Zeno Muntean¹⁷⁾, iar în 1958 osemintele lui au fost depuse în cripta capelei din

15. Idem.

16. Publicat și în extras, Caransebeș, 1922, ca și în "Foaia Diecezană" anul XXXVII, nr. 45 și 46 (13 noiembrie 1922, p. 6). Cu acest prilej autorul arată că materia unei lecții trebuie împărțită în trei părți: istorică, abstractă și practică, oferind în acest sens și un exemplu practic. El mai arată că cerințele învățămîntului religios pretind ca învățăturile acumulate să fie aplicate în viață, iar omul religios moral să fie convins de adevărul învățăturilor. Se impune apoi fixarea numărului de lecții proporțional cu numărul orelor; materialul istoric să fie prezentat într-o succesiune cronologică adusă în actualitate, iar la materiile istorice să se adauge învățături bisericești și forme ale materiei practice. Vezi și Ștefan Velovan, *Metodica religiei*, Focșani, 1902.

17. Date despre viața și activitatea lui Petru Barbu mi-a oferit și părintele profesor pensionar dr. Zeno Munteanu, elevul, colegul și succesorul lui rector precum și preotul Vasile Muntean din Lugoj cărora le exprim aleanse mulțumiri.

cimitirul istoric al Lugojului, alături de sicriele altor mari personalități: Eftimie Murgu, Valeriu Braniste, Tiberiu Brediceanu, Coriolan Brediceanu...

Opera preotului profesor dr. Petru Barbu este foarte vastă și de inegalabilă autoritate pentru timpul când a văzut lumina tiparului. Se remarcă pe buna dreptate ca "a fost o vreme când dr. Petru Barbu a fost singura și neîntrecută autoritate în materie de manuale școlare și de religie... Manualele sale de religie răspândite în mii și mii de exemplare ținteau un dublu scop: al fundamentării unui creștinism viu în suflete, conștient și producător de binecuvântate roade pentru Biserica neamului".¹⁸⁾

Opera sa vastă și variată o găsim bine grupată de dr. Nicolae Terchila¹⁹⁾, pe care o redăm în cele ce urmează: 1. Religia în școlile populare. Indicațiuni metodice, Caransebeș 1897; 2. Religia în școala veche și în școala nouă, Caransebeș 1899; 3. Elemente de catehetica sau metodică religiunii, ed. I. Caransebeș 1905; ediția a II-a, Arad 1917; ed. III-a Caransebeș 1933; 4. Școala modernă și religiunea la noi, Caransebeș, 1916. În al doilea rând sînt notate manualele sale de religie pentru școlile primare și secundare. A. Cărți de religie pentru școlile populare: 1. Istorie religioasă-morale, ed. III, Arad, 1906; 2. Istorie biblice, Caransebeș, ed. XII, 1912; 3. Istorie bisericești, Arad, ed. IX, 1914; 4. Catehismul, Arad, ed. IX, 1914; B. Cărți de religie pentru școlile medii I. Istoria Testamentului Vechi, Caransebeș, ed. III, 1907; 2. Istoria Testamentului Nou, ed. II, 1904; 3. Istoria Bisericească, Caransebeș, ed. VI, 1914; C. Carte de rugăciuni și cîntări bisericești, Caransebeș, ed. II, 1908.

Pe lîngă acestea a mai publicat: "Manual de Istorie bisericească" pentru școlile secundare, ed. VIII, Arad 1922; "Manual de istorie bisericească pentru școlile populare superioare și medii inferioare", Caransebeș, 1896; Învățătura Bisericii creștine ortodoxe, partea I și II – Dogmele și Morala Bisericii, Caransebeș, 1817. În colaborare cu preotul I. Bizerea a publicat printre altele "Cartea de rugăciuni" (pentru școlile de copii mici și clasa întâia a școlii primare), Caransebeș, 1928, și "Istoria Bisericească Universală" cu elemente de catehism și liturgică, Caransebeș, 1931. A publicat mai multe cărți de religie în colaborare cu arhiepiscopul Irineu Mihalcescu-Tîrgovișteanul, aprobate de Sfîntul Sinod. A mai publicat și o viață a lui Iisus intitulată "Iisus Hristos... viața mîntuitorului lumii istorisită cu cuvintele Sfintei Scripturi", ediția a III-a, București, 1916. În fine, din gama atît de variată a publicațiilor sale nu au lipsit nici elemente de folclor intitulate "Porecle logojene", Cluj 1927.²⁰⁾ Pe lîngă acestea remarcăm și foarte multe ediții în care au fost tipărite cărțile sale.²¹⁾

Nu putem încheia înainte de a face cîteva referiri la Catehetica sa²²⁾, care se împarte în patru părți: 1. Natura ca materie de religiune, 2. Viața familială,

18. Foaia Diecezană, 16 martie 1941.

19. Dr. Nicolae Terchila, *Herbart și herbartienii români din Ardeal*, în "Andreiene" din Sibiu, anul XVII, 1940–1941, p. 53 și 56.

20. Amintită în lucrarea lui I. Coteanu și I. Dănilă, *Introducere în lingvistica și filologia românească*, București, 1970, pp. 236 și 238.

21. De pildă: *Istoriile biblice*, ed. XX, Arad, 1924; *Istorie bisericești*, ed. XII, Arad, 1924; *Catehism*, ed. XI, Arad, 1923; *Carte de rugăciuni și cîntări bisericești*, ed. V, Caransebeș, 1925.

22. La baza acestei opere publicată după cum am văzut în trei ediții, stă lucrarea sa: *Religiunea și școala populară. Indigetări metodice*, Caransebeș, 1894; vezi dr. Nicolae Terchila, o.c., p. 54.

școlară, socială și bisericească ca materie de religie, 3. Materia de învățămînt a religiunii: a) materia istorică b) materia abstractă și misterele c) materia practică.

4. Gruparea materiei de învățămînt a religiunii.

Privind materia de învățămînt a religiei, autorul evidențiază importanța cunoașterii Sfintei Scripturi și a Istoriei bisericești, iar pentru a face mai accesibilă învățătura Evangheliei, de un real folos sînt istorioarele simple religios-morale și momente din viața lui Iisus, ca și istorioare biblice și bisericești. Autorul nu este de acord cu utilizarea "poveștilor și fabulelor ca materie de învățămînt a religiunii"²³. Materia de predare este împărțită în trei părți: 1. Introducerea, avînd în atenție pregătirea lecției și anunțarea materiei noi, mergîndu-se prin întrebări și răspunsuri. 2. În "tratate" se pornește de la principiul plecării de la concret spre abstract, de aceea tratatea începe cu prezentarea sau predarea care trebuie să îndeplinească mai multe calități... se continuă cu analiza logică și psihologică, pentru a face pe elevi să patrundă bine ordinea de succesiune a faptelor istorice și legătura cauzală dintre ele, ca și pentru a înțelege stările sentimentale și năzuitoare ale personajelor istorice.

Urmează apoi reproducerea făcută de elevi. Partea a doua a tratării se referă la "dobîndirea abstracțiunilor religioase și morale" (pp. 49–50). Ultima parte a lecției este "aplicarea" (sau după Ștefan Velovan: "întrebuințarea cunoștințelor abstracte") care are trei aspecte: a) prezentarea problemelor de religiozitate și moralitate b) inițierea în rezolvarea problemei și c) rezolvarea problemei cerînd să se găsească soluțiile posibile (p. 52). Prețioase observații metodice face autorul și cu privire la materia abstractă, misterele și metodele lor de predare. Alte aspecte se referă la "examinarea materiei istorice și abstracte" și la "materia practică și modul ei de propunere", cultul divin ca materie practică de religie, rugăciunea, etc. (pp. 55–58).²⁴

Chiar și numai această succintă prezentare a felului în care dr. Petru Barbu a orînduit materia de predare în învățămîntul religios, ne putem da seama că prof. dr. Nicolae Terchilă avea dreptate cînd spunea că ținînd seama de izvoarele întrebuintate și de principiile pedagogice respectate în expunerea materialului, este firesc să ajungem la concluzia că dr. Petru Barbu a lucrat în spiritul școlii herbartiene. Aplicarea acestor principii străine de școala română o face însă și după îndrumările herbartienilor români (Barcianu, Popescu și Pipos) folosindu-se de experiențele acestora, în adaptarea doctrinei importate la nevoile sufletești ale neamului nostru.²⁵ De fapt însuși Petru Barbu se confesează astfel: "Dau atențiune cuvenită principiului treptelor culturale – istorice întrucît merita să i se dea atențiune pentru valoarea reală ce o are și întrucît permit organizarea și neajunsurile școlilor noastre... Ma acomodez principiului treptelor formale, preluat de la herbart-zillerieni – deși e prea nemțesc, deci migalos pentru capul mai deștept al românului..."²⁶

23. "Această părere a sa – spune dr. Nicolae Terchilă – nu poate fi susținută de nici un pedagog care cunoaște cît de cît psihologia copilului. Drept aceea nu mai e nevoie să aducem contraargumente" (o.c., p. 55).

24. În revista "Vatra Școlară", din 1907, p. 188, sub pseudonimul "Ego", (dr. Nicolae Terchilă o.c., p. 55, socotește că ar fi vorba de dr. P. Span) se observă cu privire la *Catehism* că "nu este lipsă să se trateze ca obiect separat, căci el are să rezulte din traterea tuturor materiilor religioase, dacă a fost făcută după treptele formale".

25. O.c., p. 56.

26. *Școala modernă și religiunea la noi*, Caransebeș, 1916, p. 16.

În articolul sau referitor la "Modul de tratare al unei istorioare de religie după Ștefan Velovan" ²⁷, dr. Petru Barbu precizează că principiile herbert-zilleriene referitoare la învățământul primar și secundar patrund la noi în deceniul al nouălea din veacul trecut... "În broșura mea *"Școala modernă și Religionea la noi"* (1916) am zis despre principiul treptelor formale, preluat după zillerieni și acceptat, fiind prea generalizat la noi și în Catehetica mea, că este "prea nemțesc, deci migalos pentru capul mai deștept al românului" și am mai zis că la tratarea materiei istorice și abstracte de religione de Ștefan Velovan, fala pedagogilor noștri, "are metoda sau propriu, care diferă de treptele formale ale zillerienilor și după părerea mea este superior". Acest metod este aproape singurul adoptat în școlile din fostul regat și a început să patrundă și la noi. Iată motivele ce mă îndeamnă să reproduc, cu mici schimbări și potrivit scopului – după *"Metodica specială a Religiei și Moralei"*, Focșani, 1902 – "modul de tratare a d-lui Velovan pentru a veni în ajutor cateheților noștri, pe care în situația dată îi încurcă migaloasele trepte formale nemțesti, precum și școlarilor românești cu capul mai deștept. Dl. Ștefan Velovan are – așa zicând – numai trei trepte, ce acoperă pe deplin cele cinci trepte zilleriene". ²⁸

Scrișă într-o formă clară, simplă și precisă, bazată pe o experiență multiplă, Catehetica preotului profesor dr. Petru Barbu prezintă metode de predare a învățământului religios pe măsura să ușureze deopotrivă predarea și înțelegerea, promovind un învățământ atractiv, bogat în conținutul de idei, accesibile și durabile prin finalitatea lor practică educativă. De aceea, pe bună dreptate, profesorul de Istorie Bisericească de la Cernăuți, Eusebiu Popovici, comunică elogiul său cu privire la Catehetica lui Petru Barbu: "De mult doream să vad și în literatura noastră un manual de Catehetică, ca al Domniei Voastre, scurt, practic și corespunzător științelor și trebuințelor pedagogice-didactice de astăzi. Ați făcut un mare bine și la noi celui ce are să fie urmașul părintelui Ștefanelli și viitorilor studenți de Catehetica la facultatea de aici...". ²⁹ La fel se pronunță și Nicolae Balan în *"Revista Teologică"*, nr. 15/1915, când prezintă "Catehetica" lui Petru Barbu, ed. II: "Autorul a văzut trebuința rețiparirii în a doua ediție a cărții, care desigur aduce un însemnat ajutor și prețioase îndrumări catehetului... Între manualele pe care le-am consultat la predarea religiei elevilor de școală populară au desigur o superioritate incontestabilă manualele părintelui dr. Barbu, fiind mai aproape de cerințele pedagogice...". ³⁰

Autoritatea bisericească recunoscând calitățile și apoi meritele profesorului dr. Petru Barbu i-a acordat hirotonia întru diacon la 19 februarie 1895, iar de preot la 13 noiembrie 1898. Episcopul Nicolae Popea l-a numit comisar la Conferințele învățătoresco-preoțesti, distingându-l cu brâu roșu, iar la 20 ianuarie 1930 episcopul Iosif Traian Bădescu l-a hirotesit întru protopresbiter.

Cuvintele poetului rămân ca o marturie vie pentru posteritate, când comemorează împlinirea a 50 de ani de la trecerea la cele veșnice a preotului profesor dr. Petru Barbu: "Non omnis moriar".

Pr. prof. SORIN COSMA

27. Pe care îl consideră "îndrumător și stăruitor de a aplica principiile școlii moderne la Religione ca obiect de învățământ, mi-a fost directorul meu de pedagogie Ștefan Velovan, cel mai mare pedagog român" (idem p. 15).

28. Foaia Diecezană, anul XXXVIII, nr. 17, 23 aprilie/6 martie 1923, p. 1.

29. Prefață la ediția a doua *Elemente de Catehetică sau Metodica Religiei* Arad, 1915.

30. Dr. Petru Barbu, *Școala modernă și religionea la noi*, Caransebeș, 1916, pp. 18-19.

PROFESORUL TRAIAN MAGER (1887-1950)

Leagănul familiei Magereștilor este satul Vidra din comuna Vîrfurile, județul Arad, unde și astăzi există "Crîngul Magerești" după numele familiilor Mager ce locuiesc în el. Dintr-o veche familie preotească din Vidra, cu numele Mager, s-au născut șapte feciori.¹ Dintre aceștia amintim doar doi:

a) Preotul Pavel Mager, născut în 1840, căsătorit cu Maria Nicoară, fiica preotului Nicoară din Vîrfurile, din care au rezultat nouă copii. Unul dintre acești copii, este și Traian Iulius Mager, (1865-1909), care a urmat teologia, fiind numit capelan în Zeldiș-Saturău, azi Brazi-Iacobini, apoi preot tot în această parohie. În 1907 preotul Traian I. Mager a fost ridicat la rangul de protopop al Butenilor. Pe lângă faptul că a fost un preot model, bun orator, cunoscător al Sfintei Scripturi, un neînfricat militant pentru drepturile națiunii sale, s-a dovedit și un bun mînuitor al condeiului, scriind mai multe fabule și piese de teatru, fiind animatorul vieții culturale din ținutul Gurahonțului. El a fost tatăl vrednicului teolog, cărturar poliglot și patriot dr. Aurel Mager, născut la 27 iunie 1891, care în decembrie 1935 este ales episcop al Aradului, sub numele de Andrei Mager, trecînd la cele veșnice în 1960.

b) Descendentul celuiilalt frate al a lui Pavel Mager, despre care se cuvine a aminti aici, este Ioan Mager (1839-1907), născut tot în Vidra, dar s-a căsătorit în satul Lazuri, com. Vîrfurile, cu Marița, avînd împreună cinci copii. Dintre aceștia, pentru biografia de față, ne interesează doar unul și anume Petru Mager (1862-1923), care după ce și-a terminat studiile gimnaziale la Beiuș, și Preparandia la Arad (1877-1880), a fost numit învățător în Lazuri, satul natal, apoi în Bodești lângă Hălmagiu. Probabil s-a transferat în Bodești la 1884, cînd s-a căsătorit cu Elena Butariu, avînd împreună zece copii, dintre care șase au ajuns la maturitate. Elena Butariu este fiica preotului Nicolae Butariu (1844-1890) din Bodești, care a fost cunoscut în tot Comitatul Zarandului ca un pasionat bibliofil, cărturar, publicist, care prin scrisul său se dovedește a fi promotorul teatrului românesc din Ardeal. A fost un orator bun și un mare patriot, ce considera pe bună dreptate Ardealul, "România de dincoace de Carpați".²⁾

La exhumarea osemintelor lui Ioan Buteanu de lângă podul Iosașului și apoi reînhumarea lor în cimitirul din Gurahonț, la 20 septembrie 1869, același Butariu a rostit un înflăcărat discurs atrăgînd suspiciuni din partea stăpînirii austro-ungare, de atunci. Iată finalul discursului: "Deci fraților români, Ioan Buteanu a luptat pentru dreptate, libertate și egalitate. El a căzut. Să începem și noi de acolo, să nu

1. Bibliografia Magereștilor este redată conform precizărilor lui Traian Mager în "Ținutul Hălmagiuului - monografie", Arad 1937, vol. III pp. 207-222 și ibidem pp. 125-126.

2. Ibidem pp. 46-47.

încetăm, între barierele legii, a susține lupta, a reclama dreptatea, egalitatea și libertatea. Arma cuvîntului este arma noastră, la care nu vom renunța niciodată și dacă aceasta armă a noastră nu va avea rezultatul dorit, o vom lăsa fiilor noștri. Astfel blestemul lor nu ne va urmări".³⁾ La 18 august 1924, osemintele lui Buteanu au fost duse și așezate în cimitirul Tebea.

Dintre cei șase copii ai învățătorului Petru Mager și Elena, se numără și profesorul Traian Mager, a cărui viață și activitate desfășurată pe diferite planuri, încercăm a o prezenta.

Traian Mager s-a născut la data de 6 noiembrie 1887, în satul de baștina al tatălui său, Lazuri. Studiile primare le-a făcut probabil în Bodești, unde exista o școală construită în anul 1868, la îndemnul bunicului său, preotul Butariu, în care se învăța slova românească, așa cum rezulta dintr-o inscripție sapată pe frontispiciul ei: "S-a făcut această școală în anul 1868, prin îndemnul preotului Nicolae Butariu. Să vieze (traiască) națiunea română!"⁴⁾ Traian Mager a frecventat cursurile gimnaziale de patru ani din Brad, avînd ca profesori pe dr. Pavel Oprea, dr. Ioan Radu, preot Ștefan Albu etc. absolvindu-le în anul 1903.⁵⁾ În 1907, T. Mager a absolvit Preparandia din Arad⁶⁾, și a fost repartizat ca învățător în Lazuri, funcționînd aici pînă prin 1913-1914. În anul 1917 a absolvit o școală de gradați din Lugoj, depunînd examenul de ofițer.⁷⁾

Traian Mager, a jucat un rol deosebit, pe plan local, în acțiunea întreprinsă în vederea realizării marelui act de la 1 decembrie 1918 – Unirea Transilvaniei cu România.

Pe la sfîrșitul lunii octombrie 1918, luase ființă la Budapesta, Consiliul Național Român, care după cîteva zile, își stabili sediul în Arad, adoptînd denumirea de "Consiliul Național Român Central". Acesta a fost organul suprem ce a condus lupta tuturor românilor din Transilvania în vederea unirii cu Patria Mamă.⁸⁾ Pe lîngă acesta, la 1 noiembrie 1918, se declarase demobilizarea în Garnizoana din Arad. Armata română iese din cadrul armatei austro-ungare și, sub conducerea ofițerilor ei, tot în aceeași zi, se constituie Sfatul Militar Român, care se pune la dispoziția Consiliului Național Central, al cărui președinte era dr. Ștefan Cicio Pop.⁹⁾ Traian Mager face parte din Sfatul Militar Român din Arad, înca de la constituirea lui și se află printre cei 30 de "gardisti", cum se numeau ei, ce în data de 3 noiembrie 1918, depun un jurămînt secret, prin care exprima loialitate față de C.N.R.C. Iată acest jurămînt: "Eu N.N., jur Atotputernicului Dumnezeu, ca voi fi întru toate cu credința și supunere Sfatului Național din Ungaria și Transilvania (C.N.R.C.) Conștiu de dorințele ce ne impun vremurile istorice de azi, jur ca întru toate manifestările vieții mele voi fi fiu credincios al neamului unitar român și nu voi ridica mîna mea asupra fraților mei, locuiască ei, orice teritoriu

3. Traian Mager, *Cutul Eroilor în Munții Apuseni*, Arad 1935 pp.46.

4. T. Mager *op. cit.* vol. III pp.119.

5. Prof. dr. Nestor Lupei și prof. Romulus Neagu, în *Monografia Liceului Avram Iancu – Brad* 1969. pp. 165 și 196.

6. Botis, *Istoria Preparandiei*, Arad, 1922, pp. 491.

7. T. Mager, *Contribuțiuni la Istoria Unirii 1918-19*, vol. IV, Arad, 1939, pp. 42 nota

2.

8. M. Constantinescu, *Istoria României – Compendiu*, București, 1971, pp. 340.

9. T. Mager *o. c.* vol. IV. pp. 10-13.

politic. Așa să-mi ajute Dumnezeu!".¹⁰ După depunerea jurământului, fiecare "gardist", primind delegație specială, emisă de Biroul executiv al C.N.R.C., trebuia să plece în comuna sau ținutul în care era cunoscut.

Conform celor de mai sus,¹¹ Traian Mager încă în dimineața zilei de 4 noiembrie pleacă spre Halmagiu, cu scopul precis de a organiza garda națională care, ca de altfel, toate gărzile înființate atunci, avea rolul de a prelua conducerea administrativă locală, de a păstra ordinea și de a pregăti oamenii din ținut pentru Unirea de la 1 decembrie 1918.

Garda națională din Halmagiu, pe care T. Mager o înființează chiar în aceea zi (4 noiembrie), este constituită inițial din doisprezece "gardisti" jurați, dându-li-se fiecareia câte o arma, își stabilește sediul în clădirea cu un etaj a hotelului-restaurant din fața pieții.¹² În zilele următoare numărul "gardistilor" crește. Problema proviziilor și sumele necesare pentru soldele "gardistilor" și a altor cheltuieli, este rezolvată. Mager era direct interesat în organizarea și creșterea numărului de "gardisti", pentru ca astfel să poată face față solicitărilor cerute de împrejurări. La 18 noiembrie numărul "gardistilor" din Halmagiu era de 63. Garda din Halmagiu adoptase o nouă denumire, aceea de "secție" al carei comandant era T. Mager, sau de "legiune", cum le placea "gardistilor" s-o numească. Ea și extinde controlul asupra întregului cerc pretorial (plasa) Halmagiu, compus din treizeci și trei sate, împărțit în cinci comune (Halmagiu, Halmagel, Bodești, Ciuci-Vîrfurile, Pleșcuța), înființând în fiecare sat câte-o "gardă", iar în centrul fiecărei comune, câte o centrală rurală, care răspundea de satele aferente ei.¹³

O problemă ce trebuia să fie rezolvată de "secția" din Halmagiu, a fost și procurarea materialului necesar pentru drapelele naționale. Întrucât nu se găsea material nicaieri, au fost luate drapelele ungurești de pe la toate instituțiile și pînza lor a fost vopsită în culorile naționale, împărțindu-se apoi fiecărei comune.

Despre participarea românilor din ținutul Halmagiului la actul unirii Ardealului cu Patria mamă, T. Mager amintește foarte puțin în scrierile sale, însă suficient pentru a se vedea că la 30 noiembrie, de pe aceste meleaguri a pornit spre Alba Iulia o delegație a "secției" din Halmagiu, spre a exprima voința unanimă a poporului de aici față de actul mareț al Unirii Ardealului cu România.¹⁴

Din spusele bătrînilor reiese că pe lângă delegația oficială din fiecare sat aparținător plășii Halmagiului, au plecat mai mulți români la Alba Iulia, cu trenul. Așa precizează unul din acei participanți, din Halmagiu, pe nume Margea Ilie, în vîrstă de 76 ani, că la reîntoarcere, unul dintre ei, pe nume Blidar Filimon, tot din Halmagiu, a smuls un drapel național din stîlpul pe care era arborat la Alba Iulia și l-a dus acasă, predîndu-l bisericii din localitate, care l-a păstrat cu sfințenie, arborîndu-l cu ocazia sărbătorilor naționale, pînă în 1967, cînd a fost transferat la Muzeul Episcopiei Aradului din Gai-Arad, unde se pastrează.

Și după actul Unirii de la 1 decembrie "secția" condusă de Mager a jucat un rol deosebit, mai ales că armata ungarilor nu a părăsit toate teritoriile românești, ci a continuat să facă incursiuni pe Valea Crișului Alb, cu un tren blindat, trecînd

10. Ibid. pp. 16-17.

11. Ibid. p.18.

12. Ibid. pp. 25-26.

13. Ibid. pp. 40-41.

14. Ibid. p. 46.

linia demarcațională care era pe la Gura Văii, ajungând pînă aproape de Halmagiu, însă "gardistii" de aici, i-au silit să facă calea întoarsă, hărțuindu-i permanent sau rupînd linia ferată din zona Vîrfurile. Este amintită de Mager o astfel de hărțuială, din dimineața zilei de 16 februarie 1919, în zona tunelului din Vîrfurile, cînd ungurii s-au ales cu 4 morți și 16 răniți.¹⁵ La 16 februarie 1919, "secția" din Halmagiu, amenințată de a fi încercuită, se retrage la Brad, înrolîndu-se în Corpul Voluntarilor Horia, care lua ființă atunci și participa vitejește alături de armata română, în primăvara lui 1919, la eliberarea Crișanei și a celorlalte teritorii românești de sub stăpînirea maghiară.¹⁶

Cu marețele evenimente ale anului 1918 și primăvara lui 1919, s-a împlinit visul de veacuri al poporului român din Ardeal, de a fi una cu frații de peste munți, așa cum una a fost în gînduri și-n simțiri în tot cursul istoriei sale zbuciumate.

Salutul lui T. Mager, din preajma evenimentelor Unirii, era: "Traiască România Mare!" destainuindu-și și pe aceasta cale adevăratele sale sentimente patriotice ce le nutrea pentru o Romînie întregită în teritoriile sale legitime.

Din dorința de a cunoaște cît mai mult și cu scopul de a contribui mai intens la ridicarea națiunii sale românești, T. Mager după evenimentele din anii 1918-19, se înscrie la cursurile speciale de scurtă durată, organizate pe lîngă Universitatea din Cluj, obținînd titlul de profesor, fiind repartizat apoi la Școala normală din Arad, unde a activat pînă la pensionare ca profesor de limba română. Pe lîngă activitatea desfășurată în cadrul acestei școli, a mai predat ore de limba română, la o școală a fabricii de vagoane Astra-Arad.

În calitate de profesor de română, Traian Mager a dat dovada de o înaltă exigență, așa după cum marturisesc cei ce l-au cunoscut sau care i-au fost elevi. În acest sens este vrednică de amintit aici, caracterizarea ce i-o face un fost elev de-al său, Gh. Moțiu, numindu-l "dascăl de neuitat", aceasta desigur, pentru că dădea dovada de o înaltă pasiune în predarea disciplinei sale, punînd un accent deosebit pe semnele de punctuație și "...nu pareă niciodată mîhnit ci totdeauna calm și senin".

În timpul vacanțelor poposea adeseori prin locurile cunoscute de el, ca: Bodești, Halmagiu – de unde era soția sa Irina și mai ales Lazuri, satul natal, unde-și construise o mică locuință și de unde adeseori pleca în drumeții, cu caruța sau pe jos, admirînd frumusețile Apusenilor și informîndu-se de la batrîni sau din alte izvoare ce înfîlnea, despre istoria ținutului sau drag, așa cum marturisesc cei ce l-au cunoscut. Această latură a vieții sale îl caracterizează parca, cel mai mult.

Îndrăgostit de Munții Apuseni, de priveliștile minunate ce se deschid la orice pas în această regiune, pe care orice turist înfîlnindu-se cu ele odată, s-ar mai înfîlni și de alte dați Traian Mager a publicat o serie de trei fascicule, în colecția ce el o intitulase "*Aspecte din Munții Apuseni*". Primele două au apărut în anul 1925, în doua ediții, la biblioteca "Semanatorul" din Arad, editura Diecezană, sub titlul: "*Aspecte din Munții Apuseni. Tîrgul de fete de la Găina. Ghețarul de la Scărișoara*", avînd în total 128 pagini, iar a treia fascicolă, cu titlul "*Ținutul Halmagiului, Aspecte economice din Munții Apuseni*", a apărut la aceeași editură,

15. Ibid. p. 100.

16. Ibid. p. 159 și u.

în 1928. După cum precizează Gh. Tîrcoș, aceasta din urmă este cea mai importantă, deoarece cu ajutorul "cifrelor și ale statisticii", autorul trage concluzii privind starea materială înapoiată a populației din ținutul descris, încercînd să dea soluții practice, de redresare.¹⁷⁾

Conform precizărilor aceluiași Gh. Tîrcoș în România Pitorească, nr. 8/1977, Traian Mager, înființase în 1925, o asociație de turism în Arad, poate prima de acest fel în Transilvania și prin materialul publicat în 1925 – redat mai sus – a intenționat să stimuleze interesul întregii țări pentru frumusețile Apusenilor.

Lucrările de căpetenie a lui T. Mager, sînt cele de conținut istoric. Astfel în 1935, publică la tipografia Diecezană – Arad, prima carte intitulată "*Cultul eroilor în Munții Apuseni*". Conține 167 pagini și este, conform precizărilor autorului, un "fragment din cadrul istoric al Monografiei ținutului Hălmagiu". În ea tratează despre Avram Iancu, "*Craiul Munților*" căruia îi rezervă un spațiu foarte larg și Ioan Buteanu, care a fost prefect al Zărandului luptînd în 1848–49, alături de Iancu, dar care a fost prins mișelește de maiorul Hatvani, în timpul tratativelor de pace de la Abrud și a fost legat de un tun și dus pînă la podul Iosașului unde a fost spînzurat de o salcie din marginea Crișului, împreună cu mai mulți preoți și primari din ținut. Înainte de moartea tragică, Buteanu a spus: "Eu mor, dar nu mă tem de moarte, căci am stat zi de zi în fața ei. De altfel, frații mei vor răzbuna moartea mea violentă".¹⁸⁾ La sfîrșitul volumului este redată o statistică cu creștinii ortodocși, aparținători protopopiatului Hălmagiu, în anul 1834, și o listă cuprinzînd articole și publicații apărute în revistele și ziarele vremii, de același autor.

Într-un ciclu de patru volume, în perioada 1937–1939, T. Mager, publică tot la Tipografia Diecezană – Arad, o monografie a ținutului Hălmagiu, care este singura lucrare mai detaliată, în limba română a acestui ținut, începînd cu cele mai vechi timpuri, pînă după primul război mondial. Acestea sînt:

1. *Ținutul Hălmagiului – monografie*, vol. II, 1937. Cuprinde 179 pagini și în linii mari, este o reeditare a Cultului Eroilor, apărut în 1935, incluzînd și alte evenimente, ca: Revoluția de la 1848, în Ardeal, cele zece troițe comemorative etc.

2. *Ținutul Hălmagiului – monografie*, vol. III, 1937. În cele 226 pagini, tratează evenimentele din ținut, începînd cu epoca absolutismului austriac, pînă în preajma primului război mondial. Sînt redată și schițele bibliografice ale conducătorilor Zărandului, precum și a altor personalități de seamă.

3. *Ținutul Hălmagiului – monografie*, vol. I, 1938. Are 180 pagini și tratează despre istoria veche a ținutului Hălmagiului, pomenind de primul document scris ce amintește despre acest district, de la 1444. Redă apoi frămîntările religioase din 1747–1754, cu triumful Ortodoxiei, Răscoala lui Horia, Cloșca și Crișan, încheind cu cîte o scurtă monografie a celor 33 localități ce au aparținut Hălmagiului. Conform precizării autorului, în introducere, vol. I, apare după tipărirea volumelor II și III, deoarece a așteptat sosirea documentului de la Muzeul național din Budapesta, privitor la voievodul Moga din Hălmagiu.

17. Gh. Tîrcoș, *Prof. Traian Mager, monograf al ținutului Hălmagiu, în Omagiu Liceului Avram Iancu – Brad*, 1969, pp. 222.

18. T. Mager, *Cultul eroilor*, pp. 39.

4. *Contribuțiuni la istoria Unirii 1918-19*, Jurnal, vol. IV, 1939. Are 252 pagini și conține o introducere în care autorul consemnează: "Fiind înșine întru aceste zile și fapte (tema sugerată în titlu), am pastrat la redactarea acestui material forma mai ușoară a genului istoric, aceea de jurnal, spicuiind însemnarile noastre zilnice făcute în calitate de comandant al Garzilor Naționale din ținutul Halmagiului, ajutându-ne și de arhiva acestora, salvată și păstrată de noi". La începutul volumului autorul mai prezintă o hartă cu ofensiva armatei române, la care se alatura regimentul de voluntari "Horia", alcătuiți din moți, de la 16 aprilie 1919, (vezi p. 145). În final sînt redată opt pagini cu documente fotografice.

Traian Mager și-a început activitatea publicistică, închinată în special ținutului Halmagiului, încă din 1924, conform unei liste de titluri publicată la sfîrșitul volumului *Cultul Eroilor din Munții Apuseni*. De aici rezulta că a colaborat la o serie de reviste ca: Biserica și Școala, Hotarul, ambele din Arad, apoi la Societatea de mîine din Cluj, Natura din București și la Revista Institutului Social Banat-Crișana din Timișoara. A colaborat la o serie de ziare ca: Hotarul, Tribuna Nouă, Voința poporului, Aradul, Ecoul și Înainte, toate din Arad, apoi la Universul și Curentul din București, Zarandul din Brad. Se pare însă că activitatea publicistică a lui Mager a început mai de timpuriu, cu un foileton despre falnicul gorun din curtea bisericii din Vidra, intitulat "Gorunul lui dr. Oncu", apărut în Tribuna la 26 aprilie 1906.¹⁹ Acest gorun exista și azi în localitatea amintită, din județul Arad.

Pe lînga activitatea de cercetător al trecutului glorios și de jertfa a neamului românesc de pe aceste meleaguri ardelenе și acea publică, prof. Mager a cautat să facă viața mai fericită a locuitorilor din ținutul său. Astfel a înființat pepiniere de pomi fructiferi în Lazuri, Halmagiu și Bodești, continuînd activitatea tatălui său, învățîndu-i pe țărani și felul cum trebuie să îngrijească acești pomi, ca mai tîrziu să poată schimba fructele lor pe cereale "la țară", fiindcă cultivarea pămîntului nu prea dădea randament în această zonă.

Cu cheltuiala personală a început și lucrările de construire a unei bai publice în Lazuri, dar încercarea a eșuat.

Suferind de diabet, Traian Mager s-a stins din viață în Arad, la 11 noiembrie 1950, și a fost înmormîntat în Bodești. La înmormîntare, inspectorul școlar O. Turuc a rostit un frumos cuvînt în care a arătat: "A căzut și s-a stins un stejar, un bun patriot, un îndrăgostit al Munților Apuseni, pe care i-a cutreerat cu multa pasiune, lăsînd urmașilor o zestre, un dar de preț deîn de urmat".

Ca unul, care a fost într-un gînd și într-un suflet cu poporul din mijlocul caruia s-a ridicat și a susținut cauza sfîntă a Unirii de la 1 Decembrie 1918, pe aceste plaiuri zarădene, se cuvine să-i aducem un pios omagiu de recunoștință pentru tot ce a făcut, pentru toată stradalnica sa activitate și pentru tot ceea ce a lăsat posterității.

În aceeași măsură gîndul nostru se îndreaptă spre întreaga familie a Magerestilor, care împărțită în două ramuri, a dat Zarandului, pe de o parte; a) descendenții preotului Pavel Magier, slujitori vrednici ai altarului Bisericii străbune și patriei, urcînd din treapta-n treapta-preoți un protopop și un episcop al Aradului, iar pe de altă parte b) descendenții lui Ioan Mager, vrednici militanți pentru luminarea zarădenilor cu cunoștințe de carte, remarcîndu-se într-un mod deosebit prof. Mager.

19. T. Mager *op. cit.* vol. III. p. 184, nota 1.

Numele de Magier sau Mager, indică aceeași familie, potrivit precizării prof. T. Mager, "... numele a acestei familii este scris, cînd Magier, cînd Mager, ba chiar și Magheru..."²⁰⁾

Cred că se poate face legătura între înaintașii acestei familii a Magerestilor și acei băștinași din ținutul Hălmagiului, care în sec. XVII au emigrat în Oltenia în ținutul Gorjului, de unde s-au ridicat oameni de nădejde ce au fost prezenți la o serie de evenimente înscrise în istoria neamului nostru românesc.²¹⁾

Preot V. NAN

20. Ibid. p. 217, nota 1.

21. Paul Cernavodeanu, *Magherii*, Mag. Ist. nr. 9/1977, pp. 27-32.

BISERICA ÎN TRECUTUL NEAMULUI ROMÂNESC

Mi-ai cerut, prietene să-ți spun câteva momente mai de seamă din trecutul Bisericii noastre și despre slujitorii altarelor, mărturisind cinstit că atîta cîte știi tu e puțin. Mi-ai vorbit despre dorința de-ați face o imagine despre rolul pe care Biserica l-a avut în formarea limbii noastre și la păstrarea ființei și unității noastre naționale. Cerîndu-mi toate acestea, n-ai luat seamă în ce situație critică mă aduceai pe mine, uitînd că despre istoria unui popor nu se poate vorbi oricum și că — mai ales asta — adevărul nu poate fi escamotat. De aceea ți-am răspuns:

— Cercetează câteva lucrări pe care le-au scris marii noștri dascăli de istorie și de cultură românească. Institutele noastre de istorie și bibliotecile marilor centre universitare te-or ajuta îndeajuns. Acolo ai să afli mai multe lucruri decît ți-aș putea spune eu.

Mi-ai răspuns că timpul nu-ți îngăduie să cercetezi mai cu luare aminte tot acest trecut — cu toate frămîntările și luptele lui — și că o sinteză te-ar mulțumi într-o oarecare măsură. Ai lăsat totul pe seama mea și iată-mă, astăzi îți răspund că în cuvîntul meu mă voi opri la aceste trei mari momente din istoria noastră spirituală în care Biserica și slujitorii ei au fost implicați de la bun început.

— Vorbește...

— De la bun început îți amintesc acest adevăr de care ține seama orice tratat de istorie ce s-a scris la noi sau în altă țară: cultura popoarelor europene are la baza ei creștinismul care, să nu uităm, în veacul al IV-lea aproape că devine religie de stat în multe țări. Ca atare, ordinea materială și socială, arta, filosofia, literatura poartă pecetea spiritualității creștine. Cultura noastră — asemenea altor culturi din Europa — s-a născut și s-a încheiat sub umbra ocrotitoare a Bisericii. Arhitectura bisericilor noastre, pictura, muzica și îndeosebi literatura — atît cît a putut fi — sînt mărturisiri de netăgăduit că religia a fost factorul principal în dezvoltarea vieții noastre culturale. Tradiția spune — și nimeni n-a putut dovedi că n-a fost așa — că Apostolul Andrei a ajuns cu predicarea Evangheliei lui Iisus pînă în aceste părți românești, în Dobrogea. Mărturii evanghelice vorbesc de biserică și martiri și în această latură: veacurile II și III rămîn dovezi certe că eram creștini; și că nu puțini au fost episcopii și călugării noștri care au luat parte la sinoadele locale sau chiar ecumenice. Să mărturisim cinstit: nu e puțin lucru; în veacul al III-lea în orașul Tomis — Constanța de azi — exista un centru episcopal,

iar Cernavodă, Adamclisi, Isaccea și Ighita erau mari centre creștine în care s-au descoperit numeroase monumente creștine, bazine, capele, cripte și multe obiecte de cult creștin.

– Atunci, spune-mi, care e cel mai vechi monument creștin din țara noastră? Întreabă prietenul meu cu firească curiozitate.

– Este o piatră funerară romană descoperită la Turda. A scăpat ca prin minune de a nu fi distrusă și ea, căci multe asemenea pietre au fost folosite ca material de construcție pentru castelul contelui Rheli din Pănetul de Cîmpie. Semnul crucii de pe piatră e o dovadă că și ea a fost pusă la mormîntul unor creștini și de către creștini. Din cuprinsul inscripției – scrisă cam în preajma anului 150 – se știe că monumentul funerar a fost ridicat de Aelius Bolhas al lui Bannaeus și de soția sa Aelia Domestica spre pomenirea celor trei membri decedați ai familiei lor: doi băieți – Pelius Tiadmes Palmura, de 8 ani și Surillo, de 25 ani – și o fată, Rufina, de 20 de ani.

Al doilea monument creștin este piatra funerară descoperită la Napoca pe la anul 1500. Datează din anul 235 și pe ea scrie: "Aurelia Marina – a trăit 27 de ani – Aurelius Marinianus – fiul ei, a trăit un an și patru luni. Aurelius Babus veteranul (adică soldat) a pus monumentul. Fie-ți țărîna ușoară".

– Dacă despre monumentul de la Turda se știe cu certitudine că exista pe la anul 150, interveni prietenul meu, fără doar și poate, creștinismul apărea aici de mult. Iată o mărturie certă că a vorbi despre Apostolul Andrei că a predicat Evanghelia și la noi, nu numai în laturile Asiei, nu este un basm.

– Sigur că da. Venirea lui și prin aceste părți nu poate fi pusă la îndoială. Dar să mergem mai departe. Mi-ai vorbit despre o superioritate a Apusului față de Răsărit în materie de cultură și de tipar. Această superioritate, într-adevăr, a existat, însă nu uităm că pe noi ne-a așezat soarta la poarta furtunilor și, așa cum ziceau bătrînii cronicari, "în calea răutăților". Am fost zidul de apărare al acestui Apus căruia nu totdeauna i-a păsătorit de noi... ba, cîți n-au vrut să ne ia în traista lor și cîți n-au încercat să ne piardă și să ne facă să ne pierdem și ființa și legea în care ne-am născut. Puține noroade au cunoscut vremuri de izbeliște și restriște precum am cunoscut noi și am pătimit stînd la răsîntia vînturilor. Toți barbarii care au năvălit în Europa, pe la noi au trecut. Au jefuit țara, au pustiit-o și au sărăcit-o, dar ea tot frumoasă a rămas, căci pămînt mai rodnic, ape mai curate, oameni mai buni și cîntece mai frumoase ca la noi nu se afla sub soare. E drept, vrăjmașii ne-au despărțit și au statornicit hotare mincinoase, dar noi nu le-am ținut în seamă, căci dincolo de ele tot noi eram. Iată pricina pentru care noi am mers mai încet în materie de cultură și de tipar. Iată pricina pentru care la noi apare abia în anul 1508 prima carte tipărită multumită călugărului sîrb, Macarie. Cartea asta se numește "Liturghierul" și a lucrat la ea vreme de doi ani, neuitînd să-și scrie numele: "Macarie, preot și călugăr din Muntenegru".

– Destoinic om Macarie, căci după cîte îmi amintesc a mai dat la iveală și alte cărți.

– Și destoinic și învățat nevoie mare. A părăsit Serbia de tînăr și s-a dus la Veneția cea înfloritoare care avea cîteva "mori de hîrtie", vreo cînzeci de tiparnițe și mai bine de două sute și cincizeci de meșteri zețari. Acolo a desprins el meșteșugul tiparului și după cîteva ani de osteneli în țara sa, din pricina nestatorniciei vremurilor, a luat calea pribegiei.

– Destine și destine, luă seama interlocutorul meu.

– Da... I-a dus soarta la curtea lui Radu ce Mare, cartuia țara i-a mai zis și Radu cel Cucernic, din pricina prea bunei evlavii ce avea. Mitropolit al Țării Românești era tot un sîrb, Maxim. Nu le-a fost greu sa tocmeasca o tiparnița noua la Tirgoviște "pentru înmulțirea cuvîntului lui Dumnezeu". Unelte bune aveau, litera nouă asijderea, iar dragoste de lucru cît zece!

– Sa se întocmeasca toate după voia și pohta ce a pohtit Sfinția Sa, a zis Radu Voda mulțumit. Și așa, lînga manastirea cu arhitectura svelta și nespūs de frumoasa pe care o ridicase maria sa spre a-i fi loc de odihna și de pomenire, a aparut tiparnița smeritului preot și călugăr Macarie... În anul 1508 din teascul sau ieșea "Liturghierul", prima carte ce s-a tipărit la noi. Pe ea, Macarie n-a uitat sa faca și însemnarea:

"S-a început aceasta carte, numita Liturghier, după porunca domnitorului Io Radu Voievod, sa-i fie lui veșnica pomenire și s-au sfîrșit aceasta carte din porunca întru Hristos Dumnezeu binecredinciosul și de Dumnezeu pazitului și prealuminatului domnitor Io Mihnea, marele voievod a toata Țara Româneasca și a părților de la Dunare, fiul marelui Io Voievod Vlad, în anul întîi al domniei sale, ostenindu-se și smeritul monah și preot Macarie, în anul 7016 (1508) amurgul soarelui 16... luna lui noiembrie, 10 zile"...

Am vazut și eu Liturghierul lui Macarie. E în stare foarte buna: vignietele, inițialele și litera cărții sînt deosebit de frumoase și în ele se simte duhul acestui pămînt, nu cel străin, de unde se vede ca smeritul monah se împaca mai ușor cu ornamentul românesc decît cu cel venetian. Semnele geometrice – cercul și semicercul – sînt întretaite de diademe sau de semnul crucii și asemenea motive și ornamente se găsesc numai în cărțile ce s-au tipărit la noi. Fara doar și poate, un rol de seama în opera de ornamentare și litera un cuvînt de seama și-au spus și acele necunoscute manuscrise din manastirile noastre în care abunda bogăția și variațiunea literelor inițiale alcătuite din complicate și frumoase împletituri.

– Cine știe, socoti prietenul meu la rîndul sau, poate ca alături de Macarie se vor fi găsit și cîțiva calugari de-ai noștri, dornici sa deprinda meșteșugul.

– Poate ca da. E drept, Liturghierul lui Macarie a fost scos în vechea slavona, caci aceasta era limba în care se slujea în Biserica, dar credincioșii – și în general și cei de jos și cei mari, adica cei din cancelaria domneasca – vorbeau în graiul românesc, grai pe care îl cunoșteau bine și în care se înțelegeau mai ușor. În umbra bisericii, precum și în arhondaricul manastirilor vor fi fost destule minți luminate și mîini smerite care în glas de clopote și toaca de lemn vor fi trecut din slavona în grai românesc cuvîntul lui Dumnezeu rostit în Evanghelii, în psalmi sau în acele frumoase și mult pilduitoare vieți ale sfinților. E greu sa credem astazi ca i-ar fi trecut cuiva prin minte sa creada ca scrisul lor însemna opera de culturalizare și ca ostenelile acelea aveau darul sa formeze și sa înfrumusețeze graiul nostru pe care-l rostim astazi. De cîte ori acești neștiutori ostenitori nu vor fi întîrziat la lumina opaîtului cu seu topit sa scrie bucoavele învațate cu migala, facînd însemnari peste însemnari și scriind hrisoave peste hrisoave, cărți de slujba sau simple povestiri, astfel ca numărul lor sa treaca de cifra 6 000? Cert, cînd vor fi aparut primele texte în grai românesc nu se știe, dar poporul nostru avea deja o tradiție culturala și o viață sociala; pe lînga biserici și manastiri, existau niște biblioteci și destui copîști, pisari, gramatici și dieci care știau sa scrie și sa citeasca.

Dovada neîndoielnica cum ca în cancelaria domneasca – în plina influență slavona – se vorbea și românește, ne stau aceste întîmplari de care amintesc documentele vremii:

Jurământul omagial al lui Ștefan cel Mare din 1484 către Cazimir al Poloniei a fost conceput în românește și tradus în limba latină, limba oficială a cancelariei poloneze. Această mărturie glăsuiește așa: "Haec inscriptio ex valachico in latinum versa est"...

Tot în 1484 niște negustori polonezi capătă învoire de la Baiazid de a trece prin Moldova spre a face comerț cu diferite mărfuri în Țara Românească și chiar mai departe...

În sfârșit, aflăm că în 1495 un preot român a fost angajat de sașii din Sibiu să le scrie în românește niște scrisori și acte de afaceri, osteneală pentru care preotului "i-au plătit suma de un florin". Din păcate, nici aceste scrisori și nici salvconductul pe care Baiazid l-a dat acelor negustori polonezi nu s-au păstrat.

Și acum, iată prietene, cel mai vechi document de limbă românească pe care îl avem și care s-a păstrat.

— Îl știm, îl cunosc; îl știm chiar foarte bine: e vorba de o notă confidențială pe care boierul Neacșu din Cîmpulung o trimite prietenului său, jupanul Begner ot Brașov, cu niște știri despre armata turcească.

— S-o citim împreună; emoția este aceeași și pentru tine și pentru mine.

"Înțeleptului, nobilului, cinstului și celui dăruit de Dumezeu jupan Hanăș Begner ot Brașov multă sănătate ot Neacșu ot Cîmpulung. I pak (iarăși) dau știre domniei tale za lucru turcilor, cum am auzit eu că împăratul au ieșit din Sofiia și amintirea nu e se-au dus pre Dunăre. I pak să știi domnia ta că au venit un om de la Nicopole de mie me-au spus că au văzut cu ochii loi că au trecut ceale corăbii ce știi și domnia ta pre Dunăre în sus. I pak să știi cum se-au prins nește meșteri din Țarigrad, cum vor treace acele corăbii la locul cela strîmtul, ce știi și domnia ta. I pak spui domniei tale de lucrul lui Mahomet beg, cum am auzit de boiari ce sînt megiaș(i) și de genere-miu, Negre, cumu i-au dat împăratul slobozie lui Mahomet beg, pre io-i (adică unde) va fi voia pren Țara Românească, iară el să treacă. I pak să știi domnia ta că are frică mare și Băsărab de acest lotru de Mahomet beg, mai vîrtos de domniele voastre. I pak spui domniei tale, ca mai marele miu de ce am înțeles și eu. Eu spui domniei tale, iară domnia ta ești înțelept și aceste cuvinte să ții domnia ta la tine, să nu știe umîni (oameni) mulți, și domniele voastre să va păziți cum știți mai bine și Dumnezeu te va veseli. Amin".

— Iată o scrisoare românească într-o limbă frumoasă, curată, gramaticală și înțeleasă pe care o vorbesc cei doi boieri, pe care îi despărteau numai Carpații, dar nu și sîngele, graiul și legea, Iată ceea ce unii istorici străini ar trebui să învețe. De la această scrisoare și pînă la cartea din zilele noastre a trecut atîta vreme și Biserica și slujitorii ei au stat alături de viața spirituală și culturală a acestui popor. Adu-ți aminte de acel sfînt adevăr pe care l-a rostit cîndva marele nostru dascăl și apostol al neamului românesc: "Cea dintîi școală la noi a fost tînda bisericii, cel dintîi abecedar a fost ceaslovul și cel dintîi dascăl, preotul".

— Poate că așa ceva s-a întîmplat și în viața altor popoare, a socotit prietenul meu. E lucru cunoscut că preoții, încă din antichitate au avut un rol deosebit în viața socială, nu numai în cea spirituală. De ce ar fi fost la noi altfel?

— Mai mult decît adevărat ceea ce spui. Ne este tuturor bine știut rolul pe care Biserica și preotul l-au avut în istoria și în ființa neamului nostru. De aceea, el a ținut la credința și la Biserica lui; ele i-au păstrat ființa de-a lungul vremii. Eminescu numea, pe drept cuvînt, Biserica, maica neamului. Dacă nu ar fi fost ea,

urghiile care au trecut peste noi ne-ar fi doborât, dar omul și-a îndreptat nădejdea spre casa lui Dumnezeu și a așteptat izbăvirea de la ea.

– Știi și asta și n-ai putea spune altfel.

– Poate că e vremea să vorbim câte ceva și despre acești slujitori ai altarelor, am reluat eu. Să încercăm să fim onești, să nu vorbim "pro domo" – cum se zice – adică să nu cautăm să ne împăunăm sau să tragem spuza pe turta noastră.

– Nici că s-ar cuveni să vorbești astfel, mi-a răspuns el grav, așa că am continuat:

– Ceea ce știi că a fost preotul în lumea veche, același a fost și la noi. De la bun început el a avut un rol de seamă între oamenii săi, fie că a fost vorba de nevoile lor duhovnicești, de cele materiale sau de cele ale minții lor. Și a fost firesc să fie așa, știut fiind că viața omului, de la naștere și pînă la moarte – și chiar dincolo de moarte – este legată de Biserica.

– Poate că nu chiar toți au nevoie de această legatură, observa prietenul deschizînd o carte ce se găsea între noi.

– Vorbesc în principiu despre preot și credincioșii săi. Așadar pentru acest credincios cuvîntul preotului este glasul lui Dumnezeu pe pămînt, așa cum Biserica este casa văzută a unui Dumnezeu nevăzut. El știe bine că preotul nu vorbește în numele sau personal, ci în numele lui Dumnezeu de care omul are nevoie pentru casa sa, munca sa, sufletul sau. De aceea, cuvîntul preotului are putere de veghe, paza și îndrumare, de calauza și sugestie și acest cuvînt ajunge mai repede în inima omului decît cuvîntul pe care l-ar rosti altcineva. Pentru el, altarul Bisericii este tronul sfînt al lui Dumnezeu, Evanghelia este cuvîntul lui Dumnezeu, iar amvonul de pe care vorbește preotul este cerul de unde coboară lumina divină, calauza a vieții lui. Graba cu care omul îngenunche în fața preotului pentru a i se citi o rugăciune, nu-l umilește și nu-i scade nimic din demnitate. Din contra, după ce i s-a citit molifta și se scoală în picioare, se simte mai ușurat, mai împăcat și mai deservărit. Dacă l-ar sili un altul să îngenunche s-ar socoti umilit și rușinat și umilința asta nici n-ar uita-o și nici n-ar ierta-o. Mai mult chiar: poate că l-ar învrajbi și ar face să-i încolțească în minte gîndul razbunării. Dar pentru a-și pune capul sub patrafirul preotului genunchii se îndoaie singuri și inima se pleacă umilită ca zguduia de o mîna nevăzută. Slujba primită între zidurile bisericii devine și mai cutremurătoare, căci credinciosul știe că acolo nu este numai el și preotul sau, ci toți sfinții pe care el îi cunoaște: n-a fost sînt înaintea caruia să nu se fi rugat și să nu fi cerut ajutor pentru nevoile sale, totdeauna multe.

– E întocmai ce creștinul face de fiecare dată cînd vine la biserică, lua seama el.

– Da, am continuat eu, sfințenia lăcașului îi dă certitudinea nimicniciei lui și-l predispune la rugăciune, la umilința și la reculegere, stîrnindu-i alte ecouri în inima. Nicaieri nu te poți ruga mai liniștit și mai frumos ca în biserică. Înțelesul și valoarea cuvintelor devin incomensurabile, căci aici, în casa lui Dumnezeu lepadarea de grija cea lumească este un fapt mai ușor de împlinit și asta o știe și preotul și credinciosul. Sfințenia bisericii aduce un suflu nou și cuvîntul capătă puterea miraculoasă a unui leac mirific, ajutîndu-l în a nu mai greși și în a fi mai aproape de virtute. Aceasta sfințenie poate biciui sau înalta, zgudui sau mîngîia; nu orice samîntă face rod și nu orice rod poate fi însutit sau înzecit. Cucerirea, captivarea nu sînt aceleași pentru toți, deși cuvîntul rostit sau slujba oficială sînt aceleași. Ia seama cum calca omul în biserică: unul cu mai multă sfială, altul cu mai puțină. De obicei, calca ușor, merge încet și șoptește rugăciunea în taina sau

în vârful buzelor ca să nu tulbure liniștea celorlalți. Candela care pîlpîie la icoane, lumina care arde blind în sfeșnic, mirosul de tămîie care exala din cadelnița, catapeteasma cu icoanele ei, sfinții cu chipurile lor supte și ușor acoperite de fum, bolta de pe care privesc îngerii și sfinții te prind și te învalue într-o atmosferă deosebită... să mărturisim, nu e puțin.

– Într-adevăr, nu e puțin, așa ca s-ar putea spune că toată grija cea lumească a rămas dincolo de tinda bisericii.

– Iată deci, armele cu care poate lupta preotul...

– Care?

– Evanghelia, rugăciunea, cîntarea și predica. Adăuga-le și pe celelalte, pe care le socotesc a fi tot atît de puternice: viețile sfinților și, firește, pilda vie, preotul însuși.

– Mai ales el...

– Cîta mîngîiere – dar și dezamăgire – cîta încredere – dar și sminteală – nu poate aduce preotul în sufletul credinciosului său? Cine poate ști asta mai bine decît preotul însuși. Literatura universală – dar și a noastră – bisericile noastre de ieri și de azi sînt pline de asemenea ilustrări, cu un caz mai elocvent decît altul. Cu cît preotul este mai conștient și mai demn de misiunea sa cu atît el crește mai mult în inimile credincioșilor. Cuvîntul rostit de el din înălțimea amvonului are puterea fulgerului care spîntecă întunericul nopții cu lumina lui stralucitoare. El poate înălța pe cel căzut, îndrepta pe cel greșit, mîngîia pe cel întristat, ajută pe cel părăsit, tamăduie pe cel bolnav, sfinți pe cel păcătos... cu un cuvînt, poate să facă din orice om un bun fiu al bisericii, căci preotul poate multe, nespuse de multe și, adeseori nici el însuși nu știe cît poate. Să recunoaștem, în acesta privința nu se pot da rețete fără cusur și recomandări atîta vreme cît fiecare știe ce are de împlinit. O problemă ca aceasta nu poate fi epuizată oricum. Despre ea – începînd cu cartea despre preoție a Sfințului Ioan Gură de Aur și pînă la aceste rînduri – s-au scris mîini de hîrtie.

– Și, cert, încă se va mai scrie.

– Important e nu dacă s-a scris despre una sau alta, ci ceea ce preotul împlinește și face, căci cea mai bună reușită tot el, preotul, rămîne. La ce bun să vorbim despre preoții buni sau răi cînd viața ni-i aduce în față și pe unii și pe alții. Preotul trăiește între oameni și viața lui se aseamănă întru toate cu a lor. Dar poate spune el ca i-a cunoscut pe toți și îndeajuns? S-a apropiat el de fiecare atît cît a fost nevoie? Privit de jos, omul e o umbră, o trestie batută de vînt, stăpînit de instincte și pofte. Privit de sus, el e opera lui Dumnezeu "cu puțin mai mic decît îngerii" și frate cu Iisus Hristos cînd face voia Sa. Am făcut eu tot ce trebuie ca să-l feresc de rău și de nevătărmă? Nu mă îndemna slujirea mea de preot să fac asta? De ce l-am ocolit, de ce l-am ignorat? De ce n-am căutat să mă apropiez mai mult de el? De ce nu l-am ajutat pe cel bolnav sau pe cel căzut în nevoie? De ce nu l-am îndemnat pe fiecare să fie mai bun și mai drept și să se apropie cu toată încrederea de altarul lui Hristos?

– Greu să răspundă cineva chiar atît de cinstit la asemenea întrebări, socoti el zîmbind singur de gîndul său. Am continuat:

– S-o mai spunem o dată: și preotul este un om asemenea credincioșilor; vremea martirilor a trecut. Din fericire, în țara noastră nu s-a pomenit sat fără biserică și biserică fără preot. Cînd șirul preoților s-a rarit, credincioșii s-au dus la vladică și i-au cerut preotul de care aveau nevoie, căci nu pot sta cu copiii

nebotezați și cu bolnavii neîmpărtașiți. De ce? Pentru că ei totdeauna au văzut ceva deosebit în chipul și în rostul preotului. De unde venea asta? De acolo de unde știm toți: de la haina pe care o porta, dar mai ales de la harul pe care-l are, căci numai lui îi este dat să slujească la altar și să umble cu cele sfinte. În rest, el se aseamănă întru totul cu credincioșii sai: și el a mînut altădată coarnele plugului, coasa cîmpului, barda dulgherului. Mi-a fost dat să vad într-un muzeu un desen care-l reprezenta pe un preot acum trei sute de ani: poartă opinci, pantaloni albi, strîmți, cojoc întors și căciula de oaie... între el și un țaran oarecare, nici o deosebire... iar Naum Râmniceanu scrie negru pe alb ca i-a fost dat să înfilnească un preot slujind sfînta liturghie desculț și ca era atîta de sărac ca el și ai lui nu aveau în casă o lingură de mîncare.

– Aproape ca nu-ți vine să crezi... sărac preotul, dar se vede ca nici satul nu o ducea mai bine.

– Așadar, și preotul este și a fost totdeauna asemănător credincioșilor sai. Și el, la vreme de restrîns, s-a pribegit unde a putut, odată cu credincioșii sai ca să se întoarcă într-un sat pradat, pustiit sau ars. Și el s-a întristat și a plîns alături de ceilalți la moartea preotesei sau a copiilor cu care Dumnezeu i-a binecuvîntat casa. Și el s-a bucurat la o petrecere oarecare, căci nu e nici înger și nici singur cuc în sat.

Dar să fim onești și să dăm lui Dumnezeu ceea ce este al lui Dumnezeu și Cezarului ce este al Cezarului: din păcate, nu toți slujitorii altarului își cinstesc harul cu aceeași vrednicie.

– Din păcate!

– Dar iată, și în asemenea împrejurări credincioșii noștri au dovedit și bun simț și înțelepciune. În popor circula o vorbă: "Pe preot dacă-l găsești beat sau cazut în noroi, ridică-l, spală-l, îngrijește-l și du-l la biserică să-ți boteze copilul."

– Frumoasa vorbă!

– Frumoasă și dreaptă: pe un asemenea preot are cine să-l judece: autoritatea bisericească, familia lui, conștiința sa. Pacatele lui, necurațeniile lui îl privesc numai pe el, nu și pe credincioșii sai care au nevoie de el ca preot, nu ca om. Preoția este o taină și un dar prin care Duhul Sfînt lucrează asupra noastră și, ca atare, credinciosul de această lucrare are nevoie, nu de smerenia și neprihana preotului. Lucrarea harică nu de la preot vine, ci de la Dumnezeu și credinciosul de această are trebuința.

O altă vorbă spune: "În casa în care nu cînta popa, fluiera dracul" și ea, cum se vede, nu caută la nevirtutea preotului. Nu de smerenia preotului are nevoie credinciosul nostru, ci de rugăciunea lui. Să nu uităm, în bisericile noastre se găsesc atîtea moaște de-ale sfinților. Credincioșii noștri aprind luminări și bat mătani înaintea lor, se roagă și își ating fruntea cu ele cu credință și evlavie. Ei bine, făcînd toate astea au devenit ei mai buni, mai drepi, mai iertători cu semenii lor? Dacă nu, atunci de ce ar cere preotului un exces de omenie și virtute? Spunînd asta nu înseamnă că aș încerca să-l apar pe preotul lipsit de virtute și că aș susține că îi este îngăduit să fie mai om decît ceilalți.

– E ceea ce socotes și eu, interveni prietenul meu. Dacă am renunța la serviciile preotului pentru că l-am înfilnit o dată într-o postură necuviincioasă, atunci nu ne rămîne decît să-l împiedicăm pe Leonardo da Vinci să mai puna

mîna pe penel ca să-o picteze pe Mona Lisa, pentru că avea naivitatea să creadă în aparatul său de zbor. Dacă am renunța la serviciile acestui preot, atunci să-l oprim pe Van Gogh să mai picteze chiparoși cu o stea în vîrf, pentru că avea naivitatea să creadă că după moarte sufletul său va ajunge într-o stea. Fericirea omului nu se întemeiază pe frumusețea unui surîs, așa cum credința nu ți-o împlinești apelînd numai la serviciile unui sfînt... ai dreptate cînd spui că vremea martirilor a trecut... și preotul, tot om este...

– Da, am continuat eu, și preotul tot om este. Să ne gîndim la un om care s-a îmbolnavit. Alearga la medic și dacă își sfîrșește zilele, nimanui nu-i trece prin cap să se lepede de doctor pentru că nu l-a tămăduit pe cel bolnav. Același lucru cu un avocat care ne-a pierdut procesul, cu croitorul care ne-a stricat bunătatea de stofa; nimeni nu renunța la serviciile lor, așa cum nici morarul nu da foc morii pentru un șobolan. Firește, e dureros, e regretabil să mori din pricina unui medic nepriceput sau să pierzi procesul din cauza unui avocat mediocre. Dar e și mai dureros ca nevoile sufletești de care au nevoie credincioșii să le îndeplinească tocmai acest preot lipsit de demnitate. E drept, vremea sfîntilor a trecut, iar preotul tot om este și el, dar omul acesta este dator să fie cu mai multă luare aminte la tot ce spune, la tot ce face spre a nu fi piatra de sminteală și poticnire pentru credincioșii săi.

– Așa ar trebui să fie, relua prietenul meu. Dacă preotul greșeste, nu biserica este de vină și nici nedreapta și netrebuincioasă nu devine. Ce vină are dragostea dacă nu te iubește nimeni? Nu statuile lui Michelangelo și nici tablourile lui Rembrandt sînt de vină dacă în lume exista suferința, rau și nedreptate. Cum știi, înțelepții lui Rembrandt și femeile frumoase ale lui Rafael stau mai departe în muzee, între lumină și umbre fără să spună nimic, în vreme ce raul, suferința și mediocritatea umblă slobode în lume. Aceasta nu înseamnă că omul nu mai are nevoie de biserică și de slujitorii ei – oricum ar fi ei – așa cum nu înseamnă că arta ar trebui să nu mai existe din pricina raului.

– Să marturisim cîstit, am reluat eu, o problema că aceasta e mult mai spinoasă și ea nu mai poate fi pusă ca în "secolul de aur" al bisericii creștine, cînd vasele sfîntei liturghii erau de lemn și sufletele credincioșilor de aur. Dar nu pot să nu-ți vorbesc de un articol pe care l-a scris marele nostru dascăl de teologie Nicolae M. Popescu, spre a cînti memoria unui slujitor al altarului: om al veacului pămîntesc, om prins de pacatele vremii sale, dar preot cu vrednicie pentru credincioșii săi. Dincolo de pacatele sale, preotul i-a împăcat pe toți: nu i-a murit nici un copil nebotezat și nici un creștin neîmpartășit; n-a cerut nimic peste ce i s-a pus în mîna și tuturor le-a fost parinte și frate. Cînd a murit, n-a fost durere mai mare în sat și mort înai cîstit și mai jelit ca el. Iar cînd l-au îngropat n-a fost om care să nu dorească să-l duca pe brațe, iar țărîna care i-a coperit trupul n-a fost pusă cu lopata, ci cu mîna, ca astfel să nu tulbure somnul pastorului lor și ca odihna în pămînt să-i fie mai ușoară. Cert, n-a fost un sfînt, dar preotul acesta, cu toate pacatele lui, fusese al lor, aproape de ei, alături de ei și ei, în recunoștința lor, n-ar fi putut să-i întoarca mai mult. Iată, ce înseamnă pilda vie a preotului în fața credincioșilor!

SFÎRȘITUL UNEI DISENSIUNI PĂGUBITOARE

Între Patriarhia Belgradului și parte din ortodocșii sîrbi aparținînd diasporei americane s-a produs o ruptură asemănătoare celei existente și în sînul altor Biserici ortodoxe. Cum se știe în toate cazurile la origine s-au aflat motive de ordin politic. Iată însă că schimbările intervenite în țările Europei răsăritene înlătură cu încetul disensiunile existente. Astfel comuniunea între Biserica Ortodoxă Sîrbă și comunitățile sîrbești din America de Nord care s-au despărțit de Patriarhia Belgradului în anul 1963 a fost restabilită la 15 februarie în mod solemn printr-o sfințită Liturghie concelebrată la Belgrad de Sanctitatea Sa Patriarhul Pavle al Serbiei și de Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Irineu al Nova-Gracianicei, ex-primatul "Bisericii sîrbești libere".

Pe temeiul acordului stabilit deja înainte cu un an, o comisie mixtă formată din reprezentanții eparhiilor sîrbești din afara granițelor Iugoslaviei și ai "Bisericii sîrbești libere" pe de-o parte și din adunărilor preoțești și mirenești respective a examinat modalitatea reconcilierii. Sfîntul Sinod sîrb apoi, întrunit la 16 și 17 ianuarie a.e. a confirmat "succesiunea apostolică a ierarhiei... și a validat Sfintele Taine și toate actele Bisericii sîrbești libere... de la începutul schismei în 1963 și pînă astăzi."

La sfințita Liturghie de împăcare au participat personalități bisericești din țară și străinătate, oficialități centrale și locale, reprezentanți ai vieții culturale, sociale și politice, numeroși clerici și credincioși. Sanctitatea Sa Patriarhul Pavle a numit anii discordiei ca ani ai nefericirii. El și-a exprimat dorința ca Biserica unificată și niciodată divizată, prin cuvinte și fapte, să fie călăuza păcii, unității, frației, dragostei și înțelegerii (ziarul *Libertatea*, Panciova, nr. 8 din 22 februarie 1992, p. 3).

VOR URMA RUȘII EXEMPLUL SÎRBILOR?

Și ortodocșii ruși sînt divizați pe motive politice încă din perioada imediat următoare Revoluției bolșevice din 1917. Una din diviziunile din Europa occidentală s-a constituit în așa zisa "Biserica rusă din afara frontierelor" care posedă mulți aderenți în Elveția. Recent în rîndul acestora a apărut dorința de a relua legăturile cu Biserica mamă. Așa cum arăta ziarul genevez "La Suisse" din 12 februarie 1992 tendinței lor se opun însă ierarhii proprii care sînt sceptici față de schimbările petrecute în fosta Uniune Sovietică și doresc, nu reintegrarea în Biserica Ortodoxă Rusă, ci crearea în Comunitatea Statelor Independente a unei alte Biserici decît cea "compromisă" locală. La rîndul lor partizanii refacerii comuniunii cu Biserica mamă se tem că "Biserica rusă din afara frontierelor" va aluneca tot mai mult spre un integrism religios fără nici o perspectivă.

DATE STATISTICE PRIVIND BISERICA ORTODOXĂ RUSĂ

Patriarhia Moscovei a publicat la începutul anului unele date statistice valabile pentru 1991. Cifrele arată că se continuă redeschiderea sau înființarea de noi parohii, mănăstiri,

școli teologice și eparhii. Din întreaga populație a fostei Uniuni Sovietice 30% reprezintă credincioșii ortodocși, ceea ce înseamnă cam 85 milioane.

Cele 93 eparhii ale Bisericii Ortodoxe Ruse (inclusiv eparhiile din Exarhatul Ucrainei și din străinătate, printre care cele trei din țările baltice astăzi independente) numără aproximativ 12 000 parohii. Cifrele acestea sînt aproximative, situația aflîndu-se într-o evoluție continuă.

În paralel se reține numărul de 1 600 parohii restituite Bisericii greco-catolice în Ucraina cum și a unui număr de 1.000 parohii atașate schismaticei Bisericii ortodoxe autocefale ucrainene. Oricum după ratatul puci din august 1991 se constată o îmbunătățire a situației Bisericii. Municipalitatea Moscovei bunăoară a hotărît să restituie pe rînd toate sfintele lăcașuri.

Există apoi 121 mănăstiri, dintre care 8 în singurul oraș Moscova. Instituțiile de învățămînt teologic sînt în total 27: 2 academii teologice (Moscova și Sankt-Petersburg), 8 seminarii (Moscova, Sankt-Petersburg, Kiev, Odessa, Minsk, Sevastopol, Saratov și Tobolsk), 12 colegii bisericești, 4 școli pentru muzica bisericească și o școală de iconografie. Se preconizează redeschiderea a încă două seminarii de iconografie. Se preconizează redeschiderea a încă două seminarii la Noginsk și Kiev. În plus funcționează pe lîngă parohii așa zisele școli catehetice.

Numărul episcopilor eparhioți este de 90, asistați de 18 episcopi vicari. Dintre ei 52 au fost hirotoniți în ultimii 5 ani. Efectivul preoților activi se ridică la cam 10 000, ceea ce este prea puțin pentru mulțimea credincioșilor și a parohiilor. La 20 parohii din 100 serviciile religioase se oficiază rar din lipsă de preoți. "Organizarea parohiilor și pregătirea viitorilor preoți sînt astăzi probleme prioritare ale Bisericii Ortodoxe" afirma responsabilii Patriarhiei ruse (Service orthodoxe de presse, nr. 164, ianuarie 1991, pp.10-11).

DIFICULTĂȚILE GEORGIEI

Cunoaștem conflictele intervenite în Georgia între partizanii fostului presedinte Zviad Gamsakurdia și adversarii săi, nu mai puțin soluțiile la care s-a ajuns. Pe cînd tensiunea era încă în toi, Prea Fericitul Patriarh Ilie s-a adresat națiunii avertizînd asupra primejdiei izbucnirii războiului civil și facînd apel la o "atitudine responsabilă față de Dumnezeu și aproapele".

Comitment cu înființatorul Bisericii Ortodoxe Georgiene s-a adresat și Rev. Emilio Castro, secretarul general al Consiliului Ecumenic al Bisericilor cerînd sprijinul comunității ecumenice. În același timp conducătorul spiritual georgian a respins "zvonurile calomnioase" potrivit cărora ierarhia Bisericii și clerul au rămas "indiferenți" față de situația în care se găsea țara. "Misiunea Bisericii, spunea Prea Fericirea Sa, a fost și rămîne totdeauna aceea de a contribui la ridicarea spirituală a întregii națiuni, la înfaptuirea păcii și unității. De aceea Biserica lansează un apel general la înțelegere mutuală, la iertare și milă" (Service oecuménique de presse et d'information, nr. 1 din 10 ianuarie 1992, p.5).

ÎN IUGOSLAVIA POATE FI TOTUȘI BUNĂÎNTELEGERE

Dupa lupte soldate cu victime și pagube imense, beneficiînd de sprijinul O.N.U., în Iugoslavia s-a ajuns la încetarea focului. Acest rezultat a fost obținut și cu sprijinul Bisericilor. Din acțiunile întreprinse pe acest plan menționăm reuniunea organizată la Saint Gall - Elveția între 21 și 23 ianuarie 1992 de către Conferința Bisericilor Europene și de Conferințele Episcopale (romano-catolice) Europene.

La această reuniune au participat ierarhi și delegați ortodocși sîrbi și romano-catolici croați. În prealabil au avut loc două întîlniri a Sanctității Sale Patriarhul Pavle și Eminentei Sale Cardinalul Franjo Kuharici.

Un dialog sincer și deschis s-a angajat între reprezentanții celor două Biserici asupra aspectelor vechi și complexe de ordin bisericesc, istoric, cultural și național pe care o jumătate de secol de opresiune comunistă n-a făcut decât să le exacerbeze. De atenție specială s-a împărtășit situația tragică din chiar zilele reuniunii. Participanții au analizat acest aspect exprimându-și regretul că nu totdeauna punctele lor de vedere și acțiunile întreprinse s-au găsit în acord unele cu altele. Totuși pînă la urmă au decis ca în deplină sinceritate să coopereze și să se ajute reciproc.

Pe de-asupra s-a ajuns la concluzia că între Biserica Ortodoxă Sîrbă și Biserica Romano-Catolică din Croația nu există un conflict religios real. Membrii celor două Biserici trebuie să fie conștienți de responsabilitatea lor în calitate de creștini și tocmai de aceea au obligația să slujească păcii, dreptății și armoniei, rămînînd dependenți unii de alții.

Au fost atinse și problemele concrete ale situației existente în ianuarie și anume rezolvarea conflictului amorțat, prin negocieri, asistarea multîmii refugiaților și pregătirile pentru reîntoarcerea lor în localitățile de băștină, sprijinirea lucrărilor de reconstruire a bisericilor distruse în timpul ostilităților, etc.

În final s-a decis ca dialogul dintre cele două Biserici să continue în propriile lor țări (Service oecuménique de presse et d'information, nr. 4 din 7 februarie 1992, pp. 13-14).

CONFLICTELE RELIGIOASE ȘI INTERETNICE ÎN ETIOPIA

La Addis-Abeba s-a ținut între 17 și 19 ianuarie o conferință de pace convocată de Biserica ortodoxă etiopiană care s-a încheiat cu un apel adresat tuturor locuitorilor țării de a înlătura conflictele religioase și etnice prezente în societate de mai multă vreme. Au participat mai mult de 300 delegați ai Bisericilor ortodoxe, romano-catolice și luterane, și comunității musulmane precum și ai grupurilor etnice.

Documentele adoptate la încheierea conferinței recunosc gravitatea problemelor religioase și etnice cu care este confruntată Etiopia și roagă guvernul să caute neîntîrziat soluțiile de ieșire din impas.

"Diferențele religioase nu trebuie să stea la originea conflictelor" au subliniat participanții care pe deasupra, au chemat "pe toți responsabili religioși să propovăduiască înțelegerea reciprocă și coexistența". Autorităților guvernamentale le-au cerut să încurajeze "unitatea, pacea și armonia interetnică".

Deplîngînd pagubele cauzate bisericilor, moscheilor și altor bunuri din pricina tensiunilor religioase, participanții au îndemnat pe toți credincioșii să se facă multe ale dreptății, păcii și dragostei.

În fine s-a hotărît instituirea unei comisii însărcinată cu organizarea în viitor a unei alte conferințe asemănătoare. O zi națională de rugăciune va avea menirea să demonstreze bunele intenții ale credincioșilor în direcția armoniei religioase și etnice (Service oecuménique de presse et d'information, nr. 4 din 7 februarie 1992, p. 9).

BISERICILE DIN FOSTA R.D.G. PE BANCA ACUZAȚILOR

Sub acest titlu buletinul "Service oecuménique de presse et d'information (nr. 2 din 24 ianuarie 1992, pp. 11-12) ofera o serie de date privind frământările din fosta Germanie de răsărit, urmare învinuirii că unele Biserici ar fi colaborat cu poliția secretă numită prescurtat STASI.

Așa cum a declarat Heino Falcke din Erfurt "Serviciului de presă protestant german" (EPD), Bisericile din fosta R.D.G. în loc să arate clar care a fost situația reală, au recurs la informații aproximative care n-au făcut altceva decât să favorizeze punerea în circulație a unor "dezvăluiri" senzaționale vizînd legăturile dintre STASI și unele personalități bisericești. Situația a devenit foarte delicată după ce în decembrie 1991 s-a publicat o carte

referitoare la doi teologi berlinezi: Gerhard Besier și Stephan Wolf. Pentru Heino Falcke meritul acestei cărți, altcum foarte criticată în mediile oficiale ecleziastice, rezida în publicarea unor documente care vorbesc despre presiunile exercitate de STASI asupra populației cum și legăturile cu înaltele instanțe ale Bisericii. În același timp însă Heino Falcke deplînge faptul că datele prezentate de cartea respectivă au fost folosite în scopul "discreditării Bisericii protestante din R.D.G. în general și pentru a dovedi că rolul lor din toamna lui 1989 n-a fost decît un mit".

Potrivit opiniei lui H. Falcke credibilitatea Bisericii nu depinde de faptul că e sau nu vinovată, ci de felul cum își tratează vinovăția ei. O "Biserică care vrea să se arate curată" este mai rea decît o Biserică vinovată.

Alegerea care se oferea Bisericii în fosta R.D.G. nu era între a colabora cu regimul ori de a i se opune, aprecierea H. Falcke. Cel mai adesea a fost un conflict între "două strategii vizînd la schimbarea situației. "Unii conducători bisericești vizau obținerea de schimbări "pornind de sus în jos" prin convorbiri ferme și răbdătoare cu guvernul; dimpotrivă numeroase grupuri optau pentru critica publică și pentru acțiuni "de jos în sus".

La obiecția că prin atitudinea lor Bisericele din R.D.G. n-au făcut altceva decît să stabilizeze regimul, H. Falcke răspunde că "lucrurile sînt mai complexe decît doresc să recunoască cei care vād totul în negru sau alb". Atunci cînd cancelarul vest-german Helmut Kohl a primit la Berlin cu mare pompă pe fostul lider est-german Erich Honecker n-a asigurat stabilitatea R.D.G.? În plus o R.D.G. instabilă, mai afirmă H. Falcke, ar fi putut constitui o primejdie pentru libertatea în Europa. "Or noi n-am încetat să repetăm că adevărata stabilitate a R.D.G. s-ar putea obține prin umanizarea și ameliorarea vieții populației, democratizare, liberalizarea călătoriilor. Cu prilejul marilor reuniuni ecumenice pentru dreptate, pace și salvarea creației din 1988 și 1989, noi am apelat la transformarea societății din R.D.G. și am formulat principiile fundamentale care să ducă la realizarea acestui scop. Toate acestea însă au pregătît revoluția din toamna lui 1989". În documentele STASI recent publicate, "eu însumi - declară Falcke - am fost declarat "dușman al socialismului" din care cauză am avut de suferit. Pe departe însă n-am fost singurul considerat și tratat în acest fel".

Iată și concluziile lui H. Falcke: să ne abținem de a continua "imaginea dușmanului" făcînd din "descalificarea de ieri, calificarea de astăzi". "Am lucrat din greu, opunîndu-ne funcționarilor R.D.G., pentru a sfărîma această imagine a vrăjmașului. Noi am dori să arătăm prin critică și controversă, noi urmărim pacea țării și bunăstarea poporului, iar nu să devenim a cincea coloană a economiei de piață".

DESCOPERIREA MOĂȘTELOR UNUI SFÎNT RUS

"Ghidurile turistice recomandă catedrala cu hramul "Sfînta Icoană a Maicii Domnului din Kazan" (Kazanski sobor) drept cel mai frumos ansamblu arhitectural de pe Bulevardul Nevski din Sankt Petersburg. Aceleași ghiduri tipărite pînă de curînd, îi îndemnau pe turiști să viziteze "Muzeul istoriei religiei și ateismului", această destinație fiindu-i atribuită catedralei "în anii puterii sovietice", firește nu pentru a cultiva sentimente religioase, ci pentru a face din vizitatori "atei militanți". Perestroika n-a ocolit însă nici deocamdată - muzeul respectiv, soarta lui urmînd să suporte două modificări esențiale: dispariția din titlatura a ultimelor două cuvinte - deci fără "și ateismului" - și mutarea în alta parte, pentru ca "soborul" să-și recapete vechea destinație. În forfota apropierii mutatului, muzeografuli au purces la o minuțioasă cercetare și reinventariere a exponatelor din circuitul expozițional și din depozite. Prilej cu care au făcut o descoperire extraordinară asupra căreia va fi "lucrat" nu simpla întîmplare, ci însăși voința pronietoare a Celui de Sus.

Povesteste S. Pavlov, șeful secției "Istoria Ortodoxiei": "Unuia dintre colaboratorii noștri i-a atras atenția un obiect în formă dreptunghiulară, aflat în colțul încăperii în care se păstrau goblenurile. Pînă atunci, nimeni nu-i acordase atenție... Nu era luat în evidență. Obiectul era cam de mărimea unui om, fiind cusut într-o pînză de sac... Sub pînza se afla un suport de lemn, iar dedesubt, în ambalaj de vată și tifon - moaște. Am desprins vată și

am găsit sub ea un corp omenesc din care se păstra nu numai scheletul, ci și barba, părul, părți din țesuturile musculare. Craniul era în întregime sub un acoperămint dintre acelea pe care le poartă pe cap schivnicii, cu o mică tăietură care permitea să se vadă moaștele. Pe piept zăcea o cruce de aramă. Avea mâinile încrucișate pe piept, înveșmîntate cu mînece de atlas de culoare deschisă, pe una dintre ele fiind scris: "Sfinte Părinte Serafime...", iar pe cealaltă "Roagă-te lui Dumnezeu pentru noi".

După această descriere făcută în limbajul uscat al registrelor de inventar, muzeograful (credincios, ateu, indiferent religios?) adaugă, parcă drept scuză: "Am simțit că se întîmplă ceva foarte important".

Într-adevăr, se întîmpla ceva "foarte important", nu numai pentru credincioșii ruși. Erau descoperite relieve pe care nimeni nu mai spera să le găsească vreodată: moaștele unuia dintre cele mai însemnate figuri ale spiritualității ortodoxe ruse: Sfîntul Serafim din Sarov (1759-1833), canonizat în 1903, mare duhovnic și îndrumător spiritual, vindecător, înzestrat cu darul proorociei (se spune că ar fi prezis tot ce s-a întîmplat în Rusia după 1917 și chiar cîți ani va dura prigoana împotriva Bisericii: 70). Sfîntul Serafim de la Sarov ale cărui moaște, depuse cîva timp în catedrala din Sankt Petersburg și Moscova, urmează să-și afle locul de veci la mănăstirea Divecevo este chemat să devină, astfel, prin rugăciunile sale către Dumnezeu, dar și prin prezența sa "fizică", redescoperită, copartăș la aceste suferințe - povățuitor în depășirea lor - ca și la toate bucuriile și durerile compatrioților săi. Și nu numai ale lor, dacă ar fi să ținem seama doar de două lucruri prin care viața și nevoințele duhovnicești ale acestui sfînt îndeamnă la meditație pe toți creștinii: salutul cu care obișnuia să se adreseze tuturor: "Bucuria mea!" "deviza" sa predilectă: "Păzește în tine duhul păcii și se vor mîntui în jurul tau mii de oameni!" (din ziarul "România Liberă").

RĂLIGIA ÎN MEXIC

Pînă și în cele mai mici și sărace localități din Mexic, bisericile romano-catolice sînt în mod invariabil curate, prevăzute cu toate cele necesare și bine îngrijite. Însă, în pofida mîndriei evidente manifestate de mexicani pentru religia lor - 90% din cei 86 de milioane de locuitori ai acestei țări sînt catolici -, instituțiile bisericești au avut de suportat consecințele unora dintre cele mai dure legi anticlericale din lume. Restricții puse în aplicare în 1857 au desființat proprietățile funciare ale bisericilor, 60 de ani mai tîrziu, după un puseu de violență al guerillei catolice, guvernul a răspuns nu numai confiscînd alte proprietăți bisericești, ci și masacrînd preoții - care au fost în marea majoritatea a cazurilor, spînzurați de stîlpi de telegraf. De-a lungul acestei perioade foarte dificile, Biserica catolică și-a păstrat influența ei socială și politică profundă. La mijlocul lui decembrie 1991 parlamentarii mexicani au recunoscut această realitate și au votat în favoarea anulării politicii anticlericale.

În voturi succesive, camera inferioară a Congresului a aprobat în unanimitate amendamente constituționale ce legalizează organizațiile religioase din Mexic. Se așteaptă ca Senatul să aprobe în curînd măsurile, iar apoi modificările să fie trimise spre ratificare statelor. Potrivit acestor modificări, care vizează toate cultele, Bisericile vor avea dreptul să dețină clădiri și terenuri. Membrii clerului vor putea vota și critica pe față guvernul. Preoții nu vor mai fi nevoiți să-și ascundă sutanele cînd umbla pe stradă. Iar școlile parohiale, care acum funcționează în mod ilegal, vor putea să ofere discipline religioase.

Această măsură face parte din campania de modernizare susținută de președintele Carlos Salinas de Gortari de la inaugurarea sa acum trei ani. El a urmărit să realizeze o reconciliere cu Biserica în cadrul politicii sale de încurajare a pluralismului politic, simultan reducînd aparenta influenței exagerate a Partidului Revoluționar Instituțional, de guvernămînt. De asemenea, reformele servesc noile legi fiscale ale lui Salinas, care urmează să intre în vigoare în acest an (după ziarul "Renașterea bănățeană", nr. 599, miercuri 19 februarie 1992, p.15).

SCURTE ȘTIRI

Răspîndirea Bibliei. Alianța biblică universală cu sediul în Anglia a publicat recent un raport din care rezultă că Sfînta Scriptură în întregime sau cărțile ei s-au tradus pînă acum în 1978 limbi. În anul 1991 cel puțin o carte a Bibliei a fost publicată în 32 limbi. Se apreciază că în întreaga lume se vorbesc între 3 000 și 6 000 de limbi (Service oecuménique de presse et d'information, nr. 5 din 14 februarie 1992, p. 11).

"Redescoperirea Mitropoliilor Basarabiei și Bucovinei". Sub acest titlu am găsit în ziarul "România liberă" (nr. 594 din 22-23 februarie 1992, p.1) următoarea informație: "Profesorul George Muntean face studii asupra unei stări de fapt de ordin istoric ce ar putea contribui la reîntregirea patriei: Mitropoliile Basarabiei și Bucovinei nu au fost desființate. Mitropolia Basarabiei, cu sediul la Chișinău, și Mitropolia Bucovinei cu sediul la Cernauiți, au funcționat pînă la 28 iunie 1940 cînd aceste titluri românești au fost ocupate de Armata Roșie. Potrivit datelor furnizate agenției A.M.PRESS de parintele Sergiu Roșca, Mitropolia Basarabiei avea în 1940 ca mitropolit (locțiitor atunci, ales mitropolit în 1943) pe Efreemie Enăchescu, iar Mitropolia Bucovinei pe Tit Simedrea, fost episcop la Bălți. Ocupanții sovietici au făcut propria lor organizare bisericească, închinată Moscovei".

Delegație ecumenică în România. Tot din presă cităm următoarea informație: În primele zile ale lunii martie s-a aflat în țara noastră o delegație a Consiliului Ecumenic al Bisericilor care urmărea să informeze organizația mondială asupra problemelor legate de conflictul dintre Biserica Ortodoxă și cea Greco-Catolică în România și în celelalte țări din estul Europei, confruntate cu astfel de probleme. La sfîrșitul unei călătorii prin Ardeal, în zonele cele mai importante ale disputei, membrii delegației au susținut o conferință de presă. Din discuții s-a desprins necesitatea rezolvării diferendului, exclusiv, pe calea dialogului, prin găsirea unor soluții de mijloc, acceptabile de ambele părți, arătîndu-se, în mod special, că pentru aceasta, este necesar ca atît Biserica Ortodoxă Română, cît și biserica Greco-Catolică să treacă peste suferințele și amintirile dureroase ale trecutului ("ziarul "Renăscerea banățeană", nr. 614, sîmbătă 7 martie 1992, p.2).

Reuniune ecumenică. La începutul lunii martie a.e. au luat sfîrșit la Geneva convorbirile ecumenice purtate de reprezentanți ai Vaticanului și ai Patriarhiei Moscovei care au constituit prima luare de contact oficială după o perioadă de tensiune între catolicism și ortodoxism. Purtătorul de cuvînt al Vaticanului Joaquim Navarro, și-a exprimat satisfacția față de aceste convorbiri, pe care le-a caracterizat potrivit agenției Associated Press, ca fiind "utile și constructive". Intrevederile au prilejuit o mai bună cunoaștere a pozițiilor fiecărei părți, a spus Navarro, care a refuzat să ofere și alte detalii.

Agencia italiană de presă Agi, fără a cita surse, transmite că cele două părți ar fi ajuns la un acord privind renunțarea reciprocă la orice tentative de prozelitism sau hegemonie, scrie Associated Press.

Vaticanul a fost reprezentat de cardinalul Edward Cassidy și episcopul Pierre Duprey, iar Patriarhia Moscovei de mitropolitul Kiril al Smolenskului și arhimandritul Iosif, precizează agenția. (România liberă, nr. 608 din 5 martie 1992, p.3).

Secretul mărturisirii amenințat. Deliberînd asupra cazului unei femei învinuită de crimă în 1986 pe temeiul mărturisirii făcută unui preot și unui consilier laic, Curtea supremă a Canadei a declarat că mărturisirea crimelor unor preoți sau alte persoane bisericești nu se bucură de același statut privilegiat precum discuțiile dintre un avocat și clientul său. Dar, a declarat Curtea, atunci cînd spovedaniile nu beneficiază de o protecție generală, cel ce le divulgă ar putea afecta libertatea religioasă. Deciziile privind prezentarea acestora înaintea tribunalului ar trebui examinate fiecare în parte. Curtea a recunoscut că există o rețiciență tradițională de a obliga clerul să dea mărturie împotriva voinței sale; pe de altă parte însă "a acuza un preot de insultă la adresa Curții ar putea discredita sistemul judiciar".

Sinodul general al Bisericii anglicane din Canada însă a hotărît să fie asigurat secretul absolut al spovedaniei și a declarat că susține fără condiții pe acei clerici care nu divulgă,

orice s-ar întâmpla, mărturisirea ce le-o fac aceia care se prezintă înaintea lor (Service oecuménique de presse et d'information nr. 2 din 24 ianuarie 1992, p. 17).

Iisus, era numele Său. Sub acest titlu "România literară" (an. XIX, nr. 2, 30 ianuarie-5 februarie 1992, p. 22) reia un articol din revista pariziană *Le Point* (28 decembrie 1991-3 ianuarie 1992) cu următorul conținut: "Două sute șaptezeci de mii de spectatori în șaptezeci de zile. Un coeficient de 94% de umplere a Palatului sporturilor din Paris, în unele seri ajungându-se până la 102%. Cine și-ar fi închipuit ca acest Iisus înviat de Robert Hossein se va bucura de un asemenea succes la opt ani după spectacolul cu Un om numit Iisus. Cunoscutul regizor a pus în slujba Evangheliei "sunet, lumină și tehnică, tot ceea ce face magia cinematografului. Vreau să inventez o frescă nerealizată încă: un amalgam de imagini cinematografice la Cecil B. de Mille care mi-au încântat imaginația când eram copil, și de teatru, cu actori care joacă pe scenă. Așadar Hristos va fi pe scena Palatului sporturilor și pe un ecran uriaș..." O acțiune îndrăznească pe care putea s-o întreprindă doar Robert Hossein, cheltuind 140 milioane franci. După cum a afirmat cunoscutul realizator de superproducții, aventura lui Iisus nu se va opri aici. El visează de ani de zile un turneu, jucat în toate limbile, sub toate cerurile, atât în aer liber cât și în sală, care să strabata lumea vreme de doi-trei ani. Deocamdată, acest spectacol va poposi în luna aprilie, pentru trei luni, la Madrid. Vor urma poate Roma, Moscova. Americanii îl solicitează pe Hossein să creeze la ei cinci sau șase trupe să plimbe filmul cu Hristos de la New York la Los Angeles.

Tema biblică pe ecranele cinematografului. Tot din presă am aflat următoarele: "La casa centrală a cineaștilor din Moscova a avut loc prezentarea peliculei "Desertul", primul film rus după un subiect din Evanghelie. "Nu este doar o lectură originală, ci și probabil discutabilă a Bibliei", declară regizorul și autorul scenariului, Mihail Kaț, care s-a inspirat din Evanghelia după Ioan. Au fost folosite și motivele din năvela scriitorului rus Leonid Andreiev "Iuda Iscariotul - căutarea adevărului, păcatul, trădarea și ispașirea". "Nu am urmărit să impun spectatorilor punctul meu de vedere asupra acestei cărți sfinte, am dorit ca fiecare să recepționeze din film ceva pentru sine", mărturisește Mihail Kaț. Rolul lui Hristos este interpretat de A. Stanilov, pictor, aceasta fiind prima sa apariție pe platoul de turnare, iar muzica îi aparține compozitorului Ghia Kanceli (ziarul *Renăscerea banățeană*, nr. 587, sâmbătă 5 februarie 1992, p. 15).

Mai sînt biserici sărace. Potrivit ziarului "Le Monde" (nr. 14 632 din 12 februarie 1992, p. 10) cardinalul Albert Decourtray, arhiepiscopul Lyonului, a prezentat la 10 februarie situația financiară a eparhiei sale caracterizată printr-un serios deficit. În 1991, a arătat el, deficitul s-a ridicat la 88 248 franci, putînd însă fi și mai mare dacă nu s-ar fi renunțat la numeroase lucrări de restaurare a monumentelor istorice. Criza financiară a dus apoi la reducerea salariului preoților și a personalului laic. "Biserica a fost bogată într-o societate săracă și devine arhiscără într-o societate bogată" a declarat cardinalul Decourtray. "Bogația Bisericii, a continuat el, este un mit tenace".

Bazilica prea mare. Pe Coasta de Fildes, în luna mai 1991 a fost terminată construcția unei uriașe catedrale catolice, realizată după modelul bazilicii Sfîntul Petru. Biserica poartă numele Notre Dame de la Paix. Președintele țării, în vîrstă de 86 de ani, a cheltuit pentru construcție circa 150 milioane dolari - oficial, din averea sa personală. În interiorul catedralei există 7 000 de locuri pe scaune și 11 000 de locuri în picioare. În fața ei se pot aduna 30 000 de persoane, iar în zonele învecinate pot asculta slujba circa 200 de mii de credincioși. La decorațiunile interioare au fost folosite 8 000 metri pătrați de vitralii. Biserica este prevăzută cu aer condiționat, iar în fața altarului este afirmată o cruce de doi metri, turnată din aur. În cei patru stlpi de susținere au fost montate lifuri. În grădina de 37 hectare ce aparține catedralei au fost plantate peste 400 de soiuri de plante. Pentru întreținerea edificiului și a spațiului aferent au fost angajați 150 de oameni. Linștea din jurul catedralei este asigurată de padurea tropicală, care pare ca nu se mai termină. Multe persoane din țară și din străinătate îl acuză de grandomanie pe președintele țării. El însă

respinge acuzațiile, afirmînd că în decursul istoriei peste tot au fost construite lăcașuri sfinte pentru pomenirea lui Dumnezeu. Uita însă să adauge că acestea erau vizitate de enoriași, în timp ce catedrala lui monumentală este tot timpul goală. Din cei zece milioane de locuitori ai țării, doar 1 milion sînt catolici și aceștia sînt răspîndiți în diferite regiuni. Degeaba se poate ajunge la catedrală pe o autostradă monumentală cu patru benzi, pentru că aceasta, în general, stă nefolosită. În afara de perioada recoltatului, cînd băștinășii își întind pe asfalt orezul la uscat sau sparg nucile de cocos pe marginea drumului. ("Agenda", anul II nr. 52 (99) din 28 decembrie 1991, p. 2).

PROBLEMA "ÎNNOIRII ORTODOXIEI"

Cine vorbește de "înnoirea Ortodoxiei" înseamnă că nu înțelege și n-a înțeles esența învățăturii Mântuitorului Iisus Hristos. Și se observă că tot mai mulți teologi, chiar cu pretenție studii sau reale și înalte funcțiuni oficiale ecleziastice, în lipsa de termeni adecvați sau adînciți, față de cel folosit superficial, recurg la "înnoire", ba un doctorand vrea să se întoarcă la "izvoare", adică la vîrsta apostolică sau la cea patristică, unde ar fi salvarea, după parerile lui.

Această întoarcere nu este o noutate, ci a fost pusă în practică, în mod diferit, de la Luther pînă la Bultmann, de culele neoprotestante și de protestantism cu toate implicațiile inerente. Cei care preconizează asemenea soluții nu își dau seama că implică o pretinsă "învechire a Ortodoxiei". Or, nu trespășă gîndul că toate eforturile întoarcerii primare creștine au fost și "o fugă de tradiție, adică de viața bisericească" din cele aproape două milenii? Este o gravă problemă doctrinară, iscată din neprevădere și din neaprofundare, cum este și "actualizarea", cînd este înțeleasă greșit, sau și mai grav: cum este și "reîncreștinarea". De fapt, ne gîndim, după 50 de ani de comunism, ateu și activ, la o îndrumare, la o învățare doctrinară sau la o "alfabetizare", acolo unde se simte nevoia, întrucît pastorala în anii teroarei a avut mult de suferit și s-a redus la noțiuni elementare de "cazanie și cateheză".

Simplismul religios primar, atît de îndrăgit de culele neoprotestante, a fost o reducere intenționată și o reacție împotriva unei deraieri a tradiției romano-catolice. Acel "ego sum traditio" papal, care a iscat infailibilitatea și a mers pînă la inovația "virgo corede-matrix", adică la acțiunea soteriologică a Fecioarei Maria, a determinat a doua schismă creștină.

Nu există deci nici o motivare pentru o "înnoire a Ortodoxiei", nici pentru o întoarcere la apostolicitate și patristică. Aceste realități istorice religioase reprezintă stări din viața Bisericii creștine cu valoarea lor intangibilă doctrinară, dar ele aparțin desfășurării în timp a Creștinismului și a credincioșilor. A se trai "apostolic" sau "patristic" nu se mai poate repeta decît în "spirit" sau "duhovnicește", nicidecum resuscitînd realitățile creștine care îmbobociseră în inima "păgînismului greco-roman" și la lupta titanică a recunoașterii noii religii ca "religie de stat".

Este ceva uluitor cum poate devia doctrina pînă la o "pretinsă înnoire a Ortodoxiei". Esența divină a acestei religii refuză *de plano* orice ingerință doctrinară. Ortodoxia este de origine divină, deci nu poate fi supusă înnoirilor și revenirilor la apostolicitate și patristică. Ea are aceste realități la temelie sa veșnică, fiindcă o cuprind pe ea însăși și formează însăși structura ei doctrinară. De aceea prearzarătorii și mult preaimprudenții lansatori de reforme doctrinare, creatori de terminologii noi, descoperitori de Americi doctrinare deja descoperite, cu idei depășite, ar trebui să nu uite smerenia ortodoxă și tradiționalitatea atitudinilor patristice, serios cumpănite, înainte de a fi lansate, *urbi et orbi*, cu suficiența găunoasă.

Se pornește de la te-miri-ce problema inofensivă și se ajunge la concluzii prapăstioase, care varsă confuzia în inimile credincioșilor și ale clericilor, vînturînd termeni nepotrivii ca: "înnoire" a Ortodoxiei. Iată că invităm pe asemenea grăbiți doctrinari să se astîmpere și să afle că nu se poate lansa asemenea "schimbare în Ortodoxie" de oricine și cînd îi căsunează lui.

Trebuie însă de făcut deosebirea între ceea ce este divin și ireformabil, deci nu se poate nici înnoi, și ceea ce este uman, reformabil, *necesar de înnoit*, de îmbunătățit. Milităm deci pentru "îmbunătățirea umanului", pentru înălțarea lui la nivelul învățaturii

Domnului Iisus Hristos, la egalizarea "umanului ecleziastic cu cerințele veșnice ale divinului", de la vladica până la opincă, cum zice poporul nostru. Aceasta ar trebui să fie *deviza permanentă* a Ortodoxiei și prin realizarea acestui obiectiv suprem și esențial să realizeze și "*necesara înnoire*", fără vizarea în nici un punct a doctrinei mîntuitoare.

(pr. prof. dr. PETRU REZUS)

AVERTISMENT ADRESAT ORTODOCȘILOR

Înainte cu cîțiva ani arhimandritul Eusebiu Ștefanou a publicat în S.U.A. o broșură intitulată: "*Avertizează pe ortodocși din partea mea*" (Destin - Florida, 1987). Ea constituie o critică ascuțită la adresa formalismului și ritualismului din Biserica. Tonul în care este scrisă poate surprinde prin virulență. Față de realitatea cu care sîntem confrunțați însă, nu este chiar atît de dur pe cît s-ar cuveni.

Autorul este doctor în Teologie și s-a născut în Fond du Lac - Wisconsin în anul 1924. Studiile le-a început la Seminarul Holy Cross și le-a continuat la Facultatea de Teologie din Atena. A fost hirotonit preot și a devenit profesor de Teologie sistematică la Seminarul Holy Cross din Brookline-Massachusetts. Ierarhul său, I. P. S. Arhiepiscop Iakovos al Americii, îl caracterizează ca pe "unul din cei mai luminați și învățați teologi".

A publicat numeroase studii și articole teologice. Tot el este redactorul revistei "The Logos" (Cuvîntul) prin care vrea să facă cunoscut lumii ortodoxe nevoia de o însușire serioasă a învățaturii Mîntuitorului Iisus Hristos și de aplicarea ei în viața de toate zilele cu multă stăruință pentru apropierea de Domnul spre a cîștiga mîntuirea și viața veșnică.

Traducerea din limba engleză a broșurii citate aparține preotului ortodox-român Romulus Radu din Hollywood - Florida căruia îi mulțumim că ne-a pus-o la dispoziție. Iar acum textul părintelui Eusebiu Ștefanou:

"Eu te-am pus pe tine, fiul omului, străjer peste neamul lui Israel, și dacă vei auzi vreun cuvînt din gura mea, da-le veste din partea mea" (Iezechil 33, 7).

Timpul a sosit de a avertiza pe poporul nostru ortodox. Porunca lui Hristos, în acest ceas, este clară: "Trage clopotul pentru ultima înștiințare, spune poporului meu să se pocăiască pînă nu-i prea tîrziu".

În fiecare epocă, Dumnezeu ridică profeți ca să vestească mesajul de avertizare și de judecată apropiată. Însă epoca noastră este cu totul diferită, este o epocă nucleară, care cere o urgență specială pentru înștiințarea unei renasteri spirituale.

Dumnezeu spune profeților și vestitorilor lui, ca să înștiințeze pe poporul Lui că, dacă nu se vor pocăi, ei cu siguranță vor pieri. Dacă nu se vor îndrepta, Dumnezeu va dezlanțui mînia Lui peste ei, clerici și laici, la fel. "Minia lui Dumnezeu vine peste fiii neascultători" (Efeseni 5, 6). Cît timp va mai putea îndădăi Dumnezeu pacatele noastre de răzvrătire și neascultare?

Timpul trece repede! Este foarte urgent ca să ne spunem cuvîntul. Nu se poate aștepta pînă mîine. Mesajul trebuie să fie transmis astăzi. Mîine e poate prea tîrziu.

O predică de zece minute ținută duminică dimineața nu-și atinge scopul. Predicile de rutină nu satisfac nevoile. Ele numai încîntă pe credincioși, în loc de a-i inspira să a-i ohamă la picioarele crucii cu o pocăință sinceră, pentru înnoire în credința și supunere lui Dumnezeu. Predicile singure nu pot aduce o schimbare. Mai de grabă e nevoie de vestirea Evangheliei "pentru vădirea duhului și a puterii". Cele mai multe predici "sînt goale de jertfa crucii și puterea ei".

Eu sînt pentru respectarea procedurilor canonice ale bisericii, dar noi trăim într-o oră de urgență, foarte critică, în_cît avem nevoie să fim mai flexibili în această privință. Fără exagerare spus, Biserica înfruntă acum un mare pericol. E necesar să depășim formalismul canonic pentru a da Evanghelia la credincioși.

Nici un preot sau episcop nu poate să lege cuvîntul lui Dumnezeu cu restricții. "Cuvîntul lui Dumnezeu nu știe de lanțuri" (2 Timotei 2,9). În special, în zilele noastre, este important, să ne conformăm îndemnului Sf. Pavel: "Propovăduiți cuvîntul, stăruiți cu timp și fără timp" (2 Timotei 4,2).

Dacă ar fi fost ca eu să aștept ca să-mi dea cineva aprobare să predic în Biserică, aș fi putut aștepta în veci. Noi nu avem nevoie de aprobarea nimanui. Noi avem deja misiune mare din cer! Într-adevăr, fiecare laic are dreptul, nu numai să evanghelizeze, ci chiar obligația, oriunde Dumnezeu îi dă vreo ocazie favorabilă.

Cum pot preoții să transmită mesajul lui Dumnezeu către poporul Lui cel îndărătnic, când cei mai mulți dintre ei au nevoie să fie ei înșiși inspirați și înghionțiți? Acuzarea Sf. Simion Noul Teolog, adusă preoților din timpul său, poate să fie aplicată foarte bine și conducătorilor spirituali ai Ortodoxiei în ziua de azi: "Când îi vad că ei nu înțeleg nimic din lucrurile divine și necesare, nici nu-i învață cu ele pe alții, ori să-i conducă pe ei la lumina cunoștinței, ce poate fi alta aceasta decât ce a spus Hristos cărturarilor și fariseilor: "Vai vouă, cărturarilor, că ați luat cheia cunoștinței; voi înșiva nu ați intrat, iar pe cei ce au vrut, i-ați împiedecat să intre" (*Capitolele moral-teologice* 10, 166, 325, 695).

Dumnezeu are de-a face cu păstori contemporani ai Bisericii Ortodoxe și El reproșează profesionalismul lor religios. "Iată, eu sînt împotriva păstorilor; din mîna păstorilor voi cere oile mele. Ați mîncat laptele, cu lîna v-ați îmbrăcat, oile cele grase le-ați junghiat și turma nu ați păzit!" (Iezechiel 4,3 și 10).

Cum 2 500 de ani în urmă, Dumnezeu a chemat un preot, cu numele Iezechiel, ca să fie profetul și purtătorul Lui de cuvînt către casa lui Israel, care s-a lepădat de credință. (Nu ar fi de loc mirare, dacă, chiar și în vremea noastră, Dumnezeu ar chema un preot ca să fie profetul Lui). El a trimis pe Iezechiel ca să înștiințeze pe israelienii răzvrătiți, ca să se pocăiască de păcatele lor de răzvrătire și necredință. El l-a însărcinat ca să meargă și să-i înștiințeze despre apropiata pedeapsă a Cerului.

Acest preot devenit profet a fost trimis de Dumnezeu să le prezică judecata divină ce avea să cadă asupra neamului Israel, din cauza ororilor și pacatelor savîrșite. Iezechiel devine purtătorul de cuvînt al lui Dumnezeu. El descrie înfașurarea înspăimîntătoare a miniei lui Dumnezeu și hotărîrea Lui de a răspunde cu o judecată aspră pentru necredința poporului său. Descrierea miniei divine este arătată amănunțit: "Ochiul meu nu va mai fi îndurător și Eu nu am să te mai crut, ci îți voi rasplăti după faptele tale, ca să se vadă că ticăloșiile tale sînt în mijlocul tău și să cunoști că eu sînt Domnul" (Iezechiel 7,4). "Și acum îmi voi varsa mînia Mea peste tine și furia mea va fi toată peste tine" (Iezechiel 7,8).

Așadar Dumnezeu înștiințează pe păcătos cu toată dragostea. El îl sfătuiește cum să scape de osînda care împiedică mila și iertarea. Calea pocăinței și întoarcerea este calea mîntuirii de la osînda care are să vină. Cît de mult ne iubește Dumnezeu pe noi! El nu vrea ca noi să pierim. El ne așteaptă ca să ne pocăim și El poate să ne ierte.

Cuvîntul Domnului dat lui Iezechiel nu a fost numai o înștiințare și un memento pentru ziua judecării de apoi; a fost o chemare și o invitație de a se pocăi de la idolatrie și necredință. Scopul acestei invitații a fost ca să convingă poporul Său de a se pocăi de păcate pîna nu va fi prea tîrziu. Mesajul pentru pocăință vorbește invariabil de un sfîrșit al timpului pentru îndelunga răbdare a lui Dumnezeu. Iezechiel a strigat către copiii lui Israel, în numele lui Dumnezeu: "Pocăiți-vă și întoarceți-vă de la idoli voștri și întoarceți fețele voastre de la toate mîrșăviile voastre" (Iezechiel 14, 6). Acest strigat pentru pocăință către Israel suna de-a lungul istoriei Evreilor în Vechiul Testament. Ioan Botezătorul, ultimul profet pentru pregătirea venirii lui Mesia, a adresat evreilor aceeași chemare familiară: "Pocăiți-vă, căci împărăția cerurilor este aproape!"

Dumnezeu a încercat întotdeauna să atragă atenția poporului Său, fiindcă foarte ușor îl uitau. Însă în cazul lui Ioan Botezătorul chemarea la pocăință a avut o însemnătate specială, apocaliptică, deoarece a fost anunțată în chiar apariția lui Mesia, Iisus Hristos. Timpul împlinirii a sosit deja.

Iisus a dat semnalul începerii misiunii Sale pămîntești prin repetarea chemării la pocăință a lui Ioan. El a început unde ultimul profet a lasat: "S-a împlinit vremea și s-a apropiat împărăția lui Dumnezeu. Pocăiți-vă și credeți în Evanghelie" (Marcu 1,15).

Judecata începe de la altar. Dumnezeu îi face responsabili pe păstori Săi pentru lepădarea de credință a poporului Său. El va proceda aspru cu ei, pentru motivul că nu și-au împlinit misiunea pentru cuvîntul Său "în spiritul și puterea lui Ilie". Cei mai mulți preoți predica despre sacrameinte, de la amvon, înainte de a expune însemnătatea morții ispașitoare a Domnului Iisus și răscumpărarea păcătoșilor prin vîrsarea singelui Său. Astfel de păstori predica despre înființarea Bisericii, înainte de a conduce sufletele în lacrimi de pocăință și remușcare la crucea Golgotei și să-i ajute să fie umpluți cu putere de la Sfîntul Duh. Ei pun

cali înaintea căruței. Ei învață înainte de a predica, dau învățătura înainte de a predica Evanghelia. Ce vreau să spun eu nu e speculație și nici o critică inutilă. Deoarece în ultimul timp, mulți preoți nu îmi permit să predic când servesc cu ei la serviciul sfintei Liturghii, așa că eu am ocazia bună de a da ca exemplu chiar predicile lor. Deci eu vorbesc din experiența mea personală și din observații facute la fața locului, pe care nici episcopii nu le au în datoria lor de a le supraveghea. Ei au datoria ca să predice când fac vizite pastorale la bisericile din jurisdicția lor și astfel ei nu pot constata calitatea predicilor rostite de preoții lor.

Judecata lui Dumnezeu va începe de la altar. El va proceda cu aceia care servesc sanctuarul, sfânta sfintelor. Preoții care se mulțumesc numai cu rutină religioasă, ca niște angajați profesioniști religioși, vor fi sub judecata dumnezeiască. Clerul care administrează Sfintele Taine și ating lucrurile sfinte în mod nedemn la sfânta Euharistie vor răspunde în fața lui Dumnezeu.

Cineva va gândi în mod normal, că toți aceia care servesc mult timp la altar vor fi în siguranță și scutiți de judecata lui Dumnezeu. Ei sînt investiți și onorați cu o astfel de demnitate și serviciu religios. Ei servesc drept canale ale harului sfîntitor pentru credincioși. În mod normal ei ar trebui să fie primii care să fie sanctificați și considerați drepti în fața lui Dumnezeu. Dacă ar fi așa, atunci preoții ar trebui să fie aceia care să lucreze pentru ceruri. Dar vai, e tocmai contrariul. Acesta e adevărul! Mulți din cei care servesc la altarul lui Hristos se dovedesc ei înșiși că sînt nedemni. Cuvintele pe care le-a adresat Sf. Simion Noul Teolog preoților din timpul său, sînt potrivite și chiar actuale și preoților și episcopilor din generația noastră: "Să nu ne înșelăm pe noi înșine urmînd dorințelor trupesti și de a fi cu intenții ticăloase; făcîndu-ne noi înșine învățători, devenind episcopi și preoți și desconsiderînd pe Dumnezeu și astfel și propria noastră mîntuire. Noi sîntem încă nedezvoltați. Și totuși noi urcăm la locurile sfinte și ocupăm tronurile apostolice și căutăm să avem conducerea peste turma regala ca păstori, fără ca noi să fi devenit miei. Vai! Cîta nerușinare, ca să nu spunem o nebunie extremă!" (Cateheza 28, 110, 195, 230).

Judecata lui Dumnezeu nu va începe deci cu oamenii laici, nici cu cei necredincioși și nici cu ateii, *Începeți cu Sanctuarul meu!* (Iezechil 9, 6), așa poruncește Dumnezeu acelor care sînt instrumentele miniei Lui și care trebuie să aplice judecata în numele Lui. El stabilește înfii judecata pentru aceia care stau la altar, a celor preținși administratori ai tainelor Lui. El pedepsește pe toți aceia care și-au luat răspunderea de a fi ambasadorii și purtătorii de cuvînt ai Lui.

Dumnezeu ordonă executanților Săi să înceapă judecata nu cu laicii și nici cu necredincioșii. *Începeți cu Sanctuarul meu!* poruncește Domnul. Pedepșiți pe preoții și ierarhii care au ținut poporul meu în iobăgia ignoranței și a întunericii, loviți clerul sfîntit care pune prestigiul lor personal deasupra Domnului Iisus Hristos și care aduc decizii pentru popor ca astfel să fie ei supraestimați.

Sanctuarul este ținta principală a furiei lui Dumnezeu. Să fie oare posibil aceasta? Să nu fie oare de necrezut aceasta? Dumnezeu este însă Cel care a spus lui Iezechil, profetul Său, că cele mai mari urfciuni în Israil au fost comise, unde tu te-ai așteptat cel mai puțin, în sanctuarul lui Dumnezeu, în cel mai sfînt loc din biserică.

Lucrurile nu s-au schimbat prea mult față de timpul lui Iezechil. Tu nu ai nevoie să mergi prea departe, privește numai în jurul tău, și ai să vezi nesupunerea între toți aceia care ocupă locurile sfinte. În loc ca să se bucure de o întoarcere la credința în Hristos a celor ce doar cu numele au fost membri ai Bisericii, ei mai degrabă se feresc de aceștia. În loc ca să fie încurajați în comunitățile lor la o mai adîncă experiență a lui Hristos, ei mai degrabă își arată preținsa lor pricepere.

Tu chiar poți să auzi pe Domnul spunînd propriei noastre generații ortodoxe, exact ceea ce a spus El poporului Său în Vechiul Testament: "Fiul omului, vezi tu ce fac ei? Chiar mari ticăloșii, pe care le săvîrșește casa lui Israil, ca să mă depărteze de sfîntul meu locaș. Dar vei vedea încă și alte ticăloșii mai mari" (Iezechil 8, 6).

Domnul a vorbit lui Iezechil într-o arătare despre ticăloșiile ce au fost săvîrșite înăuntrul sanctuarului și curtea interioară a Templului. Dumnezeu a poruncit ca toți să fie uciși, bătrîni și tineri, femei și copii și curțile casei Lui să fie umplute cu trupurile lor. El este gata să părăsească templele pe care El le-a sfîntit odată și le-a locuit. *Începeți cu sanctuarul meu!*

Precizarea lui Iezechiel este foarte necesară pentru poporul lui Dumnezeu, noul Israel – Biserica ortodoxă. Dumnezeu este nemulțumit cu toți cei care servesc la altar. Ei sînt în contact cu lucrurile sfinte. Ei sînt expuși prezenței Domnului. Ei sînt răspunzători atît cu trăirea unei vieți exemplare de ascultare, cît și cu învățătura poporului încredințat în grija și dragostea lor pastorală cu practicarea virtuții. Dar, vai! Cei mai mulți își îngăduie să alunece într-un formalism religios. Ei se mulțumesc cu un minimum de serviciu și resping pe toți care vreau să agite apele stătute. Ei refuza pe toți care vreau "să miște corabia".

Dumnezeu a arătat în viziunea lui Iezechiel ticăloșia idolatriei, care a fost săvîrșită în cel mai sfînt loc din Templu. Aceasta l-a îndemnat pe Domnul să poruncească executorilor Săi: *Începeți cu sanctuarul meu!* Nu există un păcat mai odios în fața lui Dumnezeu decît idolatria, cînd El afla că aceasta se practica chiar de poporul Său ales. *Nu este deloc o exagerare de a caracteriza formalismul religios și fără viață din Biserica Ortodoxă că este o ticăloșie a idolatriei.*

Cînd Sf. Pavel a spus că "litera ucide, dar spiritul dă viață", el a înțeles că atașamentul la litera religiei, adică la îndeplinirea formelor exterioare, în ele însele, sînt despărțite de puterea Sfîntului Duh și că ele ne separă pe noi de Duhul Sfînt și de viața în Hristos. Aceea "ucide", adică, aceea omoară sufletul aducîndu-l la condamnarea și încredințarea iadului veșnic.

Eu nu mă opun ritualului. Eu iubesc Liturgia și serviciile tradiționale ale Bisericii. Cu toate acestea însă, trebuie să recunosc că atunci cînd ritualul care e sfînt și sfințit se depreciază într-un formalism searbad, atunci trebuie să fii foarte atent și cu grija. Eu trebuie să fii conștient dacă Duhul Sfînt se mișcă sau nu deasupra credincioșilor mei și în inimile lor. Eu trebuie să fii sigur dacă serviciile mele sînt în atingerea Sfîntului Duh și dacă sînt asistate de bărbați și de femei care sînt deja "născuți lui Dumnezeu" și sînt "fapturi noi în Hristos".

Cu alte cuvinte, ce a fost destinat pentru noi ca să ne apropie mai mult de mîntuirea veșnică, aceea ne poate servi ca să ne despartă de mîntuire și să ne conducă la pierzarea veșnică. Formele serviciilor de închinare sînt cu atît mai necesare, cu cît ele sînt săvîrșite "în Duh și adevăr" pentru venerarea lui Dumnezeu. Ele pot aduce slăbirea și îndepărtarea pedepsei și a judecății divine asupra păcatelor, prin ajutorul Sfîntului Duh.

Noi trebuie să dăm atenție îndemnului Sf. Pavel în contra căderii din nou în robie. El a avertizat pe galateni de revenirea "sub stihiiile lumii". El le-a numit "stihii slabe și sărace" (Galateni 4, 3 și 9).

Regalismul religios este o ispită veșnică prezentă care produce moarte spirituală credincioșilor. Acela este produsul minții trupesti. "Pentru că cugetul cărnii este moarte, pe cînd cugetul Duhului este viață și pace" (Romani 8, 6). Pericolul de moarte care amenința Biserica ortodoxă în zilele noastre este acceptarea formalismului religios. Acesta este semnul apocaliptic al tuturor vremurilor. Sf. Pavel a prezis că în zilele de pe urma oamenilor "vor ține forma religiei, dar vor tagadui puterea ei" (2 Timotei 3, 5). Noi vedem deja cum clerul și laicii sînt mai interesați în ținerea obiceiurilor liturgice decît în căutarea puterii Duhului Sfînt.

Sf. Pavel consideră astfel de oameni în Biserica periculoși și dușmani ai adevăratei Ortodoxii, Ortodoxia Sfîntului Duh, care însufletește și rascumpără. El ne face atenți ca să ne ferim de astfel de oameni și, ca o problema de fapt, să evităm societatea lor: "Îndepărtați-vă de unii ca aceștia".

Însă, în ziua de astăzi, se întîmplă chiar contrariul. În loc să se îndeparteze de la cei care țin "forma religiei" și care "îi tagaduie puterea", preoții le spun oamenilor să se ferească să se îndepărteze de toți ortodoxii care au ajuns la o mai adîncă conștiință despre puterea Sfîntului Duh și reînnoirea spirituală! Doamne miluiește-ne!

Fariseismul pune pe Hristos pe cruce. Oricum, clericii care denaturează învățătura Sfintei Scripturi, nu se vor mintui cu aceea. Ei vor fi obiectul principal al judecății dumnezeiești. Dumnezeu are mai multă înțelegere și compătimire pentru desfrînați și vameși, decît pentru fariseii generației noastre, Iisus a spus: "Adevăr graiește voua, că vameșii și desfrînații merg înaintea voastră în împărăția lui Dumnezeu" (Matei 21, 31).

Domnul urmărește automulțumirea fariseică, pentru că aceea a fost răspunzătoare de răstignirea Lui. Aceea ne va îndepărta de ceruri. Aceea ne va reține și ne va exclude de la împărăția veșnică a cerului. Iisus a spus: "De nu va prisosi dreptatea voastră mai mult decît a caturarilor și a fariseilor, nu veți intra întru împărăția cerurilor" (Matei 5, 20).

De altfel, Domnul a cunoscut autoritatea fariseilor când a spus: "Ei au șezut în scaunul lui Moise. Deci toate câte vor zice vouă, faceți-le și păziți-le; dar după faptele lor nu faceți, că ei zic, dar nu fac" (Matei 23, 2-3). Însă aici este esențialul. Aceea nu este nici rangul, nici demnitatea ecleziastică, ce poate să mintuiască pe preot ori pe episcop, ci din contra, aceste oficii înalte pot fi ocupate pentru condamnarea noastră dacă noi nu sîntem demni de ele. Ceea ce contează e caracterul și nu poziția noastră în care sîntem ridicați în Biserică.

Știm noi că fariseii au fost singura clasă înaltă a poporului, în vremea cînd Iisus i-a condamnat? El, care a zis: "Eu nu am venit ca să judec lumea, ci ca să mintuiesc lumea", a avut cuvinte de condamnare pentru conducătorii religioși din vremea Sa. "Șerpi, pui de năpîrcă, cum veți scăpa de osînda Iadului?", le-a spus lor Iisus (Matei 23, 33). Aceasta a fost ca și cînd El le-ar fi pecetluit osînda.

* Interesul personal și ipocrizia fariseică a clericilor au fost responsabile pentru răstîgnirea lui Hristos. Aceea nu a fost a poporului de rînd. Poporul L-a aclamat și L-a ovaționat cu strigătele lor de "Osana, Fiul lui David". Nici Pilat, guvernatorul roman, deși era de neam străin, nu era în contra Lui. El L-a găsit pe Iisus ca este un om drept și a înțeles că "din invidie ei L-au predat" lui, ca să-L judece la moarte.

Invidia este cea mai periculoasă boală care afectează pe cei mai mulți oameni din gradele clerului sfințit. Ea a atins proporții epidemice în vremea noastră. Prestigiul personal și considerația pentru cei mai mulți preoți și episcopi sînt neluate în seamă, în Biserică. Ce fac ei, de fapt, este subordonarea prestigiului și superiorității lui Hristos la cauza gloriei și a mîndriei lor profesionale. În viața parohiei ori a diecezei, ei acordă domniei lui Hristos numai un serviciu cu buzele.

Oricît de minunat și de corect s-ar îndeplini serviciile Bisericii, aceasta nu ne asigură pe noi, preoții, că o facem pentru ceruri. Eu nu spun aceasta din lipsă de respect pentru slujba bisericească, dar trebuie spus, că "Doamne miluiește, Doamne miluiește" nu va putea să ne mintuiască de iadul cel cumplit și larg deschis.

Nu chemarea lui Iisus "Doamne, Doamne", este aceea ce ne va mîntui, ci mai degrabă supunerea noastră, în mod sincer, sub conducerea Lui, în acțiunile și faptele noastre, și cu atît mai mult cu vorbele noastre. *Aceea va încuraja pe alții să vestească în public domnia Lui.* El ne-a învățat: "Nu oricine îmi va zice mie: Doamne, Doamne, va intra întru împărăția cerurilor, ci cel care face voia Tatălui Meu, care este în ceruri" (Matei 7, 21).

Iisus ne dă nouă, celor ce servim la altarul sanctuarului Sau, o minunată avertizare. El zice: "Mulți îmi vor zice în ziua aceea: Doamne, Doamne, au nu am profețit noi în numele Tău? Și în numele Tău am scos demoni? Și în numele Tău am făcut minuni? Atunci, însă, Eu voi marturisi lor: nici odată nu v-am cunoscut pe voi. Depărtați-vă de Mine, voi cei ce ați lucrat fără-de-lege" (Matei 7, 22-23).

Să parafrăzăm cuvintele lui Hristos: Mulți preoți și episcopi, în ziua judecării, cu o extremă mirare îl vor întreba pe El: "Doamne, Doamne, pentru ce ne dai afară pe noi? Tu nu-ți aduci aminte de noi? Nu am fost noi reprezentanții Tăi, hirotonisiți oficial ca preoți Tăi, episcopi, arhiepiscopi și patriarhi? Nu am celebrat noi Dumnezeiasca Liturghie și am prefăcut pîinea și vinul în Trupul Tău și Sângele Tău și am servit de canale pentru harul Tău cel sfințitor?" Atunci Hristos le va răspunde lor: "Eu nu v-am cunoscut pe voi niciodată, într-o legătură mai intimă, mai adîncă. Depărtați-vă de la Mine, voi, care nici odată nu ați vestit Evanghelia Mea cu zel înflăcărat și nu ați fost răstigniți cu Mine, participînd la suferințele Mele, nici nu mi-ați aratat o jertfire absolută înaintea națiunilor, a regilor și a celor puternici".

Este cumva de mirare, dacă Sf. Ioan Gură de Aur a făcut o afirmație înspăimîntătoare: "Este foarte greu pentru un preot ca să fie mîntuit". Nu ne surprinde că Sf. Comas Aetolos a făcut acea precizare groaznică: "Va veni ziua cînd clericii vor deveni cei mai răi și cei mai necredincioși dintre toți oamenii!".

Idolii trebuie alungați. Răspunderea grea a clericilor, oricum, nu împuținează responsabilitatea laicilor în Biserică. Cînd vine ziua de a se înfașa înaintea Judecătorului, laicii nu vor putea invoca necunoașterea voinței lui Dumnezeu din cauza neglijenței pastorale a preotului ori a episcopului lor. Ei nu se vor putea scuza, spunînd: "Eu nu am știut. Preotul meu nu m-a învățat mesajul mîntuirii. Eu nu am știut, Doamne, că Tu ai murit pentru păcatele mele și ai vărsat Sângele Tău ca să se șteargă greșala și osînda mea. Preotul meu nu mi-a spus mie".

Deoarece tu ești demascat acum chiar de puținele Sfinte Scripturi pe care le-ai auzit în Biserica de la chiar cele mai slabe predici, într-o perioadă de mai mulți ani, așa tu vei fi fără apărare la ziua judecării din urmă. Tu vei fi ținut răspunzător lui Dumnezeu pentru că nu ai mers pe drumul lui Hristos și pentru că nu ai cercetat mai adânc lucrurile lui Dumnezeu, din propria ta inițiativă, ca să împlinești în mod sigur toate condițiile Lui pentru cîștigarea mîntuirii tale în veșnicie.

Pentru ce trebuie să aștepti tu, ca să fi hrănit de preot cu lingura? El te va trata ca pe un copil întîrziat, dacă tu continui să te porți ca un întîrziat în probleme religioase. S-ar putea ca tu să fi o persoană religioasă și să respecti pe păstorul tau. Aceasta nu este de ajuns ca să plăci lui Dumnezeu. Firește, că trebuie să respecti pe preotul tau. Fără îndoială că a cinsti pe preotul tău și a te supune autorității lui pastorale este voia lui Dumnezeu. Dar a te opri acolo, ca preotul, ori episcopul, să aibă ultimul cuvînt în problema mîntuirii tale, este un pericol foarte mare. Tu poți verifica ceea ce spune el cu cuvîntul lui Dumnezeu din Sfînta Scriptura și cu conștiința ortodoxă a Bisericii noastre.

Să nu te iei după ce a spus un oarecare teolog proaspăt, ori episcop. Nici chiar după tradiția introdusă de curînd, ci mai degrabă mergi după ceea ce ne descopereau noua mărturiile Sfîntilor Părinți ai Bisericii primare. În felul acesta preotul ar putea da socoteala episcopului sau dar și poporului din Biserica lui. Cînd oamenii sînt luminați în Duhul Sfînt și într-adevăr "nascuți lui Dumnezeu", atunci chiar episcopul da socoteala credincioșilor din dieceza lui. Aceasta ar face ca trupul lui Hristos (Biserica) să fie sănatos, vibrant și într-adevăr să reflecte amintirea lui Hristos.

Prea mulți creștini, pretinși ortodocși, își fac idoli din preoții, episcopii și arhiepiscopii lor. Aceștia sînt unii, care de obicei, conduc poporul mai mult pentru autoritatea lor pastorală, decît pentru autoritatea și conducerea lui Hristos.

Astfel fiind înșelați oamenii, de multe ori ei sînt împiedicați să ajungă într-o relație intimă și personală: mîntuitoare cu Hristos. Ei se mulțumesc cu prea puțin din Hristos, iar preotul sau episcopul lor îi consolidează cu o mulțumire de sine, care nemulțumește pe Dumnezeu.

Cei mai mulți dintre credincioșii noștri ortodocși nu pot să vadă pe Hristos, în mod real. Preotul sau episcopul le stă în cale, iar ei nuși bat capul ca să treacă peste ei, ca să afle mesajul mîntuirii în Hristos. Preotul ori episcopul devine un înlocuitor pentru Hristos, putem spune – "un vicar al lui Hristos", care este absent în viața lor.

O astfel de situație produce o îngîmfare religioasă și o automulțumire la membrii Bisericii noastre. Nu există nici o schimbare și nimic nu-i poate îndemna la o cercetare nouă și gîndire pentru tainele lui Hristos. Nici o lumină nouă nu poate fi adusă, ca să-i convingă de complacerea în păcat.

Astfel de creștini confortabili sînt mulțumiți cu expresiile religioase familiare. "Ce a fost bun pentru mama și bunica, este bun destul și pentru mine", care exprimă dispoziția lor generală despre lucrurile lui Dumnezeu.

Preoții și episcopii care se fac ei înșiși obiectul ultim al atenției religioase și al credinței, sînt acei care de obicei au o problema cu supunerea totală a vieții lor lui Hristos. Ei nu au ajuns la un moment dat al vieții lor cînd ar putea spune: "Viața mea este predată lui Hristos și Dumnezeu". Ei încă n-au murit în sinea lor. Ei n-au ajuns la locul unde ar putea spune poporului pe care îl păstoresc și lor înșile: "El (Iisus) trebuie să crească; iar eu să mă micșorez" (Ioan 3, 30).

Idolii de astăzi care au grija să concureze pe Hristos, pentru ca să cîștige încrederea poporului, pot fi chiar tot așa de mortali ca și idolii făcuți din piatră care au sedus pe evreii din Vechiul Testament și i-a îndepărtat de la închinare către Domnul și Dumnezeul lor. O astfel de idolatrie nu este mai puțin oribilă în fața lui Dumnezeu. Într-adevăr, aceea este urciune de mai mare ticăloșie, *fîndcă folosește Evanghelia lui Hristos, pentru a întunece pe Hristos, pentru cauza interesului personal-clerical!* Aceea îmi amintește de carturarii și fariseii care în numele lui Moise și al legii lui Dumnezeu au răstignit pe Fiul lui Dumnezeu pe cruce.

Parcă aud cum Domnul a spus profetului Iezechiel cuvintele: "Spune casei lui Israel: Așa zice Domnul Dumnezeu: Pocățiți-vă și întoarceți-vă de la idolii voștri" (Iezechiel 14, 6). Însă Dumnezeu va pedepsi pe toți aceia care se complac cu idolatria modernă de astăzi în numele lui Hristos și îi va distrage, atît pe ei, cît și pe idolii lor și, chiar mai mult, altarele

și sanctuarele lor și templele lor. "Altarele voastre vor fi pustiite, stîlpii voștri închinăți soarelui vor fi sfărîmați și voi arunca pe morții voștri înaintea idolilor. Și voi pune cadavere fiilor lui Israel înaintea idolilor și va voi risipi oasele în jurul altarelor voastre" (Iezechil 6, 4-5).

Oare ne vom îndrepta noi vreodată? Cînd ne vom îndrepta noi, ortodocșii? Căderea Constantinopolului, nimicirea imperiului Bizantin, revoluția bolșevică din 1917, dezastrul Asiei Mici din 1923, decăderea curentă a Patriarhatelor antice, invazia din Cipru și concesiile societății creștine ortodoxe în țările în care s-a înstăpînit comunismul, toate sînt evenimente catastrofale prin care Dumnezeu a încercat să ne spună noua ceva.

Primum noi oare pe Dumnezeu la noi? Primum noi oare mesajul Lui? Ori ni se aplică și nouă la fel, cuvintele profetului Isaia, repetate de Iisus: "Căci inima acestui popor s-a îngroșat și cu urechile aude greu și ochii lui s-au închis, ca nu cumva să vadă cu ochii și să audă cu urechile și cu inima să priceapă și să se întoarcă și Eu să-i tamăduiesc pe ei" (Isaia 6,10 și Matei 13,15).

Pentru ce noi ortodocși repetăm aceleași greșeli? Pentru ce o generație comite aceleași păcate ca și generația anterioară? Istoria ortodoxă nu ne învață nimic? *Nu am suferit noi, ortodocșii, destule schimbări teritoriale și spirituale, pentru ca să ne revenim în fine, să ne dăm seama, că a venit timpul ca să ne pocăim și să cădem cu fețele la pămînt înaintea lui Dumnezeu și să mărturisim păcatele noastre, în mod public și colectiv?*

Biserica ortodoxă ar fi putut fi purificată pînă acum, așa cum se purifică aurul în foc, după repetarea ispășirilor sîngeroase prin care a trecut. Ortodoxia ar putea de acum să strălucească și să radieze în putere și vitalitate. Ea ar putea fi cea mai vibranta Biserica, în mod spiritual, din lumea creștină, avînd în vedere toate botezurile de sînge cu care s-a botezat. Ea ar fi putut produce cei mai mari profeți ai lumii creștine.

Ce ar putea face ca Ortodoxia să fie umilă înaintea Domnului, în deplina sfințenie și cu înfocare evanghelică? Numeroase clădiri de biserici, de o mare splendoare, atît în Rusia, cît și în Grecia, au fost profanate, darîmate ori transformate în muzee ori moschei, ori în depozite sau magazine.

Sfintele icoane și sfintele Liturghii, care au fost presupuse de a consacra aceste clădiri bisericesti, nu au fost de ajuns să le facă imune și în siguranță față de actele de necredință ale profanării și ale sacrilegiului. Pentru ce? Din cauza că sfintele Liturghii, așa cum sînt ele sfinte și dumnezeiești, nu sînt eficace să protejeze Bisericile de ravagiile armatelor dușmane invadatoare. Aceste forțe militare dușmanoase sînt ațitate de adversarul invizibil al lui Hristos și discipolii lui. Satana nu se teme de icoane, Liturghii și vasele sfinte. Ce îl intimidează și îl ține pe el la distanță, într-adevăr, sînt ortodocșii reînnoiți în Duhul Sfînt și care știu că ei sînt spalați cu sîngele Mielului și că Iisus, Mintuitorul nostru, locuiește în ei. Ce înspăimîntă pe Satana și îl ține pe el și pe hoardele lui militare, nu este "sfînta Ortodoxie" a generațiilor din trecut, cu care ne mîndrim noi cu atîta ușurință, ci mai de grabă, cu oamenii sfîntei Ortodoxii de acum și de aici, care ocupa scaunele din bisericile parohiilor noastre. Noi trebuie să încetăm a ne baza pe laurii spirituali ai generațiilor trecute, cu oamenii lor sfînti și să începem imitarea virtuților și dragostea lor perfectă pentru Hristos.

Oare cînd ne vom cai noi de păcatele noastre, de mîndrie, aroganță, egoism și ambiții? pe care le aducem cu noi în serviciul preoției? Ce ar putea să ne facă pe noi grecii să fim umili, să ne facă cu bunăvoință spre a ne micșora pe noi, pentru ca Hristos să crească în Biserica noastră? Ce ar putea face pe episcopi să se elibereze pe ei înșiși de absolutism și despotism?

Cînd vom începe noi să tratăm pe ortodocșii altor naționalități ca o mamă spirituală, blindă, care își iubește fiii ei? Cînd vom înceta de a-i privi ca pe niște ortodocși de clasa a doua și să-i socotim ca membri ai aceluiasi trup ortodox, în care pur și simplu, trebuie să fim împreună din obligație?

Soloviev a spus odată, că dacă grecii ar fi avut autorizație, ei ar fi anatemizat pe ruși și i-ar fi expulzat din Ortodoxie. Firește că și rușilor le-ar fi plăcut să le facă grecilor același lucru.

Cît de multe invazii arabe și turcești ar mai trebui să vie și cîte măceluri să facă pentru ca să purifice Biserica greacă și să pună la punct sfințenia și virtutea în rîndurile credincioșilor greci?

Cînd vor începe ei să se arate ca exemplu fraților lor ortodocși care nu sînt greci, fiindcă șovinismul etnic este cea mai mare nenorocire în Ortodoxie? Cînd vor începe ei să alunge amenințarea și pacostea din Biserică?

Fraților mei ortodocși de origine rusă și în general slavă trebuie să le spun: cît de multe revoluții bolșevice și masacre comuniste vor mai trebui să fie, ca să vă arate că aderarea servilă la tradițiile Bisericii și îndeplinirea absolută a formelor exterioare, nu garantează supraviețuirea Ortodoxiei? Nu va spune vouă nimic înmulțirea Bisericilor penticostale și baptiste din Rusia și Ucraina că este nevoie de mai multă învățatură și evanghelizare a Bibliei în Bisericile ortodoxe?

Formalismul ortodox face ca credincioșii ortodocși să fie mai puțin sensibili la corupția politică, morală și socială, care seamănă semințele revoluției sociale și religioase.

Vom lua ca exemplu, ce o face pe Biserica rusă din exil ca să se lipsească de concepția statică și de nezdruccinat a Bisericii ortodoxe, care a stîmni nemulțumire la baza nivelului societății ruse, care a pus temelia pentru izbucnirea Revoluției Bolșevice.

Cînd se vor pocăi credincioșii de sub jurisdicția Bisericii Ortodoxe Ruse și vor învăța ceva de la revoluția apocaliptică socială și politică din 1917? Pentru ce nu caută ei, cu umilinta, să descopere cu ce a greșit Biserica și s-a dovedit incapabilă să îndeplinească nevoile mai adînci ale poporului din Rusia? Din contra, ei se complac să reproducă în mod servil și întru totul imaginea în detalii a Bisericii ruse așa cum a existat înainte de regimul comunist. Ce absurditate și nebulie! Pentru ce nu dau ei atenție la vocile mai multor profeți, pe care i-a trimis Dumnezeu din mijlocul poporului rus, ca de exemplu, Dostoievski, Berdiaev și Soljenitin?

Cît de multe milioane de ruși și ucrainieni vor mai trebui să fie masacrați, mai înainte ca ei înșiși, cu umilinta, să cadă cu fețele lor la pămînt și să se pocăiască, să-și mărturisească păcatele lor de răzvrătire și nesupunere și să strige către ceruri cerînd milă, iertare și o inimă nouă. Comunismul nu este dușmanul real al rușilor, ucrainenilor, sîrbilor, bulgarilor. Adevăratul dușman este păcatul; numele lui este Satana. Dumnezeu a dezlegat forțele demonice ale comunismului ateișt peste slavii ortodocși spre a-i pedepsi și a-i purifica. A confunda comunismul cu dușmanul real, este a atrage mînia lui Dumnezeu. Aceea este o încăpăținare continuă de răzvrătire.

Ce va trebui mai mult pentru ca să-i purifice pe ruși, ucrainieni, sîrbi, bulgari și chiar Biserica albaneză? Nu a fost oare destul sînge vărsat pentru curățirea acestor Biserici?

Cînd iau în considerare această situație tristă din lumea ortodoxă, parca aud cuvintele Domnului ce le-a spus lui Iezechiel: "Eu te trimit la copiii lui Israil, la acel popor răzvrătit care s-a revoltat împotriva Mea. Ei și parinții lor au păcătuit împotriva Mea, chiar pînă în ziua de astăzi. Pentru că ei sînt copii îndrăzneți și cu inimă împietrită" (Iezechiel 2, 3).

A avertiza este a iubi. Sîntem siguri că Dumnezeu este îndelung răbdător și El nu dorește moartea păcătosului. "Pentru că Eu nu voiesc moartea păcătosului, zice Domnul Dumnezeu, ci să se întoarcă și să fie viu" (Iezechiel 18, 32). Dumnezeu este un Dumnezeu al iubirii și al milei. Însă perioada milei, a harului și a iertării se apropie rapid către terminare. Noi nu putem abuza de iubirea lui Dumnezeu și nici nu putem să o prelungim. Este ultimul moment de a suna alarma finală: Pocăiți-vă căci s-a apropiat împărăția Cerurilor. Domnul mi-a grăit ~~mi-a~~. El mi-a spus, așa cum a spus profetul lui Iezechiel: "Ascultă cuvîntul din gura mea, și dă-le lor avertizare din partea mea" (Iezechiel 3, 17).

Eu voi fi răspunzător înaintea lui Dumnezeu dacă rămîn în tăcere și nu voi căuta să avertizez poporul nostru ortodox. Prea mulți din ei mor fără să fi auzit mesajul mîntuirii al Evangheliei. Ei părăsesc existența pămîntească fără să cunoască pe Iisus Hristos ca Mîntuitorul lor personal.

Ortodocșii merg la iad, fiindcă prea mulți dintre ei cred că trăind în viață cu cele zece porunci, sînt îndreptățiți să meargă în ceruri. Ei nu au făcut cunoștință cu moartea ispășitoare a Domnului Iisus Hristos și n-au primit cu bucurie vărsarea singelui Lui făcută pentru viața lor veșnică.

Eu trebuie să-i avertizez pe ei din dragoste pentru ei. Fiecare preot, fiecare episcop și arhiepiscop, fiecare patriarh, trebuie să avertizeze poporul ortodox. Ei sînt îndatorați să cunoască în întregime hotărîrea lui Dumnezeu. Poporul, în esență, este cu frica de Dumnezeu, dar n-a avut niciodată ocazia să audă despre Evanghelie și puterea Sfîntului Duh.

Noi vom fi trași la răspundere pentru osînda lor veșnică. Dumnezeu ne spune: "Pacatosul va muri în faradelegea lui și singele lui îl voi cere de la mina ta" (Iezechiel 33, 8).

Parinte, ai avertizat tu pe credincioșii tai? Prea Sfinția Voastră ați avertizat pe preoții și laicii voștri? Ați sunat alarma? Voi i-ați hirotonisit ca să fie "paznici peste casa lui Israel. Prin urmare, ascultați cuvînt din gura mea, și DAȚI-LE LOR AVERTIZARE DIN PARTEA MEA!"

Te grăbești, Parinte, cu deosebita urgență de a săvîrși ultimul ritual pentru cel care moare și eu înțeleg pentru ce. Însa tu nu arăți aceeași urgență de a predica mesajul de pocăință și întoarcere la Dumnezeu a credincioșilor tai, cu mult timp înainte de a muri ei?

Parinte, le predici tu lor, ca ei trebuie să "cunoască pe Hristos și puterea învierii Lui", dacă ei doresc împărăția cerurilor? Cum putem noi lăsa pe ortodocșii noștri să moară fără să cunoască **VEȘTEA NOUĂ**, ca Dumnezeu așa de mult i-a iubit pe ei, încît El a trimis pe Fiul Său în lume, ca să fie jertfa pentru păcatele noastre, varsînd singele Lui pe crucea Golgotei.

Mulți au fost chemați prin Sfintele Taine ale Botezului și a Ungerii cu Sfîntul Mir, dar puțini vor putea dovedi că vor fi aleși. "Fiindcă nu toți, care sînt din Israel, sînt și israeliți" (Romani 9, 6). Cine este așa de naiv ca să creadă că toți aceia care au fost botezați și unși cu Sfîntul Mir, ca prunci, vor cîștiga mîntuirea? Numai puțini vor fi care vor reuși. "Numai ramășița se va mîntui" (Romani 9, 27).

Dorești tu, iubite cititorule, să faci parte din acea ramășița a Bisericii, care se va mîntui? Dorești tu, ca să cunoști pe Iisus Hristos ca Mîntuitorul tau personal? Atunci grăbește înaintea Domnului și îl invită pe El ca să vină în viața ta.

Spune aceste cuvinte:

Doamne Iisuse Hristoase, eu cred că Tu ai murit pe crucea Golgotei ca să mă mîntuiești pe mine de la iad. Eu cred că Tu Ți-ai varsat scumpul sînge pentru iertarea păcatelor mele și ca să mă duci în ceruri. Eu Te chem că să vii în inima mea și în viața mea, ca Mîntuitorul meu personal. Eu doresc să traiesc pentru Tine și cu Tine în veșnicie. Eu Ți predau viața mea Ție.

VIATA BISERICESCA IN CUPRINSUL MITROPOLIEI BANATULUI

ARHIEPISCOPIA TIMISOAREI SI CARANSEBESULUI

SARBATOAREA CRACIUNULUI

Ca în fiecare an și în 1991 praznicul Nașterii Domnului a început la Timișoara din ajun când grupuri de colindători aparținând diferitelor confesiuni s-au adunat pe treptele catedralei mitropolitane spre a vesti întruparea Fiului lui Dumnezeu. Până seara târziu apoi alte grupuri de colindători au venit la reședința mitropolitană să aduca I.P.S. Mitropolit Nicolae colindul sfânt și bun.

În prima zi de Craciun la Liturghia arhierască catedrala mitropolitană s-a dovedit neîncapătoare. La sfârșitul slujbei toți cei prezenți au cântat într-un glas tradiționalele noastre colinde. Apoi la reședința mitropolitană potrivit obiceiului s-au întrunit într-o atmosferă fratească reprezentanții tuturor comunităților religioase din oraș, ai unor asociații și formații politice, buni bisericieni, corul catedralei și un grup de ostași care au venit să colinde, trăind împreună bucuria praznicului.

După masă începînd cu ora 15 în catedrală a fost prezentat de către Asociația "Oastea Domnului" un program de Craciun cuprinzînd colinde, poezii și piesa religioasă "Vifleemul".

A doua zi de Craciun I.P.S. Sa a slujit Liturghia arhierască la Caransebeș după care la vechea reședință episcopală a primit grupurile de colindători și s-a întîlnit la o agapă fratească cu preoții și bisericii din oraș.

CONCERTE DE COLINZI

În perioada premergătoare Craciunului și apoi în însași zilele praznicului, în catedrala mitropolitană au avut loc mai multe concerte de colinzi. Astfel în duminică din 15 decembrie la vecernie a colindat corul elevilor liceului de muzică "Ion Vidu" din Timișoara; în 22 decembrie corul Ligii tineretului ortodox a prezentat un program de colinde, iar un grup de elevi de la liceul "C.D. Loga", sub îndrumarea prof. Carmen Mariuța, au prezentat piesa religioasă "Vifleemul"; în 25 decembrie, ziua întîia de Craciun, corul catedralei a împodobit slujba de seară cu un mănunchi de 12 colinde, iar în 26 decembrie corul Filarmonicii "Banatul" dirijat de maestrul Diodor Nicoara a interpretat multe din colindele noastre tradiționale precum și compoziții religioase închinare sîrbătorii Nașterii Domnului.

PRAZNICUL SEMINARULUI TEOLOGIC

Ca în fiecare an sarbatoarea Sfinților Trei Ierarhi a fost praznuita la Seminarul teologic liceal Caransebeș într-un cadru festiv. În biserica școlii s-a oficiat sfânta Liturghie de un sobor de preoți profesori. Despre semnificația momentului a vorbit elevul Mircea Cricovean din anul V. Apoi în sala festivă elevii au prezentat un program închinat Sfinților Vasile, Grigorie și Ioan, cuprinzând imnuri religioase, poezii și texte patristice. Preotul prof. Ionel Popescu, la începutul programului, a vorbit despre cei trei mari dascăli ai Bisericii care sînt și patronii școlii. Serbarea a fost onorată cu prezența de P.S. Episcop Timotei al Aradului.

ȘCOALA ȘI FAMILIA

La Seminarul teologic din Caransebeș a avut loc duminică 26 ianuarie obișnuita întâlnire anuală cu părinții elevilor. Spre deosebire de anii precedenți, de această dată întrunirea a avut și elemente deosebite. Astfel, după oficierea Te Deum-ului, în biserica școlii, profesorii, elevii și părinții acestora s-au reunit în sala de festivități unde P.C. Parinte director Nicolae Belean a precizat rostul întâlnirii și a dat cuvîntul la patru dintre cadrele școlii, care, fiecare, a prezentat cîte un scurt referat. Astfel, d-na prof. Rodica Preda a vorbit despre importanța și rolul deosebit al părinților în procesul de educație; pr. prof. Sorin Cosma s-a referit la unele aspecte vizînd planul de învățămînt, examenele de admitere și cel de bacalaureat; preotul Ioan Bocicai, spiritualul Seminarului, a făcut considerații în legatură cu factorul educație, ca element esențial în formarea seminaristilor; pr. prof. Vasile Itineanțu a prezentat apoi activitatea de educație religioasă-morală. În fine pr. prof. Nicolae Belean s-a referit la situația economico-financiară și a oferit lamuririle necesare în legatură cu nivelul taxelor școlare problema care, în contextul dificultăților financiare ale întregii Biserici, a suscitat vii discuții. Prezenți la această întâlnire, preoții Emil Roman, vicar administrativ la Centrul eparhial Arad și Petru Dorobanțu, consilier cultural la Arhiepiscopia Timișoarei – au exprimat – din partea ierarhilor – preocuparea celor două eparhii pentru toate problemele Seminarului și au dat răspunsurile cuvenite întrebărilor puse de părinții elevilor.

Dupa întrunirea în plen au urmat discuțiile pe clase unde diriginții au prezentat situația fiecărui elev aflat la învățatura cît și la conduita.

INTREITĂ CINSTIRE

Sub auspiciile Societății creștine a femeilor ortodoxe, filiala Timișoara, în după masa zilei de 4 februarie, în sala festivă a Centrului eparhial, a avut loc o întâlnire cultural-religioasă închinată "Sfinților Trei Ierarhi".

În cuvinte de adîncă cinstire creștinească au fost evocate momente din viața și activitatea celor trei mari dascăli ai Bisericii: Vasile cel Mare, Grigorie Teologul și Ioan Gura de Aur. Ambianța duhovnicească a fost creată și prin piesele corale: "Camara Ta Mîntuitorul meu", Doamne al puterilor" și "Troita de arhierei" interpretate de formația societății dirijată de prof. Dimitrie Cusma.

Au participat la întâlnirea membrilor societății, numeroși credincioși precum și un grup de elevi de la Școala generală "Take Ionescu" și de la Școala generală nr. 12 conduși de învățătoarea Olimpia Mariuța.

SEMINARII BIBLICE

În fiecare sîmbătă dimineată, la catedrala mitropolitană din Timișoara, un grup de studenți îndrumați de dl. lector Ioan Patrulescu de la Universitatea din Timișoara, țin seminarii biblice, menite să-i familiarizeze și apoi să poată aprofunda învățătura de credință a Bisericii. Temele de început au fost fixate pornindu-se de la articolele simbolului credinței. Pentru tratarea acestora studenții au posibilitatea să consulte, pe baza bibliografiei indicate, lucrările de specialitate aflate în biblioteca Centrului eparhial. Este laudabilă rîvna cu care acești inimoși tineri caută să cunoască și să se apropie de adevărurile de credință.

INIȚIATIVĂ LAUDABILĂ

În imobilul parohiei Timișoara I din piața Unirii nr. 11 s-a amenajat de curînd și a început să funcționeze un cabinet medical unde se acordă servicii medicale gratuite persoanelor nevoiașе. O echipă de medici între care amintim pe prof. univ. dr. Caius Streianu, dr. Olimpiu Vasîu, prof. dr. Virgil Feier, dr. Felicia Oprîș și dr. Elena Ocica, își oferă serviciile cu generozitate.

SERBARE CU SCOP FILANTROPIC

Societatea creștină a femeilor ortodoxe din Timișoara împreună cu Liga tineretului ortodox a organizat în 29 februarie a.c. o serbare pentru adunarea de fonduri în vederea desfășurării activității caritative, de ajutorare a unor familii nevoiașе.

Programul serbării a cuprins pe lîngă participarea la slujba vecerniei din biserica parohiei Timișoara IV unde P. On. Parinte Ioan Olariu a rostit un cuvînt de învățătura, piese corale religioase interpretate de corul Societății femeilor după care în sala festivă a parohiei corul Ligii tineretului a intonat un manunchi de imnuri religioase, s-au rostit poezii iar tînara Mihaela Telescu a interpretat la pian cîteva bucați din muzica clasică. La sfîrșit s-a organizat o reușită tombola.

ÎNCREȘTINĂRI

În perioada 14-23 ianuarie a.c. în leaganul de copii nr. 1 din Timișoara, prin grija preotului Iosif Ciocloada care este încredințat cu acordarea asistenței religioase la acest așezămînt, s-a oficiat Sfînta Taina a Botezului pentru 108 copii încă necreștinați.

Nași ai pruncilor au fost surorile care se îngrijesc de buna lor creștere, credincioase din Asociația femeilor ortodoxe cât și bune enoriașe din Timișoara, care și-au luat sarcina de a se ocupa de creșterea duhovnicească a noilor născuți.

Acest act creștinesc s-a putut împlini cum se cuvine datorită sprijinului primit din partea conducerii. Leagănului, personal a doamnei directoare Aurica Dumitrescu precum și a întregului personal de serviciu.

TRECUȚI ÎN LUMEA DREPTILOR

În ziua de 27 noiembrie 1991 a încetat din viață după o scurtă suferință *preotul pensionar Ioan Bora* cu ultimul domiciliu Bacova. Adormitul în Domnul s-a născut la 30 octombrie 1925, în Lugoj din părinții preotul Marcu și Ecaterina Bora.

Școala primară a urmat-o în comuna Coștei și apoi în Lugoj iar liceul la Deva, unde a luat bacalaureatul în anul 1946.

După ce a absolvit Academia teologică din Blaj pășește în viața familială cu tînăra Viorica Iliș din Ohaba Forgaci. La 8 iunie 1958 este hirotonit întru preot pe seama parohiei Cîmești. De la 31 decembrie 1966 a funcționat la parohia Dragoiești de unde s-a pensionat în anul 1991.

Pentru merite deosebite a fost distins cu dreptul de a purta "brîu roșu".

În ziua de 29 noiembrie după ce au fost îndeplinite cele preascrise privind înmormîntarea preoților, a fost depus în biserica parohială din Buziaș și prohodit de către un sobor format din preoții: Mihai Bosovici – pensionar; Ioan Carebia – Buziaș; Ioan Pociump – Racovița; Valeriu Caprariu – Hitiaș; Gheorghe Luminos – Silagiu; Dimitrie Popovici – Boldur; Vasile Darabantu – Capat; Gheorghe Bruznican – Ohaba Forgaci; Ioan Barbulescu – Dragoiești; Adrian Avram – Sîrbova; și protopopul Ioan Țigriș care a rostit și panegiricul îndatinat.

Joi, 12 decembrie 1991, a încetat din viață preotul pensionar *Petru Turcan* din Caransebeș.

S-a născut la 28 mai 1905 în localitatea Cireșa de pe valea Bistrei, județul Caraș-Severin. Descinde dintr-o familie preotească.

A făcut școala primară în satul natal. A urmat liceul la Caransebeș și apoi la Academia Teologică. Intra în cler în anul 1934 și la 1 aprilie este numit preot la parohia Buchin, de lînga Caransebeș. La 1 noiembrie 1942 se transfera la parohia Petroșnița, unde pastorește pînă la pensionare în anul 1970. Pentru activitatea sa pastoral-misionară a fost distins iconom.

Prohodul s-a făcut duminică 15 decembrie, în biserica "Sfîntul Ioan Botezătorul" din Caransebeș, la care au slujit un sobor de 9 preoți avînd în frunte protopopul Caransebeșului Ioan Nicola. Despre viața și activitatea defunctului au vorbit: pr. Ioan Nicola, protopop, pr. Dimitrie Grama, conducătorul oficiului parohial Caransebeș și pr. Pavel Curuți din Caransebeș.

În glasul clopotelor, a fost condus la locul de veci de către preoți, urmașii familiei, rudonii, cunoscuți și credincioși din parohia Petroșnița. Corpul a fost depus la mormintele familiale din cimitirul "Sfîntul Ioan Botezătorul" din Caransebeș.

În ziua de 22 decembrie 1991 a trecut la cele veșnice, în vîrsta de 80 de ani, preotul pensionar *Toma Vernichescu* din Berzovia, județul Caraș-Severin, din părinți agricultori. A terminat școala din localitate, urmînd liceul în Caransebeș și apoi Academia Teologică în Caransebeș pe care a absolvit-o în anul 1938 cînd s-a căsătorit cu *Elena Balcu* din Șoșdea.

Întreaga activitate și-a desfășurat-o în parohia Vermeș, protopopiatul Reșița, unde a păstorit timp de 37 de ani, respectiv pîna în anul 1975 cînd a trecut la pensie.

Faptul de a fi slujit la una și aceeași parohie este dovada atașamentului său față de idealul preoției pe care l-a cinstit și după pensionare prin slujire la altarul străbun, fiind oricînd gata să slujească parohiile vacante și să-și ajute colegii atunci cînd nevoile au cerut-o.

A fost depus în biserica din Berzovia în ajunul Crăciunului – 24 decembrie 1991 – cînd după sfînta Liturghie a fost prohodit de un sobor de 9 preoți, cuvîntul de omagiere rostindu-l urmașul sau la parohie, preotul *Ioan Albu*, actualmente în Reșița, cum și preotul paroh *Petru Berbenția*. A fost condus la locul de veșnică odihnă de soție și rude și un mare numar de credincioși din Berzovia și Vermeș.

La 12 ianuarie 1992 a trecut la cele veșnice preotul pensionar *Pavel Luca*, fost la parohia Glimboca.

S-a născut la 2 februarie 1913, în localitatea Voivodeni, județul Arad, dintr-o familie de buni credincioși ai Bisericii noastre. Școala primară o face în satul natal; liceul și Academia Teologică în Arad, terminînd în anul 1939.

În anul 1940 se căsătorește cu *Aurora Frațila*, fiica preotului *Gheorghe* din Glimboca.

La 1 ianuarie 1941 intră în cler și este numit preot la parohia Rusca Montană, județul Caraș-Severin, protopopiatul Caransebeș. La numai doi ani și trei luni, este ales preot paroh – 1 aprilie 1943 – în parohia Glimboca din protopopiatul Caransebeș, satul natal al soției, unde păstorește pîna în 1988, anul pensionării.

În casnicie are doi fii, *Florin* și *Mihail*, ambii intelectuali de marca.

A păstorit în parohia Glimboca 45 ani, desfășurînd o bogată activitate fiind apreciat de conducerea eparhială și distins iconom stravrofor.

Slujba prohodului s-a săvîrșit în biserica parohială din Glimboca, de către un sobor de preoți, în prezența Înalț Prea Sfințitului Mitropolit Nicolae al Banatului. Raspunsurile la prohod au fost date de corul parohiei. Panegiricul a fost rostit de preotul *Ioan Nicola*, protopopul Caransebeșului.

Înalț Prea Sfințitul Mitropolit Nicolae, a rostit un cuvînt de aleasa prețuire pentru trăirea preotească și osteneala depusă de preotul *Pavel Luca*. A mai vorbit din partea preoților parintele *Dimitrie Grama*.

În sunetele clopotelor, învaluit în cîntecul corului parohial și în dragostea tuturor celor ce au venit să-l conducă pe ultimul drum, sicriul cu ramașitele pămîntești a fost depus în cimitirul parohial din Glimboca, la locul de odihnă veșnică.

În după amiaza zilei de 18 ianuarie 1992 s-a stins din viață preotul pensionar *Petru Turlici* de la parohia Șipet, protopopiatul Deta.

S-a născut la data de 22 noiembrie 1911 în localitatea Șipet din părinții *Teodor* și *Maria Turlici*.

Scoala primara a urmat-o în satul natal dupa care a urmat cursurile liceale și Facultatea de Teologie din Cernaui. În anul 1938 a fost numit preot la parohia Șipet, protopopiatul Deta unde a pastorit cu vrednicie pînă la data de 1 mai 1989, cînd s-a pensionat. Pentru activitatea meritorie pe care a desfășurat-o a fost rasplatit cu înalta distincție de iconom stravrofor.

În dimineața zilei de 21 ianuarie trupul neînsuflețit al preotului Petru Turlici a fost depus în biserica parohiala din Șipet. Dupa savîrșirea sfintei Liturghii, ramașitele sale pamîntesti au fost prohodite de un sobor de preoți în frunte cu protopopul Ioan Prisacean, protopopul locului, care a rostit și cuvîntarea funebra.

Pe ultimul drum regretatul preot a fost condus de membrii familiei și credincioșii din parohia Șipet, trupul neînsuflețit fiind depus în cimitirul parohial.

EPISCOPIA ARADULUI, IENOPOLEI ȘI HALMAGIULUI

ITINERAR PASTORAL

Răspunzând invitației corului de tineret al Catedralei și Asociației tineretului ortodox din Arad, Prea Sfințitul Episcop Timotei a oficiat în noaptea sosirii Anului nou, slujba de Te-Deum în catedrala episcopală înconjurat de un sobor de preoți, răspunsurile fiind date de corul tinerilor sub conducerea d-lui prof. Mircea Buta. Urările de sanatate și ani mulți, adresate din inimi curate și sincere Întăistătorul Eparhiei le-a răspuns printr-un ziditor cuvânt de învățatura, încheiat cu alese doriri de bine în noul an pentru cei prezenți și familiile lor.

Sfânta Liturghie din ziua de Anul Nou, a fost pontificată în catedrala episcopală de P. S. Episcop Timotei împreună cu P.S. Episcop Emilian Aradeanul și soborul preoților și diaconilor de la parohia Arad-Centru, în prezența unui important număr de credincioși.

În după amiaza aceleiași zile, la reședința episcopală a avut loc îndatinată recepție oferită cu prilejul Anului Nou de Întăistătorul Eparhiei, ostenitorilor de la Centrul eparhial, preoților și credincioșilor de pe raza municipiului Arad și din împrejurimi, veniți ca în fiecare an pentru a-și felicita Ierarhul. Din partea celor prezenți a vorbit P.On. Parinte Traian Gavrilă, protopopul Aradului, iar P.S. Episcop Timotei a mulțumit tuturor pentru bunele urări.

La praznicul Bobotezei, Prea Sfințitul Episcop Timotei, împreună cu P.S. Episcop Emilian au slujit sfânta Liturghie arhierască urmată de slujba aghiazmei mari în catedrala episcopală iar la vecernie în aceeași zi P.S. Sa a asistat la slujba în biserica parohiei Arad-Centru.

Credincioșii parohiei Zarand, protopopiatul Arad, au trait în ziua de 7 ianuarie a.e. clipe de aleasă bucurie duhovnicească, datorate descinderii Prea Sfințitului Episcop Timotei în această parohie, unde datorită bolii și virstei înaintate preotul paroh Virgil Voia nu a mai slujit de multă vreme. Prea Sfinția Sa a oficiat sfânta Liturghie arhierască în cadrul căreia a rostit predica zilei, îndemnând enoriașii să rămână statornici în dreapta credință. După otpust Chiriarhul s-a întâlnit cu membrii corporațiilor parohiale analizând și soluționând problemele cu care se confruntă parohia.

Cu părintească purtare de grijă și deosebită rîvnă Prea Sfințitul Episcop Timotei a vizitat în primele luni ale acestui an mai multe parohii din protopopiatul Arad și Ineu prilejuind în fiecare bucurie aleasă preoților și credincioșilor, momente de autentică înălțare duhovnicească.

Au fost vizitate: filia Zimand-Cuz, aparținătoare parohiei Sînleani-Livada, protopopiatul Arad, în capela căreia s-a oficiat Liturghia arhierască în duminica din 12 ianuarie însoțită de un ziditor cuvânt de învățatură; parohia Fintînele, protopopiatul Arad, duminică 26 ianuarie, unde se construiește o biserică nouă și unde după asistarea la sfânta Liturghie au urmat discuții cu corporațiile parohiale; parohia Sînnicolau-Mie, duminică din 2 februarie a.e. cînd s-a oficiat sfânta Liturghie arhierască cînd s-a evocat împlinirea de către P.C. Traian Gavrilă, protopopul Aradului, împlinirea a 30 de ani de activitate; parohiile Minișu de Sus, Nadas și Araneag, protopopiatul Ineu, duminică din 9 februarie a.e., unde Prea Sfințitul Părinte Episcop a asistat la sfintele slujbe și a avut consfătuiri cu corporațiile parohiale; parohia Arad-Grădiște și Sînleani, duminică 1 martie, cu asistarea la utrenie în prima zi și la sfânta Liturghie în cea de-a doua, unde vrednicul preot Florea Gomboș, împreună cu bunii sai credincioși, se pregătesc pentru construirea unei biserici noi; parohia Arad

Micalaca-Veche, în duminică următoare, când Prea Sfințitul Episcop înconjurat de soborul preoților parohiali a pontificat sfânta Liturghie, răspunsurile fiind date de corul de tineret al catedralei în prezența unui impresionant număr de credincioși.

Adăugind vizitelor pastorale efectuate în parohiile menționate, pe cele de la catedrala episcopală, cu asistare (duminică 16 februarie) și slujire (duminică 15 martie a.c.) la sfânta Liturghie putem observa grija părintească, pe care Întistătătorul Eparhiei o arată fiilor sufletești, manifestată printr-o neobosită activitate pastorală.

ALĂTURI DE CEI ÎNDURERAȚI

În ziua de 8 ianuarie a.c., Prea Sfințitul Episcop dr. Timotei Sevcicu, împreună cu P.S. Episcop Emilian, au participat la slujba de înmormântare a cîntărețului bisericesc Gheorghe Cătănescu, de la parohia Arad-Centru. Întistătătorul Eparhiei, în cuvîntarea rostită, a evidențiat virtuțile celui răposat și a mîngîiat familia îndoliată.

La invitația familiei fostului preot Cocu, Prea Sfințitul Episcop Timotei, a participat sîmbătă 11 februarie a.c., la parastasul ridicat de familie, rostind rugăciuni de veșnică pomenire pentru cei răposați.

În duminică din 2 februarie a.c., Prea Sfințitul Episcop Timotei, împreună cu Prea Sfințitul Emilian și un sobor de preoți și diaconi, au săvîrșit în parohia Curtici, protopopiatul Arad, slujba înmormîntării tatălui P. Cuv. Protos. Ilarion Tăucean, egumenul schitului Feredeșu. Întistătătorul Eparhiei a adresat cuvînte de întărire și mîngîiere familiei îndoliată și celor prezenți.

Duminică 16 februarie, după otputul sfîntei Liturghii, în catedrala episcopală, P.S. Episcop Timotei împreună cu P.S. Emilian au asistat la slujba parastasului pentru Vasile Goldiș, la mormîntul căruia cu o zi înainte, din partea Episcopiei și a altor instituții s-au depus coroane de flori.

Tot în această duminică P.S. Episcop Timotei, a asistat la slujba parastasului pentru fostul cîntăreț bisericesc Gheorghe Cătănescu.

În duminică din 23 februarie a.c., Prea Sfințitul Episcop Timotei, împreună cu Prea Sfințitul Emilian au slujit la mănăstirea Hodoș-Bodrog parastas pentru fostul stareț Timotei Iftimie, prilej cu care Prea Sfințitul Episcop Timotei a evocat într-un emoționant cuvînt, persoana celui răposat.

AȚIUNI PENTRU EDIFICAREA CATEDRALEI EPISCOPALE

Aflăte permanent în atenția Prea Sfințitului Episcop Timotei și a Centrului eparhial acțiunea de edificare a noii catedrale episcopale, capată pe zi ce trece contur.

După așezarea pietrei de temelie la 24 noiembrie 1991, s-au deschis două conturi bancare – unul în lei, altul în valuta, unde cei dormici depun sume. S-a constituit un comitet de sprijin pentru a sta în ajutorul Centrului eparhial.

Peste 2000 de scrisori au fost trimise societăților comerciale, întreprinderilor, instituțiilor de pe raza județului Arad, prin care se solicita sprijin financiar.

Săptămînal sub președinția Prea Sfințitului Episcop Timotei se întrunește comitetul de sprijin pentru construcția catedralei și Permanența Centrului eparhial pentru a discuta probleme curente.

La 31 martie se încheie concursul de proiectare la care s-au înscris deja 20 de participanți. Lucrările vor fi expuse iar juriul va alege pe aceea care va deveni realitate.

VIZITĂ LA ȘCOLILE TEOLOGICE

Prea Sfințitul Episcop Timotei a participat la festivitățile organizate de praznicul Sfinților Trei Ierarhi, patronii Seminarului teologic "Ioan Popasu" din Caransebes. Primit cu dragoste fiiasca de conducerea școlii și elevii seminaristi, Prea Sfinția Sa a asistat la sfânta Liturghie. În cuvîntarea rostită în cadrul programului prezentat în sala de festivități, Întîistătorul Eparhiei Aradului a evidențiat importanța pe care conducerea Bisericii o acordă pregătirii viitorilor slujitori ai sfințelor altare. Prea Sfinția Sa a purtat discuții cu elevii eparhiei și cu părinții profesori legate de nevoile materiale și spirituale ale școlii și de modalitățile de rezolvare a lor.

În aceeași zi, din încredințarea Prea Sfințitului Episcop Timotei, Prea Sfințul Emilian a participat la festivitatea organizată de Facultatea de Teologie din Arad, cu prilejul praznuirii patronilor Facultății.

Desfășurată în sala Iuliu Maniu în prezența rectorului Universității "Aurel Vlaicu" al prof. dr. Francisc Lammert, a P.C. Părinte conf. dr. Silviu Anuichi, decanul Facultății de Teologie, a corpului profesoral și a studenților teologi, serbarea a fost precedată de sfânta Liturghie de la catedrala episcopală, la care au participat studenți teologi și corpul profesoral, festivitatea a fost deschisă de prof. dr. Francisc Lammert, rectorul Universității și P.C. conf. dr. Silviu Anuichi evocînd personalitatea Sfinților Trei Ierarhi.

Corul studenților teologi a intonat troparul Sfinților și alte cîntări religioase. La încheiere Prea Sfințul Emilian a adresat celor prezenți îndemnul de a depune eforturi stăruitoare pentru ca în scurt timp tinăra Universitate arădeana și, în cadrul ei, Facultatea de Teologie să fie o prezență binecunoscută și apreciată în vestul țării și între celelalte universități.

Măști 10 martie a.e., în prima săptămîna a Postului Mare, studenții teologi arădeni au avut bucuria de a-l primi în mijlocul lor pe Întîistătorul Eparhiei Prea Sfințul Episcop dr. Timotei Seviclu care la invitația P.C. Părinte Demian Tudor, spiritualul Facultății, a ținut în fața studenților o meditație religioasă despre "Teologie și teologi" evidențiind legătura firească dintre Biserica și școlile de teologie, chiar și atunci cînd acestea ființează în cadrul Universităților de Stat.

TRECUȚI LA CELE VEȘNICE

După 46 de ani de slujire preotească în ziua de duminică 9 februarie a.e., după ce a slujit la sfînta Liturghie și la o înmormîntare, a trecut la cele veșnice preotul *Liviu Ionel Boldura* de la parohia Brad, fost protopop al protopopiatului Brad, în vîrstă de 72 ani.

S-a născut la 21 august 1929 în Dudești, Luncoiul de Sus, jud. Hunedoara, din părinții Avisalion și Valeria Boldura și a urmat școala primară în satul natal, apoi liceul "Avram Iancu" din Brad, cu rezultate deosebite, încheindu-l ca șef de promoție.

Animat de dorința de a deveni preot, a urmat Facultatea de Teologie din Sibiu, cu rezultate excepționale, obținînd licența cu nota maxima. În timpul studenției a fost și secretar al Facultății.

După căsătorie a fost hirotonit diacon, la 9 martie 1946, iar la 10 martie, același an, preot pe seama parohiei Corund, jud. Harghita, unde a pastort un an, din 1947 fiind transferat în parohia Luncoiul de Sus, protopopiatul Brad, pe care o va pastori timp de 21 de ani, dovedindu-se un bun gospodar și un preot zelos.

A gustat și din paharul amar al închisorilor comuniste, suferind condamnare pe nedrept, un an.

Pentru sîrguință și seriozitate a fost promovat în anul 1968 în demnitatea de protopop al Zărandului, pînă în 1988 cînd a fost transferat ca preot în orașul Brad (1970).

A fost membru în Consiliul Eparhial și în Adunarea Eparhială, ani la rînd reprezentant al Eparhiei în Adunarea Națională Bisericească în mai multe legislaturi. Pentru activitatea sa merituosă a fost răsplătit cu înaltă distincție de iconom stavrofor.

Slujba înmormântării a fost săvârșită în ziua de 11 februarie a.c. de către P.S. Episcop Emilian Arădeanul ca delegat al Prea Sfințitului Episcop dr. Timotei Sevcicu, înconjurat de un sobor de 33 de preoți.

Prea Sfinția Sa a rostit cuvinte de cinstire pentru cel care a fost vrednicul protopop iconom stavrofor Liviu Boldura și a adresat cuvinte de mângiere familiei îndoliatăe. P.C. Preot Nicolae Gherman de la parohia Deva I, și P.C. Preot Ioan Jorza, protopopul locului au evidențiat personalitatea defunctului.

Regretat de familie, de preoții carora le-a fost protopop și de credincioșii pastoriți, vrednicul preot Liviu Ionel Boldura a fost condus apoi spre locul de veșnică odihnă din cimitirul aflat în apropierea bisericii în care a slujit pînă în ultima zi a vieții sale.

După o îndelungată suferință, în amurgul zilei de 4 ianuarie 1992 s-a stins din viață în vîrstă de 78 de ani preotul pensionar *Valer Muntean*.

S-a născut la 4 iunie 1913 în satul Deag comuna Iernut jud. Mureș, fiind cel de-al 10-lea copil din cei 11 la părinții săi Gheorghe și Ana Muntean. Ramas orfan de ambii părinți din frageda copilărie, este crescut și educat la Orfelinatul Arhiepiscopiei Sibiului.

Urmează școala pedagogică la Sibiu, după absolvire funcționînd ca învățător în mai multe zone ale țării.

În 1952 a fost hirotonit preot pe seama parohiei Valea Mare, de unde în 1955 este transferat în parohia Romosel, pe care o pastorește timp de 10 ani. Din 1965 funcționează ca preot în parohia Pricaz, apoi în parohia Tamașasa pînă în anul 1982 cînd se pensionează.

Slujba înmormîntării a fost oficiată în ziua de 6 ianuarie 1992 în biserica parohială din Pricaz, de un sobor de 16 preoți în frunte cu P. On. Părinte Mircă Olariu, protopopul locului care în cuvîntul său a transmis familiei îndoliatăe condoleanțe din partea P.S. Episcop Timotei și a elogiat activitatea adormitului.

Purtat pe brațe de preoți, sicriul cu trupul neînsușit al preotului Valer Muntean, urmat de un impresionant număr de credincioși din sat și din împrejurimi, a fost așezat întru nădejdea învierii în cimitirul parohial din Pricaz.

La 29 ianuarie 1992 a trecut la cele veșnice după o grea suferință preotul pensionar *Fur i Crăciun*.

S-a născut la 11 ianuarie 1911 în localitatea Vinerea, jud. Alba, fiind cel de-al optulea fiu al părinților săi Simion și Ana, de profesie țărani agricultori. Școala primară o urmează în satul natal, iar după terminarea acesteia între anii 1925-1933 urmează cursurile Seminarului teologic "Neagoe Voda" din Curtea de Argeș. Între anii 1934-1938 urmează cursurile Facultății de Teologie din Cernăuți, obținînd diploma de licență cu calificativul "distincție". În tot timpul studiilor s-a bucurat de sprijinul regretatului episcop al Argeșului Nichita Duma.

În anul 1938 se căsătorește cu tînara Victoria Comsa din Simeria, în același an fiind hirotonit preot pe seama parohiei Josani unde pastorește pînă în anul 1941 cînd este ales preot al parohiei Răpoltei, unificată în anul 1960 cu Răpolta Mare, unde pastorește timp de 28 de ani. În anul 1969 este transferat la parohia Uroi, de unde după un an și jumătate se pensionează și se retrage la casa sa din Simeria.

Pentru bogata și fructuoasă activitate pastorală a fost distins cu dreptul de a purta brîu roșu.

Slujba înmormîntării a fost săvârșită în biserica din Simeria, de un sobor de 8 preoți. Preotul Romulus Cîndea din Simeria, delegat al protopopiatului Oraștie, a transmis familiei îndoliatăe condoleanțe din partea Prea Sfințitului Episcop Timotei și a Centrului eparhial.

Dumnezeu să-i odihnească în pace.

PREZENTĂRI BIBLIOGRAFICE

Preot acad. prof. dr. Dumitru Stăniloae, *Studii de teologie dogmatică ortodoxă*, Editura Mitropoliei Olteniei, Craiova, 1990, 705 pp.

Este fascinantă activitatea publicistică a P.C. Părinte prof. Dumitru Stăniloae. La anii senectuții, P.C. Sa se află în plenitudinea lucidității și a elanului creator. Scrie, traduce, comentează și publică, febril și grăbit, ca unul care mai are multe de spus. La profunzimea gândirii, pe care i-o cunoaștem din anii tinereții, în perioada dintre cele două războaie mondiale, P. C. Sa adaugă un spor de experiență și rigoare științifică, acumulată de-a lungul altor decenii de muncă obstinată.

După masivul volum "Chipul nemuritor al lui Dumnezeu", tipărit tot prin străduința și binecuvîntarea I. P. S. Mitropolit dr. Nestor Vornicescu al Olteniei, venerabilul părinte profesor semnează un nou volum de filosofie creștină: "Studii de teologie dogmatică ortodoxă", în editura Mitropoliei Olteniei. Este înfrîna mare lucrare pe care o semnează cu prestigiosul titlu de academician, pe care-l merita de cîteva decenii.

Firește n-am să încerc, nici de data aceasta, o examinare literară, teologică sau filosofică, o analiză a întinderii și adîncimii operelor prin care părintele profesor rezolva problemele dificile ale filosofiei creștine, limitîndu-mă la un act consemnativ.

Deci un nou tratat de erudiție teologică, la nivelul veacului nostru, intră în patrimoniul culturii ortodoxe și naționale.

Recentul volum cuprinde studiile: A. Hristologia Sfîntului Maxim Mărturisitorul. B. Omul și Dumnezeu. C. Sfîntul Simeon Noul Teolog.

A. Profunda gîndire a unui teolog din al șaptelea secol ne este prezentată de cel mai competent teolog ortodox din zilele

noastre, părintele profesor academician dr. Dumitru Stăniloae. Au trecut treisprezece secole și jumătate, dar lucrările Sfîntului Maxim Mărturisitorul, încărcate de judecăți originale și adeseori cutezătoare nu și-au pierdut actualitatea. O teologie dinamică, expusă într-o manieră proprie, răspunzînd cerințelor culturale de astăzi. Între numeroasele studii în care Sfîntul Maxim Mărturisitorul a combătut monofizitismul și monotelitismul se circumscrie întreaga sa învățatură despre Iisus Hristos. Părinte profesor Stăniloae ne comunică această învățatură evidențiindu-i și adîncindu-i valoarea în gîndirea teologică, lămurindu-i poziția autentică față de erezii din secolele trecute.

Pertinente sînt judecățile cu privire la sensul istoriei. Istoria are un sens pozitiv și o importanță profundă ca una în care creștem spiritual pentru îndumnezeirea în veșnicie.

Fiul lui Dumnezeu se "înomenește" în mod real, ca să "îndumnezeiască" pe om, fapt ce se va desăvîrși în viața viitoare, dar acesta e pregătit în cursul vieții istorice. Omul înaintează de la simpla existență, ca o creatură marginită, dar liberă, la o existență bună, ca să ajungă la existența veșnică bună. Necesara este și contribuția omului la creșterea spirituală în Dumnezeu.

Omul crește în istorie spre îndumnezeire. Fiul lui Dumnezeu gîndește omul din veci, îl creează în timp, ca să-l ducă spre o veșnică odihnă în El. Fără Fiul lui Dumnezeu făcut om, istoria nu l-ar avea pe Dumnezeu în ea. Iată una din cele mai frumoase idei ale filosofiei creștine, desăvîrșirea în istorie, viziunea opusă origenismului, care favorizează interpretările monofizitismului și monotelitismului. Istoria determină năzuința după o viață veșnică în Hristos, dincolo de timp. Viziunea despre istorie este expusă în "Ambigua" și în "Quaestiones ad Thalassium".

• Omul tinde spre unirea cu Dumnezeu cel infinit, iar Dumnezeu vrea această unire, fără să vrea ca omul să înceteze de a fi om.

Dar hristologia Sfântului Maxim Mărturisitorul e prea vastă ca s-o putem rezerva într-o sumară prezentare, după expunerea critică a Păr. Stăniloae.

Studiul cuprinde trei părți: I. Învățătura despre Iisus Hristos, înainte de polemica directă cu monofizitismul și monotelitismul. II. Critica făcută monofizitismului. III. Critica monotelitismului. Concluzii.

B. Dumnezeu și omul.

Persoana umană este o existență conștientă de sine, ea știe ce este, de unde este și cu ce rost este, dar cunoaște că "nu este de la sine". Omul își pune întrebări despre sine și prin aceste întrebări se lămurește în privința existenței sale. Ontologic lumea e inferioară persoanei umane. Ea nu l-a creat pe om, dar nici acesta n-a creat lumea. Ambele au un creator conștient, care a avut în vedere un sens al lumii în serviciul omului trupesc și temporal, dar și spiritual și veșnic. Lumea nu are conștiința existenței și nici un rost prin ea însăși. Ea e dependentă de o conștiință externă care-i conferă un rost. Creatorul a dat omului funcție. Realitățile neînsușite își au rostul în existența omului, care, la rîndul său, prin ele își găsește sensul existenței legat de Dumnezeu.

Persoana umană este o sinteză a tot ce există și le cuprinde într-un fel pe toate, dar toate își păstrează existența proprie. Persoana umană e conștientă de toate care sînt independente de ea. Dumnezeu a dat ființa nu din sine, ci din nimic, căci în afară de El nu exista nimic altceva. Un paradox fundamental al persoanei umane este "caracterul epuizabil, dar infinit al ei", paradox trăit concentrat în setea de infinitate. Persoana umană nu e infinită, dar are setea de infinitate. Asupra ei se manifestă atracția infinitului. Astfel persoana este posesora unei vieți eterne, chemată să trăiască în mod liber o existență fără sfîrșit. Trăiește infinitul ca țintă de atins. Îl vede spiritual, la orizont, îl simte, îl gîndește, dar nu-l cuprinde niciodată în întregime cu vederea, cu simțirea, cu gîndirea. Îl simte în sine și se pătrunde de el.

În continuare găsim formulări interesante, încărcate de frumuseți literare, ca aspectele paradoxale ale persoanei umane ("frica de moarte și plictiseala de viață;

cumpăna cunoaștere - necunoaștere; urcușul spre desăvîrșire și ispita spre plăceri pătimase; unitatea și complexitatea iradierea lumină - întineric fără sfîrșit etc.)

Pertinente sînt capitolele "Existențe dialogice sau în comuniune după chipul Sfintei Treimi" și "Ființa umană actualizată în relația dintre persoane". Toate sînt legate între ele și persoana umană însăși e legată de toate. Și această legătură se realizează în urcușul către Cel desăvîrșit, ca un Creator și Susținător. Dumnezeu ne-a dat darul de a ne bucura unii de alții și răspunderea unora pentru alții. Comunicarea (dialogul) este pentru persoanele umane modul menținerii și întăririi în existență. Ființa umană trăiește mai intens între binele și răul ce și-l fac persoanele.

Dumnezeu în Treime este fundamentul ultim și ținta veșnică a ființei umane, care există și se actualizează în persoane prin comuniune.

C. Sfîntul Simeon Noul Teolog - Imnele iubirii dumnezeiești.

Sfîntul Simeon Noul Teolog este născut în 949 la Galata, în Paflagoniu, într-o familie de mici nobili provinciali. Copil, ajunge la un unchi, slujbaş la curtea împărătească din Constantinopol. După moartea unchiului, intră în mănăstirea Studion, stabilind o prietenie trainică cu Simeon Evlaviosul, părintele său duhovnicesc, care-l duce la mănăstirea Mamas. În 980 e hirotonit preot și devine stareț al mănăstirii. Exilat, se stabilește la Palukion, pe malul Bosforului, unde rămîne pînă la moarte (1022). De la el au rămas: Cateheze, Cuvîntări teologice și etice, Capete teologice și practice și Imnele dragostei dumnezeiești.

Părintele profesor Stăniloae publică, acum, în traducere românească "Imnele dragostei dumnezeiești", după ce a publicat "Capetele" și unele din "Cuvîntări" în Filocalia, vol. VI.

"Scrișul Sf. Simeon Noul Teolog, deși se încadrează în tradiția scrisului ascetic duhovnicesc răsăritean, descriind urcușul duhovnicesc al omului, de la curățirea de patimi și dobîndirea virtuților, la o contemplare a rațiunilor duhovnicești și apoi la vederea lui Dumnezeu în lumină și la unirea cu El, aduce și o notă accentuată de simțire, fapt care i-a făcut pe unii teologi să-l socotească un înnoitor în tradiția duhovnicească a ortodoxiei" (p. 318).

Nichita Stîlhatul vede în "Imne..." în prefața ce le-o face, cu deosebire o influență a scrisului lui Dionisie Areopagitul. Apusul nu l-a acceptat, găsind în gândirea lui interpretări aparținând Sfîntului Grigore Palama (deosebirea între Ființa lui Dumnezeu și energiile necreate).

Traducerea și publicarea "Imnelor..." e însoțită de o introducere în gândirea Sfîntului Simeon Noul Teolog și de bogate și remarcabile note explicative.

Relația cu alte persoane și cu lucrurile se actualizează în cuvinte. Omul e subiect cuvîntător, lucrul e cuvînt pasiv, plasticizat. Omul nu vorbește cu lucrurile, care acestea îi inspiră cuvinte ceea ce vădește corespondența între rațiunea omului și raționalitatea lucrurilor. Prin patimi cuvintele nu mai comunică lumina sensurilor. Se întunecă și nu mai deschide vederea spre sensul adevărat al existenței. Se ajunge la o lumină înșelătoare, care nu mai este calea spre Dumnezeu. Prin Iisus Hristos un postas al luminii fără sfîrșit s-a făcut postas al umanității. Prin El devenim și noi posesori ai luminii fără sfîrșit. În gradul cel mai înalt acesta este iubirea.

Fiul lui Dumnezeu, intrupat, aspîndește lumina Sfintei Treimi în modul cel mai accentuat omului și lumii. El a creat în trup capabil să fie asumat de ipostasul lui dumnezeiesc, mediu prin care lumina dumnezeiască se arată și se răspîndește peste lume. Lumina aceasta copleșește trupul, lui mai ales după înviere și va copleși pe toți și toate după învierea de obște. Această concepție constituie tematica "Imnelor iubirii dumnezeiești".

Pentru a fi receptată lumina dumnezeiască, prin trupul lui Hristos, e necesară și o deschidere liberă pentru ea a persoanei umane. Mijlocul esențial sau calea pentru realizarea deschiderii este eliberarea e patimi.

Autorul studiului prezentat transcende maniera comodă - prudentă - de a păstra ordinea stabilită a lucrurilor, pentru a forța adîncimile riscante, nelămurite, spre care spiră rațiunea umană. Este, de altfel, îndința teologilor contemporani de a ieși din șabloane, din conformismul rigid, pentru deschideri spre teme preferate de intelectualitatea contemporană (prot. dr. Iarcu Bănescu).

Mărturie ortodoxă. Revista comunității ortodoxe române din Olanda, an. X, nr. 15, 1991.

De departe peste atîtea confinii, ne vine un nou mesaj, ca o adiere de aer proaspăt, înmiresmat de bune vestiri, "Mărturie ortodoxă" din Olanda.

În aceste zile, în țară, mor sau agonizează atîtea publicații care ar merita să trăiască. Sigur că și Păr. dr. Ioan Dură, redactorul și editorul revistei pe care o prezentăm, luptă cu greutăți inimaginabile. Pînă acum le-a biruit pe toate și publicația sa înregistrează anul X. Singur, ajutat doar de numeroasa sa familie, adună materialul, editează revista, suportă cheltuielile, o expediază și, mai ales, o scrie. Grijiile, multe și grele, pe care i le cauzează o parohie "fără limite", nu-i consumă toată energia și vocația. Aria investigațiilor și atențiilor sale se întinde mereu și se adîncește, epicentrul rămînînd pămîntul patriei cu oamenii lui. Dar noi, contemporanii lui, sîntem în stare să-i apreciem osteneala și sacrificiile? Este, poate, prea aproape de noi și nu avem încă o perspectivă pentru a-i cuprinde dimensiunea strădaniilor.

După cum ne-a obișnuit, revista abordează, și în acest număr, "aspecte din viața Bisericii Ortodoxe Române din ultimele decenii". Păr. dr. Ioan Dură semnează articolul "Oare cîte cimitire are Biserica Ortodoxă Română astăzi?"

O problemă interesantă și acută, pe care presa bisericească din țară n-a sesizat-o în toată complexitatea ei "Este bine cunoscut, scrie Păr. Dură, că, în ultimii ani ai dictaturii comuniste, acțiunea de profanare, de distrugere și de închidere a cimitirelor a fost intensificată în România. Cu regret se poate constata însă că în presa bisericească ortodoxă de la Revoluție și pînă în prezent n-a apărut nici un articol despre cimitirele profanate și distruse de buldozerele dictaturii comuniste..." (p. 9)

Apostrofa o merităm!

Autorul articolului propune să se treacă la "redactarea și aprobarea de către Sfîntul Sinod a unui Regulament pentru organizarea și funcționarea cimitirelor parohiale și mănăstirești ale Bisericii Ortodoxe Române" (p. 11).

O impresionantă evocare a unor zile grele, cînd o seamă de intelectuali români, clerici și mireni, dornici de înnoire spirituală, frecventau slujbele și meditațiile de la mănăstirea Antim (București), semnează Arhim. Felix Dubneac - "Taina rugului aprins" -

Urmează un fragment din "Jurnalul fericirii" de Nicolae Steinhardt, cel care a primit creștinismul într-o celulă a închisorii din Jilava, devenind, după eliberare, preot și scriitor creștin sub numele "Părintele Nicolae de la Rohia". În mănăstirea Rohia (Maramureș), luminatul gânditor, eseist și critic literar, a scris studii de recunoscută valoare – "Critică la persoana întâi", "Escale în timp și spațiu", "Prin alții spre sine" – A murit în 2 aprilie 1989. Cartea de memorii "Jurnalul fericirii" a apărut după moartea lui, în editura Dacia din Cluj-Napoca. Fragmentul reprodus de Păr. Ioan Dura evocă amintiri din "camera preoților" de la închisoarea Gherla (despre arhim. dr. Vasile Vasilachi, Arhim. Haralambie Vasilachi, arhim. Benedict Ghiuș, ierom. Mina Dobzeu și preot Petcu din Năieni).

Între colaboratori revistei apare și Păr. Al. Stanciulescu-Birda, al cărui nume îl întâlnim tot mai des în diferite publicații. De data aceasta ne surprinde plăcut cu "Ruga pentru Basarabia" și "Rugăciune pentru Eminescu", de o tulburătoare frumusețe literară.

Păr. dr. Ioan Dura prezintă lucrarea Păr. Arhim. dr. Vasile Vasilachi "Întreita iubire de Dumnezeu, Biserica și neam"

(New-York, 1991).⁷ Arhim. dr. Vasile Vasilachi se afla în Statele Unite ale Americii. Este vicarul Arhiepiscopiei Misionare Ortodoxe Române din America și Canada. Activitatea misionară a părintelui Vasile Vasilachi este bine cunoscută în țară și peste hotare, ceea ce evidențiază și Păr. Ioan Dura.

"Omul frustrat de ideal", este un scurt fragment din gândirea filozofului nostru Constantin Noica. Doar câteva rânduri pline de sens, dense... Săptămînti să!

Revista se încheie cu informații din viața parohiei și atestări, din țară și de peste hotare, referitoare la revista.

Deși se străduiește să adune bani pentru biserica parohiei sale, Păr. Ioan Dura trimite ajutoare și altor comunități creștine – Schitul românesc Podromul de la Sfîntul Munte Athos, complexului mănăstiresc Vodîța.

Numarul 15 al revistei ne ofera, din nou, prilejul de a-i dori Păr. dr. Ioan Dura să înfrîngă, în continuare, toate greutățile materiale și spirituale și să se bucure de tot lucrul ce-l face cu atîtea sacrificii (M. Banescu).

POȘTA REDACȚIEI

Apel adresat colaboratorilor. Spre deosebire de perioada de pînă la Revoluție, astăzi o publicație precum "Altarul Banatului" poate și trebuie să dezbată problemele majore ale credinței, să abordeze aspectele esențiale ale vieții creștine, să înfațișeze preocupările cele mai importante ale Bisericii. Asemenea obiective însă nu pot fi atinse fără colaborarea celor avizați, teologi și oameni de cultură, clerici și mireni, din țară și din afara hotarelor românești. Dacă în trecut existau subiecte tabu și nume interzise, acum nu mai întîmpinăm nici un fel de restricții. Și totuși redacția este obligată să caute colaborările cu "lumînarea", să scoată din sertar articole vechi, nu lipsite de valoare dar totuși într-un fel depășite, să publice materiale fără legătură cu realitatea imediată. Evident, paginile unui număr de revistă se pot umple, dar una e să oferi cititorilor informații și considerații pe marginea evenimentelor, a tendințelor și năzuințelor celor mai arzătoare ale creștinătății în general, ale ortodoxiei în special, și alta să scrii desprins de toate frământările dimprejur.

Iată de ce, dorind să facem din revista noastră o tribună care să dezbată cele mai importante, arzătoare și acute probleme ale credinței, teologiei și Bisericii, facem apel la toți cei care cred că au ceva de spus și pot s-o spună, să ne trimită colaborarea lor asigurîndu-i de întreaga considerație ce le-o vom acorda.

Persistența dificultăților de ordin financiar ne obligă să revenim trăgînd un îngrijorat semnal de alarmă. Pentru ca revista "Altarul Banatului" să-și poată continua apariția, are nevoie de aproximativ 4 000 abonamente. Contînd pe înțelegerea și sprijinul fraților preoți ne-am adresat în scris tuturor explicîndu-le neajunsurile cu care sîntem confrunțați și propunîndu-le soluțiile care le vedem noi capabile să ne scoată din impas. Ne-au venit destule răspunsuri, deși nu atîtea pe cîte contam. S-au înmulțit și abonamentele, deși nu în măsura suficientă (am ajuns la aproximativ 3 000). Totuși cîteva semne încurajatoare au apărut. Așteptăm în continuare și alte răspunsuri.

Din luările de poziție de pînă acum am reținut însă și destule remarci critice. Așa bunăoară preotul din Ianova, protopopiatul Timișoara, după ce arată ca insistențele depuse pe lînga enoriași în sensul de a abona revista n-au dat nici un rezultat, observă că "materialul publicat nu este la nivelul intelectual al credincioșilor". Alții arată că temele abordate de majoritatea articolelor nu interesează pe cititori și n-au tangență cu preocupările lor. Spre pildă preotul din Pîschia, protopopiatul Timișoara, ne dă chiar o schema cu rubricile pe care ar trebui să le conțină spre a avea priză la cititor. Aceste observații și altele asemănătoare recunoaștem că sînt îndreptățite. Nu ne ascundem însă nădejdea că cei care își dau seama cum trebuie să se prezinte o publicație asemenea celei a noastre, vor colabora ei înșiși cu materiale pe măsura exigențelor exprimate ca astfel să se ajunga la înmulțirea și diversificarea abonamentelor.

Culegere și paginare computerizată
Imprimată la S.C. "Helicon" Bazaș S.A. Timișoara

Culegere și paginare computerizată
Imprimat la S.C. "Helicon" Banat S.A. Timișoara
Calea Aradului nr.1
Comanda nr. 2142

CRONICA BISERICEASCĂ

Sfârșitul unei disensiuni păgubitoare. Vor urma rușii exemplul sîrbilor? Date statistice privind Biserica Ortodoxă Rusă. Dificultățile Georgiei. În Iugoslavia poate fi totuși bună-înțelegere. Conflictele religioase și interetnice în Etiopia. Bisericele din fosta R.D.G. pe banca acuzaților. Descoperirea moaștelor unui sfînt rus. Religia în Mexic. Scurte știri — 101

NOTE ȘI COMENTARII

Problema „înnoirii Ortodoxiei” (pr. prof. dr. Petru Rezuș). Avertisment adresat ortodocșilor (arhim. Eusebiu Ștefanou) — 109

VIAȚA BISERICEASCĂ ÎN CUPRINSUL MITROPOLIEI BANATULUI

Arhiepiscopia Timișoarei și Caransebeșului

Sărbătoarea Crăciunului. Concert de colinzi. Colindul copiilor. Anul Nou și Boboteaza. Vizită canonică. Sfîntire de capelă. Hirotonie. Rugăciune ecumenică. Hram. Praznicul Seminarului teologic. Școala și familia. Întreită cinstire. Seminarii biblice. Inițiativă lăudabilă. Serbare cu scop filantropic. Încreștinări. Trecuți în lumea dreptilor. — — — — 119

Episcopia Aradului, Ienopolei și Hălmgatului

Itinerar pastoral. Alături de cei îndurerați. Acțiuni pentru edificarea catedralei episcopale. Vizită la școlile teologice. Trecuți la cele veșnice — — — — — 127

PREZENTĂRI BIBLIOGRAFICE

Pr. prof. Dumitru Stăniloae : *Studii de teologie dogmatică ortodoxă*, Craiova, 1990 (prot. dr. Marcu Bănescu) : revista *Mărturie ortodoxă*, nr. 15, 1991 (M. Bănescu) — — — — — 131

POȘTA REDACȚIEI

Apel adresat colaboratorilor. Persistența dificultăților de ordin financiar — — — — — 135

